STEFAN ZWEIG
FRIDERIKE ZWEIG
MEKTUPLAŞMALAR (1912-1942)

MEKTUP

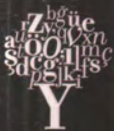

Almancadan çevirenler: Ahmet Arpad-Burhan Arpad

Yordam Kitap

• STEFAN ZWEIG • MEKTUPLAŞMALAR (1912-1942) •

Eserin orijnal adı:
Stefan Zweig & Friderike Zweig.
Wenn einen Augenblick die Wolken weichen. Briefwechsel 1912-1942.
Gert Kerschbaumer ve Jeffrey B. Berlin
S. Fischer Verlag, Frankfurt, Ekim 2006

MEKTUPLAŞMALAR

STEFAN ZWEIG
FRIDERIKE ZWEIG

Almancadan Çeviren
Ahmet Arpad

Yordam Kitap: 28 • **Mektuplaşmalar** • Stefan- Friderike Zweig • ISBN 978-9944-122-18-4
Almancadan Çeviren: Ahmet Arpad • *Düzeltme:* Nurten Tuç
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni:* Şendoğan Yazıcı
Birinci Basım: Ağustos 2007 • *Yayın Yönetmeni:* Hayri Erdoğan

---

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti.
Nuruosmaniye Caddesi Eser İşhanı No: 23 Kat:1/105 34110 Cağaloğlu - İstanbul
T: 0212 528 19 10 **F:** 0212 528 19 09 **W:** www.yordamkitap.com
E: info@yordamkitap.com

Baskı: **Ayhan Matbaası**
Yüzyıl Mahallesi Matbaacılar Sitesi
5. Cadde No: 47 Bağcılar-İstanbul
Tel: 0212 629 01 65

MEKTUPLAŞMALAR (1912-1942)

STEFAN ZWEIG
FRIDERIKE ZWEIG

İÇİNDEKİLER

"Savaşlara karşı savaşmalıyız..." Stefan Zweig üzerine düşünceler

Ahmet Arpad ve Burhan Arpad

"Sanatla, mutlu doğanın karşılıklı yükseldiği o günler ne zengin, ne renkliydi!" diye anlatır Stefan Zweig, ölümünden kısa süre önce yazdığı en ünlü eseri *Dünün Dünyası*'nda 1920'li, 1930'lu Salzburg yıllarını. *"Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra o küçük kentin kasvetli manzarasını anımsayıp, damından yağmur suları akan evimizde soğuktan titreştiğimizi düşündükçe, bu barış yıllarının değerini daha iyi kavrıyorum. Dünyaya ve insanlara inanmamıza izin vardı o yıllarda. Fakat sonra hemen karşımızda, Berchtesgaden dağında oturan bir adamın (!) bütün bunları tuzla buz edebileceğini hiç düşünmemiştik...*

Stefan Zweig aşırı duygulu idi. Başkalarının dikkatini çekmeyen olaylara, ayrıntılara kafa yoruyordu. Birinci Dünya Savaşı yıllarında giderek bilinçlendi. "Sonsuz kurbanlarla bir zafer kazanılsa da, savaşa karşı savaşmak gerekir," düşüncesi kafasında oluştu. Savaşlar gereksizdi. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Avusturya'ya dönen Zweig, birkaç yıl önce Salzburg'un Kapuziner tepesinde satın almış olduğu büyük bahçeli evine yerleşti. Mozart'ın doğum yeri olan yeşiller içindeki bu kentte rahat edeceğine inanıyordu. Dünya Savaşı'nın yıkıcılığını, korkunçluğunu yakından görmüştü. İnsanların kurtuluşu, mutluluğa kavuşması için ortak Avrupa kültürünün kurtarılması gerekliydi. Zweig'a göre liberal toplum düzeni toparlanmalı, insanlar yanlışlardan dönmeli ve böylece daha iyi yarınlara ulaşmalıydı. Bunun için de en başta Avrupa aydınları ve sanatçıları aralarında anlaşmalı, işbirliği yapmalıydı. Ona göre ülkelerde generaller sadece taş anıtlar olarak akıllarda kaldığı gün insanlar özgür ve

mutlu olacaktı. Stefan Zweig Avrupa'nın her yanındaki sanatçı ve yazar dostlarıyla yazıştı, onları sık sık ziyaret etti, evinde konuk etti, konferanslara gitti.

Bir yandan politik davranışlarıyla politikacılara karşı düşün savaşı veriyor, bir yandan da yeni eserler yaratıyordu. Stefan Zweig'ın eserleri artık büyük ilgi görüyor, yeni baskıları yapılıyordu. 1920 yılında evlendiği Friderike Maria von Winternitz de yazardı. Stefan Zweig'la evlenmek için ilk kocasından ayrılmıştı. Evin onarımından sekreterliğe kadar birçok işin üstesinden geliyordu. Stefan Zweig da özgürce yaşamasına devam ediyor, sık sık yolculuklara çıkıyordu. Gittiği her yerden Friderike'ye mektuplar yolluyordu. Eşi de ona uzun uzun yanıtlar veriyordu.

Yazarın altmış bir yıllık yaşamında 1924-1933 arasının çok özel ve olağanüstü bir yanı vardır. Zweig'ın ünü o yıllarda dünyanın dört bucağına yayılmakta, öyküleri, biyografileri, denemeleri, romanları sadece Amerika ve Avrupa'da değil Asya'da da büyük ilgi görmektedir. Yazarın çıktığı yolculuklar artar, her ülkede dostlar edinir. Avrupa kültürü yoluyla daha iyi bir dünya amacını gerçekleştireceğine inanmaktadır. Elli yaşına bastığı 1931'de: "Bundan sonra tek satır bile yazmasam, kitaplarımın geliri bana yeter," diye düşünür. Fakat yine de tedirgindir. Çünkü mutluluklar ve başarılarla dolu yaşamı yine de bir gün sona erebilirdi.

Gerçekten de 1933'te Almanya'da Nazilerin işbaşına gelmesiyle bütün düşleri karmakarışık oluverdi. İnsanlar kamplara atılırken, sokaklarda yığın yığın kitaplar yakıldı. Yakılan kitaplar arasında onun da eserleri vardı. Stefan Zweig'ın adı "safkan olmayan insanlar" listesinde yer aldı, eserleri yasaklandı. Mutluluklar ve başarılarla dolu hayatı sona erdi. Tedirginlikleri giderek artıyordu. Anadiliyle eserler vermek olanağının azalmakta olduğunun farkındaydı. Alman dilinin konuşulduğu ülkelerdeki okurlarını zamanla yitireceğini de biliyordu. 1934'te Gestapo'nun villayı basıp, silah araması üzerine Zweig ülkesini terk etmekten başka çıkar yol bulamadı. Güney Fransa'da, İsviçre'de, Amerika'da konferanslara ve edebiyat söyleşilerine katıldı. Bir süre için İngiltere'ye yerleşti. Ancak kendini burada da rahat hissetmedi. Otuz yıla yakın süre evli kaldığı eşi Friderike'den 1938 yılında boşandı. Mutlu yaşamıştı onunla, en güzel eserlerini o dönemde vermişti. Ne var ki tedirginliği artmaktaydı. Sımsıkı bağlı olduğu "Dünün Dünyası" bir daha geri gelmemek üzere uzaklaşmıştı. Yitik dünya oluvermişti. Eşi Friderike'yle de bundan böyle ortak yanları kalmamıştı. Friderike safkandı. İlk kocasından iki kızı vardı. Romanlar, öyküler yazıyordu. O, ülkesinde kalabilir, çalışabilir ve yaşayabilirdi. Bu neden-

lerle Zweig eşinden boşandı ve bir süredir sekreteri olarak yanından ayrılmayan Charlotte Altmann ile evlendi İngiltere'de.

13 Mart 1938'de Hitler'in Viyana'ya girmesiyle anavatanı Avusturya politika haritasından silindi. Yarım yüzyıl boyunca kendini bir dünya yurttaşı sayan Stefan Zweig artık "vatansız kişi"ydi. O, Avrupa'sını yitirmişti. Savaşın şiddetini artırması ve Hitler'in güçlenmesi Stefan Zweig'ı daha çok bunalımlara sokar. Onlarca yıldır kafasından geçirdiği ve uğruna savaşım verdiği "kültür Avrupa'sı" düşünün artık gerçekleşmeyeceğini kavrayan Zweig 1940'ta İngiliz vatandaşı olür ve ikinci eşi Charlotte ile Brezilya'nın Petropolis kentine yerleşir.

Avusturya'nın Bad Ischl içmeler kentine benzettiği Petropolis'e içi ısınıvermişti. Zweig burada okuyor, yazıyor, gezintilere çıkıyordu. Yeni eşi Charlotte (Lotte) mutlu olması için, başını dinleyip, gönlünce yaşayabilmesi ve çalışabilmesi için elinden geleni yapıyordu. Ancak aradan geçen aylarda Petropolis'in de tedirginliğini gidermediğinin, orada da mutluluğa erişemediğini hissediyordu. Sokakta Almanca konuşulmasını yasaklar Brezilya. Bunalımı giderek artar. Yorgun ve bezgindir. 17 Eylül 1941'de ilk eşi Friderike'ye şu satırları yazar: *"Burada Avrupa'yı unutabilirsem, evimi, kitaplarımı ve her şeyimi yitirdiğimi aklımdan çıkarabilirsem, üne ve başarıya boş verebilirsem, Avrupa'da insanlar açlık ve yoksulluk içinde kıvranırken bu Tanrı bağışı ülkede yaşayabilmek iznine kavuştuğumdan ötürü mutlu olurdum... Fakat Avrupa'dan gelen haberler pek korkunç. Dünyanın bugüne değin görmediği dehşetler dolu bir kış olacak. Burada geçireceğim aylarda otobiyografimi bir gözden geçireceğim..."*

Stefan Zweig'ın hayat hikâyesi olan "Dünün Dünyası" eserinin (Türkçesi: Burhan Arpad) son satırları geride kalanlar ve yarınları yaşayacaklar için umut ışığıdır: *"Her gölge sonunda yine de ışığın çocuğudur. Ancak aydınlıkla karanlığı, savaşla barışı, yükselişle alçalışı yakından tanımış olan kişi, hayatı gerçekten yaşamış sayılır."* Stefan Zweig ve eşi Charlotte Altmann evliliklerinin ikinci yılında, 1942 yılının 23 Şubat günü intihar ederler. İlk eşi Friderike'ye bir gün önce yazmış olduğu mektup şöyle biter: *"Bu satırları en son saatlerimde yazıyorum. Karara varalı kendimi nasıl da neşeli hissettiğimi gözünün önüne getiremezsin... En iyi dilekler ve sevgiler. Her şeye karşın rahata ve mutluluğa kavuştuğumu öğrendin, yürekli ol!"* Dünyadaki bunca acının ardından artık sabahı bekleyecek gücü kalmamıştı... "Bir mülteci yaşamı daha alışılmış şekilde sona erdi..." diye oldukça üst perdeden yazar o günlerde Salzburg eyalet gazetesi.

İnsancıl ve savaş karşıtıydı Stefan Zweig. Her şeye bu açıdan bakardı. İnsan ve yazar olarak özgürlüğüne düşkündü. *"Savaşlardan nefret ederim,"* der

Stefan Zweig. *"Savaşlar yüz binlerce çocuğu öksüz bırakır. Kaba kuvvet insanların iç dünyasına hiçbir zaman huzur getirmez."* Stefan Zweig, Freud psikanalizini uyguladığı öykülerinde olay ve kişi davranışlarını, kişilerinin düşün dünyalarını, en önemsiz sayılabilecek ayrıntılara kadar işlerken yalın bir lirizm, vurucu bir gerilim sağlamayı ustalıkla başarır. Öykülerinde uyguladığı tahlilci anlatım üslubunun doruğuna bazı romanlarında da varmıştır. Anlattıkları çoğu kez onun psikolojik-edebi deneyimleri, kişi olarak yaşadıklarıdır. Kimi eserinde karşımıza çıkan alışılmamış kişilikteki insanlar ise yazarın gözü pek heveslerini kamçılayarak onu yaratıcılığa sürükleyen karakterlerdir. Stefan Zweig eserlerinde bir şeye hep sadık kalır: Doğruya ve insancıllığa dikkatimizi çeker, karşıtlar arasında aracı rolünü üstlenir. Okuruna inandırıcı gücü, anlatımı ve diliyle ulaşır.

Yirminci yüzyılın bu namuslu, insancıl ve iyi yürekli aydın yazarı ölümünden bu yana hiç yitirmedi güncelliğini. Salzburg'da, Kapuziner manastırının önünde duran büstü düşünceli düşünceli karşıdaki villasına bakıyor.

Sokulma

1912 yılının 25 Temmuz günü Viyana'da hava az bulutludur. Fırtına beklenmektedir. Öğleden sonra havada sıkıcı bir nem vardır. Bir gün önce 22 derece olan ısı 27 dereceye çıkar. Geçen yılın aynı gününe göre 4 derece daha sıcaktır. Bad Ischl'den gelen haberlere göre Kayser akşamüstü saat altıya çeyrek kala tek başına ava çıkmış. (Viyana gazetesi "Neue Freie Presse", 24.7.1912)

Friderike von Winternitz 24 Temmuz günü Aşağı Avusturya'nın içmeler kasabası Gars am Kamp'taki yaz dinlencesinden Viyana'ya gelir. Aynı akşam, kent banliyölerinden Josefstadt'ta, daha çok memurların, subayların, doktor ve edebiyatçıların uğradığı, Wickenburg sokağı, 15 numaradaki Riedhof lokantasına gider. Aynı akşam Stefan Zweig da bu lokantadır ve Friderike von Winternitz'in yanındaki masada oturmaktadır. Kayınpederi Jakob von Winternitz'in Koch sokağı 29 numaradaki evinde geceyi geçiren Friderike ertesi gün tekrar Gars am Kamp'a döner. Ve aynı gün altına imzasını atmadığı bir mektubu, Bay Stefan Zweig, Koch sokağı, 8 numara, Viyana VIII (Josefstadt) adresine yollar.

25 Temmuz 1912

Sevgili Stefan Zweig Bey,

Çoğu insanın güzel bulmadığı bir şeyi şu anda niçin kolayca yapabildiğimi sanırım açıklamama gerek yok. Bu yaptığımı niçin çirkin bulmadığımdan da burada söz etmek istemiyorum.

Dün yarım günümü ve bir gecemi Viyana'da geçirdim. Sakin doğamdan, çevresini ormanlıkların ve suyun sardığı, büyük kenti hiç anımsatmayan yöredeki değirmenimden çıkıp gelmiştim oraya. Ve ne güzel bir rastlantı beni bekliyordu. Bundan birkaç yıl önce de, Viyana dışındaki Rodaun'da, Stelzer lokantasında, güzel bir yaz akşamında görmüştüm sizi. Girardi'nin veda gecesiydi. Tanışlarımdan biri, işte Stefan Zweig, demişti. Kısa süre önce bir nuvelini-

zi okumuştum. O günlerde de, akıcılığı peşimi bırakmayan "Soneler" elimden düşmüyordu. Güzel bir akşamdı. Siz az ötede, sanırım dostlarınızla oturuyordunuz. Gördüğüm kadarıyla herkes neşeliydi. O günler benim yaşamımda bir dönüm noktasıydı. Sonra akşamın geç saatlerinde güzel ve hızlı bir arabayla Viyana'ya dönmüştüm. Ve dün yine siz yakınımdaydınız, Riedhof'ta yandaki masada oturuyordunuz. Bir tanışım bana "Yaşama Övgüler"i getirmişti. Bu sabah yaz dinlencesi yaptığım kasabaya dönerken yol boyunca onu okudum durdum. Ötelerde tarlalar güneş ışınlarında ne kadar da neşeliydi! İşte o anda size selam dolu bu satırları yazmamın çok doğal olacağı aklıma geliverdi. Övgüler öylesine güzel ki! Bazılarını tanıyorum. Örneğin "Söz"ü çok severim. Insel Yayınevi'nde çıkan yıllıktan çok kez yüksek sesle okumuş olduğumu anımsıyorum. Ve dün akşam yanınızda otururken, bir an için aklımdan geçirmiştim: Kişinin tüm yaşamı boyunca Péladan, Stirnberg, Shaw, ya da Verhaeren çevirmiş olması hiç de yeknesak değildir... Söyle bana kimi çevirdiğini, söyleyeyim sana, kim olduğunu!

Ben de yazıyorum. Belki son zamanlarda bazılarını okudunuz, ya da şöyle bir göz atıp geçiverdiniz. Gönderebilirim size severek selamlarımla kimilerini... Sevgi dolu dünyamdan.

Niçin Viyana'dasınız? Bana kalsaydı mümkün olduğu kadar az yaşardım o büyük kentte. Buralar o kadar güzel ki! İnanıyorum sizin de hoşunuza gider bu yöre. Adresinizi, bir gün Noel öncesi hazırladığım hediyelik kitaplar listesinde "Tersites"i görünce hemen verandanızdan söz etmiş olan bir dostumdan aldım. Bu saçmaca satırlarımı hiç kimseye anlatmayacağınızı sanıyorum. Bana yanıt veresiniz diye de -tabii sizden bir mektup gelirse sevinirdim- yazmıyorum. Fakat yine de canınız isterse, Maria von W., postrestant, Rosenburg am Kamp, adresine yollayabilirsiniz mektubunuzu.

Çok selam!

Gars, Mannig çağlayanı değirmeni,
30 Temmuz 1912

Çok sayın doktor bey,

Ne kadar güzeldi dün mektubunuzu elimde tutmak ve az da olsa ümit etmiş olduğum o satırlarınızı okumak. Sizin gibi ben de sesinizi duymak istediğim için yarın öğleye doğru telefon edeceğim. Gizli kapaklı konuşmayı sizin gibi ben de bir kenara bırakacağım. Anlamsız şeyleri zor anlayacağınızı sanıyorum, fakat telefonda konuşanın siz olduğunu bilmeden tam adımı söylemeyeceğimi kabul edeceğinizi umuyorum. Fakat içiniz rahat olsun, sorduğunuz her şeyi yanıtlayacağım. Sizin iyi kişiliğinizi hissediyorum.

İlginç iki şeyden söz etmek istiyorum. O akşam Riedhof'taki yemeğin ardından yıllar sonra yine kentte geceledim, hatta sizden birkaç ev ötede, sizin sokağınızda. İkinci ilginç şey. Bizde konaklamış olan bir dostumuzu hafta sonunda tanışları ziyaret etti. Otomobille gelen bu kişiler kaldığımız evin önündeki güzel kumsaldan suya girip yüzdüler. Hiçbir bağlantı yok, fakat ben yine de şunu aklımdan geçirmeden edemedim. O gri otomobilden siz iniyordunuz ve bu çok olağanüstü karşılaşma beni şaşkına çeviriyordu!

Mektubumda size 'Ben de bir yazarım, kötü de olsa,' diye yazmıştım. Ancak bu çalışmalarımın bir yan meslek olmadığını da belirtmek isterim. Tabii siz buna biraz kötümser, biraz inançsız bakabilirsiniz. Fakat bu gibi düşüncelerinizi gidermek isterim, ben kimi şeyleri gösterişsiz yapmasını yeğlerim. Yazdıklarımı yayınlamaya nasıl karar vermiş olduğumu size severek anlatmak isterim.

Telefonda seslerimizi duymakla mutlu olup olmayacağımızı bilmiyorum. Ne de olsa onlar uzak, belki de rahatsız bir yolu geride bırakacaklar. Haftaya sizi Viyana'dan da arayabilirdim, fakat ne yazık ki siz orada olmayacaksınız. Huzurlu yaşamınızı bir kez daha iyisi ile değiş tokuş edeceksiniz...

Sizinle tekrar karşılaştığımda acaba bir minnettarlık belirtisine cesaretim olacak mı, bilemiyorum. Sanırım çevrenizdeki bir sürü insan arasında bunu yapamayacağım. Gözleriniz o kadar güzellik

dolu ki... Siz her şeyi duysallık dolu bakışlarla izliyorsunuz. Karşınızda direnç gösterebileceğimi sanmıyorum.

Bol bol ve sıcak selamlar gönderen

Friderike Maria von Winternitz

Stefan Zweig 7 Ağustos 1912 günü Paris'e gider. Dostları ve "ustaları" Romain Rolland ile Émil Verhaeren'i ziyaret eder. Ağustos sonunda tekrar Viyana'ya döner.

Mannig çağlayanı değirmeni,
29 Ağustos 1912

Çok sayın doktor bey,

Yine buradasınız!

Şimdi size bir şey anlatmak istiyorum. "Tersites"i okudum. Fakat ilk günlerin o hoş beğenisini çabucak yitirdim. Geriye kendi kendimle olan bir uyuşmazlık kaldı. Sanki sizi ilgilendiren şeylere sokulamıyordum. Bilmiyorum, onur kırıcı hakkımı aramamak duygularım mı üstün gelmişti. Fakat beni yüreklendirmeniz çok dostane bir davranıştı. Şimdi, biraz korksam da, eski ve yeni yazdıklarımı çabucak bir araya getirdim. İçlerinde bugüne dek hiç kimsenin okumamış olduğu mısralar da var. Bazıları ise daha önce yayınlanmıştı. Bir nuvel ve kısa süre önce yazılmış bir roman bence çok zaman alıcı olurdu. Sözünü ettiklerim yayınlandığında size yollayacağım.

Haftaya çarşamba ve perşembe Viyana'da mısınız? Size telefon etmeyi o kadar çok istiyorum ki. Provaların sıkıcı geçmemesini candan arzular, rengârenk bahçemden size çok selamlar yollarım.

Sizin Maria Friderike v. Winternitz'iniz...

Eylül ayının ilk günlerinde Friderike von Winternitz Viyana'nın Döbling banliyösüne döner. Kızı Suse'nin rahatsızlığı nedeniyle evine davetli olduğu Stefan Zweig'la görüşemez. Kısa süre sonra Bohemya'nın Krumau kentinde birkaç gün geçirir ve dönmesinin ardından Stefan Zweig'ı evine davet eder.

Viyana-Döbling, 21.9.1912
Cumartesi

Çok sayın doktor bey,

Lütfen pazartesi günü bana geliniz! Sizi beklemek beni çok mutlu edecek.

Sizin çok sadık
Maria Friderike v. Winternitz'iniz...

23 Eylül 1912 Pazartesi günü Stefan Zweig ile Friderike von Winternitz, Winternitz ailesinin Oberdöbling, Kreindl sokağı, 19 numaradaki evlerinde tanışırlar. Zweig ona, Insel Yayınevi'nin 1912 yılında basmış olduğu "İlk Yaşananlar-Çocuklar Ülkesinden Dört Öykü" nuveller kitabını hediye eder.
Friderike Maria von Winternitz'e "sokulma" yıllarında yazmış olduğu mektuplar ne yazık ki kayıptır. Stefan Zweig Eylül 1912'de günlük yazmaya başlamıştır. "İç Dünyasının Belgeleri" adındaki eserinde 23 Eylül 1912 günü şunları yazmış:

Öğleden sonra Bayan von Wi.'yi ziyaret ettim. Gerçekten oldukça duygulu, o güne kadar rastlamadığım kadar ince yapılı, fakat onu güçlü yapan ruhsal gerçekçiliği enerji dolu bir kadınla güzel bir sohbet yaptım. Çocukların hep aynı erkekten olması ne kadar trajik bir şey, derken bu sözler ağzından nasıl da soğukkanlı ve kibar çıkmıştı. Böyle anlarda karşımdaki insanlar bana açılır, bütün utanç duygula-

rını bir kenara bırakıp, gerçeklere inanarak en gizli düşüncelerinden söz etmek isterlerdi. Sanırım onlara bu gücü vermek benim en yüce yeteneklerimden biri. Ne kadar güzel bir duygu, düşüncenin ilk kez söze dönüştüğünü görmek, kendini boşluğa bırakan ve kanatlarının onu taşıdığını fark edince neşeyle çığlıklar atan bir kuş yavrusu örneği... Kadınları, fakat erkekleri de çoğu kez bazı sıkıntılarından kurtardığımı biliyorum. Ancak bunu erotik amaçlı sömürmekten kaçınıyorum. Hatta karşımdaki insanların özgür düşünüp konuşmalarını sağlarken kendi erotik duygularımı tamamen dışlıyorum. Öylesine ince, öylesine narin hareketleri duygu dolu bu kadının varlığı karşısında böyle davranmak benim için daha kolay. Nasıl da sonsuz bir duygusallıkla hasta kızını kollarının arasında tutuyor, yatağında üzerine eğiliyor... Hareketlerindeki mükemmel zariflik bana müzik gibi geliyor. O karşısındakini çok iyi anlayan bir kadın. Ancak kocası odaya girince çok sıkılıyor. Buz gibi bir hava odayı kaplıyor. Kadın sanki, hâlâ güzellik özlemi çeken utangaç bir kız ile ağırbaşlı bir anne arasında bir yerde gidip geliyor. Kocası da bu iki şeyin ortasında sallanan, fakat iki yana da ulaşamayan, ses getirmeyen bir kilise çanının tokmağını andırıyor. Sonra akşam, sıkıcı. Ardından kahve, bu gereksiz final, vazgeçmeliyim ondan...

26 Ekim 1912 Cumartesi günü, "Deniz Kıyısındaki Ev" tiyatro eserinin Hofburg tiyatrosunda ilk gecesi yapılır. "Bugün alınyazım" notunu düşmüş Stefan Zweig günlüğüne.

...Büyük perdenin kıvrımlarının arasına giriyorum. Karşımda birden ışıl ışıl salon yükseliyor. Her yerden alkışlar, neşeli yüzler. Kimilerini tanıyorum. Tam sekiz kez sahneye çağrılıyorum. Herkes beni kutluyor, ancak keyfim pek yerinde değil. Sanırım son perdeyi eleştirenler var, kimi tepkilerden anlıyorum. Büyük başarı elde etmemize karşın sahne arkasında herkes neşeli sayılmaz...

Friderike von Winternitz de ilk gecenin davetlileri arasındaydı. Oyun üzerine yazdığı makale 30 Ekim 1912 tarihli Hamburger Fremdenblatt gazetesinde çıkar:

Viyana, 26 Ekim 1912

Stefan Zweig'ın "Deniz Kıyısındaki Ev" adlı tiyatro eserinin ilk gecesi büyük merakla bekleniyordu. Mükemmel bir şair, çok başarılı bir öykücü, sevilen bir yazar Zweig'ı doğduğu kent Viyana bugüne kadar tiyatro yazarı olarak tanımamıştı...

Psikolojik sorunlar eserin akışını bozmuyor, belirgin sonuçlarla açıklığa kavuşuyor. Ev, eş ve çocuk oyunun öğeleri. Aralarındaki ilişkinin uyumsuzluğu Almanca bu oyunun alınyazısını oluşturuyor. Duru ve güçlü anlatım da izleyiciye "Deniz Kıyısındaki Ev"in bir Alman edebiyatı eseri olduğunu kanıtlıyor. Bu tiyatro oyununda, geri plandaki lirizmden çok belirgin ortaya çıkan güçlü gösterge ve vurgulamalar da eksik değil. O yılların Almanya'sındaki parçalanmışlığın getirdiği o müthiş kederi gösteren, Alman kanının satılıp elden çıkarıldığı, subayın, askeri eğitim ve disiplin altında bile yok olmamış Alman ulusuna bağlılık duygularını yaşadığı sahneler çok trajik ve de sarsıcı, etkileyici anlar...

Oyunun ilk gecesi yazar için oldukça başarılıydı. Her perdeden sonra sahneye çağrıldı, hele ikinci perdenin bitiminde altı kez seyircilerin karşısına çıkmak zorunda kaldı. v. Winternitz

Azizler yortusu, 1 Kasım 1912

Çok saygıdeğer doktor bey,

Duygularım bana kimi düzeltmeleri yapma gerektiğini söylüyor. Tiyatro eseriniz üzerine yazdıklarım –çarşamba günü yayınlandı–, önceden söz vermelerine karşılık kırpılıp budandı, daha doğrusu sakat edildi, makaleden çok bir rapora dönüştürüldü.

Ayrıca "güçlü gösterge ve vurgulamalar", "Alman ulusuna bağlılık" ve "Alman kanının elden çıkarıldığı" gibi çok itici bulduğum sözler de benim değil. Yazıdaki bu bölümler hükümet danışmanı von Winternitz* tarafından kaleme alınmış ve benim görüşlerimi yansıtmıyor.

Yürekten selamlar, sevgili doktor bey.

Friderike Maria Winternitz'iniz.

Viyana-Döbling, 3 Kasım 1912 Pazar

Sayın doktor bey,

Yataktan çıkmamam söylendi. Birkaç gün boyunca, yakında sizi göreceğim diye sevinip duracağım. Yoksa siz bu arada kenti terk edecek, benim de sevincim boşuna mı olacak? Ben cumadan önce işe yarayan bir insan olmayacağım. Ardından da sizinle burada, ya da evinizde, tabii rahatsız etmezsem, görüşüp konuşmayı ne kadar isterdim.

Birkaç dakika önce Budapeşte'deki Pester Lloyd Yayınevi'nden haber geldi. Kısa romanım "Düş İnsanları"nın yayınevlerinde basılıp basılmayacağı kararını artık benim vermemi istiyorlar.

Yoksa öfkelendiniz mi (sanırım böyle şeyler hoşunuza gitmiyor), "Hamburger Fremdenblatt" gazetesinde size övgüler yağdırdığım için? Galiba yazmadan önce size sormam daha doğru olurdu. Fakat sizi rahatsız etmek istememiştim, o yazıyı yazmayı da çok istiyordum.

Çok önemli bir şey bana engel olmazsa 15 Kasım gibi Almanya'ya gitmek istiyorum. Umarım sizinle Hamburg'da karşılaşırım. Daha önce de Berlin'e uğramak niyetindeyim.

Yürekten selamlar size saygı besleyen

Friderike Maria Wint.

---

* Kayınpederi Jakob von Winternitz Viyana'daki dışişleri bakanlığının basın bürosunda görevliydi.

12 Kasım 1912 Salı günü Friderike von Winternitz Stefan Zweig'ı, Viyana 8. bölge, Koch sokağı 8 numaradaki evinde ziyaret eder. Yazar günlüğüne şunları yazmış:

Bayan von Win. bana geldi. O sakin, çekingen davranışlarıyla çok ilgimi çeken bir kişiliği var. Ne yapacağını bilmeyen, fakat dirençli, durgun ve de iyi niyetli, akıllı ve dişice... Ona kafamda erotik düşüncelerle sokulmaya cesaret edemiyorum. Kimi şeyleri berbat edebilirim. Bir saatlik beraberlik bir armağan sayılmaz, aramızdaki ilişkinin çekiciliği karşısında.

18 Kasım 1912 günü Stefan Zweig trenle Dresden üzerinden Berlin'e gider. O günlerde başından geçenleri ve duygularını günlüğüne yazar, ancak 20 Kasım ile 1 Aralık arasındaki notlar kayıptır. 19 Kasım'daki satırlarının ardından yayınevi sahibi Knut Beck'in şu notları göze çarpar: "Dört sayfa koparılmış." Friderike von Winternitz'in de Dresden üzerinden Berlin'e yolculuk ettiği bilinmektedir. Zweig'dan önce Berlin'e varan kadın onunla aynı otele yerleşmiştir.

Dr. Stefan Zweig
Berlin, Potsdam Alanı
Hotel Fürstenhof
Berlin Posta damgası, Berlin, 19.11.1912

Sevgili ve saygıdeğer doktor bey,

Dresden'de geçirdiğim çok güzel günün ardından buraya çok mutlu vardım. Berlin'de her şeyi çok keyifli buluyorum. Sanırım burada ağaçlar taklak atıyor, insanlar hep hareket halinde, koşuşturup duruyorlar, başlarına ağaç düşmesin diye... Bilin bakalım,

hangi otelde kalıyorum? Fürstenhof'ta! Excelsior pek hoşuma gitmedi. Burası ise çok güzel, sevimli bir otel.

Günlük programınızı bilmediğim ve sizi rahatsız etmek istemediğim için aramayacağım. Fakat günün ve gecenin her saatinde sizden haber alabilirsem çok sevineceğim. Size her zaman yardımcı olacağımı bilmenizi isterim. Örneğin ortalığı toplamak, bavul hazırlamak ve benzeri şeylerde emrinizdeyim.

Yürekten selamlar,

size saygı besleyen Fri.M.W.'nizden

21 Kasım'dan 24, ya da 25 Kasım'a kadar Friderike von Winternitz ve Stefan Zweig Hamburg'da aynı otelde, fakat ayrı odalarda konaklarlar.

GRAND HOTEL VIER JAHRESZEITEN
Am Alster-Bassin
Hamburg
(Tarihsiz, 22.11.1912 olabilir)

Yollamış olduğunuz selama çok teşekkürler. Sizi yanlış anlamış olmaktan korkuyordum. Yarın "Deniz Kıyısındaki Ev"in ilk gecesinde sizi dinleyecek insanları kıskanıyorum.

Kendimi hiç de fena hissetmiyorum. Ancak dün Gerhart Hauptmann'ın Michael Kramer'inde "gözyaşları döktüm" Bugün de Gabriel Schilling Kaçışı ile biraz huzurumu yitirdim.

Hamburger Fremdenblatt gazetesinde sizin için bir şey yapabilir miyim? Yoksa siz o beyleri tanıyor musunuz?

Salı günü görüşeceğimize seviniyorum. Fakat lütfen benim için başka randevularınızdan vazgeçmeyin.

Candan selamlar, Fri Maria W.

Hamburg Grand Hotel Vier Jahreszeiten zarfında bir mektup

Tarihsiz,
(23.11.1912, Cumartesi olabilir)

Çok saygıdeğer doktor bey,

Yüreğimi öylesine çok mutlulukla dolduruyorsunuz ki! Sizinle ne zaman ve nereye isterseniz birlikte yolculuk yapmaya can-ı gönülden hazırım. Cuma, en geç de cumartesi sabahı Viyana'da olacağım.

Her şey sizin arzuladığınız gibi olsun. Ben de ıstırap çekiyorum. Benim evim mi? Tabii ev benim, içinde kendimi tamamen özgür hissediyorum, meraklı ya da öfkeli hiç kimse rahatsız etmiyor beni. Kendi işimi kendim hallediyorum ve uzun süredir de tamamen özgürüm. Bunları bilmenizi isterim. Sizin karşınızdaki o zavallı çekingenliğim çok şeyler vermemi engelliyor. Fakat soğuk biri olmadığıma da inanmalısınız... Ben öylesine özlem doluyum ki... Sizden hiçbir şeyi esirgeyemem ve uzun süredir de bunu yapmak zorunda kalmamayı arzuluyorum. Beklentilerinizi elimden geldiğince yerine getireceğim, sevgili doktor bey...

Dün gece saat ikiden önce uyuyamadım. Keşke sizinle bir süre Alster'i seyredebilseydim! İstediğiniz her zaman bana telefon edebilirsiniz. Korkmayın, almak istediğinizden daha fazlasını vereceğimden. Arzu ettiğinizden daha fazla biri olmamak için nefesimi tutacağım. Ve bunu can-ı gönülden yapacağım, tüm varlığımla...

Sizin Friderike Maria W.'niz

Daha sonraki mektuplardan anlaşıldığına göre Friderike von Winternitz ve Stefan Zweig, 26 Kasım'da yazarın doğum gününü kutlamak için (31. doğum gününü iki gün önce) Hamburg'dan Lübeck'e geçerler. Kentin ünlü oteli 'Stadt Hamburg'da ilk kez bir arada olurlar. Sonra Friderike tek başına Viyana'ya döner. Zweig ise birkaç günlüğüne Berlin'e geçer, orada Arthur Schnitzler'in tiyatro eseri Profesör Bernardi'nin ilk gecesine katılır. Aralık başında Viyana'ya gelen Stefan Zweig 4 Aralık 1912'de günlüğüne şunları yazar:

Az sonra F.M. bana geldi, 30. doğum günümü kutlamak için. Zevkle ve coşkuyla kutladık... Sapıklığın oyunu tüm açıklığı ile oynandı...

Stefan Zweig 5 ile 7 Aralık 1912 tarihleri arasında Münih'tedir. Residenz Tiyatrosu'nda sahneye konan "Deniz Kıyısında Ev" oyununun ilk gecesine katılır. Friderike Maria von Winternitz bir an peşinden gitmeyi düşünür, fakat sonra bu yolculuktan vazgeçer. 8 Aralık günü uzun bir mektup yazmaya karar verir.

Viyana-Döbling, 8.12.1912
Pazar sabahı

Sevgili,

Az kalsın dün senin yanına geliyordum. Sonra vazgeçtim. Fakat böyle bir isteği gerçekleştirmek için yeteri kadar candan düşlemek, istemek gerektiğini fark ettiğimde gelmek için ne yazık ki artık geç olmuştu... Düşüncelerim çok yavaştı, fakat yine de bu hatamı düzeltebilir, Orient Ekspres'e binebilirdim. Ancak aklım buna karşı çıktı. Pek yakında elime çok para geçeceğini ustamın ve kurtarıcımın bilmesini isterim. Ocak ayında, tabii ustam ve kur-

tarıcım yanı başımda güzel romanını yazmayı isterse, birlikte bir haftalığına Merano, ya da Bozen'e gitmeyi çok isterim. Arada sırada o 'kutsal tapınak lekelenmesi' aklımdan geçtiğinde ne güzel bir ürperti kaplıyor içimi... Kendi kendime çok şaşıyorum... Fakat özeleştiride bulunamayacak kadar da mutluluk doluyum... Ancak şunu da biliyorum ki, doğada çok şey güneşin sıcak ışınları altında çabucak olgunlaşır. Bildiğim başka bir şey de, yaşından büyük gösteren çocukların, her şeyi daha iyi bildiklerini sandıkları için, yaşıtlarına göre budala kaldıklarıdır. Ve şimdi sana burada yazdıklarım sevgilim, belki seni şaşırtacaktır. Tanımış olduğun bana uymayan şeyler diye düşüneceksin. Bir kadının yaşamında öylesine tuhaf gelişmeler olur ki... Bunları anlayıp çözmek siz erkekler için her zaman kolay değildir. Çünkü sizler çabucak ve her zaman yaşadıklarınızdan yola çıkarak karar verirsiniz. Gerçekte ise çok şey yepyeni ve bambaşkadır.

Kimi kadınlarda ruh ile vücut bir arada yaşar, barış içinde. Kimilerinde ruh vücuttur, kimilerinde ise vücut ruhtur. Belki başka kadınlarda bu ikisi yer değiştirir durur. Hiçbir zaman başkasını arzulamayan, fakat başkaları tarafından arzulanmak isteyen kadınlar da olabilir. Belki günün birinde, aniden kendi kutsal ve yakıcı arzularının baskın çıktığını görerek şaşıranlar da vardır. Tıpkı Meryem'in başına geldiği gibi... Ve onlar, inandırıcılığın belirtilerini kullanarak uzun süredir başkalarından arzuladıkları, korkunç ve alçakça sandıkları şeyleri başkalarına verirler... Kutsal bir davranışı, Tanrı aşkının verdiği bir tütsü sarhoşluğunu hissederler içlerinde... Bu bir ruh temizliğidir. Belki biz kadınların içinde o anda siz erkeklere, yitirmiş olduğunuz şeyleri ruhumuz aracılığı ile yine vermek arzusu yanıp tutuşmaktadır...

Fakat burada son vermeliyim bu gibi düşüncelere. Sana saatlerce böyle şeylerden söz edebilirdim. Fakat güleceğinden korkuyorum. Belki de çoktan gülmeye başladın bile. Seni görüyorum karşımda sıcak sıcak. Görüyorum seni, sana olan o çok sevecen saygımla... Zapt etmesi çok güç ateşli atlar örneği sonsuzluğa koşan arzularımı yaşıyorum... Görüyorum seni o "Meryem düşümün" parıltılarında... Bu son yazdıklarımı sanırım anlamıyorsun sevgili! Ne düşünürsen düşün, benden korkmana hiç gerek yok. Senden gelebilecek

mutluluk ve hüzne karşı ruhum hep açıktır. Sakın beni korumaya çalışma. Güçlüyüm ben.

Kartına çok teşekkürler. Dün akşam Tasso'dan okumayı dinledim, bu arada sana bir kitap kapağı işledim. Mektubumun arasına gazeteden kestiğim iki makaleyi de koyuyorum. Şu roman konusunu da bir ara halletmem gerek. Acaba kalkıp Budapeşte'ye mi gitsem? Münih'teki oyundan söz eden eleştirileri okudum az önce. Ah, niçin o akşam ben de orada olmamıştım...

Fri Maria

Stefan Zweig 10 ile 16 Aralık arasında, Aşağı Avusturya'da dünyaca ünlü dağ treniyle ulaşılan ılıca kasabası Semmering'dedir. Yeni bir öyküyü kaleme alır. (Ay Işığı Sokağı *olabilir). Dönüşünde, 21 Aralık günü Friderike von Winternitz ziyaretini beklemektedir.*

FRIDERIKE von WINTERNITZ
Viyana, 19. Bölge
Kreindl sokağı No. 19, 19.12.1912

Sevgili,

Sana çabucak yazmam gerekiyor. Eğer gelebilirsen cumartesi günü gel. Noel'e az kaldı, telaşa hiç gerek yok. Son hafta birkaç kötü gün geçirmiştim, sana karşı davranışlarım umarım can sıkıcı değildi... Sakın kendi kendine serzenişte filan bulunma...

Fri Maria

21 Aralık 1912 günü Stefan Zweig günlüğüne şu satırları yazar:

Akşam F. v. W. ile beraberiz. İlişkimizin tamamen seks üzerine kurulmamasına çok dikkat etmeliyim. Bu tehlike gerçekten var.

Birlikte gezintilerimiz çok güzel, aramızdaki sohbetler de. Belki de bütün sanat, kişinin kendini karşısındakine anlatabilmesi. Kadınlarda her şeyi kavrama yeteneği vardır. Her şeyi anlamak da isterler. Ancak sorun, bu yeteneklerinin ne kadar sürekli olduğudur. Bir kadının karşısındakine anlayış göstermesi ne kadar sürebilir. Bence üzerine çabucak gölge düşebilir, her şey bir anda bulanabilir. O kadar ince ki, korkuyorum ona şefkat dolu, ya da başka duygularla sokulurken ezeceğimden. Bir dahaki görüşmemizde anlatmalıyım ona, çok şey yitirebileceğimizi...

6 Ocak 1913

Bir an için aklımdan geçirdim sana telefon etmeyi, fakat çekingenliğimi yenemedim. Kimi zaman seninle konuşurken doğru kelimeleri bulamamamın nedeni de bu ya. Güvensizlik duyguları beslemiyorum, çünkü çok fazla inanmanın da bıktırıcı olabileceğini biliyorum. İşte bu nedenle çok şey beklenmedik bir anda, olağanüstü bir şey gibi çıkıverir karşıma.

Eğer Droste-Hülshoff'un "Dini Yıl" eseri kitaplığında varsa, "Paskalyadan önceki pazar" bölümünü oku. "Yılbaşının ilk günü"nü de okumalısın. (Fakat sanırım bu bölümler sadece Cotta'da çıkan baskısında var.) Ben kimi zaman bu kitaptaki dualara veriyorum kendimi, onlarda anlam, çok duyarlık buluyorum. Beni mutlu ediyorlar, fakat içimi çok yakan, özlemini çektiğim şeylerden kurtaramıyorlar...

Sanırım kendimi trende bulduğum an sevincimden gözyaşları dökeceğim. Gelecek misin? Yarın o sevimli yüzünü göreceğim. Kusura bakma, bu sözleri yazarken kendime hâkim olamıyorum... Buzlar içinde bir ormandan geliyorum ben. Buzlar ve karlar üzerimden henüz dökülüyor. Kimi zaman bu çok hoşuma gidiyor, sevgili. Unut bazı şeyleri, affet

Fri.- Marian'ı

Yarın saat 12.15 ile 12.30 arasında büyük kızımla Schönborn parkında gezintiye çıkacağım.

17 Ocak günü Friderike von Winternitz, kızları Aliz ve Suse (5 ve 3 yaşlarında) ve bakıcıları ile Güney Tirol'deki Bozen'e gider. 7 Şubat'a kadar Yukarı Bozen'deki bir dağ köyünde kalırlar. O yıllarda Bozen'den dişli trenle ulaşılan bu yer 1200 metre yükseklikdedir.

Yukarı Bozen, 28.1.1913 Salı

Sevgili,

Yollamış olduğun kartpostala rağmen bir de mektubun geldi. Kartının ardından inancımı yitirmemiştim, mektubun geleceğini az da olsa hissediyordum. Yakında senin de geleceğini söylüyor duygularım. Bakalım, haklı çıkacak mı onlar! Senden gelmeni doğrudan doğruya rica etmeye, ya da çok, çok büyük istekleri olan, fakat çekingenliğinden yüreği sıkışan bir çocuk gibi yalvarmaya hiç cesaretim yok. Belki de böyle davranmakla, çok kez beni mutlu eden iyi niyetini zorlamış olacağım. Çok yumuşak, çok hafif, çağırdın zaman uçuşarak sana doğru gelen, sana sokulan, seni ısıtan, ya da istersen üşüten, fakat senin neredeyse hiç hissetmediğin bir kuştüyü olmak istiyorum. Sadece birkaç saat için de olsa yanına gelmek uğruna hiçbir yolculuktan kaçınmayacağım. Ancak yaşamına da el uzatmaya kalkışmayacağım. Senin yanında olabilmek için bir şeyler verirken çok kayıtsız davranıyorum, sevincim beni suskun ve düşüncesiz yapıyor. Fakat kimi zaman da bambaşka biri oluyorum, seninle özgürlüğüme kavuşuyorum. Böyle anlarda her şeyi anlatabilirim, düşünen ve düşleyen yalnızlığımın, bugüne dek hiçbir yabancı düşüncenin üzerinde yürümediği, sadece sana açılan o çok gizli yollarından söz edebilirim. Fakat karşımda seni mutluluk dolu dinlerken bütün bunlar teker teker yok oluveriyor. Sakın sanma ki bu, beni ne kadar yaralarsan yarala, hep göstermek zorunda olduğum iyilikseverlik. Ben çok istersem, acaba senden de bir şeyler gelebilir mi? Seni zor durumlara sokan, hatta seni tehlikelere sürükleyen ruhunun o sonsuz derinliklerinden... Böyle anlarda güzel duygularımla yanında olmalıyım her zamankinden daha

çok. Fakat çocuğunu rahatsız eden bir ana değilim ben. Sadece, karanlıkta istersen tutabileceğin, ya da tutmayacağın bir merdiven korkuluğuyum. Sana sadık olmak için ateş dolu bekleyen biriyim. Ruhunun derinliklerindeki o tehlikelerden kurtulman için severek sana destek olan biri. Karanlık bir çukura düştüğünü sanıyorsun, çünkü sen ruhunun derinliklerine yüksek tepelerden bakıyorsun. Belki de bu yüksek tepeler olamaz, senin içinde hiç kaybolmayacağın o derinlikler olmasa. Eminim ruhunun Viyana'da, başka bir yerde olduğundan daha çok sıkıştığını hissediyorsun, ondan kurtulmak istiyorsun. Çünkü o kentte her şey ikiyüzlü. Yine Viyana'da olduğun için üzülüyorum. Paris'te kendini daha iyi hissedeceğini bilmek aramızdaki uzaklığın verdiği acıyı azaltacak. Fakat o acıya nasıl dayanacağım, bilmiyorum. Düşünme şimdiden böyle şeyleri. Şu anda dağların güneşinin ortasında güçlü bir ışık var, hiç kararmayan. Seçtiğin yol öylesine çok sevdiğin bu topraklardan ötelere götürüyor seni.

Belki sesim biraz kısılacak, sana çocuklarıma olan sevgimi elimden almadığını söylerken. Çünkü ben ne kadar mutlu olursam, onları o kadar çok seviyorum Ben gerçekten mutlu değilsem tüm çabalarıma karşın eksikliğimi hissediyorlar. Evet, hiçbir şey yitirmeyecek çocuklarım. Kimi zaman düşünmüyor değilim, onlarla arama mesafe koymayı. Çünkü bütün gün beraber olmak bazen hoşlarına gitmiyor gibi. Hele küçük kızım uzun süre benimle olduğunda çok sinirli. Ben yokken ise rahatlıyor gibi. Sonra aramız yine düzeliyor, birbirimize yakınlaşıyoruz. Sanırım arada sırada çalışmalarıma mola vermeyi denemek hiç de fena olmayacak. Fakat ben de çok uzun süre yalnız başıma kalmak istemiyorum. Nedenini bilmediğim duyguların hep karşıma çıkardığı açgözlülük beni huzursuzlaştırmıyor değil... İki hafta sonra ovaya inmek, Meran yakınlarında bir yerde konaklamak istiyorum. Oralarda hava ılıklaşırken, burada yukarılarda puslu günler başladı. Belki de ovada günün birinde küçük bir lokanta açarım, çok güzel İtalyan mısır lapası pişiren, kızlarımla da arası iyi olan hizmetçimi yanıma alırım. O zaman evden biraz uzaklaşırım, her şey de yoluna girer.

Sevgili, bana kitaplar yollamak istemen ne güzel. Elimdekileri henüz bitirmemiş olmama karşın sevinçle kabul ediyorum, içlerin-

de senden selamlar olacak o kitapların. Bana bir zamanlar vereceğini söylemiş olduğun "Helena'nın Dönüşü"nü, tabii sana zahmet olmazsa, yollayabilirsen çok sevinirim. Şimdi seni bu uzun mektupla, hele Semmering'e yollamış olduğum tiyatro eseriyle zaten zahmete sokmuş oluyorum. Yaptığımdan utanıyor, yerin dibine girmek istiyorum. Resimlerin arkasına kimi notlar düştüm. Beni balkonda tanıyabildin mi? Böyle dolaşmak utanılacak bir şey, fakat çok da rahatlatıcı. Tüm vücudumda hissediyorum burada böyle bir şeyi yapabileceğimi... Yolluyorum sana, güneşli havaya batırdığım selamlarımı, Viyana karnavalının yapmacık şenliğine... Onlar çok içtenlik dolu. Teşekkürler

Fri. Maria'dan

1913 Şubat'ının son günlerinde Stefan Zweig günlüğüne şunları yazar:

Prag, Dresden, Leipzig'e yolculuk... Kimi iş görüşmeleri yapıyorum. Fakat bunlar daha çok bir bahane, Viyana'dan uzaklaşabilmek için. Arada sırada günlük yaşamım aydınlanıyor, uzaklardan Friderike'nin yazdığı mektuplarla... Öylesine iyilik, hasret dolu ki satırları, Tanrı karşıma niçin böyle birini çıkardı, bilmiyorum. Duyguları soğuk, yaşamı çarçur, hırsı olduğu yerde sayan ben ise kendimi Friderike'nin davranışları karşısında değersiz biri hissediyorum. Eğer yok olup gitmek istemiyorsam hırsım bana yardımcı olmalı. Ancak içimdeki o tiz ses sustuğu, beni oradan oraya kovalayan huzursuzluk dibe çöktüğü anda birden uyanık olmalı, daha bir şeyler yapabilirim, demeliyim. Fakat kararsızım. Paris bir deneme olmalı...

2 Mart 1913'te Zweig Paris'e doğru yola çıkar. 23 Nisan'a kadar Hotêl Beaujolias'da kalır. 4 Mart'ta günlüğüne şunları yazar: "Bu otelin güzelliği, Paris'in çok gürültülü caddelerinden birine değil de, Palais Royal'in parkına bakması."
Paris'te yaptığı gezintilerden birinde Marcell ile tanışır. Bu genç kadın kısa süre sonra sevgilisi olur. Zweig, 29 Mart 1913'te günlüğüne şunu not eder:

Nasıl da birbirlerine benziyorlar, Marcelle ile F. Alınyazım ne de güzel ve ciddi varlıkları karşıma çıkarıyor...

Friderike von Winternitz, 8 Şubat'tan 25 Nisan'a kadar kızları ve bakıcıları ile Güney Tirol'in Meran-Obermais kasabasında kalır.

Meran, 31 Mart 1913

Hayır, içime kapanmayacağım. Kimi şeyleri kendime dert edinmediğim zaman hüzün duymam ben. Şu anda da hüzünlü değilim. Anlıyorum. Başka insanların konuşmamasını kabul ediyorum. Artık daha çok vaktim olacak. Kimi zaman çalışmalarımı rahatsız etmemiş değildi. Seninle konuştuğumda konuşan sanki ben değilim. Şimdi sana bir şey önermek istiyorum. Sana isteyerek mektup yazıyorum. Fakat sen her yazdığımı okumak zorunda değilsin. Önemli bulduğum mektuplarımda pulun altına bir çizgi çekeceğim. Çizgisiz mektupları okumaman benim için hiç de onur kırıcı değil. Çünkü satırlarımı istemeye istemeye okuduğunu düşünerek hüzün duymayacağım.

Kendimi kâğıttan kurtarıyorum. Uzun süre bir şey yazmamaya karar verdim. Daha doğrusu roman cinsinden şeyler. Aradan bir-

kaç ay geçtikten sonra küçük bir kitap hazırlamak istiyorum. Adını da "Hasta Bakımında Ruhsallık Üzerine" koyacağım. Bunu başarırsam bir düşümü gerçekleştirmiş olacağım.

Bitirdiğim ve şimdilik "Wilgefortis" adını verdiğim romanımı beğenecek misin, bilmiyorum. Bana acı veren şeylerden söz ediyorum. Hele cinneti anlattığım bir bölümü var ki, bitirdikten sonra bana uyarı gibi geldi. Sinirlerim sonuna kadar gerilmişti. Bölümü bitirdiğimde sabah olmuştu, horozlar ötüyordu. Ve ben sanki yaşamıyordum, ölmüştüm... Sadece bu bölümde değil, romanın bütün sayfalarında ben varım. Fakat bu pek hoşuma gitmiyor. Şimdi sinirlerim bir beygirin sinirleri gibi sapasağlam. Seviyorum onları. Bence son haftaların kazancı bu. Onlara kolayca veda edeceğim, çünkü artık benimle onlar, kalıcılar...

İlkyazın böyle birden gelmesini beklemiyordum. Güneş ve sıcak. Bir nefes, coşkulu bir sessizlik ve olağanüstü bir müzik... Biliyor musun nasıl ilkyaz buralarda? Gecenin geç saatlerine kadar güzel kokular, sanki yerin derinliklerinden gelen kuş sesleri... Bir an geliyor ki çok şaşırıyorum, ilkyazın böylesine güzel olmasını isteyip istemediğimi niçin sormuyorlar bana? Sorsalardı galiba, hayır, istemiyorum, derdim... Belki iki kişi bir arada oldu mu, ilkyaz çok güzeldir. Fakat tek başına bir insan dayanamaz bu güzelliğe. Ve ilkyazın güzelliği devam edecek, ne de olsa peşinden Viyana'ya gidiyoruz yakında... Önce birkaç günlüğüne Semmering'e çıkacağım.

Mektuplarıma başlarken sana her şeyden söz etmemeyi düşünüyorum, ancak sonra yine de uzun uzun yazıyorum. Fakat artık hepsini okumana gerek yok. Bana çalışmalarından söz et yeter. Seni yakında yine havalarda, bir kuş örneği özgürce uçarken görmeyi arzuluyorum.

Candan selamlar. Bana kısa da olsa bir şeyler yaz...

Fr. M.

22 Nisan 1913'te Stefan Zweig günlüğüne şunları yazar:

Marcelle çok kez sessiz, acılara kolay katlanan ve acıma duygusu çok bir insan. O ve Fri yaşamımdaki iki kadın. Istırap çekmenin susuzluğunu en çok onlarda hissediyorum. İkisi de sevdikleri insana yardım edebilmek için onu hasta görmek istiyor. Hele Marcelle'in, elinde kartlarla bana yeni sözler, deyimler öğretmeye çabalaması ve bundan gurur duyması ne kadar duygulandırıcı. Son bir buçuk ay, bir kadınla geçirmiş olduğun en yoğun birliktelikti. Belki de bu beraberliğin geçiciliğinden emin olduğumdan...

Viyana'ya dönüş yolunda Salzburg'da birkaç gün kalır. Kısa süre önce Viyana'dan Salzburg'a göç edip Arenberg sarayına yerleşmiş olan Hermann Bahr'ı ziyaret eder. Stefan Zweig 25 Nisan 1913'te Viyana'ya varır. Kızları ve bakıcı kadınla İtalya'dan dönen Friderike von Winternitz yolda trenden inip, Semmering'de tek başına iki gün geçirir. Bakıcılarıyla Viyana'ya gelen Alix ve Suse büyükbabaları Jakob von Winternitz'in yanına yerleşirler.

Semmering, Hôtel Panhans, 26 Nisan 1913

Sevgili,

Sesini ne kadar da çok duymak istiyordum. Fakat evde sadece hizmetkârın vardı, Viyana'da olmadığını söyledi. Ben de sormak istemedim, henüz gelmedi mi, yoksa yine gitti mi, diye. Burada hava günlük güneşlik. Hele son günlerin rutubetli, rahatsız edici sıcağından sonra ferahlatıcı. Tren yolculuğunun yorgunluğunu da üzerimden attım, kendime geldim. Kızlarım yanımda değil, ne yazık ki büyükbabalarının isteğine boyun eğdim ve onları yanına

yolladım. Burası çok hoşlarına giderdi. Şimdi tek başına tatile çıkmış kadın rolünü oynuyorum ve senin 'bölgen'de olduğum için de sevinmiyor değilim.

Salzburger Nachrichten gazetesine teşekkürler. Şu anda nerede olursan ol, mutlu olmanı dilerim.

Candan selamlar,

senin Fri. M. W.'in

1 Mayıs 1913'te Zweig günlüğüne şunları yazar:

Fri. beni ziyarete geldi. Çok cana yakın ve duygular dolu. O kadar şehvetli olmamasını dilerdim. Burada birlikte geçirdik bir Semmering gecesi. Yanında kendimi çok mutlu hissediyorum ve kendime geliyorum.

1913 yılının haziranında Stefan Zweig Aşağı Avusturya'da Schneeberg dağındadır. Dişli trenle ulaşılan Hotel Hochschneeberg'de "Ay Işığı Sokağı" öyküsünü bitirir. Friderike von Winternitz peşinden gitmeyi düşünür.

Viyana, tarihsiz, (17.6.1913 olabilir)

Sevgili,

Dün akşam geç saatlerde Baden'den Viyana'ya dönüp de, masamın üzerinde küçük öykünü bulunca bilsen ne kadar şaşırdım, ne kadar mutlu oldum. Küçük, demek sanırım pek doğru değil. Öylesine çok alevler var ki içinde, odayı terk edip, pencerelerden dışarı çıkıyorlar. Öykünün başlığı çok güzel. Mehtabın mükemmelliğini, bambaşkalığını ve suçluluğunu yakalamış... Şimdi sana bir şey söylemek istiyorum. Bütün çalışmalarında o alevlerin yakıcılığı hissedilse de, hiçbirinde bu öyküde olduğu kadar duyguların yüreğini

aydınlatmamış olduğunun acaba sen farkında mısın? Görünümü bütün ayrıntıları ile okurun karşısında belirgin duran, ya da çömelen o insan bana eski Hollanda ressamlarının tablolarındaki tuhaf şekilleri anımsatıyor. Ruhundaki suçlardan sadece kadının onu arındıracağını biliyor veya ümit ediyor. Kurbanına kenetlenir gibi sarılması, cinayeti işlediği yere sık sık dönen katili andırıyor. O insana yakın olmanın verdiği güven, o insandan kopamama, bu dünyanın geceleri edilen tüm yeminlerinden daha sonsuz, daha değerli. Sonra o insanı sarsan paradan iğrenme duygusu, müthiş bir susuzluk gibi onu dayanılmazlığın sınırlarına sürükleyen müthiş öfke... Bütün bunlar çok mükemmel şeyler. Hayvani değil, onlar insanın içinden, incitilmesinin en kutsal olduğu yerinden yükselen alevler... İşte sen bütün bunları görüyorsun, hayranım sana!

"Cadde, o sadece gece ve gök idi..." Sanırım böyle yazıyorsun, o evden dışarı çıkarken. Sen yine bambaşka kelimeler ve resimlerle anlatıyorsun her şeyi. Okuyanı çelişkilere düşürüyor, gerçek düşlerinin sonsuzluğuna götürüyorsun. Bazen alevler titreyerek sınırları aşıyor. Cümleler simetrik gelişmiyor, başlangıçta çok sokaklar var –Hamburg'daki Nieder sokağı gözümün önünde bir an için–, hep aynı sokaklar, aynı izlenimler... Nedenini bilmiyorum, fakat gecenin derinliğinde ışıldayan ve pırıldayan mehtaptan bir şey geliyor, öylesine güçlü bir ışıltı.

Daha çok şey söylemek istiyorum, söyleyeceğim de. Fakat şu anda değil, şimdilik bu düşüncelerimi yolluyorum. Beni rahatsız eden var.

Eğer bana yazmazsan, ya da haber yollamazsan, cuma günü öğleye doğru sana geleceğim. Perşembe günü yanıtın bana ulaşamaz. Cuma benim için en uygun gün. Fakat gerçeği söyle, orada ilgini çeken insanlara rastlarsan ve ben seni rahatsız edeceksem, yaz.

Aceleyle teşekkürler bütün içtenliğimle, Maria

Perşembe öğleden sonra da gelebilirim, eğer saat üç buçuktan sonra tren varsa.

1913 yılının eylül ayında – ortalarında olabilir – Stefan Zweig Berlin'e gider. Friderike von Winternitz de kızları Alix ve Suse ile Viyana-Döbling'den Aşağı Avusturya'da, Viyana'nın 26 kilometre güneyinde, Helenen vadisindeki ılıca kasabası Baden'e taşınır. Mozart sokağı 25 numara yeni adresidir. Böylece kocası Felix von Winternitz'den ayrı yaşamaya başlar.

Viyana, Baden, 17.9.1913

Sevgili,

Fürstenhof Oteli'nden yolladığın acele kartpostal için çok teşekkür. Yazdıkların beni ne güzel de geçmişe götürdü, geçen yılın kasım günlerine...

Ben buradaki yaşamımdan çok memnunum. Düne kadar günün her saati doluydu bir sürü işle. Her şeyi tek başıma yaptım sayılır. Duvar kâğıtlarını yapıştırdım, marangozluk işleri de benim ve aklına daha ne gelirse. Tabii senin hizmetkârın da bana yardım ediyor. Hiçbir şey kırılmadı ve çabucak olup bitti. Eğer günün birinde taşınmayı düşünürsen, her şeyi hizmetkârına bırakabilirsin.

Şimdi sana bu satırları yazarken kendimi iyi hissediyorum. Burayı görünce senin de çok hoşuna gideceğini çok ümit ediyorum... Çocuklar da pek mutlu, Sonunda evlilik yaşamımı da herhangi bir şekilde yoluna sokmaya başladım galiba. Sevgili, yüksek locamda akşamlarım artık o kadar güzel ki!

Yakında gel buraya. Belki cuma günü? Geceyi burada geçiremez misin? Güneşli günlerde sabahlar artık o kadar berrak ki... İnsan bu güzelliği yüreğinin derinliklerinde hissediyor. Söyle gerçeği bana... Şu sıralar bana ayıracak pek zamanın yok, söyle.

İçten duygularla,

Fri. M.

Stefan Zweig 20 Ekim'den 31 Ekim'e kadar Meran'ın Obermais kasabasında konaklar. Labers sarayında geçirir günlerini. Friderike von Winternitz birkaç gün için de olsa onunla birlikte olmayı çok arzular. Fakat Stefan Zweig çekindiği için bu yolculuk gerçekleşemz. Friderike de o günden sonra kocasından boşanmayı kafasından geçirmeye başlar.

Viyana, Baden, 27.10.1913, Pazartesi

Bana hemen yanıt verdiğin için çok teşekkürler. Nedenlerden söz etmene hiç gerek yoktu. Biliyorsun kuzun, senin verdiğin tüm kararları kabullenir. Ancak sen şunu da biliyorsun ki, kuzun evliliğinin bütün geçmişini bir değirmentaşı gibi boynunda taşıyıp duruyor. Şimdi senin yazdığın nedenler onu biraz daha ağırlaştırdı. Kuzunun sadece hüzünlü, uysal bir yüzü yok, o değirmentaşının yanında bir de çıngırağı var. O bugün çıngırdıyor ve yaramaz kuzun yarın belki de yoncaların içinde atlayıp sıçrayacak... 'Meee', 'meee'leri ise saklıyor, Steinhof'da seninle beraber melemek için!

Sözünü ettiğin nedenlerden en önemlisini kabullenmek istememiştim. Sen bunu çok önceden fark ettin. Ben evli değilim. Kocam da değil! Bizi yakından tanıyanlar bilir nasıl yaşadığımızı. Şimdi buraya taşınmam, yaşamımdaki kimi şeyleri doğru dürüst bilmeyenleri artık inandırmam için iyi oldu... Ben daha birkaç gün öncesine kadar kocamdan boşanmaya karar vermemiştim. (Sanırım bu 'boşanmak' kelimesini daha önce hiç yazmamıştım.) Şimdi ise prensipte iyice karar verdim. Yasal olarak özgürlüğüme tam kavuşamayacaksam, ne gerek var mahkemeye gitmeye? Bir zamanlar düşünmüştüm bunu, fakat o günlerde bunun için çok erkendi. Sana sözünü etmiştim. Yasal olarak boşasalar bile, şimdiki yaşamımda pek bir değişiklik olmayacak.

Dr. v. W. hafta bir kez bile buraya gelmiyor... Ancak ne olursa olsun, çocuklar nedeniyle aramızdaki bu ilişkide bir değişme olmayacak. Evde unuttuğum bir bavulu cumartesi günü peşimden getirdi. Onun, planlamış olduğum yolculuğa karşı çıkmadığını sanırım şimdi daha iyi anlıyorsundur. Ben "sosyete" içinde kendimi pek

göstermediğim ve "kayınbabam" da önyargılar besleyen biri olmadığı için, Garda gölüne giderken iki gün Meran'da kalmam sanırım senden başkasını rahatsız etmez. Kocam, tabii isteyerek değil, bu görüntü evliliğimiz nedeniyle komik durumlara düşmemek için elinden geleni yapıyor. Hem benim Meran'da olduğumu ondan ve senin yaşamımda olduğundan habersiz çok yakın bir kadın tanışımdan başkası bilmeyecekti. Bu kişi kızlarımın yanında kalacak ve gerektiğinde bana haber yollayacaktı. Çünkü ondan başkası benim Meran'daki adresimi bilmeyecekti.

Yolculuk öncesi sevincini, hoşuna gitmeyecek bazı şeylerle bozmak istemiyorum. Fakat senin aranın iyi olduğu o kuzunu başkalarının nasıl hüzünlendirmiş olduğunu bir bilebilseydin, bu konularda biraz daha anlayışlı ve daha az katı düşünür, benimle aynı duyguları beslerdin. Çocuklarımın yaşamını da dikkate almam üzerine söylediklerine yanıt vermek istemiyorum. Çünkü bu söylediklerinin benimle pek ilgisi yok, sevgili. Sen beni bir başkası ile karıştırıyorsun. Ben hiç kimseyi geride yalnız bırakmıyorum, sevgili.

Birkaç gün benden ayrı kalmaları çocukların da yararına olurdu. Suse son zamanlarda sürekli nazlanıyor ve çok sinirli. Beni anlayasın diye yazmıyorum sana bunları. Düşüncelerini değiştiresin diye de değil. Bunu hiçbir zaman yapmayacağım. Bu gibi konularla seni rahatsız ettiğim için de kızma bana. Söz veriyorum, böyle şeylerde kendimi düzelteceğim. Bana karşı hep açık sözlü olmanı istiyorum. Ve senin açık sözlü olmanın üzerime yükleyeceği "ağırlık"tan da korkmuyorum. Bu seni rahatlatacaksa, ben o "ağırlığı" taşımaya hazırım. Kendini mutlu hissettiğin zaman bana da söyle. Beni de mutlu edersin. Bilmiyorsun, seni ne kadar   Hayır, söylemek istemiyorum, sevgili...

Hoşça kal ve çok mutlu ol... Duy uzaklardan o küçük çıngırağımın sesini.

Sana sadık Fri.

Söyle sevgili, Verhaeren'e bir mektup yazıp, teşekkür edebilir miyim? Evet dersen, senden adresini rica edeceğim.

Kasım 1913'ün ilk günlerinde Stefan Zweig Meran'dan Cenova'ya gider. Oradan da 'Barbarossa' gemisiyle Palermo'ya yolculuk eder. Adada iki hafta kalır.

Dr. Stefan Zweig, Palermo
Grandhotel Villa Igiea, Sicilya
Viyana, Baden, 4.11.1913

Sevgilim,

Şimdi uzaklarda, en güneydesin! Ne mutlu elimde tuttuğum şu kâğıt! Senin gitmiş olduğun yolları takip edip, sana ulaşacak. Denize yukarıdan bakan villanın bahçesinde görüyorum seni. O deniz mektup kâğıdımdan daha mavi...

Duygularımın maceralarında yok olup gitmemek için bugün de her zaman olduğu gibi çok uzun mektup yazmıyorum. Bu arada yeni, sarsıcı olaylar başımdan geçti. Fakat hüzün verici şeyler yollamak istemiyorum sana. İçlerinde o kadar büyükleri var ki, içlerinde bir insan yaşamı yok olup gidebilir. Seninle konuşabilseydim, şimdi bu mektubumda olduğumdan daha rahat olabilirdim.

Yolculuğunun iyi ve güzel geçtiğini yazman bile beni mutlu edecek. İnşallah sen de Goethe'nin Palermo'ya olan hayranlığını paylaşıyorsundur...

Burada kuzeyde hava pek serin sayılmaz. Hiç olmazsa günlerin birkaç saati güneşli geçiyor. Rahat bir yaşamım var. Gün boyunca konuştuğum tek insan Alix'in öğretmeni. Çok cana yakın bir kadın. Viyana'da yaşamak benim için her zaman kolay değildir. Gürültü beni neredeyse uyuşturur. Son zamanlarda öyle şeyler dikkatimi çekiyor ki. Eskiden onlardan hiç rahatsız olmazdım. İlk Baden havasını ciğerlerime çektiğim anda ne kadar mutlu oluyorum. Bu hafta bir günlüğüne Viyana'ya dönecek ve uzun bir aradan sonra yine annemin yanında geceleyeceğim.

Çalışmalarım iyi gidiyor. Sana bir şiir denememi yollamak is-

tiyorum. Mümkün olursa Ölüler Günü'ne yakın yollarım sana o soneyi. En geç 16 gün içinde bitireceğimi düşünüyorum. Ardından da gözden geçirecek ve daktiloyla yazacağım. Bunları yapabildiğim için de sana çok müteşekkirim. Tabii iyi bir çalışma ortaya çıktı mı, bilemiyorum. Yazıldığı dil öyle pek güzel sayılmaz, konusu olan gerçekler de özgür bir çeviriye izin vermiyor. Üstelik ben de bu çalışmaların daha başında sayılırım. Umarım bana çok serzenişte bulunmayacaksın.

Verhaeren'e mektup yolladım. İnşallah kızmaz rahat yazılmış mektubuma ve kullandığım Fransızcaya... Çocuklarım daha küçük, kendimi istediğim gibi geliştiremiyorum. Ne zamanım var, ne de huzurum.

Şimdi geçici de olsa yeni bir aşçı kadın var yanımda çalışan. Çok sevimli biri. Çocuklar hayatlarından memnun. Hatta Suse biraz kilo da aldı. Fakat ne yazık ki uykusunda konuşuyor, bazen de ağlıyor. Tıpkı çocukluğunda o salak annesinin de yaptığı gibi... Ne yazık ki, sevgili Matmazel Hirschfeld'le ne bir kez karşılaştım, ne haber alabildim kendisinden.

Hoşça kal, sevgili. Yaz bana hayranlığını. Gereksinim var senin sevincine.

İçten duygular,

Senin Fri.

Kasım ortalarında Stefan Zweig Palermo'dan Napoli'ye, oradan da Roma'ya geçer. 25 Kasım 1913 günü Viyana'ya döner. 1913 yılının Noel'inden önce Friderike onu Baden'de beklemektedir.

Viyana, Baden, 21.12.1913

Sevgili,

Lütfen, bu bir değiş-tokuş, deme sana küçük bir hediye verdiğimde. Fakat şimdi senin 1912 Noel'inde vermiş olduğun o "Tavşan başladı"yı anımsıyorum. Ondan sonra bana artık hiçbir şey vermeyeceğini sanmıştım. Fakat şimdi çok güzel şeyler bekliyor

beni. O resimleri huzur dolu seyredeceğim... Sana bu sabah bir şey anlatmaya niyetliydim, fakat gelen telefon beni o koruyucu kabuğuma geri itti. Sevgili, bir dert bekliyordu beni. Felix, gelemeyeceğini yazmıştı. Çocuklarıma bunu anlatmam çok zor oldu. Ağlayıp sızlayacaklarını sanmıştım. Korkuyla bunu beklerken, seslerini bile çıkarmamaları beni yine de ürpertti. Sevinecekler diye sevinmiştim – başkalarının duyguları ile insan çoğu kez nasıl da sevinir –, fakat o sevinç duygusu sadece güzel bir kuruntuydu.

Ah, ne kadar da çok kuruntu var yaşamda. Korkutuyor onlar beni. Fakat benim gibi bir insan belki de kendi yüreğinin o güzel büyüsü olmadan yaşayamazdı.

Sen beni ziyaret edecektin, değil mi? Ben yarından söz etmiştim. Eğer bugün gelmek istersen, saat yediden sonra beni evde bulabilirsin. Senin bu kısa ziyaretin, mutlu günlerime götüreceğim güzel bir nazar boncuğu olursa ne kadar da sevindirirsin beni. Fakat zorlama kendini. Gece bir kadın, sonra akşama yine, arada öğleden sonra bir başkası... Bu kadarı fazla gelebilir zamanla sevgili yoldaşıma!

Kitaplığımın yanında kapı çarpmasın diye bir tahta durur. Hoşuna gitmişti senin. Sabahın sekizinde gelen ve bir an için beni senden koparan telefonlar için de böyle bir şey yok mu?

Baden'deki evle ilgili haberimi çarşamba günü iyi yürekli hizmetkârın Josef'le yollayacağım...

Her şey için teşekkürler!

Sana sadık Fri

Noel'den sonra Friderike von Winternitz bir cenaze törenine katılmak için Budapeşte'ye gider. Stefan Zweig da birkaç günlüğüne, orada yaşamakta olan Herman Bahr'ı ziyaret etmek amacıyla Salzburg'a gelir. Zweig, 1914 yılının ocak ayını Berlin, Hamburg ve Mannheim'da geçirir, bu kentlerde Dostoyevski üzerine konferanslar verir. Aşağıdaki mektubu Friderike, Berlin, Potsdamer Alanı'ndaki Fürstenhof Oteli'nde kalmakta olan Dr. Stefan Zweig'a yollar.

Viyana, Baden, 25.1.1914
Pazar sabahı

Sevgili iyi insan,

Acele yazıyorum, sana bu satırları. İçinde seninle birlikte olabildiğim için çok mutlu olduğum o yapıya coşku dolu, sıcak selamlar yolluyorum... Geceleri çok hafif nefes alıyordum, duvarları delip geçen senin nefesini hissedebilmek için. Berlin her ne kadar masalsız bir kent de olsa, içinde birlikte olduğumuz o kocaman yapı bana bir masal gibi geliyordu. O Berlin günlerimden artakalan berrak anılarımın ortasında görüyorum ürkek düşlerimin dolaştığı o koridorları ve yumuşacık halıları...

Bu satırlarımı yazarken akşam oluyor. Hamburg'u çok canlı mı yaşıyorsun? Çok eminim. Belki de biraz da işitiyorsun

mutlu kuzunu

Az önce Bayan von Molo'dan çok güzel bir kartpostal geldi. Yazdıklarından sana yakında söz edeceğim. Şu anda Mannheim Hof Tiyatrosu'nda biletleri kontrol eden kadınlardan biri olmak istiyorum. İnan bana...

19 Mart 1914'te Stefan Zweig Paris'e gelir. Günlüklerinde sık sık sevgilisi Matmazel Marcelle'den söz eder. Friderike von Winternitz de bu arada Katolik evliliğini yasal yollardan sona erdirmeye kesin karar verir. Kocası Felix von Winternitz buna izin verdikten sonra da Baden Kaymakamlık Mahkemesi'ne dilekçesini verir. Friderike von Winternitz toplumsal nedenlerle boşanmalarını gizli tutmak istemektedir.

Viyana, Baden, 22.3.1914, Pazar

Sevgili,

Senden gelen kartpostal beni yine neşelendirdi. Yazdıklarından o saygıdeğer dostuna kavuşacağın için nasıl da sevindiğini hemen hissettim. Umarım onunla, Paris'le, dostunla ve orada sevdiğin her şeyle yeniden birlikte olmak seni çok mutlu etti. Böyle olmuş olduğunu senin adına ben de arzuluyorum.

Mutlaka hissettin, hayır, belki de hissetmedin – çünkü yolculuk heyecanı doluydun – seninle vedalaşırken kuzunun nasıl cesaretli olduğunu. Avukatım Dr. M. ile görüştükten sonra da yürekli, hatta keyifliydim. Her şey yolunda gibiydi. Fakat öğleden sonra şu F. bütün mutluluğumu berbat etti. Bir akşam önce artık hallolmuş gibi anlattıklarından vazgeçiverdi. Benim için her şey yitirilmiş gibi. Bir cehennem uçurumu açılıverdi önümde. Fakat artık geri adım atamam. Bütün tehlikeleri göze alıp, ayağımı basacağım karşıdaki toprağa atlamalıyım.

Sorun şuydu: Boşanmadan söz etmeyecekti, bu konuyu benimle artık konuşmayacaktı. Bilmiyorum, utanıyor muydu, yoksa benim kesin karar vermiş olduğumu hissetmiş miydi? Bunu hiç belli etmedi. Nafaka konusunda kimi zorluklardan söz etti. İlerde vazgeçemeyeceği kararların altına imzasını atarsa, örneğin çocukların geleceğini garanti edemezdi. Öyle zamanlar yaşamıştım ki, çocuklar onu şu kadar olsun ilgilendirmemişti. Bana kalırsa gelecekte, bir dilim ekmek için bile olsa, ilerde bana baskı yapabileceği bir kozu olsun istiyordu elinde. Sonunda çocukları ona bırakabileceğim riskine de girmiyordu. Şimdi birçok şeyi böylesine soğukkanlı

yüzüme vururken anlamıştım, ben artık her şeyi göze almak zorundaydım...

Öyle bir an geldi ki, yüreğimin sesi kulaklarımda çınladı. Bir cambaz gibi ipin üzerinde yürüdüğümü hissettim. Sonra konuştum ve ne yaparsa yapsın, neyimi elimden alırsa alsın, beni kararımdan vazgeçiremeyeceğini söyledim. Sonra sordum ona, aramızda bir evliliğin mümkün olacağı bir yaşamı gerçekleştirebileceğine inanıyor muydu? Sustu, yanıt vermedi. Sonra konuştu. Kendini tanıyordu, rahat veremezdi, barışı sağlayamazdı. Bu nedenle de gitmemi önleyecek bir olanak bulmak zorundaydı. Sen, herkesi ve her şeyi anlayan insan, biliyorum sen anlardın onu. Fakat biraz da benim yüreğimde neler olup bittiğini düşün. Belki teşekkürü bile düşünmeden yağmalanabilir o, fakat hiç umursamadan yaşamımın sonuna kadar hiç aralıksız kemirmek... Başka insanlar için değerli benim yüreğim. Sana bütün bunları yazmak istemezdim, Stefan. Fakat, onu üzüyorsun, demekle bana çok acı verdin. Kim olursa olsun, bir insanı üzmek benim için affedilmez bir şeydir. Ben bunun acısını bütün vücudumda hissederim. Eğer onu üzmek zorunda kalırsam, bunu ancak kendimi korumak için yapardım...

Sevgili, sana okuman için bu kadar çok şey yazdığım ve saçmaladığım için affet beni. Böyle yapacağıma, nasıl da isterdim seni doyasıya öpmek, ya da öpmemek! Ne de olsa şu sıralar âşık olmaya hazırlanıyorsun...

İçten selamlar.

Kuzun

Viyana, Baden, 27.3.1914

Sevgili,

Tam sana bu mektubu yazmaya başladığım şu anda kara fırtına bulutlarını yararak kendini gösteriyor güneş. Evimin bulunduğu caddede bütün ağaçlar çiçek açıyor, meyve ağaçları da. Ne kadar isterdim havanın biraz daha sıcak olmasını, bahçede çalışır, kitap okurdum. Sevgili, farkında mısın, mutlu olduğumun? Dün savaştım,

Dr. M.'ye vekâletleri verdim. Baden Kaymakamlık Mahkemesi'ne bugün dilekçeyi yollamış olmalı. Düşünmek istemiyorum geçmişte neler olduğunu ve niçin bugünkü durumun oluştuğunu... Böyle durumlarda duygusallıktan nefret ediyorum. Onlar zorlanmış, ya da çoğu kez sahte duygulardır. Ben tek bir şeyi düşünmek istiyorum, değerli bir şey kazanmış olduğumu. Hissetmek istiyorum, ta ruhumun derinliklerinde. Hissediyorum ve mutluyum yeni kazanmış olduğum şeyle. Sevgili, ne kadar isterdim şimdi senin beni alnımdan öpmeni. Sevgili, seni göreceğim için şimdi sevincim iki kat... Bütün bunlar düş filan değil, saçma sapan sözler de... Kendimi o kadar hafiflemiş ve mutlu hissediyorum ki, gözyaşları dökebilirim şimdi. Şimdi senin yanı başında olabilseydim, seninle yaşayabilseydim şu anı... Şu... Hayır söylemek istemiyorum o kelimeyi. Sevgili, sanki küçücük bir kuş doğdu içimde. Tüyleri bembeyaz, kanat çırpıyor, göğsümde şarkılar söylüyor... Bütün vücudum hissediyor bu yepyeni durumu.

Sevgili, bugün sana daha başka şeyler yazmayacağım. Şu anda ben hem güçlü, hem de güçsüzüm. Hem yorgunum, hem de yeni yaşama götüren uzun yürüyüşe çıkabilirim. Kendimi bir kez böyle hissetmiştim, çocukların doğumunda. Ve bir kez daha... Daha öncekinden daha çok senin olduğum o anda...

Ruhumun nasıl ışıklar saçtığını sen de hissedesin istedim.

Seni titreyerek öpüyorum.

Kuzun

Viyana, Baden, 3.4.1914, Cuma

Sevgili,

Dün akşam Matmazel Eugenie'yi ziyaretten dönüşümde bulduğum mektubuna teşekkür etmek ve birkaç şey yazmak istiyorum.

Paul Verlaine üzerine yaptığın o can sıkıcı çalışmalar nedeniyle kendi diğer işlerini bir kenara bırakmış olman ne kadar üzücü. *Eğer kalkıp Paris'e gelsem, ödünç bir Oliver yazı makinesi bulabilir miydin? O zaman günde birkaç saat bana dikte edeceğin mektupları*

yazabilirdim. Bu gibi şeylerle uğraşmana hiç gerek kalmazdı. Ancak bu ayın on sekizinden önce Paris'te olmam pek mümkün değil. Şu sıralar burada kalan kayınpederime de bu düşüncemden söz ettim. O çok cana yakın, karşı çıkmadı. Ancak yanımda sadece bir hafta kalmayı çok az buluyor. Sana yardımım olacaksa kalkıp gelmek benim için sorun değil. Çünkü şu anda karşımda duran birkaç engeli de hiç yok sayabilirim. Önerimi kabul edersen beni çok mutlu kılarsın... Yanında birkaç saat çalıştıktan sonra seni de daha fazla rahatsız etmemek için çıkar Paris'te sokak sokak gezinirim. Böylece de hem birbirimizi görmüş oluruz, hem de ben seni rahatsız etmiş olmam. Sanırım dokuz gün yanında kalabilirim ve bu süre içinde de Paris'te her şeyi görürüm. Fakat inan bana, benim için en önemli şey sana yardım edebilmiş olmak. Paris filan umurumda değil!

Benim çalışmalarım mı? Romanım şu anda 240 sayfayı buldu. Meran'dan sonraki günleri anlatan son bölüm, en çok hoşuma giden sayfalar. Onları tekrar tekrar okuduğumda sanki iki ayrı dünyada hissediyorum kendimi. Yoksa romanda, kendimi yaşadığım çok az bölüm var. Hissediyorum, ilerde çok daha iyi şeyler yazabileceğim. Belki o eserlerde ben her zaman ben olmayacağım, fakat bu nedenle gelecek eleştirileri hiç umursamayacağım. Ben bu işe girişirken senin verdiğin desteğe – bence bu bir tür "ebelik" göreviydi – ne kadar içten teşekkür etsem azdır, sevgili. Hemen bugün yayınevine yazacak ve nisan sonuna kadar beklemelerini söyleyeceğim...

Sana yazacağım daha çok şey var... Çocuklar yaşamlarından memnun. Suse bir haftada yarım kilo aldı. Sanatoryumdaki çok hasta birinin tesellisi. O insan kısa süre önce uzun süren baygınlığın ardından yine kendine geldiğinde, başucunda duranları tanımamış. Fakat hemen Suse'yi aramış. "Niçin gelmiyor çocuk?" diye sorup durmuş. Kızımda daha bu yaşta başkalarına yardım etmek yeteneği oluşursa çok sevinirdim. Sevgili, şimdi gidip, çok yaşlı kayınpederime bakmalıyım, ne yapıyor diye...

Sana daha neler yazmak isterdim. Bütün sevgimi çok çabuk ateş gibi bir öpücüğün içine sıkıştırmak zorundayım şimdi...

Senin Fri

Viyana, Baden, 9.4.1914

Sevgili,

Ben sana bu satırları yazarken, başlayan gün ormanlardan sabahın kızıllığını temizliyor. Yıkıntı artık bir alev değil, mavi gökyüzüne sipsivri uzanıyor parlak sarı. Sevgili, vücudumdaki ağrılara karşın mutluluk doluyum. Hatta bu ağrıların mutluluk ve mutsuzlukla bir ilgisi olmadığını kavradığımdan bu yana daha da mutlu hissediyorum kendimi. Mektubunda bir bölüm var ki, öpesim geliyor onu. Çimenlere uzanıp, arı gibi vızıldamak istiyorum, diyorsun. Sevgili, bu tatlı melodinin yanında marşlar bile çalgılı meyhane müziği. Ah sevgili, doktor kardeşim üç gün boyunca yataktan çıkmamı yasaklamamış olsaydı, ayağa fırlayıp, çılgın bir derviş gibi dans ederdim. Belki salı günü bir mektup, ya da bir telgraf eline geçecek ve ben çarşamba, ya da perşembeye bir oda ayırtmanı senden rica edeceğim. Belki de sancılarımın uzun ve yorucu bir yolculuğa çıkma sevincime engel olduğunu yazacağım. Fakat şimdilik ümidimi yitirmedim. Mutlu ve çok ümit ediyorum.

Kentten çıkıp doğaya gelmene çok sevineceğim. Nasıl da özlüyorum titreyerek, bol ışığı, ağaçlarımı, iskete kuşlarımı. Hele biri var ki, küçücük, mavi-sarı, ne kadar seviyorum onu. Belki sen değil, fakat ben ıstırap çekiyorum. Dışarıda daha güzel vızıldardın, sen sevgili erkek arı!

Senin şimdi 'kısmen' bağımlı varlığını düşüncelerimde bile olsa sarsacağımı sanmıyorum... Ben şu sıra öylesine uzağındayım ki bu dünyanın. Kollarının arasında zevki bile gözümün önüne getiremiyorum. Bu dünyanın yüz bin metre yükseğinde ben seninim. Ve orada insan ruhunun gücünün yetmediği kadar çok...

Şimdi sevgili, yapacağın geziler için sana en iyi dileklerimi yolluyorum. Ve bir paskalya kuzusu görürsen çayırlarda otlayan, düşün seni öylesine sevdiği için mutlu kuzunu...

Seni bütün yürekten öpen

Fri Maria

Çocuklardan da selamlar sana.

Paskalya selamlarım zamanında ulaşsın diye özel ulak yolluyorum bu mektubu.

Viyana, Baden, 14.4.1914

Sevgili,

Bu sabah şebnem kokusu dolduruyor odamı, kuş cıvıltıları da. Körpe kayın ağaçları da titreyerek yeni günü bekliyor. Dağlar hâlâ eflatun peçelerine bürünmüş. Sevgili, yarın çıkıyorum doğaya, geçiyorum ilkyazı, gidiyorum sana. Sadece mutlu olup sevindiğinde beni hissetmeni istiyorum. Dün gelen mektubun beni sevindirdi. Havanın çok güzel olması ve düşünülemeyecek kadar mutluluk dolu bir paskalya geçirmen sevindirici. Benim de günlerim güzel geçti sayılır. İnsan yığınlarını görmedim, duydum sadece doğadan yükselen uğultular ve tiz sesleri. Gördüm ormanda beyaz varlıkları. Hiç sokağa çıkmadım son günlerde. Sadece arada sırada bahçeye. Cumartesi gününü de bir süre yatakta geçirdim yalnız başıma. Bir ara kapının zili çalındı. Yataktan çıkmadım. Sonra bir daha çaldı zil. Kalkıp kapıyı açtım. Kim vardı dersin karşımda? Matmazel Eugenie. Az kalsın boynuna sarılacaktım...

Sevgili, bu mektup eline geçtiğinde (perşembe) ben akşam saatlerinde Paris'te olacağım. Bugün daha bir sürü şey halletmek zorundayım. Son günlerde kendime pek bakamadığım ve kimsenin de bana yardım edecek zamanı olmadığı için sanırım bir güveyi andırıyor görünümüm... Fakat sen buna o kadar önem vermiyorsun, öyle değil mi?

Trenle Strasburg üzerinden geliyorum.

Ne kadar sevindiğimi şimdi sana söylemek istemiyorum. Sanırım hastalığım, sevincimi bir süre durdurmak, onu içimde kızıştırmak içindi. Görüşmek üzere ve uzaklardan bol bol öpücükler,

Kuzundan

Friderike von Winternitz 15 Nisan'da trenle Paris'e gider ve Stefan Zweig'ın kaldığı Hôtel Beaujolis'de bir oda tutar.

Paris, 18.4.1914

Sevgili,

Şimdi saat dört. Daha yeni döndüm otele ve mektubunu buldum. İnşallah kız arkadaşından yakında iyi haberler alırsın.

Perşembe günü dostlarınla beraber olacağım için çok mutluyum. Benim adıma söz vermeni rica ederim.

Fakat şu anda giysi prova etmekten ve alışveriş yapmaktan yarı ölü gibiyim. Yemekten sonra odama çekileceğim. Saat sekize doğru beni orada bulabilirsin, ya da, tabii zamanın varsa, buluşabilmemiz için beni nerede bulabileceğini resepsiyona söylerim.

Sevgili, çok hoşuna gitmiş olan o cam altındaki kelebeği beraberimde getirdim senin için.

Hoşa gitmeyen bazı şeyler için affet beni. Gel unutalım onları. Şu an keyfim çok yerinde. Kız arkadaşının da seni daha çok sinirlendirmeyeceğini umarım.

Yürekten selamlar *Friderike'n*

1914 Nisan'ının son günlerinde birlikte Viyana'ya dönerler. Ancak Stefan Zweig Marcelle'le olan ilişkisine son vermemiştir. Felix ve Friderike von Winternitz, Baden Kaymakamlık Mahkemesi'nin 28.5.1914 tarihli kararıyla boşanırlar. Katolik kilise evliliği ise devam eder. O yıllarda geçerli olan medeni yasalara göre yeni bir evlilik ancak resmi makamların hoşgörüsü ile mümkündür.

1914 yılının haziranında Friderike von Winternitz'in romanı "Anavatanın Çağrısı" (Schuster & Loeffler, Berlin-Leipzig) yayınlanır. Stefan Zweig bu roman üzerine 10.6.1914 tarihli Berliner Tagesblatt gazetesinin kitap eki "Edebiyat Panoraması"nda bir makale kaleme alır:

Bir kadın yazarın bu ilk eseri özellikle konusunun inanılmaz berraklığı ile dikkati çekiyor. Algılama dünyasının üzerine sanki sabahın ilk ışınları yayılıyor, duruluk atmosferi oluşuyor. Şeffaf insancıllığın bir yansıması... Dünyaya yeni gelişin, ilk uyanışın belirtileri... Havada uçuşuyor düşler hayaletler gibi. Açık renk tüller uzakları bulandırıyor. Fakat içten titreşerek gelen duyguların sıcaklığı her şeyi yine berraklaştırıyor. Tıpkı yeni uyanan tarlaların üzerindeki güneş ışınları gibi şeffaf ve titrek bir ışık var romanın doğasında. Her şey öylesine sessiz, öylesine mükemmel bir yenilikte ki... Bu hem çok edebi, hem de biraz safça bakış, eserin tümünde hissediliyor. Baştan sona sonsuz bir mutluluk ve neredeyse çocukça bir gönül borcu... İnsanlar sanki bu dünyadan değil, fakat gerçek onlar. Çok mükemmeller, fakat yine de yaşamın yabancısı değiller. Dünyevi her şeyin böyle ruhsal kapılar açılarak anlatımı bana göre sanatın sadece kadınlara tanıdığı en iyi olanak...

Bu romanda olup bitenleri anlatmak öyle pek kolay değil. Eserin tümü bir yaşam macerası, müzik, baştan aşağı edebiyat. Hele herhangi bir kalıba sokmak ve edebi değerini incelemek hiç de kolay değil. Onun çekiciliği kadınımsı oluşunda. O dişi atılganlık ve dişi utangaçlık tek tek her şeyin üzerine bir tül gibi yayılıyor, sonra duyguların bulutları arasından yine ortaya çıkıyor. Tekniği az, fakat

yine de sanatın derinliklerinden doğmuş bir eser. Yazarın kendini mükemmelliğe ulaştırdığı ve sanatçının güçlü bir başlangıç yaptığı çok değerli bir edebiyat olgusu.

Stefan Zweig

28 Haziran 1914 Pazar günü Avusturya prensi Franz Ferdinand öldürüldüğünde Friderike von Winternitz ve Stefan Zweig Viyana yakınlarındaki Baden'deydiler. Zweig, Theresien sokak 10 numaradaki Palais Metternich'te kalıyordu.

Avusturya'nın Sırbistan'a savaş açmasından iki hafta önce, 14 Temmuz günü Stefan Zweig Viyana'dan, annesi Ida Zweig'ın kaldığı ılıca kenti Marienbad'a gider. Oradan da Oostende üzerinden Belçika kıyılarındaki De Haan (Coq-sur-Mer) deniz banyolarına yolculuk eder. Parisli kız arkadaşı ile Hôtel Belle Vue'ye yerleşirler.

Mösyö doktor Stefan Zweig
Oostende,
Postrestant Cure-Salle
Viyana, Baden, 16 Temmuz 1914

Kardeşim benim,

Öyle değil mi? Kız arkadaşın yanı başındayken benden bu mektup geldiğinde sen benim erkek kardeşimsin. Umarım onunla güzel birkaç gün geçirirsin. Orada bulunmak onun için her yönüyle güzel bir şey. Ne de olsa hem Paris'in sıcağından ve kirli havasından kurtuldu, hem de yanına geldi...

Dün pazartesiydi. Seni göremediğim için çok ıstırap çektim. Salı günü de, telefonun yanından her geçişimde boğazıma bir şeyler tıkandı, gözlerim doldu. Fakat sonra senin Viyana'nın kirli havasından kurtulmuş, doğada temiz havada yaşayan ve ziyaret ettiğin için mutlu olan annenin yanında bulunduğunu düşünüp, biraz da olsa yine kendime geldim. Bak şimdi kardeşim, birkaç saat daha

annenin yanında kalacaksın. Bir kabul töreninde kendisiyle yan yana oturmuş olduğum o yarım saati sık sık anımsıyorum. Aradan birkaç yıl geçti, o anı tam istediğim gibi gözümün önüne getiremiyorum...

Şimdi sevgilim benim, bu mektup eline geçtiğinde çok çok uzaklardasın ve inşallah ruhen ve bedenen güneşten çok yararlanıyorsun.

Sana kendimden de söz edeyim: Sabah güneşinde balkonda oturuyorum. Üzerimde hemen hemen hiçbir giysi yok. Çiçeklerimin arasından geçen hafif, ılık bir rüzgâr vücudumu sarıp sarmalıyor. Günün telaşı başlamadan sana yazıyorum bu satırları. Yolculuğuma bir hafta kaldı, telaşı şimdiden başladı. Ne de olsa evde yapılacak daha birçok iş var. Fakat bana kalırsa bir şeyler yapmam, hasret duygularıma ve gereksiz kimi davranışlarıma engel olduğu için hiç de fena değil. Sağlığım şu sıralar yerinde sayılır, kendimi iyi hissediyorum. Senden gizlemiştim, sevgili kardeşim, geçen haftalarda sık sık baş ağrısı çekmiş olduğumu. Hele öyle anlar olmuştu ki, dayanmak mümkün değildi. Senin yanındayken baş ağrılarım çok azalıyor. Dün sadece havanın çok sıcak olduğu saatlerde hissettim. İşte bu nedenle de, Tobel kaplıcasının önerisini kabul ettim ve planladığımdan iki hafta daha erken oraya gitmeye karar verdim.

Sevgili, sana bir kız kardeş öpücüğü yolluyorum, çok içten.

Kuzun

Friderike von Winternitz, kızları Alix ve Suse ile 24 Temmuz 1914'ten 4 Ağustos 1914 tarihine kadar Graz yakınlarındaki Tobel kaplıcasında kalır.

Mösyö Stefan Zweig
Hôtel Belle Vue, Coq-sur-Mer
Belçika

(Bu mektup Zweig'ın eline otelden ayrılacağı gün, 30.7.1914 tarihinde geçer)

Sevgili,

Yanılmıyorsam dün sana yazmış olduğum mektup oldukça budalaca ve heyecanlıydı. Fakat buradaki sinirli havayı bir görseydin. Herkes sinirli, hastalar da, doktorlar da. Kaldığım oda oldukça sakin, fakat pek hava almıyor, ışık da. Çünkü penceremin önündeki, sabahları üzerlerine şebnem düşen, yeni açan mor salkımlar odayı karartıyor, kokuları ise beni neredeyse bayıltıyor. Çok güzel kokuyorlar. Fakat şu sıra yavaş yavaş geçmeye başlayan baş ağrılarıma pek iyi gelmiyor mor salkımların kokusu.

Savaş gürültülerinin çalışmalarına engel olmadığını bilmek isterdim. Sanırım kız arkadaşın da, sen üzülsen de, şu sıralar seni pek rahatsız etmiyor. İnşallah onunla güzel günler geçirdin, kardeşim. Yakışıklı olman benim de hoşuma gidiyor. Ne kadar isterdim şu anda yakışıklılığını görmeyi... İçimde öyle bir his var ki, sanki çok uzun haftalardır senden yoksunum. Yaşam çoğu kez hüzün dolu. Sen artık benim çok gereksinimini duyduğum bir insan oldun. Ben seni hep görüyorum. Uzakta olsan bile sevgi dolu yakınlığının gizem dolu ışınları yayılıyor. Erotik hasret olmasa da ıstırabını çekiyorum dinleyemediğim konuşmalarının. Senin yüzünün, vücudunun, yürüyüşünü, hırıltının hasretini çekiyorum ben. Öyle anlar geliyor ki, kimi zaman beni sevindirmeyen şeyleri bile çok istiyor canım...

Hoşça kal, kardeşim. Öpmüyorum seni bugün, çünkü boğazım ağrıyor. Fakat bunu en yakında telafi edeceğim, inan bana.

Fri

30 Temmuz 1914'te, Avusturya'nın Sırbistan'a savaş ilanından iki gün sonra, Stefan Zweig Oostende'den Almanya'ya geçer, oradan da Viyana'ya döner.
Alman ordularının Belçika'ya girdiği 4 Ağustos tarihinde şunları not eder günlüğüne:

Bütün dünyaya karşı savaş kazanılacağına inanmıyorum. Ne güzel olurdu şimdi altı aylık uykuya dalabilseydim, hiçbir şeyi bilmesem, bu yok oluşu yaşamasam, bu son dehşeti! Friderike'nin yine burada olması çok güzel. Onun sakinleştirici bir gücü var üzerimde...

Viyana, Baden, 4.8.1914
Salı, yolculuk sırasında

Bu akşam saat dokuz buçuk ile on arasında mutlaka Café Eiles'de olacağım. Seni orada bekleyeceğim. Gelemezsem telefon edeceğim, ya da mektup ulaştıracağım, bugün seni görüp göremeyeceğimi bildireceğim.

Yürekten selamlar
Fri

Viyana, Baden, 9.8.1914

Sevgili Stefan'ım,

Mektubuna çok sevindim. Ancak yarınki buluşmamız ne yazık ki gerçekleşemeyecek. Kendimi oldukça kötü hissediyorum. Arzulamış olduğum bir şey yine yerine gelmedi. Salı günü Viyana'ya geleceğim ve Matmazel Eugenie ile kentte bir yerde buluşacağız.

Belki sen de o buluşmaya gelirsin. Eğer sabahtan gelmek istersen, beni evde bulabilirsin.

Sana orduda böyle bir görev vermeleri (*Savaş bakanlığının basın bürosunda*) beni rahatlattı. İlk aşamada askere gitmesi daha önce ertelenmiş 37 yaşına kadar olan erkekler burada göreve çağrıldı. Sonra da yaşı 42'ye kadar olanlar alınacak. Şu sıra 19-25 arası gençleri askere çağırmıyorlar. Bir tanışımdan öğrendim, onun da oğlunu almamışlar. Ailesi olanları da cepheye yollamayacaklarmış. Sevgili, bağlı kal şu andaki, benim de biraz –yasadışı sayılsa da– içinde olduğum ailene! Yardım et bizlere cesaretimizi yitirmememize... Devlet senin gibileri de koruyor. Biraz iyileştiğimde nerede görevlendirirlerse oraya yardım etmeye gideceğim. Sana anlatacak o kadar çok şey var ki...

Öperim senin o sakallı sevimli yüzünü.

Sana hep sadık Fri

Viyana, Baden, 5.11.1914

Sevgili,

Bugün senden bir şey rica edeceğim. Bunu yazılı yapıyorum, çünkü konuşarak değil de böyle yazarak ne istediğimi daha iyi anlatacağıma inanıyorum.

Dün bana, annenin senden başka konuşacak bir yakını olmadığını söylemiştin. Fakat bilmiyorum, sohbet edecek biri mi, yoksa özel konulardan söz edecek biri mi demek istemiştin. Senin uzun süre onun yanında kalman her zaman mümkün değil. Fakat annenin bunu kabul edeceğini sanmıyorum. Şimdi senden bir şey rica etmek istiyorum. Eğer hoşuna gitmez ise, hayır, de bana. Beni yaralamazsın. Biliyorsun sevgili, söylediklerini hep kabul ediyorum, ileri sürdüğün nedenlere de elimden geldiğince hep inanıyorum. Prensipte karşı çıktığını fark edersem bir daha ağzımı açmayacağım. Fakat şu anda kalbim, bir denemelisin, diyor bana. Sanıyor musun ben annenin gözünde güvenilir bir kişiyim? Biliyorum, anneler oğullarının kız arkadaşlarına çoğu zaman pek güvenmezler.

Senin burada olmadığın zamanlarda belki annen beni kabullenir. Onun güvensizliğini giderebileceğini Sanıyor musun?

Sana bu gibi soruları sormakla annene yanaşmak istediğimi sanırım fark ettin. Şimdi senden böyle bir ricada bulunmam sadece bir istek. Bugün ve gelecekte başının hep dinç olmasını isteyişim sence güzel bir kanıt değil mi? Annenin karşısında da içim çok rahat. Bu nedenle hiç çekinmeden sana böyle bir ricada bulunabiliyorum. Sanırım sevgili, anneni hiç kızdırmadan sen buna karar verebilirsin. Ben de onunla beraber olduğumda seni rahatsız edecek budalalıklar yapmak niyetinde değilim. Çok eminim, dar kafalı o erkek kardeşlerimden başkası benden şüphelenmiyor...

Ricamı kabul edersen çok mutlu olacağımı tahmin ediyorsundur. Seni Halk Bahçesi'nde anneni yanaklarından öperek selamladığını gördüğüm o gün benim saygı ile anımsadığım bir andır. O gün neler hissetmiş olduğumu sana tarif edemem. Bir erkek böyle duyguları anlayamaz, çocuk doğurmamış bir kadın da.

Belki babanın bana güvenemeyeceğini neden olarak gösterebilirsin. Fakat benim içim temiz, böyle şeylerin üstesinden gelirim. Bunu başaramazsam da yaralanmadan olana katlanırım.

Annenle bir ya da iki kez kabul töreninde karşılaşmış olduğumu biliyorsun. O bu karşılaşmaları tabii anımsamayacaktır. Fakat kendisi ile onu hiç sıkmadan sohbet ettiğimi ben çok iyi anımsıyorum.

Yaşlıca kadınların benimle arası iyidir, çünkü ben de yaşlıca ve yaşlı kadınları severim. Ayrıca annene senin çalışmaların ve yaptıkların üzerine hiçbir zaman senin canını sıkacak şeyler söylemeyeceğime de çok eminim. Bütün karşıt görüşlerden esen rüzgârı, yanlış anlaşmalardan doğabilecek terslikleri ömrüm boyunca yaşamak zorunda kaldığım için deneyimliyimdir. Hatta kimi zaman bu özelliği çocuklarımda da fark ediyorum. Eğer önerimi kabul edersen, aile içinde herhangi bir şüphe oluşmaması için senin bir çıkar yol bulacağına inanıyorum. İstersen sana yardımcı olabilirim. Sanırım erkek kardeşin aramızdaki ilişkiye karşı çıkmıyor, öyle değil mi? Evet sevgili, şimdi duygularına göre bir karar ver.

Sana sadık Fri

Lütfen Romain Rolland'a yazmış olduğum mektuptaki hatalarımı düzelt. Yazdıklarımı çok cüretli bulmazsan da ona yolla.

12 Kasım tarihinde Stefan Zweig Viyana yakınlarındaki Klosterneuburg askeri malzeme deposuna tayin edilir. Günlüğüne şunları yazar:

Annemin isteği yerine geldi.

Stefan Zweig tayini çıkar çıkmaz, propaganda görevini de üstlenmiş olan savaş arşivinin edebiyat grubuna geçmek istediğini belirtir. Bu isteği kabul edilir. Zweig 1 Aralık 1914'te yeni görevine başlar.

Bugün ilk kez üniforma giydim. Çok tuhaf bir duygu! Belinden sallanan kılıçla insan kendini gülünç hissediyor, hele o kılıcı kullanamayınca.

Zweig savaş arşivinin Viyana VII. bölge, Stift sokağı 2 adresindeki Stift kışlasında üç yıla yakın çalışır. 23 Aralık 1914 tarihinde günlüğüne şunları yazar:

Bugün bana astsubay rütbesi verdiler. Güzel bir şey, fakat hiç umurumda değil.

Noel akşamı, 24.12.1914

Sevgili,

Güzel mektubun için sana teşekkür ederim. Çocukları düşünmen de ne güzel. Uyuyor şimdi onlar. Saat yedi buçukta yatağa girdiler. Ben saat 11'e doğru Braun ailesiyle kiliseye gideceğim. Onlarla küçük kahvede buluşacağım. Kiliseden sonra hemen eve döneceğim. Çünkü yarın sabah erkenden Walter von Molo gelecek. Pazar günü severek seninle birlikte olmayı isterdim. Ne zaman buluşacağımıza sen karar ver. Tabii sen nasıl istersen öyle yapalım. Eğer buluşamazsak ancak pazartesi akşamı, ya da salı öğleden sonra bana uygun. Diğer şeylerden o zaman söz ederiz...

Candan selamlar F.

Viyana, Baden, 30 Aralık 1914

Sevgili,

Senenin son gününde selamlar sana. Duygu dolu geçmişe bakmamak için kendimi çok zorluyorum. Şimdi sana düşüncelerimde bir öpücük vermek ve bu öpücüğüme çok içten bir arzumu gizlemek istiyorum: Gerçekleşmemiş saatler ve dostlarına hüzünler yeni yılda neşeni kaçırmasın. Benim iyi yürekli sevgilim, sana içtenlikle yaşayabileceğin, tadına varacağın sonsuz bir mutluluk diliyorum... Ve bütün bunlardan önce de iyi çalışmalar dilerim sana. Pek anlamamıştın, sana, çalışmalarının bana da yararı var, dediğimde. Kimi zaman yabancı dünyaları yuvarlıyorsun acımadan benimle arama. Çalışmaların altın bir köprü kuruyor senden bana, ta evime... Bulutların üzerinde bir ev, yine de senin kalbinde, senin vefasız vefalı kalbinde....

Bu, senin hoşuna gitmeyen bir edebiyat tapınması değil. Ben, sandığından çok daha az eleştiren biriyim. Fakat bugün "Kötürüm" adlı şiirini beğenmediğimi söylemek istiyorum. Altına adını

koymadan hangi gazete veya dergiye versen basmazlar, geri yollarlardı. Senin yerinde olsam, bir gazeteye iyilik yapacağım diye ünlü adımı kullanmazdım. Ben seni ustam olarak kabul ediyorum, içinde yaşadığımız, ikimizin de olan bu ülkede birbirimize sadık kalalım istiyorum. Savaş bizim ortak ülkemizi değiştirmedi. Her şeye karşın bizler insan sevgimizi ve dürüstlüğe olan inancımızı yitirmedik. Kimi zaman senden biraz daha çok içtenlik, biraz daha az alaycılık beklemiyor da değilim. Böyle davranışlar içinde yaşadığın çevrede olağan. Hangi duygularla alaycı olduğunu da anlıyor gibiyim. Fakat yine de ondan vazgeçsen aramızdaki ilişkinin çok daha güzel olacağına inanıyorum. Çünkü alaycılığın benim gibi duyguları korumasız bir kadını çoğu kez ürkütüyor...

Seni öperim.

Kuzun

1915 yılının martından ağustos başına kadar Friderike von Winternitz iki ayrı yerde ikamet eder. Viyana yakınlardaki Baden'de, Mozart caddesi 24 numarada ve Viyana'nın VIII. bölgesinde, Lange sokağı 49 numaralı adreste. Stefan Zweig'ın evinin bulunduğu Koch sokağı, arada sırada gezintiler yaptığı Schönparkı'nın hemen arkasındadır. Bu nedenle de beklenmeyen kimi karşılaşmalar olağandır.

Viyana, tarihsiz, 1915 ilkyazı

Sevgili,

Sana acele yazıyorum. Dün Rose Dörtlüsü'nün konser biletleri elime geçti. Unuttun galiba, konser yarın, salı günü. Başka şey planlama diye yazıyorum.

Dün seninle beraberken, bugün akşamüstünü nasıl planladığımı söylemeyi unutmuştum. Saat altıya kadar bizim kadınlar derneğinin toplantısında olmam gerekiyor. Bundan önceki iki toplantıya gidememiştim. Bu nedenle Viola saat üç buçukta gelmemi rica etti. Sanırım orada iki saat kadar kalırım.

Aşçım kadın artık gelemeyecek. Pek üzülmedim, ev işini tek başıma halletmeye çabalıyorum. Sanırım her şey tekrar yoluna girecek.

Sevgili, kafamda bir şey var beni üzen... Kimi zaman benimle karşılaşmamak için kadınlarla sokak sokak, saklanarak dolaştığını söylemiştin. Bu bana acı verdi. Sen kendinin efendisisin! Bunu sana daha ne kadar çok söylemem gerekiyor. Bugün de aynı şeyi tekrar ediyorum. Gerçekten sokakları benden saklanarak arşınlıyorsan, benden hoşlanmıyorsun, beni bir köstek, ayağındaki zincir olarak kabul ediyorsun. Sevgili, ben senin görüşlerine, senin benimkilere olduğundan daha çok inanıyorum.

Saklanarak dolaşma sokak sokak. Sana yakın olduğum için mutluyum. Yok etme bu duygumu.

Seni öpen F.

Eğer senden haber çıkmazsa, yarın öğleden sonra geleceğim.

Viyana, tarihsiz, 1915 ilkyazı
Perşembe sabahı

Dün akşam sen karanlık sokakta aniden karşıma çıktığında neredeyse küçük bir kız çocuğu gibi dilim tutulmuştu. Şimdi ise oturdum, çabuk çabuk sana bu satırları yazıyorum. Benim çok yakınımdasın, fakat yine de her şey masal gibi. Görüşmelerimizin ardından beklenmeyen o karşılaşmalar da... Nerede benim dünyam? Çevremin, uzak ve yakın, çoğu kez buharlaşıp yok olduğunu fark ediyor musun? Sonsuzluğa giden yalnızlığımdan kaçmak isteyişimi anlıyorsun sanırım. Gündüzleri bile evde olmamayı istemek, başka, sonsuz bir yaşama yapılan bir gezinti, hatta kanatlanıp oralara uçmak...

Stefan, belki de ben onu hep yaptım, ancak bu dünyadan da vazgeçmek istemedim, beni ona bağlayan her şeye bütün gücümle sarıldım. Belki bunlardan en önemlilerinden biri de sana olan sevgim, senin beni tutman, sana tutunduğumu hissetmem...

Ben senden kaçmak niyetinde değilim, bunun nasıl yapıldığını bilmiyorum, düşünmek de istemiyorum. Şimdi sana bu gibi şey-

lerden söz etmem doğru mu? Ne demek istediğimi anlıyor musun? Sen kimi zaman taş yüreklisin, hayır, değilsin. Bilmezlikten ve budalalıktan oluşmuş şakaların yaralarımı yakıyor. Ben çok şeyi anlıyorum, inan bana sevgilim, sevgili sen. Sürekli bir şeye tutunmaya çalışan sinir uçlarında nasıl kanlı yaralar oluştuğunu da biliyorum. Sana olan sevgim o kadar büyük ki, sinir uçların ile bu dünya arasına duygularına engel olan bir dikenli teli kolaylıkla yerleştirebilirsin.

Dün göreve gittiğinin gerçek olmasını nasıl da isterdim! Fakat o kadar acele yürüyordun ki. Her neyse, inanmak isterim, kadınlara değil de severek göreve koşmana. Fakat karşılaştığımızda sen yine de biraz çekingen gibiydin, tabii ben de. Biz niçin böyleyiz? Birbirimizden ayrı başka insanlarla olan yaşamız mı, beklenmedik durumlarda karşılıklı güvensizliğin, daha doğrusu inançsızlığın nedeni? Bunun üzerinde düşünmek istersem, hayır, düşünmeyeyim daha iyi... Karşı evdeki pencerelerden birinden, ağaçların tepelerini yalayarak hafif hafif esen sabah rüzgârını delip geçen tatlı bir kadın sesi geliyor. Figaro'dan, Cherubin'in o çok sevdiğim aryası... 'Bütün vücudumu, iliklerime kadar kaplayan ateş...'

Kan damarlarımın duvarlarında nasıl da hissediyorum sevginin ve şarkının beni rahatlatan o akışını... Hayır, şimdi hissetmiyorum. Sanırım geçmişin ateşi içimi hâlâ böyle güzel ısıtan, nabzımı attıran... İşte şimdi anlıyorum, yaşananların zevkine varılması gereken şeyler olduğunu, zevkin de kazanç. Sana bu satırları, bana güzel mektuplar getirmiş olan sabah saatinde yazıyorum, günün bu saatini sana armağan ediyorum, güzel olduğu için. Yaşamımdaki diğer şeylere nasıl değer biçtiğimi sana anlatsam, geriye tek sen kalıyorsun. Şimdi senin zayıf yanlarını da görüyor ve onlardan nefret ediyorum. Sanıyorsun ki, karşındakine dürüst davranmakla onlar 'yasallaşıyor! Ben senin yerinde olsam onlardan kaçınmam, tam aksine korunması, dikkat edilmesi ve şifa verici bir özellik gibi onlara özen gösterirdim. Sevgili, iyi insan, kızma bana. Biliyorsun senin birçok özelliğini göklere çıkarıyorum. Kişiliğinin bazı yanları karşısında önünde diz çöküyorum. O, benzeri olmayan, pırıl pırıl bir insan kristali... Kim bilir günün birinde onu çevreleyen köpüğü parçalayıp tam ortaya çıktığında nasıl müthiş bir ışık saçacak!

Nasıl isterdim sana çalışabileceğin çok sakin bir ortam yaratmayı. Kafamı yorup duruyorum, bunu nasıl yapabilirim diye. Seni nasıl da güzel bir çalışma bekliyor... Ah, yap artık bir başlangıç. Belki bu başlangıç içinde öyle güçlenir ki, her şeyi yener, ezip geçer. Bu olmayacak bir şey değil. Kim bilir, belki daha ilk kelimelerle ruhunda bir ateş yükselir. Rica ediyorum sana, her şeyi dene! Ah, ne olur... Lütfen, lütfen! Çalışmak için evine kapandığında seni görememek fedakârlığını yapmayacağımı sanıyorsan yanılıyorsun. Mümkün olacak bir şeye karşı direnme. İnsan olağanüstü şeyler karşısında bile kötümser olmamalıdır. Senin gibi özgür bir insan "başaramayacağım" diyerek düşüncelerini frenlememeli. "Burada olamaz," diyorsan 3, 4 gün evde kal, hafta sonunun ardından "hastayım" de, kapan bir otel odasına... Bu birkaç günün ardından elde edeceğin başarının, söyleyeceğin "yalan"dan binlerce kat değerli olduğunu fark etmiyor musun? Bürodaki görevin bittiğinde çık Viyana dışına, örneğin Rodaun'a git, otur orada bir yere, Stelzer ile Kırmızı Stadel arasında olabilir ve yazmayı dene, akşamın sessizliğinden yararlan, saatlerce çalış, konakla gece orada. Tek başına oldun mu, rahat çalışabilirsin. Bunu bir kez başardın mı, ileri gün ve haftalarda da başaracaksın demektir. Baden'de deneyebilirsin, o yöre de sessiz, sakin yerlerdir. Tabii geçmişin anıları ve bugünün yaşantıları dolu oralarda... Fakat yine de bir dene!

Sevgilim, sana bütün selamlarımı yolluyorum, seviniyorum senin için, istiyorum senin iyiliğini binlerce kez...

Senin F.M.

Stefan Zweig günlüğüne 17 Mayıs'ta tiyatro oyunu "Jeremias" üzerine şunları yazar:

Galiçya cephesindeki zaferler öteki cephelerin yanında bir çocuk oyuncağı. Batıdaki Alman cephesi çok sallanıyor. Ben bir çöküntü seziyorum. Şu sıralar, çoktandır yazmayı kafamdan geçirdiğim *Jeremias* trajedisini düşünüyorum.

26 ile 28 Haziran 1915 tarihleri arasında Friderike ve Stefan Steyrmark bölgesindeki Mariazell yakınlarında Gstettenhof otelinde konaklarlar. Zweig orada "Jeremias" oyununun birinci perdesini bitirir.

Stefan Zweig 14 Temmuz'dan 26 Temmuz'a kadar savaş arşivinin görevlendirmesiyle Galiçya'ya bir inceleme gezisi yapar. Bu yolculuğun yorgunluğunu da Baden'de dinlenerek üzerinden atar. Her zaman olduğu gibi yine Palais Metternich'te konaklar.

7 ile 31 Ağustos tarihleri arasında Friderike von Winternitz kızı Suse ile Salzburg yakınlarındaki Parsch'ta Dr. Bernhard Schwarzwald sanatoryumunda kür yapar.

Parsch, 9 Ağustos 1915

Sevgili,

Şimdi yavaş yavaş kendime gelmeye başlarken sana biraz buralardan söz etmek istiyorum. Pasch gerçekten çok sevimli bir yer. Sanatoryum eski bir yapı sayılır. Çevresi ağaçlık bir tepeye kurulu. Sanırım arkada Gais dağı var. Tepeden aşağılarda çayırlar, daha ötelerde de sürekli değişen o sürpriz panoraması ile Salzburg, sayısız sivri dağlar... Sağa sola bakınca yine Salzburg doğası, hem güler yüzlü, hem ciddi Maria Plain, küçük kiliseler, tepelerde saraylar, villalar. Aşağıda ovada, çok şirin Parsch. Burası tam bir yaz dinlencesi, elektrikli tramvayla Salburzg'a 9 dakikada ulaşılıyor, yürüyerek bir saat bile sürmüyor. Şu sıralar Salzburg'u görsen pek tanıyamazdın, sadece doğa var, yabancılar yok ortada. Pek asker de görünmüyor. Yörede şirin köyler var, gezintiler yapacak güzel ormanlar da...

Dün Suse ile doğada hoş bir yürüyüş yaptım. Sevimli Gstettenhof'takini andıran yol o kadar çekiciydi ki, insan hep yürüyeyim istiyordu. Çocuk da severek yürüdü. Fakat gece yine ağrılarım başlayınca bugün doktora göründüm. Baştan aşağı iyice muayene etmesi beni ürküttü. Ciğerlerim ve kalbim sapasağlam. Diğer

muayene sonuçlarını bekliyorum. Doktor, günde iki saat yatağa girmemi ve sıcak termofor kullanmamı söyledi. Yemeklere dikkat etmeme gerek yok, alkollü içkiyse yasak. Bakalım yarın neler söyleyecek...

Sana bütün aşkımla sarılırım iyi insan, tatlı sevgili, bahçe tanrım Vertumnus'um ve ustam, iyi ve kötü günlerimde, gururlu ve hüzünlü olduğumda öğretmenim, benim huzurum ve huzursuzluğum.

Mozart melodileri akıp geliyor bana ormana, düşünebileceğin bütün çınlamaları ve sevimliliği ile inci dizileri örneği... Sanki ağaç yosunlarındaki pırıltılarla yarışıyorlar. Nasıl isterdim onları yakalayayım ve sana yollayayım. Ormanı ve içindeki şenlikli havayı da. Fakat satırlarıma son vermeliyim, yoksa yüreğim sıkışacak. Ne de olsa burada benim durumum senden iyi. Seni usulca öpüyorum, sana çok çok selam yolluyorum, sana ve o sevgili vücuduna, çalışmalarına ve iyi olmasını arzuladığım ilham perine!

Senin F.'in

1915 yılının ağustosunda Hugo von Hofmannstahl, Nikolaus Lenau'nun Sophie von Löwenthal'e yazmış olduğu en güzel mektuplardan bir seçme yapmasını Stefan Zweig'dan rica eder. Bu mektuplar 'Avusturya Kitaplığı'nın 16. cildinde yer alacaktır. Zweig da bu mektupları seçmesi için dostu Friderike'yi görevlendirir. Hazırlanan kitabın son sözünü kendi yazar. Kitap "Nikolaus Lenau'dan Sophie Löwenthal'a" adı altında 1916 yılında Leipzig, Insel Yayınevi'nce basılır.

Gece, saat beşe çeyrek kala
(1915 yılının Noel'inde olabilir)

Sevgilim,

Uykusuz olduğum şu saatlerde huzur içinde hep seni düşündüm. Sevgili, şikâyet etmek istemiyorum. Bu dünyada birçok kadının elinden sevgilisi alınmıştır. Kiminin uzun süre, kiminin sonsuza kadar, kiminin birkaç kez. Ben mutlu olmalıyım, sen emin ellerdesin diye, öyle değil mi? Evet, mutluyum. Ancak şu sıralar beni bir şey çok

heyecanlandırdı. Savaşta akan kanı gördüm birden! Kızım Alix'in burnu kanadı, çok zor durdu. Bu küçük insanda ben savaşta akan kanların hüznünü duydum, bütün annelerin ve sevenlerin inanılmaz acısını hissettim. Anlayabiliyor musun beni? Ve o anda şükran duası ettim, sen benim olduğun için. İşte bak, sen benimsin, çünkü ben sonsuz dualarımla seninle Tanrı arasındayım... Biliyorum sevgili, sana 'sahip olunamaz'... Görüyor musun, yine kötümserim, çekinmelisin. Ben hep sanıyorum ki, sen her zaman 'yasal olarak' benimsin! Sevgilim, güvensizliğimi armağan olarak istiyorsun sen. İstersen alabilirsin onu. Hatta ben onu sana kendiliğimden veririm. Bana güvenmeni sağlarsam belki sen de o zaman sık sık yaptığın iki anlamlı o söylemlerine son verirsin, konuşmalarıma 'saçma şeyler' demezsin. Ben çok kez senin, aramızdaki o çok yakınlık sonucu bende oluşan beklentiler nedeniyle özgürlüğünü yitirmekten korktuğunu hissediyorum. Hayır, bu doğru değil. Bende hiçbir zaman yanlış beklentiler oluşmuyor. Ne gibi duygularım olduğunu anlaman için sana günlüğümü vermeyi çok kez aklımdan geçirmiştim. Seninle bu konuyu sık sık konuşabilsem, bir şeyler anlatabilseydim, özgürlüğünü yitirmek korkusuna kapılmazdın. Belki sen bunun farkında değilsin, fakat yaptığın esprilerden hep seziliyor bu korku.

Sevgili, ben senden çok istemiyorum. Bana şimdiye kadar verdiklerini ben en büyük mutluluk olarak görmeliyim. Yeter ki geleceğim üzerine senin üzülmeyeceğini bileyim. Kimi zaman senden bir çocuğum olmasını düşledim. Bu düşüm şimdi de geçerli, fakat biraz gerçekdışı oldu... Günün birinde sen yaşlandığında, biraz durgunlaştığında arada sırada, örneğin uzun süren yolculuklarda, daha çok birlikte olacağımızı da sık sık düşünüyorum... Senin iradenin dışına çıkarak yaşamını bana uyduracağını ise hiçbir zaman aklımdan geçirmedim. Bunu senden hiç istemeyeceğim de. Senin gibi bir erkek için bunun mümkün olamayacağını, ya da böyle bir yaşamın seni mutlu etmeyeceğini bildiğimden değil. Bunu tek nedeni, tüm duygularında (sadece kadınlara olan değil) seni sınırlamak istemeyecek kadar sana âşık olmam... Senin istemediğin şeyler dışında (evlilik bir bağdır) hiçbir şey seni bağlayamaz...

Ben evlenmeyeceğim ve bu konuda senin yapacaklarına, vereceğin kararlara da karışmayacak, seni etkilemek istemeyeceğim. Çocuklarımın yanı sıra yaşamımdaki en önemli insan olarak seni gör-

memi mutlulukla kabul ettiğini söyle bana, kurtar beni şu kötümserliğimden. Kabullen senin yaşamına ortak olacağımı da. Fakat bunu sana çok az, senin iyiliğin için bir şeymiş gibi hissettireceğim. Tanrı'nın bana baştan çıkarıcı şeyler yollamasına ben gülüp geçiyorum. Çünkü ben onları hissetmiyorum bile. Sen benim direncimi deniyorsun, fakat onlar bana çarpıp dönüyorlar. Böyle davranışım senin için yeterli kanıt olmalı. Beni kötümserliğimden kurtarmak istiyorsan üzülme benim için. Tutkuların ve coşkunluğun nelere kadar uzansa da, senin en sevgili dostun, en sevgili arkadaşın kalacağım umudunu da alma benden. Bu umudumu almadığın anda kötümserliğim de yok olup gidecektir.

Seni usulca öpen F.

Friderike von Winternitz "Sürekli Özgürlük İçin Enternasyonal Komite"sinde çalışmaya başlar. (Bu kuruluş ilerde "Barış ve Özgürlük İçin Enternasyonal Kadınlar Birliği" adını alır). Romain Rolland'ın aracılığı sayesinde de bu komitenin Fransa şubesiyle ilişki kurar.

1916 yılının şubat ortalarında Stefan Zweig savaş karşıtı öyküsü "Babil Kulesi"nin müsveddelerini Romain Rolland'a yollar. Dostu da onları okuduktan sonra, o günlerde Fransızca "Le Carmel" adlı derginin kuruluş hazırlıkları içinde olan İsviçreli çevirmen Louis-Charles Baudion'e iletir. Stefan Zweig'ın öyküsünün Fransızca çevirisi derginin ilk sayılarında (Nisan ve Mayıs 1916) La Tour de Babel adı altında yayınlanır.

1916 yılının ilkyazından güzüne kadar Friderike von Winternitz, kızları Alix ve Suse, bakıcıları Lisi (Elise Exner) ve Stefan Zweig, Viyana yakınlarındaki Kalksburg'da iki küçük rokoko köşkte kalırlar. Stefan Zweig 1916 yılında eylülün ilk haftalarını Berlin ve Leipzig'de geçirir.

Kalksburg
Pazar, (tarihsiz, 10.9.1916 olabilir)

Sevgilim,

Selamlarla oralara hoş geldin derim sana! Acelen vardır, onun

için sana çok şey anlatmak istemiyorum. Sensiz ilk günler zor geçmedi. Fakat dünden bu yana senin yokluğunu çok hissediyorum. Sık sık misafirlerimiz oluyor. Gelmelerine tabii sevindik. Kaethe iki gün burada kaldı. Viola, Engel ve Antoine de geldiler. Anlayacağın evin hiç boş değildi.

Berlin'den yolladığın kartpostal için teşekkürler. Fürstenhof'un dehlizi! Yeni bir yaşamın giriş avlusu... İnşallah kliniğe gitmeden önce seni ne zaman görebileceğim haberini alırım. Bana ulaşamazsan Stelzer lokantasına telefon edebilirsin.

Buralarda hava çok berrak ve güzel. Topraktaki sigara izmaritlerine sarı yapraklar savuran her esinti özlem dolu. Bahçenin her yanına dağılmış yapraklar senin düşünce dolu gezintilerinin izlerini taşıyor. Her ağaçta bir Jeremias düşüncesi asılı, çiçeklerin saplarında ve otlarda da dizeler...

Sevgili, gel çabuk, çok çabuk, kuzuna.

17 Ekim 1916 tarihinde Stefan Zweig'ın istemiş olduğu izin onaylanır. Bunun üzerine Friderike von Winternitz ile Salzburg'a giderler ve tren istasyonu yakınlarındaki Parkhotel Nelböck'te üç hafta süreyle konaklarlar. Günlük gezintilerinden birinde Kapuziner tepesinde, manastırın hemen karşısında, ağaçlar arasındaki, bir zamanlar başpiskoposların av köşkü olarak kullandığı büyük 17. yüzyıl yapısı dikkatlerini çeker. Burası ilerde onların birlikte yaşayacakları ikametgâhları olacaktır. 1916 yılı kasımının ilk haftasında Zweig, Alfons Petzold'a şu satırları yazar:

Sevgili dost, henüz Salzburg'dayım, daha doğrusu çalışmalarımı burada sürdürüyorum. Birkaç haftalık özgürlük bana çok iyi geldi. Şimdi daha iyi anlıyorum, iki yıldır bana çok yabancı bir yaşamı sürdürdüğümü.

1917 yılının ağustosunda Stefan Zweig'ın "Jeremias" adlı eseri Insel Yayınevi'nde yayınlanır. Kitabın iç kapağında "Friderike Maria von Winternitz'e sonsuz teşekkürlerle, Paskalya 1915-Paskalya 1917" sunuşu vardır. Zweig ona kitabın deri ciltli müsveddesini hediye eder. Ancak bu müsvedde 1938 yılında Friderike'nin kişisel eşyalarına el konulurken ortadan kaybolur.

1917 Eylül'ünün ilk haftasında Stefan Zweig o yıllarda tarafsız kalmış olan İsviçre'de bir süre kalmayı planlar. İzne çıkmak için verdiği dilekçesine gerekçe olarak, bu yolculuğunun Avusturya'nın propagandasına yararlı olacağını yazar. 27 Ekim 1917 günü ona iki ay süreyle bir görev izni onaylanır. Bu arada Friderike von Winternitz Salzburg'a gitmiştir. Emlak ilanlarında dikkatlerini çekmiş olan "mümtaz malikâne"nin gerçekten 1916 güzünde Kapıziner tepesine yapmış oldukları gezintide gördükleri o "rüya villa" olup olmadığını bilmek istemektedir.

27 Ekim 1917 tarihinde Dr. Stefan Zweig, yazar, Viyana VIII. bölge, Koch sokağı 8 numarada mukim, Kapuziner tepesi 5 numaradaki 7816 metrekare araziyi, üzerindeki bina, bahçe ve koru ile birlikte satın aldığını teyit eden satış söyleşmesini imzalar. Satış fiyatı olan 90 000 Avusturya kronunu nakit olarak öder.

4 Kasım 1917 günü Friderike von Winternitz ve Stefan Zweig Salzburg'a gelirler. İlerdeki yıllarda kalacakları 'barınakları'nı gözden geçirirler. Bina oldukça acıklı bir durumdadır, son sahibinin bahçıvanı kadın da henüz içinde yaşamaktadır.

13 Kasım 1917 günü İsviçre'ye geçerler, Zürich'teki Zum Schwert Oteli'nde birlikte yedi gün konaklarlar. Stefan Zweig 17 Kasım günü Romain Rolland'a şu satırları yazar:

Dostça bir samimiyet gerektiren bir konudan da söz etmek isterim size: Ben buraya yalnız gelmedim. Bayan von Winternitz yanımda. Siz kendisini Paris'ten tanıyorsunuz. Benim gibi o da sizin hayranınız. Kendisi bu savaş yıllarında gönüllü olarak çok mükemmel de başarılı çalışmalar yapıyor. Yıllardır benimle beraber, eşim sayılır, ancak ne yazık ki, boşanmış olan Katolik kadınların evlenmesini yasaklayan Avusturya yasalarına göre değil...

23 Kasım 1917'de Stefan Zweig ve Friderike von Winternitz, savaşın başlangıcından bu yana Villeneuve'deki Hôtel Byron'da kalan Romain Rolland'ı ziyaret etmek için Cenevre gölüne giderler. Orada kaldıkları günler sırasında 36 yaşına basan Stefan Zweig "Vicdanın Vasiyeti" adını verdiği satırları kaleme alır ve kendi kendine yaşamında bir daha askerlik görevi yapmayacağına söz verir.
29 Kasım 1917'de birlikte Lozan'dan Cenevre'ye geçerler. Kentte dört gün kalırlar ve Uluslararası Kızılhaç merkezini ziyaret ederler. Ayrıca şair Pierre-Jean Jouve ve grafik sanatçısı Frans Masereel'le de tanışırlar. Stefan Zweig ve Friderike von Winternitz Zürich'e dönerlerken Bern'deki elçiliğe uğrarlar. Zweig görev izninin uzatılmasını istemektedir. Bunun için ondan inandırıcı bir neden talep ederler.
7 Aralık günü Friderike von Winternitz Viyana'ya döner. Orada, Stefan Zweig'ın eski bir okul arkadaşı olan Neue Freie Presse gazetesinin sahibi Ernst Benedikt ile bir görüşme yapar. Zweig gazetenin sürekli İsviçre muhabiri olmak istemektedir.

Stefan Zweig'ın Friderike von Winternitz'e yazmış olduğu, Viyana VIII. bölge, Lange sokağı 49 numaradaki adresine yolladığı ve Feldkirch 312 sansür bürosunun damgasını taşıyan mektup, o yıllardan kalmış ilk mektuptur:

Stefan Zweig,
Hôtel Schwert 25.12.1917

Sevgili,
İyi haberlerine çok teşekkürler. İznimin uzatılmasına çok seviniyorum ve senin yakında buraya geleceğini ümit ediyorum. Ağabeyim Alfred'e, kimi planlarını rahatlıkla gerçekleştirebilmen için sana bir miktar para yollamasını söyleyeceğim. Umarım gelirken Suse'yi de yanına alacaksın. Burada kendini çok iyi hissedecektir. Herhalde telgraf ve mektupla bana haberler yollayacaksın. Çok ya-

kında gerçek çalışmalara başlamak istiyorum. Bugüne kadar makaleler, çeviriler, beklemeler ve okumalarla geçirdim zamanımı.

Bir şey daha: Dostoyevski müsveddelerini bulabilirsen lütfen beraberinde getir. Mavi karton bir zarfın içindeler. Her bölüm ayrı ayrı zarflarda ve üzerlerinde notlar var. Taslaklar da o kartonun içinde. Fakat tabii sana çok zahmet olmazsa. Getirebilirsen bu çalışmamı burada rahatça bitirebilirim.

Bayan Albert'in sağlık durumu ne yazık ki hiç de iyi değil. Ameliyattan başka çıkar yol yok gibi. Fakat onun da hayati tehlikesi var. Bugün Rilke'ye mektup yazdım. Burada çok insanla tanıştım, hatta çok fazla. Ressamlar, şairler, aklına kim gelirse. Şu sıralar ressam Walter Kornhas bir portrem üzerine çalışıyor.

Sana da yapacak çok iş var. Buradaki giderlerini karşılayacak bir kitap çevirisi garanti. Sanırım bu senin için güzel bir çalışma olacak.

Bugüne kadar girdiğin zahmetler için de çok teşekkürler. Ben buradaki her şeyden memnunum. Keyfim yerinde, ümitliyim, her şey yoluna giriyor gibi. Paramız son günlerde oldukça değer kazandı. Kron şu anda 50'nin üzerinde.

Kalpten selamlar,
Stefan'ın

"Neue Presse"ten haber alamıyorum.

Stefan Zweig'ın telgrafı:
Friderike M. von Winternitz, Viyana VIII. bölge, Lange sokağı 49,
"Viyana sansürü" damgasıyla

neue presse ile anlaşacağım ne olursa olsun kalacağım ve seni yakında bekliyorum zweig

Stefan Zweig iyi ilişkileri sayesinde savaş arşivindeki "askerlik hizmeti"nden terhis olur ve tarafsız ülke İsviçre'de Viyana gazetesi Neue Freie Presse'in sürekli muhabirliğini üstlenir.
Davos'daki bir okuma toplantısının ardından, 11 Ocak 1918'de Viyana'dan gelmiş olan Friderike ve kızı Suse'yi almak için Buchs'a gider. 29 Ocak gününe kadar St. Moritz'de kalırlar. Günlüğüne "bu kalantorlar dünyasında" notunu düşer.
1918 Şubat'ının ilk haftasında Zürich Şehir Tiyatrosu'nda "Jeremias" oyunun provaları başlar. Oyunun ilk gecesi 27 Şubat 1918 akşamı yapılır. Neue Zürcher gazetesinde şu satırlar vardır:

Kent tiyatromuzun sahnesinde şimdiye kadar hiçbir oyun yazarı ilk gecede böylesine çok alkış almamıştı.

14 ile 19 Nisan 1918 tarihleri arasında Friderike von Winternitz ve Stefan Zweig "Sürekli Özgürlük Komitesi"nin Bern'de düzenlediği büyük konferansa katılırlar. Zweig açılışta, Avusturyalı Barış Ödülü sahibi Bertha von Suttner üzerine bir konuşma yapar.
Friderike ve Stefan temmuzun ilk haftasına kadar Zürich gölü kıyısındaki Rüschlikon'da Hôtel Belvior'da konaklarlar. Suse dört ay boyunca Zürich'te bir çocuk yuvasında kalır. Friderike küçük kızı Alix'i de yanına almayı başarınca, her iki kızıyla birlikte Walen gölü kıyısındaki Weesen'de dağ köyü Amden'e taşınır. Stefan Zweig'a yolladığı mektuplar bulunamamıştır. Zweig Rüschlikon'daki Hôtel Belvoir'da kalmaya devam eder. Friderike'ye yazdığı mektupları, Pansiyon Sonne, Amden, adresine postalar.

Rüschlikon,
(tarihsiz, 9.7.1918'den sonra)

Sevgili Friderike'ciğim,
Benden pek önemli haberler yok. Geçen akşam Hôtel Schwert'te bir akşam yemeğine davetliydim. Fakat pek hoşuma giden davet

değildi, Bay Patschineri'ye yakın olmamak için arka masalardan birini tercih ettim. Masamda oturan konsolos J. ile güzel sohbetimiz oldu. En son makalelerimden biri olan kötümserlik üzerine yazdıklarımı okumamış. Ragaz'la da biraz çene çaldım. Henri Guilbeaux'a bir şey yapacaklarını sanmadığını belirtti. Ona göre bütün olup bitenler politik bir gövde gösterisinden başka bir şey. Paul Stefan'dan ümitsizlik dolu telgraflar alıyorum. İsviçre Konsolosluğu bir haftalığına bile vize vermiyormuş. Bern'deki yabancılar bölümünün telgraf yollamasını talep ediyorlarmış. Benden yardım istiyor. Ne yapabilirim? Neue Freie Presse, Zürich'teki Viyana Ressamları sergisi üzerine yazdıklarımı dün bastı.

Güzel ve coşkulu şeylere şu sıralar pek zamanım yok. İkinci oyunum "Bir Yaşamın Efsanesi"ni bitirmeye çalışıyorum. Bu arada Jean-Jacques Rousseau'nın "Emil" kitabına da bir önsöz yazmak istiyorum. Uzun bir köşe yazısı da ("Avrupa'ya yardım eden ülke – İsviçre") beni bekliyor. Dün Viyana'dan gelen Dr. Paul Cohn bana beklemediğim bir ziyaret yaptı. Dönüş vizemin olmasının da bana hiçbir garantisi yokmuş. Mümkün olduğu kadar burada kalacağım. Cohn'un Avusturya'dan verdiği fiyatlar gerçekten ürpertici.

Şu sıralar aramızdaki mektuplaşma biraz zor gibime geliyor. Sana bu satırları yazarken, senden pek bir haber alamıyorum. Gelen o iki kartpostalından başka... Yine de iyi olduğunu candan ümit ediyorum.

Henüz sadık Stefan'ın

Çok cana yakın mektubunu az önce aldım. Çok teşekkürler. Kendine dikkat et ve keyfini bozma. Alix için de üzülme. Seni çoğu kez üzen ve sana yaşamı kolaylaştırmayan şeyler, düşleminde varsaydıkların... Uzaktan çok şeyi sen güzel ve gizem dolu görüyorsun. Alix'ten uzak olduğun sürece de onu mükemmel sanıyordun. Fakat daha ilk birlikteliğiniz seni şoke etti. Fakat göreceksin bu zamanla düzelecek. Beni de hep iyi düşün. Yürekten selamlarla senin

Stefan'ın

Stefan Zweig, Gustav Kiepenheuer Yayınevi 'le bir sözleşme yapar. Buna göre Zweig, Jean-Jacques Rousseau'nun "Emil" adlı eserinin çevirisini yeniden gözden geçirip, baskıya hazırlayacak ve esere bir önsöz yazacaktır. Friderike de ona bu çalışmasında destek olacaktır.

Rüschlikon, (tarihsiz, 27.7.1918'den önce olabilir)

Sevgili,

Çok candan mektubun için sana teşekkür ederim. Senden yine çok rica etmek istiyorum: Kendine dertler edinme. Bana şu sıra, Kiepenheuer'e bir şeyler yollayabilmem için *Em*il'in 100 sayfası gerek. Sekreter Haenig hiçbir şey yollamadı mı? İlk 30 sayfayı gözden geçirmiştim. Senin yaptıklarına henüz bakmadım. Bir şey daha, sayfanın ortasında yeni bölüm başlamaz.

Dün müşavir beyin eşi aradı. Benden bir şey beklemeseler de arayan enden dostlarımdan biri onlar. Tabii Felix Braun da. Şu sıralar Avusturya'ya mektupların gitmesi hafta alırken, benim başımda yapacak bir sürü iş varken, ikide bir ricalar geliyor, kimi kitapları okuyup, eleştiriler yazmam isteniyor. Bana göre bir suiistimal, insanlardan nefret etmekten sakınmalıyım.

Sevgili, kızma bana. Şu sıralar içinde yaşadığımız zamana karşı, tarif edemeyeceğim kadar bir öfkeyle doluyum. Bu katliamın hâlâ devam ediyor olması kadar saçma bir şey yok. Ludendorff'un direncini kırmak için Almanlara karşı elde edilen zafer iyi idi. Fakat şu sıralar Amerika'da sonsuz zafer çığlıkları atılıyor. Şimdi kan gördüler. Artık onlar istiyor, daha iki hafta önce Almanların istediği, rakibi çökertecek büyük ve kesin zaferi. Gerçekten de biz hepimiz şu anda susan suçlularız. Ağzımızı açmamız gerek.

Başka bir şey: Friedens Warte'de çıkan makalem Bern'dekilerin dikkatini çekmiş. Bazı eleştiriler çıktı. Fakat yine de beyefendilerin kıllarını kıpırdatacağını sanmıyorum. Keşke yapsalar. O kadar çok istiyor ki canım konuşmayı, hatta bağırmayı. Zaten yarından

sonra dünyanın çöküşü bizi bekliyor... Viyana'dan yazan Paul Stefan yoksulluktan söz ediyor. Aynı zamanda Trebitsch'ten mektup alıyorum, dört haftalığına Karlsbad kaplıcalarına, ardından da Gastein'a gideceğini yazıyor. Kimi insanlar sonsuz bir barış içinde yaşıyor! Fakat bu pek uzun sürmeyecek! Bana göre biz hepimiz şimdi karar vermek zorundayız! Bütün bireyler...

Sen her zamanki gibi şansızsın. Şu sıralar Avusturya'ya mektuplar üç hafta, hatta daha da uzun süre yollarda. Doğru dürüst bir bağlantı yok. Bakan da devrildi, paramız değer yitiriyor, karmaşa ve saçma sapan bir sürü şey.

Ne zaman göreceğiz birbirimizi? Paul Stefan yanılmıyorsam cumartesi günü yola çıkıyor. Günlerdir Zürich'te değildim. Pek de canım istemiyor... Hem orası tehlikesiz de sayılmaz.

Burada zamanımı keyif içinde geçirdiğimi sanıyorsan yanılıyorsun. Bu dünyada olup bitenler kafamı çok yoruyor. Canım hiçbir şeyi çekmiyor. Ve yine de bir mahkûm gibi çalışıp duruyorum. Gitmeden önce Paul Stefan ile karşılıklı birkaç kadeh şarap içeceğiz. Şarabı bana çok tavsiye ediyor... Tüm pahalılığa karşı şu sıralar çok modaymış şarap. İnsanı uçurumun üzerinde tutabilen tek şey o!

Sen mutlu insan, sana yürekten selamlar, çocuklara da!

Stefan'ın

Suse'nin sağlığına kavuştuğunu umarım. Acaba kaldığın yerde sinüzite karşı buhar tedavisiyle bir çare bulmalarını sağlayabilir misin?

Rüschlikon, (Tarihsiz, Ağustos 1918)

Sevgili,

Sana bugün yazdım. Çalışmalarım da beni oldukça yordu, fakat yine de senden gelen mektuba yanıt vermek zorundayım. Ne de olsa doğru sözlü olmak bunu gerektiriyor. Aramızda gizli kapalı hiçbir şey olmamalı. Senden gelen son mektuplar çok cana yakın, çok sıcak ve güzeldi... Fakat yine de bana acı verdiler. Şimdi sana düşüncelerimi açık açık yazacağım.

Satırların, sen farkında olmasan da, bana karşı suçlamalarla dolu. Orada çocuklarınla özgürlüğü yaşıyorsun, arada sırada da bazı çalışmalar yapıyorsun. Şimdi sen "sanki yazı makinesine çivilenmişim" diye yazıyorsun. "Gezmelerime artık son verdim," diyorsun. Şimdi ben kendimi nasıl hissetmeliyim? Kamçılayarak seni çalışmaya zorlayan kötü yürekli Vogt gibi mi? Açgözlü ve para hırsıyla yanıp tutuştuğu için senin tüm rahatını bozan biri miyim? Sevgili, galiba sen kendini şimdi böyle hissediyorsun...

Ben ise kendimi suçlu hissetmiyorum. Ben senin dikkatini çekmiştim. Hem de üç, dört kez. Senden beş hafta kadar önce Rousseau'nun *Emil* adlı kitabını iyice bir okumanı ve çevirinin işe yarayıp yaramayacağını belirtmeni rica etmiştim. Sen şimdi, teslime iki hafta kala, kötü olduğunu söylüyorsun. Ben her şeyi sekreter Bayan Haemig'e yazdırmanın daha doğru olacağını da söylemiştim. Şu sıralar kendimi her ne kadar özgür hissetsem de, senin orada olmanı bilmem duygularımı zedeliyor. Sevineceğime vicdan azabı çekiyorum...

Sen kendi kendine eziyet ediyorsun! Sana daha önce de söylemiştim: *İnsan kendi kendini kurban hissettiği anda artık kurban değildir.* Yıllar boyu, sana yardımcı olacağım, deyip, steno öğrenmeye başlıyorsun, fakat ardından da, *steno öğrenmek çok sıkıcı*, diye yazıyorsun. Bir işi üstleniyorsun, fakat başlayınca da, yazı makinesine çivilendim sanki, diyorsun. Sevgili, böyle şeylerle bana ne yaptığını hissetmiyor musun? Galiba senin kötümserliğin bana da bulaştı. Çok güzel mektuplarında artık günümü mahveden satırları görüp okuyorum... Benim gibi senin de sadece kendin için yaptıklarınla özgür olduğunu hissettiğinin farkındayım. Bu durumda ilerde seni çalışmalarımın içine çekebileceğime gerçekten inanıyor musun?

Rica ediyorum, aramızdaki iyi dostluk içi yalvarıyorum, *hemen bırak şu yazı makinesini!* Bayan Haemig yazsın her şeyi. Sen düzeltirsin, ben de gözden geçiririm. Senin artık yazı makinesinin başında oturmadığını bildiğim anda bu çalışma da bana mutluluk verecektir. Kiepenheuer'e yazmayacağım, ilk otuz sayfasına yaptığım gibi eski çeviriyi baştan aşağı bir gözden geçirip teslim edeceğim.

Sen lütfen tiyatro oyununu yazmaya devam et! Yaptığın o suçlamaların beni nasıl üzdüğünü hiç bilmiyorsun. Hele sırtına yüklediğim

bu işe girişmekle son iki sahneyi yazamadığını, çalışmalarının durduğunu söylemen üzücü. Gün boyunca arada sırada seni düşünmekle, dağ köyünde rahatının yerinde olduğunu göz önüne getirmekle biraz mutlu oluyorum. Fakat bu gibi anlaşmazlıklar tüm sevincimi yok ediyor. Rahatını kaçırdığım için kabahati kendimde bulduğum zaman da hüzünleniyorum. *Lütfen, eğer beni seviyorsan, hemen bırak şu yazı makinesini ve tiyatro oyunundan başka bir şey yazma.* Eğer şimdi bana karşı çıkarsan, *öfkeleneceğim, hem de çok ciddi.*

Beni bundan sonraki ziyaretinde başka yerde konaklamak isteme saçmalığı üzerine de tek kelime bile yazmak istemiyorum. Belki Zürich'te bana tesadüfen rastlarsın!

Yürekten selamlar,

Stefan'ın

Kötü yazım için affet, fakat daha iyisini şu anda yazamıyorum.

Hayal gücünü kullanarak Hans Reinhart'ın "Cennet Bahçesi" eseri üzerine aylık "Donauland" dergisine bir makale yazabilir misin?

Rüschlikon,
(Tarihsiz, Ağustos 1918)

Sevgili F.,

Rousseau'nun ilk yirmi sayfasının düzeltmesini yaparken çok zorlandım. Hatta kimi cümleleri yeniden yazdım. Birçok yerde yaptığım bu düzeltmeler, senin gözden geçirip yazdığın diğer elli sayfasına da iyice bir göz atmamı gerektirecek. Çoğu yerde okunacak durumda değiller. Kimi sayfalar var ki, hiçbir şey anlamıyorum. Böylesine karmakarışık, anlamsız şeylerin benim adım altında yayınlanmasına izin vermem mümkün değil. Böylesine kötü, hatalarla dolu ve Almancası bozuk bir şeyi teslim edip, dünyaya ömür boyu rezil olacağıma, onlara paralarını geri veririm, hatta 1000 mark da tazminat öderim daha iyi. Sana sitem edip durmuyorum, çünkü senin nasıl huzursuz bir ortamda bütün bu çalışmayı yaptığını biliyorum. Haemig'in yazmış olduğu ve benim şöyle bir

gözden geçirebildiğim 100 sayfanın ardından sadece senin kontrolünü yaptığın 50 sayfanın ellerine geçmesi bence tam bir felaket.

Lütfen söyle bana, ne yapayım? Benim her şeyi yeniden baştan sona gözden geçirmem en az 7-8 günümü alır. Fakat bu günlerde bir makale yazmam, mutlaka Dostoyesvki ile de ilgilenmem gerekiyor. Çünkü bir hafta sonra Kippenberg buraya gelecek, müsveddeleri ona elden vermem çok doğru olacak diye düşünüyorum. İşim başımdan aşkın, neresinden başlayacağım, bilemiyorum. Böyle olmasaydı Rousseau ile tek başıma ilgilenebilirdim.

Müşavir beyin eşi, Kessler ile Fried arasındaki atışmalardan söz etti. Sana binlerce selam yolladı. Şu günlerde cehennem sıcağı var. İnsan yığılıp kalıyor. Wiesner'in Pontresina'da olduğunu söyledi. Daha birçok şey de anlattı. Bazı mektupları bu zarfın içinde sana yolluyorum.

Lütfen bana yakında mektup yaz. Suse nasıl, ne zaman geliyorsun? Kendi planlarımı yapabilmem için seninkileri bilmem gerek. Bir de şu lanet olası Rousseau'yu ne yapacağız? İnşallah şu sıra içinde bulunduğun çelişkilerden bir kurtuluş vardır. Durumunu çok iyi anlıyorum, sinirlerini yitirmeyeceğin ve seni artık sakinleştirecek bir çıkar yol olmalı.

Selamlar,
Stefan'ın

Bir şey daha: Akşamın geç saati. Otuz sayfayı daha gözden geçirdim. Bütün işlerimin arasında yine de ertesi gün Haemig'e daktiloya geçmesi için verebileceğimi umuyorum. Senin yaptıklarını yarın tekrar gözden geçireceğim. Lütfen huzurunu yitirme, ben elimden geleni yapacak ve bitireceğim. Fakat bu şeyin altından tek başıma kalkmalıyım. Tam da şu sıralar havalar müthiş sıcak, hiç gücüm yok, çalışmalarıma ara verebileceğim anın özlemini çekiyorum. Makalelerin kölesiyim. Onlar bana eziyet ediyor, edebi çalışmalarıma aylardır engel oluyor. Bu nedenle sürekli stres içindeyim, davranışlarımda haksızım, öfkeliyim. Tüm özlemim nedir biliyor musun? Sükûnete kavuşup, kendimi toparlamak ve oturup bir şiir yazmak... Galiba bu hiç gerçekleşmeyecek. Ve önüm sıra dehşetin sonsuzluğu gidip duruyor, sonunda bir felaket bekliyor! Şu günler çok korkunç!

Lütfen bana sekreterin adresini bildir. Yazdırmam gereken başka şeyler de var. Oyunun yedi kopyası gerekli, Dostoyeski'nin ikinci nüshasında bazı düzeltmeler de olacak. Şu sıralar o kadar çok şey bir araya geliyor ki... Postayla göndermem imkânsız olduğundan müsveddeleri mutlaka Kippenberg'e vereceğim için Rousseau'yu da hızlandırmam şart. Çevirmen Erwin Rieger'e de bir sorayım, belki bana yardımcı olur.

1918 yılının eylül başlarında Friderike kızlarıyla birlikte Zürich gölüne döner. Alix ve Suse bir süre bakıcıları Loni Schinz'in yanında Zürich'te kalırlar. Friderike ve Stefan da 19 Eylül'den 4 Ekim'e kadar Montrevx'deki Hotel Breuer'de konaklarlar. Bu arada sık sık Villeneuve'de yaşayan Romain Rolland'ı ziyaret ederler. Sonra Zürich'e dönüp 1919 yılının ocak ortalarına kadar Rüschlikon'da kalırlar. Friderike Seehalde villasında, Stefan da Hôtel Belvoir'da.
Stefan Zweig bu arada Dostoyeski ve askerlik görevini yerine getirmeyen bir genç üzerine yazdığı uzun öykünün (Zorlama) çalışmalarına devam eder. Aynı zamanda Almanya ve Avusturya'daki politik gelişmeleri, silahların bırakılmasını, Habsburg monarşisinin sonunu ve Alman Reich'ına bağlanması planlanan küçük "Alman-Avusturya" Cumhuriyeti'nin kuruluşunu da dikkatle izler. Günlüğünde 3.11.1918 tarihinde şu notlar vardır:

Almanya-Avusturya'nın, Alman Reich'ına katılmasının ve diğer ülkelerden izole olmasının ne gibi sonuçları olacak, bilinemez. Öncelikle fakirleşme hızlanır. 2,5 milyon nüfuslu Viyana çok büyük ve merkezi, fakat Reich'ın ucunda içi su dolu kocaman bir kafayı andırır...

Kapuzinerberg 5

Avusturya, Feldkirch sınır kapısı,
Feldkirch, saat 11, 17 Ocak 1919

Sevgili Friderike,

Burada çok güzel bir çorba, ardından domates soslu, yanında pilavlı bir şnitzel, tatlı olarak da elma ştrudeli yedim. Sana çok can selamlar yolluyorum. Feldkirch sınır kapısında hemen hemen hiç kontrol yok. İsviçre tarafında da çok az. Innsbruck'tan Viyana'ya kadar özel vagondayız. Senin anlayacağın bütün yolculuk çok rahat ve kolay... İçin rahat olsun. Uzun süredir bu kadar çok yemek yememiştim. Kendimi çok iyi hissediyorum.

Lütfen Bay Spitz ile Bayan Stein'a da çok teşekkürlerimi ilet.

Candan selamlar,

Stefan'ın

17 Ocak 1919 tarihinde Stefan Zweig İsviçre'den Avusturya'ya geçer. Viyana'da yaşayan anne ve babasını ziyaret etmek istemektedir. Salzburg'da bir gün mola verir ve Kapuziner tepesindeki evinin durumuna bakar. Ancak bavulu Innsbruck'ta kaldığı için ertesi gün geri döner. Oradan annesine bir mektup yollar ve evlenmeyi düşündüğü Bayan Winternitz ile olan ilişkisinden söz eder. Fakat Viyana'ya gitmez ve tekrar Zürich gölü kıyısındaki Rüschlikon'a döner, Hôtel Belvoir'a yerleşir. Bu arada Friderike de kızları ve bakıcı Loni Schinz ile Rüschlikon'dan Cenevre gölü kıyısındaki Nyon'a gider.

Rüschlikon,
(Tarihsiz, 20.1.1919 olabilir)

Sevgili Friderike,

Şu sıralar sadece telefonla haberleşmemiz tuhaf bir rastlantı. Sanırım ben burada konakladığım için biraz hayal kırıklığına uğramış gibisin. Sevgili, fakat burası çok sakin, kendimi çalışmalarıma

ve yazışmalarıma verebiliyorum. Biraz olsun yine rahata kavuşabildiğim için de seviniyorum. Otel odam sıcacık, oda hizmetkârı Babettli de, sanki istediğimi biliyormuş gibi, her akşam sıcak su dolu buyotu yatağıma koyuyor. Burada dertlerimi unutuyorum. Kısacası sevgili, çalışmalarım için gerekli olan bu durumdan vazgeçersem çok budalaca bir şey yapmış olurum. Yakında sana Romain Rolland biyografisinden *("Adam ve Eseri", Stefan Zweig, Rütten ve Loening Yayınevi, Frankfurt, 1921)* kimi bölümlerin kopyalarını yollayabileceğimi umuyorum.

Boşanma reformunu Hıristiyan sosyalistler zorla başka bir döneme erteletti. Kötü niyetlisin diye suçladığın ben bu arada anneme Innsbruck'tan mektup yazıp, niyetimi bildirdim. Aranın iyi olmadığı "düşmanın" ağabeyim Alfred ile de konuştum. Sen biraz benden etkilenmiş olacaksın ki, kimi şeylere karşı kötümsersin. Fakat bu konuda ben sandığın kadar kötü düşünen biri değilim. Şu sıralar birkaç haftalığına çalışmalarımla tek başıma kalsam da, ben seni seviyorum.

Lütfen unutma, yarın Rolland'a telefon etmeyi. Biliyorsun romanın "*Kuşçuklar*"ı da ona ithaf edeceksin. İçinde yaşadığımız bu zamanda ondan çok müteşekkir olacağımız başka bir insan yok.

Dostlarımı göreceğim için çok seviniyorum. Fakat şu sıralar çalışmalarıma ara vermek de beni korkutuyor. Başladığım şeyleri aralıksız çalışarak sona erdirmeyi çok istiyorum. *Dostoyeski*'nin alınyazısından çok korkuyorum.

Hoşça kal sevgili, çocuklara da benden selam!

Hep senin Stefan'ın

Mart ortasından önce Cenevre gölünden ayrılmak affedilmez. Şu sıralar orada geçirdikleri her gün çocuklar için, tabii bizler için de, bir kazanç sayılır. Bizleri gelecek günlerde neler bekliyor, bilemeyiz ki...

Dostum Erwin Rieger de sana selamlar yolluyor. Uzun bir gezinti yaptık birlikte.

Viyana IX. bölge, Garnison sokağı 10 numarada oturan Ida Zweig, otuz yedi yaşındaki oğlunun İsviçre'ye dönüş yolunda Innsbruck'tan yollamış olduğu mektuba yanıt verir.

Viyana, 23.1.1919

Benim sevgili Steferl'im!

Senden gelen güzel mektubun içeriği -daha önce güvendiğim birisinin o içten dostluk ve ilişkinden beni haberdar etmiş olmasına rağmen- yine de benim için çok sürpriz oldu. Şimdi karşımda gerçek bir olgu var. Senin ciddi ve yaşını almış bir erkek olarak bu önemli adımı atarken iyice düşündüğünü ve doğru bir seçim yapmış olduğunu ümit ediyorum. Şu ana kadar bildiğimize göre sözü geçen bayan oldukça zeki ve uysal mizaçlı. Bunlar senin karakterine çok uygun özellikler. Benim sevgili oğlum, bütün ruhumla siz sevgili çocuklarıma nasıl bağlı olduğumu ve sizlerin geleceğini hep endişe ve merakla izlediğimi biliyorsun. Bu nedenle verdiğin kararın beni çok ilgilendirdiğini ve bu mektupta yer bulamayacak kadar birçok sorunun olgunlaşması gerektiğini anlayacağını sanıyorum. Bunları karşılıklı konuşarak halletmeliyiz. Bir kızın sonsuz özlemi artık gerçekleşti. Bu nedenle kendine eş seçmiş olduğun o insanı şimdiden selamlıyor, kendisini anne yüreğime alacağım için candan seviniyorum. Gelecek sana, sevgili oğlum, senin için dilediğimiz mutluluğu getirir inşallah. Kendisini tanıyabilirsem çok sevineceğim sevgili nişanlına benden en güzel selamlarımı söyle. Yollamış olduğun çikolata için de çok teşekkürler.

Seni candan seven

Annen

Stefan Zweig bu mektubun ardından annesine artık Salzburg'da yaşamak istediğini anlatma çabası içindedir. Friderike'ye "acı Salzburg hapı" der bunun için...

Rüschlikon,
(Tarihsiz, 1919 Ocak sonu)

Sevgili F.,

İlişikte yolladığım annemin mektubundan da görüyorsun ki, senin onaylayacağın gibi davranmışım. Kendisi beklediğim gibi hiçbir zorluk çıkarmıyor. Bugün de o "acı Salzburg hapı"nı göndermek zorunda kaldım anneme. Bundan sonra artık gizli saklı hiçbir şey olmayacak.

Sen çoktandır arzuladığın gibi anneme uzun bir mektup yazmak istiyorsan, ben buna tabii ki karşı çıkacak değilim. Ancak üzerine "Rüschlikon" yaz ve budalaca şeylerden söz etme. Tabii canının istediği şeyleri yazabilirsin, fakat parasal konulara lütfen değinme.

Geçici barış mart ayında imzalanacak. Bu da benim için artık bir vatana dönme işareti. Umarım ardından da diğer barış gelir. İçimizdeki barış.

Candan selamlar,
Stefan'ın

Çocuklara da selamlar. Biraz Fransızca konuşmaya başladılar mı? Az önce Viyana'dan (Garnison sokağı 10 numaradan) yollamış olduğun mektubun geldi.

O aylarda yazmış olduğu mektupları bulunmayan Friderike von Winternitz Stefan Zweig'ın Viyana'daki annesine yazdığı mektuba hemen yanıt alır.

Viyana
(Tarihsiz, 1919 Şubat başı)

Çok sevgili Bayan Friderike!

O sevimli mektubunuz beni çok duygulandırdı. Hele açığa vurduğunuz duygularınızın benimkilerle uyuşması ne kadar güzel.

Belki söylemek istediklerimi sizin kadar mükemmel yazamam, ancak şunu belirtmek isterim ki, Stefan'ın bir yuva kurmaya karar vermiş olması beni son derece sevindirdi. Bir kız sahibi olmak, eşimle benim bugüne kadar gerçekleşmemiş bir isteğimizdir. Ancak şimdi bu isteğimizin yerine gelmekte olduğunu görmek bizler için çok mutlu bir olay. Hele mektubunuzda belirttiğiniz ince duygular ve sevgili oğlum Stefan'a vereceğiniz destek bir anne olarak beni sonsuz mutlu etti. Bu, her anne babanın çocukları için özlediği evlenme mutluluğuna sizinle birlikte erişeceğinin bir garantisi.

Stefan herkesten çok yumuşak davranış bekleyen biridir. Sanırım bunun gerekliliğini sizin gibi zeki bir kadının çok iyi anladığını tahmin ediyorum. O iyi yüreklidir, görüşlerinde iyi niyetlidir. Son yıllarda olup bitenler herkeste olduğu gibi onda da kötü izler bıraktı, dengesini bozdu.

Ancak düzenli bir aile yaşamının vereceği huzur ve rahatlığın dengesini yine yerine getireceğinden eminim.

Sizinle karşılaşıp, görüşeceğimize ve size, değerli Friderike, sarılacağım anı iple çekiyorum. İyi bir anne olacağımı da sanıyorum. Sevgili eşim Moritz'in de candan selamları var. Tabii sizi şimdiden sevmiş olan benim de.

Ida Zweig

Stefan Zweig Avusturya'ya dönüş yolculuğunu bir süre erteler. Friderike, o, kızlar, bakıcı Loni Schinz ve tanışı Erwin Rieger 24 Mart 1919 günü Avusturya sınır kapısı Feldkirch'e geldiklerinde tarihi bir olaya tanık olurlar. O gün saat 16'da Avusturya'nın en son Kayseri Karl, ailesiyle birlikte özel bir trenle İsviçre'ye geçmek için sınıra gelir. Habsburh-Lothringen sülalesi Avusturya Millet Meclisi'nin kararıyla ülke dışına sürülür ve mallarına el konur. O günden sonra da Avusturya'da asalet unvanı kullanmak yasaklanır.

Salzburg'a varan Stefan, Friderike, kızları ve Loni, Kapuziner tepesindeki villa henüz oturulur durumda olmadığı için Parkhotel Nelböck'te konaklarlar. Ayrıca yurtdışından geldikleri ve ülke ekonomik sıkıntı geçirdiği için "oturma izni" almak zorunda kalırlar. Stefan Zweig dört gün sonra Viyana'ya gider. Friderike'ye yoldan bir mektup yazar ve Wels tren istasyonundan postaya verir.

Wels, Cumartesi, 29.3.1919

Sevgili Friderike,

Bu mektubu sana trende yazıyorum. Bugünden yola çıktım, çünkü pazar günleri tren yok. Pazartesi treniyle gitseydim, ancak salı günü çalışmaya başlayabilirdim. Şu sıralar sabırsızlıktan neredeyse patlayacağım. Viyana'daki kimi işlerimi hallettikten sonra dinç kafayla ve içim rahat yine Salzburg'a döneceğim. Belki de, daha çok trenin çalışacağı söylendiği gelecek hafta.

İkinci mevki çok doluydu. Üçüncü mevkide rahatlıkla yer buldum kendime. Orada sinirli bir kaplan gibi ne yapacağını bilmeden dolanıp duracağıma, yakında yine her şeyi halletmiş geri döneceğim.

Şimdi birkaç rica:

1. Yemekten tasarruf etme.
2. Loni sağlığı nedeniyle çalışamazsa hemen bir başkasını bul.
3. Gerekirse bir avukat bul. Doktor bey sana yardımcı olur.
4. Bavulları sigortalattırıp, bir nakliyat şirketinde veya bir bankada emanete ver. Evde saklamak istersen, çocukların yanında bir bakıcı kalmalı. Ancak banka benim için yeterince güvenilir değil.

5) Karar vermiş olduğumuz her şeyi ısmarla. Ev iyi tamir edilmiş ve içinde oturulur durumda olmalı. Eğer biz orada yaşamakla mutlu olmayacaksak ya satarız, ya da kiralarız.

6) Ben sana gerekli olduğum zaman lütfen hemen ya telgraf yolla, ya da telefon et. Hiç serzenişte bulunmadan oraya geleceğim. Şimdi Viyana'da kimi işlerimi sonuçlandırayım. Orada oldum mu her şey çabucak halledilir. Yolculuk da yorucu değil.

7) En kötü durumda Salzburg'da kalmamıza izin verilmeyebilir. O zaman kendimizi müdafaa etmemiz gerekecek, vergi iadesi için mahkemeye bile gideceğiz. Bu durumda Viyana'ya dönmekten başka çıkar yolumuz olmayacak. Savaşımızı buradan sürdürecek, Salzburg'daki evimizi yeniden fethetmek için mücadele edeceğiz. Çocukları da ya Salzburg'da yurda vereceksin, ya da Viyana'da büyükbabaları ve babaları onlarla ilgilenmek zorunda kalacak. Ben bu arada büyükbabaya, Lisi'nin Salzburg vizesiyle ilgilenmesini söyleyeceğim.

Unuttuğum bir şey yoktur inşallah. Yarın sabah sana 8.30 ile 9 arasında telefon edeceğim. Bağlantı ne durumda, bilmiyorum. Lütfen o saatte telefonun yakınında ol.

Yolculuk zor geçmiyor. Üçüncü mevki daha rahat. Attnang istasyonunda gördüklerim tüyler ürperticiydi. Yolcular hayvanlar gibi bağırarak lokantaya hücum etti, birkaç sosis için birbirlerine girdiler. Gerçekten tüyleri diken diken eden bir görünüm, Viyana için ümit veren bir durum değil...

Sevgili, Viyana'ya gittiğim için kızma bana. Biliyorsun bütün haftam yollarda geçmişti. Burada gerçekten yapılmayı bekleyen ve ertelenemeyecek bir sürü şey nedeniyle sabırsızlıkla kıvranıp duruyordum. Senin ne kadar güçlü olduğunu biliyorum, her şeyin altından kalkacaksın. Harcamadan kaçınma ve her şeyi öyle düzenle ki çocuklar için üzülmene gerek kalmasın. Şu sıralar en önemli şey yiyecek. Terbiye, iyi davranma, ders çalışma... Bunların şimdi önemi daha az. Yaşam bir düzene girmek zorunda. Nasıl bir düzen, çok mu iyi, az mı iyi, bu önemli değil. Yeter ki bir düzen olsun. Yürekten selamlar.

Stefan'ın

(Zarfın arkasında şunlar yazıyor:)

Yemeklerin hesabını ödemedim. Lütfen sen bunu benim adıma hallediver!

Aşağıdaki mektubu, Viyana'dan Salzburg'a giden hizmetkâr Lisi (Elise Exner) elden getirir.

Viyana, Perşembe,
(Tarihsiz, 3.4.1919 olabilir)

Sevgili Friderike,

Sana dostumuz Lisi ile birkaç satır yolluyorum. Posta şu sıralar pek kötüledi. Telefon da öyle. Sana akşamları telefon edemiyorum. Yemek için saat sekizden önce lokantaya gitmem gerekiyor, çünkü sonra kapatıyorlar. Bölgeler arası telefon konuşması da her yerden yapılamıyor. Rolland üzerine vereceğim konferansın konuşması için daha tek kelime yazamadım. Mektupları gözden geçirdim. Kitaplardan bazılarını 12000 krona sattım. Bir sürü tasa ve kaygı arasında da sabahtan akşama telefonlar. Fakat keyfim yerinde, hiçbir şeyi de umursamıyorum. Müşavir beyin eşi beni artık tanımıyor. Evde beni hem çok besliyorlar, hem de şımartıyorlar. Annemle babam seni sevinçle bekliyor. Sana bir sürü mobilya, perde, yatak çarşafı, yorgan ve servis takımı verecekler. Anneciğim gerçekten pek duyguludur. Babam ise çok yaşlı, içine kapanık ve biraz da unutkandır. Bu haberlerin dışında Viyana için söylenenler aşırı büyültülmüş şeyler. Tabii pahalılık var. Ancak Bolşevizmle komşuluğa rağmen neşeler yerinde. Oyunum *Jeremias* bu mayısta sahneye konacak. Fakat ben çok istekli değilim, konferans vermeye de.

Ne zaman geleceğini bana yaz. Bizde kalmayı isteyip istemeğini de bildir. Sana para gönderip göndermeyeceğimi de yazabilirsin. Lisi'yle size 1000 kron yolluyorum. Onun da yanına biraz verdim. Yakında gelecek misin? Çocuklar için üzülme, orada sensiz de durumları iyi olacaktır. Biz şu sıralar kendimizi bir düzene sokmaya bakmalıyız. Benim iyi yürekli sekreterim Bayan Mandl dinlenme tatilini Salzburg'da bizim yanımızda geçirmek istiyor. Bu becerikli kadın evdeki arşivi düzene koyarsa bana çok değerli bir yardımda bulunmuş olur. O zaman ben de şu Rolland ve Dostoyevski çalışmalarımı bitirebilirim. Burada ilk aylar önemli at arabasını yola

çıkarmak için: Sonrası kendiliğinden yürür gider. Bayan Mandl yatak takımlarını yanında getirecek, ayrıca mükemmel bir ev kadınıdır da. Sen buna pek razı olmayabilirsin, fakat bütün dostlarım arasında şu sıra bana yardım edebilecek tek insan.

Eşyalarımı toparlamak için yaşlı uşağım Josef'le, Bayan Mandl'ı ve Stockbauer'ı işe koşacağım. Böylece sen bu yorucu işten kurtulursun. Annemin evinde bir hazine buldum: Annemin İtalyan asıllı babasının demirden yapılmış çok eski bir bavulunu. Böyle bir şeyi hep müsveddelerimi saklamak için düşler dururdum. Yirmi yıldır tavan arasındaymış da ben farkında olmamışım. Pek gerekli giderleri karşılamaya yetecek kadar 20-30 bin kron da yanıma alacağım. Artık her şey yolunda ve oldukça iyi gidiyor, tabii komünizm birkaç gün içinde kapımızı çalmazsa. Olabildiğince çabuk gel. Geleceksin diye hepimiz çok seviniyoruz.

İçtenliklerle,

Stefzi

Bayan Mandl tanışlarından birinde hemen hemen yeni durumda şilteler buldu. Yorganları annem, halıyı ağabeyim Alfred hediye ediyor. Umarım her şey yoluna girecek. Telgraf yolla, seni karşılayacağım.

11 Nisan 1919 günü Stefan Zweig konser salonunda Romain Rolland'ın "Déclaration de l'indépendance de l'esprit" görüşleri üzerine bir konferans verir ve aydınların bu görüşlere destek vermesini ister.

Nisan ortalarında Friderike ve Stefan Viyana'da buluşurlar. Bu ziyaret sırasında Stefan, Friderike'nin annesi Theresia Elisabeth Burger ile Friderike de onun annesi ve babası Ida ve Moritz Zweig ile tanışır. Ardından da taşınma hazırlıklarına girişirler. Zweig Insel Yayınevi'ne yeni adresini şöyle bildirir:

Bugüne kadar Viyana VIII. bölge, Koch sokağı, 8 numarada olan adresim 1 Mayıs 1919 tarihinden sonra şu şekilde değişmiştir:

Dr. Stefan Zweig, Salzburg, Kapuzinerberg, 5 numara. Bu değişikliğin sizce kayıt edilmesini dilerim.

Zweig'ın evine iki ayrı yoldan ulaşılır: Imberg merdivenlerini çıkarak veya Kapuçin manastırında sona eren Knüppel yolunu tırmanarak. Manastırın karşısında, tarihi ağaçlarla dolu büyük bahçenin arkasında "Kapuziner tepesi 5" veya "Paschiner saraycığı" da denilen üç katlı villa durur. Stefan ve Friderike villanın üst katında yaşıyordu. Binanın batı yakasında Stefan Zweig'ın büyük teraslı odası vardı. Bu odanın sağında büyük rokoko salonu bulunuyordu. Joseph Dufour'un atölyesinde hazırlanmış ve "Paris'in anıtları" adını taşıyan çok değerli panorama duvar kâğıdı salonun duvarlarını kaplıyordu. Friderike ve kızlarının odaları da aynı kattaydı. Orta katta yemek salonu, kütüphane ve arşiv odası vardı. Giriş katında da mutfak, kiler ve sandık odaları...

1 Mayıs 1919 tarihinde Mozarteum'da bir konser verilir. Richard Strauss'un nefesli sazlar ve vurmalı sazlar için bestelemiş olduğu geliş şöleni marşı çalınır. 23 Mayıs da ilginç bir gündür: Stefan Zweig Mozarteum'da "Değişmiş Komedyen" adlı tiyatro eserinden birkaç bölüm okur. Bu toplantı onun Salzburg'da katıldığı tek toplantı olur.

1919 yılının haziranında tekrar Viyana'ya gider. Bu arada villanın damı aktarılır ve telefon bağlanır. Friderike Winternitz ona yolladığı mektubunu ilk kez "Mumu" kısa adıyla imzalar.

Salzburg, Cuma, 6.6.1919

Sevgilim benim,

Telefon numaran 598. Yarın seni sabahtan telefonla arayabileceğimi umuyorum. Diğer tamir işleri, de sanırım gelecek hafta ortasına kadar bitecek. Duvarcılar işleri bu hafta bitirecekler. Dün öğleden sonra başlayan şiddetli yağmura karşın damdan su akmadı. Duvarlarda çok az bir ıslaklık var. Arka duvarın orada toprağı

kazdırdım. İşçiler bu kazı sırasında bir kayaya rastladılar, daha derine inemediler.

Cressida'nın üzerinde biraz çalıştım. Telefonun da bir günde açılmasını sağladım. Şimdi telefon çaldı mı bütün evde ve bahçede duyuluyor. Santraldan aradılar ve bize telgraf geldiğinde bunu telefonda okumalarını isteyip istemediğimizi sordular. Yapmalarını söyleyeyim mi? Benim tek korkum, telefona Lisi ya da ben çıkmazsak, telgrafların yanlış anlaşılması riski. Santrala soracağım, hem telefonla haber vermeleri, hem de kapıya getirmeleri mümkün mü diye. Bir şey daha sevgilim, acaba öğrenebilir misin, değişik harcamalar yapıldığında mal varlığı bildirimini erteleme olanağı var mı?

Sevgili anne ve babana içten selamlarımı söyle. Tabii her şeyde başarılı olmasını çok istediğim Alfred'e de selamlar.

Sana sevgiyle sarılan

Mumu'n

"Özel izinli evlilik"

Friderike ve Felix Winternitz'in evliliği medeni kanuna göre iptal edilmişse de (Viyana-Baden yerel mahkemesinin 28.5.1914 kararı), Katolik kilise kurallarına göre bu evlilik henüz geçerliydi. Ancak o günlerde yürürlükte olan "Umumi Toplum Yasası"na göre yeni bir evlilik yapmak için ortak aile yaşamını engelleyen çok önemli nedenler varsa onlar evliliğin gerekçesi olarak ileri sürülebiliyordu. 17 Temmuz 1919 tarihinde Friderike Winternitz yetkili makamlara Katolik kilisesinden kendi isteği ile çıktığını bildirdi. Bunu yapmakla "engel"in kalkacağı inancındaydı. Hemen aynı gün de Salzburg Eyalet Mahkemesi'ne bir dilekçe verir.

Toplumda geçerli düşünceye uygun ahlaki bir ortak yaşamın gerçekleşmesi ve ilk evliliğinden çocuklarına yine bir babanın himayesi ve aile yaşamı mümkün olması için şair ve yazar Dr. phil. Stefan Zweig ile evlenmesine izin verilmesi...

Bu dilekçesi reddedilen Friderike Winternitz'e Avusturya İçişleri Bakanlığı'na müracaat ederek bu kararı temyiz hakkı doğar. Stefan Zweig 26 Eylül 1919'dan 11 Ekim 1919 tarihine kadar Viyana'dadır. Kente vardığının daha ilk gününde İçişleri Bakanlığı'na gider ve 'özel izinli evlilikler' dosyalarına bakan şube şefi Albert Trentini ile görüşür. Ancak soruşturma yapılması gerektiğinden dosya tekrar Salzburg Eyalet Hükümeti'nde sorumlu müşavir Baillou'ya geri yollanır. Bu nedenle karar çıkması oldukça uzar.

Viyana, 26.9.1919

Sevgili Fritzi,

Bugün bakanlıktaydım. Önce beklemekte olan dosyayı arattırıp, çıkarttım. Sonra daire şefinin yanına girmek istediğimi söyledim. Trentini beni çok dostane karşıladı. Tabii çoğu memur gibi o da bir süre izindeymiş. Dosyadan filan haberi yok. Üzüldü. İzinden önce masasına gelseymiş hemen halledermiş. Şimdi ise yeni çıkan bir kararnameye göre "soruşturma" için tekrar Salzburg'a gönderilmesi gerekiyormuş. Dosyayı bugün, en geç yarın göndereceğine söz verdi. Ben de hemen müşavir Baillou'ya yazacağım. Sen lütfen pazartesi, ya da salı günü ona bir gidiver. Eğer isterse bu gibi "soruşturmaları" seninle konuşup bir zabıt tutarak da halledebilir. Önemli olan bu işe onun bakması. Bir şey daha: Dosyanın tekrar Salzburg'dan Viyana'ya yollandığını öğrendiğin zaman bunu hemen Trentini'ye bildir. Adresi: İçişleri Bakanlığı, VI. bölge, Marc Aurel caddesi. Dosya eline geçtiğinde Trentini hemen halledeceğini söyledi.

Eğer dosya doğrudan Bakan Eldersch'e gitseymiş her şey daha kısa sürede sonuçlandırılırmış. Fakat şimdi Trentini elinden geleni yapacak. Önemli olan şunlar:

1. Salzburg'da Baillou'nun işi yokuşa sürmemesi. Bu tehlike yok değil.

2. Oradaki işlemler biter bitmez Tretini'nin bundan haberdar olması. Daha önce de yazdığım gibi senin pazartesi, ya da salı

günü Baillou'ya gidip, onunla konuşman. Olup biteni lütfen bana yazıver.

Tren yolculuğunu sana önermediğimi tekrar belirtmek isterim. Saat 6'dan saat 11'e kadar yolculuk gecenin karanlığında geçiyor ve bir kadın için hiç de kolay değil. Yolcuların dörtte üçü sarhoş, koridorlar dolu, tuvalete gitmek hemen hemen olanak dışı. Tek başına yolculuk eden biri için yiyecek ve içecek bir şeyler temin etmek de kolay değil. Rieger ile ben birbirimizi kollayarak yemeğe gidiyorduk. Tek başına el çantanla karanlık koridorlarda ilerlemen mümkün değil. Şu sıralar hızlı trenle yapılmayan ve iki gün süren bir tren yolculuğu bence eziyetten başka bir şey değil.

Bugün Volkstheater'e gidemedim. Hemen hemen bütün gün bakanlıktaydım. Viyana'da insanların keyfi yerinde, gıda maddeleri bol, her şey bulunuyor. Vitrinler salam, sosis, çikolata, vb. dolu... Çöküşün belirtileri yok. Bizlerde de her şey yolunda. Kuzenim Alfred yine baba olacağı için seviniyor. Umarım senden bu konuda aksi haberler gelir...

Yürekten selamlarla

Stefan

Trentini bana, senin *Kuşçuklar* kitabını okuduğunu ve çok mutlu olduğunu söyledi.

Salzburg, 30.9.1919

Sevgili Stefan,

Bugün müşavir Baillou'nun yanındaydım. Beni çok nazik karşıladı. Ancak Salzburg'daki dedikodulardan o da etkilenmiş gibi. Baillou için önemli olan benim bu yeni evliliğimin uzun süre kalıcı olup olmayacağı. Senin çocuklarla iyi anlaşıp anlaşamadığını ve onlara nasıl davrandığını da bilmek istedi. Çünkü böyle bir evlilikte resmi makamlar için en önemli şey çocuklar.

Amca oğlun Dr. Egon Zweig da Baillou'ya yazmış. Mektubu geldiğinde dosya henüz eline geçmemişti. Ben de bu arada ona, çocukların büyükbabalarının evliliği kabul etmesinin en önem-

li kanıtlardan biri olduğunu söyledim. Bunun üzerine de Baillou benden, yaşlı beyin kendisine mektup yazmasını rica etti. Sana da edebiyatçı ve sanatçı olarak çok değer verdiğini belirtti.

Ben bu arada büyükbabaya yazdım ve Baillou'ya bir mektup yollamasını rica ettim. Belki biraz sinirlenecektir, fakat benim bu ricamı redd etmeyeceğini biliyorum. Acaba sen de ona yazabilir, ya da bakanlığa yanına uğrayabilir misin?

Eğer ondan Baillou'ya mektup giderse, dosya hemen geri yollanır ve Viyana'daki sorun da böylece halledilmiş olur. Eğer soruşturmalar ilerlerse, ben hiçbir şeyi garanti edemem. Bugün dolu dolu bir gün geçirdim. Baillou'nun yanından ayrıldıktan sonra Gehmacher'e uğradım, örtüler ve uzun kilimlerle ilgilendim, birkaç tane de satın aldım. Eve geldiğimde çok korktum. Sevgili kedimizin gırtlağına bir tavuk kemiği kaçmıştı, zor nefes alıyordu. Suse okuldan henüz dönmemişti. Alix deliler gibi ağlıyordu. Ben de önce ne yapacağımı bilemedim, o tatlı hayvancık ölecek diye tir tir titremeye başladım. Sonra hemen sepetini kaptığım gibi tramvaya koştum ve veterinere gittim. Ancak tramvayın sarsıntısıyla gırtlağındaki kemik biraz yerinden oynamış olacak ki, yolculardan iyi yürekli bir kadının da yardımıyla kemiği çıkartabildik. Eve dönmeden önce oduncuya uğrayıp, odun ısmarladım. Sonra senin komodinine baktım. Çok güzel olmuş. Fakat adam henüz fiyat veremedi. Görüyorsun, senin için neler yapıyorum... *Jeremias*'ın ilk gecesi ne zaman yapılacak, lütfen bana bildir.

Sana sarılan

Friderike'n

Viyana, Çarşamba, 1.10.1919

Sevgili Fritzi,

Mektubun için sana teşekkürler. Ne yazık ki Gazeteciler ve Yazarlar Birliği Concordia'nın basın açıklamasını bugüne kadar bana yollamadın. Yazının içeriğini tam olarak bilmediğim için de gerekli yanıtı veremiyorum ve bu duruma biraz sıkılıyorum. Ben kimseyle

mücadele etmek istemiyorum, bazılarını pek umursamıyorum da. Ancak yanıt yazamamak pek nazik bir şey değil. Kimse bana inanmaz, yazının henüz elime geçmemiş olduğuna.

Bugüne kadar provalara gidemedim. Fakat tiyatroya mutlaka uğramalıyım, halledilmesi gereken kimi şeyler var. Ancak tiyatrolara, sahnelere ve tiyatro eserlerine karşı öyle inanılmaz bir iğrenme var ki içimde... Ne yazık ki onlarla yaşamak zorundayım, bu nedenle de sürekli ilişki içinde olmalıyım. Felix Braun, Eugenie Hirschfeld, Victor Fleischer ve Emil Lucka'yı cumartesi günü bir kahvehaneye davet ettim. Yaşlı beyi de bürosunda ziyaret edeceğim. Annene mektup yazdım, fakat kendisini ziyaret edip edemeyeceğimi bilmiyorum. Dün akşam Unruh ile beraberdim, bugün de Burg Tiyatrosu'nda sahneye konan oyunu "Cinsiyetler"in ilk gecesine davetliyim. Başkaca, burada yaşamım oldukça sakin, rüzgârsız. Evde ise huzursuzluk var. Alfred'in işleri pek iyi gitmiyor, annem mücevherlerinin derdinde. Ailede tek dayanıklı babamla benim.

Arthur Schnitzler'in, senin pek hoşlanmadığın, eşi Olga üzerine tuhaf şeyler duydum. Ne yazık ki sana yine hak vermek zorundayım. Benim gibi bütün dostlar da kendilerini pek iyi hissetmiyor. Çünkü hepimiz neler olup bittiğini görüyor ve biliyoruz. Yaşamındaki inişler ve çıkışlardan tek haberi olmayan o. Ben henüz arayamadım, biraz üzücü durumlar. Her şeyi başka zaman anlatırım.

Buraya gelmeni ben, sadece çok gerekliyse, onaylıyorum. Aksi halde böyle bir yolculuk çok yorucu olacak. Fakat her insan kendi özgürlüğünden kendisi sorumludur. Buna saygı duyduğum için de yapacaklarına karşı çıkmıyorum. Annemle babam seni görmekten tabii çok mutlu olacaklar.

Bir ricam var, lütfen her şeyi iyice bir gözden geçir, şu günlerde neleri hemen satın almamız gerekiyor! Her şey pahalanıyor, katma değer vergisi geliyor. Tren yolculuklarına % 150 zam yolda. Örneğin cam eşyalar, odun, kömür, kâğıt iki, hatta üç kat daha pahalı olacak, bahçe kürekleri ve tırmıklar da. Lütfen kasadan para al ve hangi bahçe aletini gerekli buluyorsan temin et. Almanya yolculuğunun sorunsuz geçmesi için Salzburg'a gelirken yanımda yine para getireceğim.

Yarın Paul Zifferer ile (*Avusturya Paris Büyükelçiliği'nin basın ataşesi*) ile buluşacağım.

Yürekten selamlar,

S.

Tieger, Lisi ve çocuklara da selamlarımı söyle!

Stefan Zweig 1 Ekim 1919 günü "yaşlı bey" Jakob Winternitz'i ziyaret eder ve "özel izinli evlilik" için desteğini ister.

Viyana, 2.10.1919

Sevgili F.

Sana ikinci bir kart daha yolluyorum. Az önce, trenlerin pazar günkü seferlerinin bundan sonra iptal edildiğini öğrendim. Bu nedenle mutlaka 12 Ekim Cumartesi erkenden yola çıkacağım. Bir akşam önce Grillpalzer Cemiyeti'nin Halk Tiyatrosu'nda düzenlediği toplantıda okuma yapmama karşın, tek gün bile yitirmemek için ertesi sabah erken kalkacak ve yola koyulacağım. Yazdığım gibi yaşlı beyle dün görüştüm, bugün de ne yazık ki senden gelen telefonu kaçırdım. Dertlerinin artık yok olacağına ve Salzburg'da elimizden geldiğince sakin bir yaşam sürdüreceğimize seviniyorum. Bana sorarsan yaşlı beyi rahatsız etmek istemezdim. Bugüne kadar 80 bin kişiye bir ay içinde izin verirken, bizi reddederlerse, bunu öyle bir yayacağım ki, efendiler ne yapacaklarını şaşıracak! Bu gibi evlilikler üzerine gizli kapaklı bir sürü dalavere dönerken makamların ağız kokularını çekecek değilim! Şu sıra benim için önemli tek şey işlemlerin hızlandırılması. Ahlaki nedenler öne sürerek redd etmeye kalkışırlarsa bunu bir an bile kabullenmeyeceğim.

Volkstheater'de işler pek iğrenç, oyunu gelecek hafta yalnız bir kez oynamak istiyorlar. Pazar akşamı da mümkün değil, çünkü o gün öğleden sonra seansı varmış. Oysa ilk gecenin bütün biletleri sadece yarım saatte satılmıştı. Ah bilsen, bu gibi şeyler beni nasıl da

iğrendiriyor, boğulacak gibi oluyorum. Bana kalsa şu çok korkunç zamana balıklama dalmak zorundayız... "Üç Usta"nın düzeltmelerini – mutlaka çift nüsha gelecek – bir provada almak isterim. Bütün önemli şeylerde yaptığın gibi onları da hemen buraya bana yolla lütfen. Bir gün geç kalması önemli değil. Fakat böylesine önemli bir kitabımı, yayınlanmadan önce görmek isterim.

Dostluklarla,

Stefan

9 Ekim 1919'da Volkstheater'de sahnelenen "Jeremias" oyunun ilk gecesinde bulunmak için Friderike'nin Viyana'ya gitmiş olduğu tahmin edilmektedir.
10 Ekim günü Grillpalzer Cemiyeti Vollstheater'de Stefan Zweig'ın "Baskı" adlı nuvelinden bir okuma akşamı düzenler. Stefan Zweig 19 Ekim'den 5 Kasım'a kadar Almanya'ya savaş sonrasındaki ilk turnesini yapar.

Münih, 19.10.1919

Sevgili Fritzi,

Buraya sağlıkla vardım. Üç saat sonra yolculuğumu sürdüreceğim. Biraz aylak aylak dolaştım, sana bu satırları bir kahvehanede yazıyorum. Münih bana her zaman olduğu gibi yine sevimsiz geldi. Üstelik her şey de bizlere pek pahalı. Yolculuk için yanıma aldığım çikolatanın fiyatı altı mark. Kahvehanede de fiyatlar bizim krona göre pahalı, tam dört katı. Keyfine bak! Ben de öyle yapıyorum. Dış görünüşün büyük düzenliliği ve temizliyle hoşnut olup, iç yanın nasıl olabileceğini merak ediyorum. Çocuklara selamlar! Daima senin.

Stefan'ın

Not: Alman Devlet Demiryolları'nın tarifesi yol boyunca elimden düşmedi. Sen de bilirsin, iyi bir kitapçı olurdum, yazar olmasaydım.

Stefan Zweig 20 Ekim'den 22 Ekim'e kadar Leipzig'de kalır ve Insel Yayınevi'nin yöneticisi Anton Kippenberg'le gelecekteki planları ve "Bibliotheca Mundi" adlı kitap dizisi üzerine görüşmeler yapar.

Leipzig, 20.10.1919

Sevgili Fritzi,

Sana çabuk birkaç haber. Münih'ten trenle buraya 3. mevkide geldim, tabii uykusuz, pek rahat olmasa da oturacak yer buldum. Sabah erkenden, saat beşte Leipzig'e vardım. Otelim oldukça konforsuz, tabii buna da şükretmeli. Sonra Kippenberg'e gittim. Esas konuya girmedik, onu bu akşama bıraktık, başkaları da bizimle beraber olacak. Diğer konularda ise çok iyi anlaştık. Kippenberg "Baskı" nuvelimi aldı. "Jeremias"ın da Noel'den sonra arzuladığım gibi yedi bin baskısı yapılacak (böylece toplam yirmi bin). Şiirlerim "Eski Çelenkler"'in ilk baskısını da Insel yapacak. "Komedyenler" üzerine de görüşmelerimiz devam edecek. Hazırladığım Paul Verlaines'in toplu eserleri de Insel'de çıkacak. Yayınevinin durumu çok iyi. Birçok kitabın yeni baskılarını yapıyorlar. Kippenberg ile de çok güzel anlaşıyorum. Oldukça iyi niyetli ve eli açık bir insan. Şu sıralar Felix Braun'a (bu henüz gizli) iyi bir burs temin etmeye çalışıyor. Görüşmeden sonra birlikte yemeğe gittik. Hesabı Kippenberg ödedi. İkimiz için 50 mark tuttu. Bunun bizdeki karşılığı tam 250 kron. Görüyorsun biz Avusturya'da lüks bir yaşam sürdürüyoruz...

Berlin'deki okumam pazar öğleden önce "Die Tribüne" tiyatrosunda. Çarşamba Hamburg'da, cumartesi ve pazar da Kiel'de. Görüyorsun yeterince iş var. Gelirken biraz mark getireceğim. İnşallah. Belki Münih'te buluşabiliriz. Sana daha önce telgrafla haber veririm.

Evet, iş konuları bu kadar... Almanya'da insanların şu sıralar yönetenlerden çok nefret ettiğini hep seziyorum. Halk, hele Bavyeralılar, apaçık monarşi istiyor, bizdeki gibi hiç çekinmiyorlar. Tren yolculuklarında sohbet ederken söz monarşiden açıldı mı, insanlar

ateşli konuşmalar yapıyor. Fakat dükkânlar mal dolu, her türlü yiyecek, çok pahalı da olsa, bulunuyor. İşçiler bile tanesi bir marka peş peşe purolar tüttürüyorlar. Çok gizli bir sefahat var. Burada da görünmeyen bir iflas ülkenin tepesinde asılı.

Lütfen Salzburg'da her şeyi satın al. Deri pantolondan çocuk şemsiyesine, terliklere, sardunya ve çikolataya kadar. Bizim orada buraya göre neredeyse bedava her şey. Lütfen bunu hemen hallet ki, sonra da dinç kafayla ve özgürce sadece seni ilgilendiren uğraşılara kendini verebilesin.

Çocuklara benden selam söyle, sana da içten selamlar, uykusuz
Stefan'ından

Not: Bütün Dostoyevski düzeltmelerini de baştan sona okumalıyım.

Leipzig, Pazartesi, 20.10.1919

Sevgili Friderike,

Bir budalalık etmiş olmaktan korkuyorum. Dostoyevski düzeltmelerinde geçiş bölümlerini bulamayınca müsveddede "Realizm ve hayal" parçasının unutulmuş olmasından korkuyorum. Lütfen öteki müsveddeye bir bak, var mı diye. Eğer varsa bana Hamburg'a telgrafla bildir. Böyle bir eserin düzeltmelerini yolculukta bir daha hiç gözden geçirmek zorunda kalmam ne kadar kötü. Bunda bir uğursuzluk var. Tekrar Salzburg'a dönene ve tüm müsveddeyi yeni baştan gözden geçirinceye kadar dizgisini kolon düzeltmelerinde durdurmayı başaracağımı umarım.

Bu akşam Kippenberg'leyim. Hâlâ tasalı gibi. Fakat "Bibliotheca Mundi" konusunda kesin kararlı olduğumu söyleyeceğim. Böyle işadamı gibi davranışımı bağışla. Bugün sabahtan akşama çok işim vardı. Bir dakika bile uyumadım!

Yürekten selamlar, Stefzi

Salzburg, Cuma, 24.10.1919

Sevgilim Stefferl,

Leipzig'e vardığını bildiren telgraftan sonra pazartesi günü yollamış olduğun mektupla kartpostalı ancak bugün saat beşte aldım. Galiba ben seni çok seviyorum. Son günlerde meraktan kafam karmakarışık dolaşıp durdum, günlük işlerimin hiçbirini doğru dürüst yapamadım. Öylesine huzursuzdum. Leipzig'den Salzburg'a gönderilen bir mektup pazartesiden cumaya kadar yollarda olur mu? Sen bunu anlıyor musun? Hemen kırmızı dosyadaki müsveddelere baktım. Oradaki bölümler şunlar: "Ahenk", "Çehre", "Mimarlık ve Tutku", "Sınırları Aşan", "Dostoyevski'nin İnsanları", "Tanrı Istırapları", "Alınyazısının Anlamı" Bu sonuncusunda bir paragraf var, sen onu çizmişsin...

Tabii benden hemen yanıt alamadığın için de merak etmişsindir. Fakat bugün sana Berlin'e yolladığım telgraf inşallah her şeyi açıklığa kavuşturmuştur. Diğer Dostoyevski müsveddelerinde ise (bütün sayfaların kenarlarına, köşelerine sen mürekkepli kalemle ve kurşunkalemle bir şeyler yazmışsın, dokunuyorum onlara, beni ilk günlerdeki mektupların gibi duygulandırıyorlar), hemen hemen hiç bölüm başlığı bulamadım. Eğer gözümden kaçmışsa bu çok kötü... Senin yazmış olduklarıen, notların beni nedense heyecanlandırdı, kendime güvenimi yitirdim bir an için. Fakat zamanla alışacağım, düzeleceğim.

Prof. Krippenberg ile yaptığın görüşme üzerine yazacaklarını da tabii merakla bekliyorum. Yüksek ilk baskılar da beni sevindiriyor. Viyana'da *Jeremias*'ı görmüş bazı tanışlardan oyunun ne kadar çok alkış aldığını duydum. Evde yapacak çok iş var. Sabahları kendi çalışmalarımla ilgileniyorum. Hemen hemen her gün alışverişe de gidiyorum. Yarın da evlilikle ilgili bir görüşme için polise çağrıldım. Oraya ne kadar sevinerek gideceğimi tahmin edersin! Bu konu herhangi şekilde artık sona erecek! Böylesine çok formalite bana ıstırap verici...

Hoşça kal. Anılarımda çok büyülü bir yeri olan Hamburg'daki her şeye benden selamlar söyle!

Sana selam yolluyorum ve seni öpüyorum,

Fri

Salzburg Şehir Belediyesi 25 Ekim 1919 günü Friderike Winternitz'i 'özel izinli evlilik' konusunu görüşmek üzere çağırır.

Salzburg, Cumartesi, 25.10.1919

Sevgili Stefan,

Sanırım Leipzig'den ayrılmadan kısa süre önce, salı günü olabilir, yazmış olduğun kartpostal bugün geldi...

Öğleden önce belediyede, elinden geldiğince nazik olmaya çalışan bir yetkili ile görüşmeye gittim. Sorduklarına yine güler yüzle yanıt vermek zorunda kaldım. Güvenlik güçleri aracılığı ile söylediklerimin doğru olup olmadığını soruşturmasına gerek kalmayacağını açıkladı. Bunu sadece halktan bazı kişiler için yaptıklarını da belirtti. Salzburg'da, verdiğim yanıtların doğruluğunu kanıtlayacak iyi bir tanıdığım olup olmadığını sordu. Benim aklıma hemen Rieger geldi, adam onun tanıklığını kabul etti. Bunun üzerine de Rieger'i salı günü belediyeye davet etti. Dosyanın da aynı gün Baillou'ya sevk edileceğini söyledi. Sanırım sen dönene kadar sorun halledilmiş olur. Evet, sevgili Stefferl'im benim, iyice düşün son kez. Daha şimdiden sevinmemek için çaba göstereceğim. Acaba önce Felix'le görüşüp, onunla aramda yeni bir sözleşme yapayım mı diye düşünüyorum. Bu konuyu seninle konuşmam gerek. Maliyede müşavir oldu, maddi durumu iyi şimdi...

Yine seninle yolculuk yapabilmek için seve seve geleceğim Münih'e.

Seni öpen,

Fri

Friderike Winternitz, boşandığı eşi Felix Winternitz'den çocukları Alix ve Suse için nafaka talep etmeği düşünmektedir. Fakat Stefan Zweig buna karşıdır.
Zweig 23 Ekim'den 27 Ekime kadar Berlin'de Hotel Westend'de konaklar. 26 Ekim 1919 Pazar günü "Die Tribüne" tiyatrosunda Romain Rolland üzerine bir konferans verir. Bu, 11 Nisan'da Viyana'da yaptığı konuşmanın aynısıdır.

Berlin, 26.10.1919

Sevgili Fri,

Rolland konferansım çok başarılı oldu. "Dostlar" Lissauer, Molo, Stucken, vb. tabii katılmadılar. Pek çok kişi kapıdan dönmek zorunda kalınca, gelecek hafta pazar günü ve çiftte ücretle tekrarlamamı istediler. Fakat ben konser turnesine çıkmış ses artistlerine özgü böyle bir şeyi yapamam. Ayrıca Devlet Tiyatrosu da (eski Kraliyet Tiyatrosu) benden bir matine rica etti. Bunu bir görüşmemiz gerekiyor. Belki de Kiel'deki konferansımdan vazgeçerim. Böylece *Jeremias*'ı Berlin'de oynatmak olanağı çıkar. Konferansa katılmış olan Greiner, Chapiro, Servaes ve E.H. Jacob'un selamları var sana. Servaes romanını okumaya başladığını söyledi. Kısacası bu toplantı çok güzel bir başarıydı.

Yarın, pazartesi, Hamburg'a gidiyorum. Kiel'deki konferansları halledebileceğimi veya vazgeçeceğimi umuyorum. Benim için tasalanmamanı rica ediyorum. Salzburg'dan ayrılalı beri, senden gelen o korku dolu telgraf dışında evden tek satır haber alamadım, yine de hiç tasam yok. Unutma ki, pazar trenleri iptal edildiğinden bu yana postayla haberleşme hemen hemen olanak dışı oldu. Gelecek hafta çarşamba günü Münih'te olacağımı umuyorum. Görüşene kadar içten selamlar.

St.

Adresim olarak Felix Bloch'un adresini vermem yanlıştı. Çünkü o Berlin'in öteki ucunda oturuyor.

Salzburg, pazartesi, 27.10.1919

Sevgili Stefan,

Bugün birkaç saat inceden kar yağdı. Ağaç yaprakları henüz sararmadı. Dün bahçıvanla Nonn vadisine gittim. Arazimizde bizden de bir şeyler olsun istediğim için bir şeftali, bir vişne ve bir de erik ağacı satın aldım. Çok hoşuma giden çeşitli büyük çiçekleri de getirdim. Tıpkı İngiliz saray bahçelerinde gördüğüm gibi bütün renklerin karmakarışık ve kendi hallerinde yetişmesini istiyorum. Bahçede krizantem çeşitlerini de yetiştirmek arzum. Toprak çok uygun olduğu için on beş yeni kırmızı ve yeşil frenküzümü de aldım, şimdi bahçıvanla yerlerine dikiyoruz...

Burada tek başıma yaşıyorum ve evin içinde kendimi çok mutlu hissediyorum. Arada sırada hizmetçimiz Lisi ile anlaşamıyorum. Sanırım yanımızda başkaları olmadan Rieger ile bir yere gittiğimde bizi mutlaka kıskanıyor. Evde yalnız olduğum akşamlarda sanki üzerinden bir yük kalkıyor! Gerçekte ise Rieger kapımdan içeri adım bile atmıyor. Lisi'nin bu durumu üzücü olmasaydı çok gülerdim. Ne de olsa senin kıskançlığını o devraldı diye. Lisi'nin bu keyfi davranışları bazen çok çekilmez oluyor, çünkü kızlarım da etkileniyorlar. Sen yine buraya gelince her şey yoluna girerse rahatlayacağım. Sevgili, şu sıralar ne kadar çok şey birden yaşıyorsun! İlerde hep yalnız başıma evde bırakılırsam mutlaka canım çok sıkılacak. O zaman içime kapanacak, seni hiç ilgilendirmeyecek kendi düşler dünyamda yaşayacağım! Fakat şu sıralar kendimi yalnız hissetmiyorum, günlerim güzel geçiyor, gecelerim de. Ancak biraz itici, biraz yanına yaklaşılmaz biri oluyorum galiba. Bu giderek güçlenmemeli. Çünkü o zaman bu güçlenme bir zayıflık olur... Benim zayıf yanım ise gücümdür.

Hoşça kal, Fri

Lütfen Insel'den Felix Braun'un Novalis'ini al. Beni yakından ilgilendirdi. Yolladığı kitap bugün geldi. Insel'den bana da, tabii mümkünse, Andersen Masalları'nın güzel baskısıyla Severin Rüttgers'in Aziz'lerini getir.

Stefan Zweig 27 Ekim'den 31 Ekim'e kadar Hamburg'da kalır. Burada Romain Rolland konferansını tekrarlar.

PALAST-HOTEL
Hamburg, Alster, 29.10.1919

Sevgili,

Sonunda sana yazmaya vakit buldum. Tabii bunda iyi ve rahat bir otelin payı olduğunu da belirtmeliyim. Yolculuklarda her çeşit tutumluluğun insanın sinirlerini boşuna harcamasına neden olduğunu pişmanlıkla anlıyorum.

Önce haberler: Planlarımı değiştirdim. Kiel'dekilere ültimatom verdim, ya cumaya okurum, ya da vazgeçerim dedim. Çünkü pazartesiye Berlin'de olmam gerekiyor. Görüşülecek çok şey var. Devlet Tiyatrosu *Jeremias* ile ilgileniyor. Sahne için hazırlanmış yeni bir baskıyı hazırlamak istiyoruz. Devlet Tiyatrosu'nda bir okuma matinesini de görüşmek gerekiyor. Rolland üzerine konuşmamın gerçekten büyük başarısı her yerde ilgi uyandırdı. Max Reinhardt da pazartesiye beni yemeğe çağırdı, fakat gitmeyeceğim. Yapılacak o kadar çok işim var ki. Bu Almanya yolculuğumla, yüz mektupla halledemeyeceğim sayısız işin üstesinden geldiğimi görüyorum. Parasal yönden de bu böyle. Yeter ki kendime daha çok güveneyim. Ne yazık bundan biraz yoksunum ve daha fazlası da içimden gelmiyor. Burada Hamburg Tiyatrosu'na da *Jeremias*'ı kolayca kabul ettirebilirdim. Ancak kısaltılmış baskısı yok. Bu benim her zamanki organizasyon yetersizliğim. Sahne için hazırlanmış bir baskıyla *Jeremias*'ı hemen bugün beş tiyatroya kabul ettirebilirdim. Her şey bana, yaşamımı daha çok hareketliliğe ve gücümü daha iyi kullanmaya göre ayarlamam gerektiğini gösteriyor. Maddi tutumluluğa değil. Yazışmalarımın ve düzensiz yaşayışımın daha uzun süre tutsağı olmaktan kurtulsam, şimdiye kadar olandan daha çoğunu başaracağımdan hiç kuşkum yok.

Burada, Hamburg'da herkes bana karşı çok iyi davranıyor. Böylesine nazik davranışlar insanı rahatlatıyor. Tiyatroda sevgi-

li dostlarımın hepsini gördüm. Kaemmerer'lerde pek hoş saatler geçirdim. Okuma bu akşam. Salon çok büyük, fakat ilginç bir akşam olacağını umuyorum. Perşembeye kadar burada kalacağım. Cumaya Kiel'e geçecek, cumartesi akşamı da Berlin'de olacağım. Leipzig'de salı veya çarşamba olmak istiyorum. Herhalde perşembe Münih'teyim. Seninle orada karşılaşacağımı ümit ediyorum. Hotel Leinfelder'i yeğlerim. Lütfen onlara mektup, ya da telgraf yolla.

Başka bir konu: *Cressida* dursun, Tal bekleyebilir. Müsveddeleri ben gözden geçirmeli, düzeltmeleri tek başıma yapmalıyım. Adımı kullanırken bundan böyle çok dikkatli olmalıyım... Rütten & Loening'e ne yanıt verdiğini bana niçin bildirmiyorsun? Şimdi ona bir mektup yollamam gerekiyor, fakat senin ne yazmış olduğundan haberim yok. Kusuruma bakma, ama bu gibi mektuplaşmalar üzerine yeterince deneyimli değilsin. Galiba daha çok yolculuklara çıkmam gerekiyor, senin bana gelen mektupları gözden geçirip, peşimden göndermeye çok daha iyi alışman için!

Sanırım oralarda her şey yolunda. Salzburg'u pek merak ediyorum. Birçok şeyi unutmuş gibiyim. Bir yolculuğa çıkınca bütün bağlantılar kopuveriyor. Yolculuklarda kendimi çok rahat, özgür ve bağlantısız hissediyorum. Yalnız kalınca kendini hep tek başına bırakılmış, ya da güvensiz hisseden sen bunun nasıl bir şey olduğunu pek anlayamazsın. İçimdeki bu duygu bilsen ne güçlü, temiz ve her türlü sadakatsizlikten uzak. Bunun için beni kıskanma. Bu duyguda yücelten ve canlandıran bir şeyler var. Tüm geçmiş yıllar aniden geri geliyor. Hiçbir şey sona ermiş değil ve her şey daha çok başlangıçlarla, baştan çıkarıcıklarla dolu.

Hoşça kal, herkese selam söyle

Stefzi'den

Salzburg, Perşembe, 30.10.1919

Sevgili Steffi,

Sana bu satırları kaskatı parmaklarla yazıyorum. Son günlerde hemen hemen bütün saatlerimi bahçede çalışmakla ve odun kırmakla geçirdim. Az önce de mimarla her şeyi tekrar gözden geçirdim. Pazartesi günü bir ustabaşı getirecek. Belki bekçi kulübesini yenileriz. Yola bakan bir pencere açar, kulübeden mutfağa bir telefon bağlantısı da yaptırırız. Sen ne dersin? Geleni sana bildirir, görüşüp görüşmeyeceğini sorar. Tabii bu gibi şeylere, mimardan fiyat aldıktan sonra karar veririz. Adam mart başında işe başlayabileceğini, söyledi...

Cressida'nın düzeltmelerini sonuna kadar yapacağım. Yazdıkların çok düzenli. Yapmam gereken az iş kaldı. Senin keyfin yerinde döneceğini, birlikte güzel ve sakin günler geçireceğimizi umuyorum. Ne zaman Viyana'ya gideceğimi henüz bilmiyorum. Sanırım pek yakında değil. Münih'e gelmeyi çok isterim, ancak senden kapsamlı bilgiler bekliyorum. Fakat sana uyan günde benim buradan ayrılmam çok zor olabilir. Eğer aniden bir şey çıkar da gelemezsem Leinfelder'e telgraf yollarım. Şu sıralar Münih'e günde üç tren çalışıyor. Son zamanlardaki posta gecikmelerinin ardından sana bu mektubu Berlin'e yollamaya cesaret edemiyorum. En iyisi Leipzig'e yollamak.

Candan selamlar,

Fri

Hamburg, 30.10.1919

Sevgili F.,

Konferans çok güzeldi, salon da doluydu, dinleyenlerin etkilendiğini fark ettim. Tabii bazılarının bu gibi düşüncelere karşı tepki göstermesi kaçınılmaz. Bayan Dehmel de salondaydı. Toplantıdan sonra tanışlarım, Rolland'ın Verhaeren ile Hauptmann'a

da başvurduğunu, fakat onların yanaşmadığı anlattığımda, Bayan Dehmel'in "Allaha şükür!" diye mırıldandığını söylediler. Orada gördüğüm tanışlar bana karşı çok nazik davrandılar. Çoktandır tanıdığım dostlar Silten, Montor ve Wlach da her zamanki gibi çok hoştular. Daha ilginç şeylerden ise mektubumda söz edemem. Evet, çarşamba veya perşembe günleri Hotel Leinfelder'de olacağım. Sen de geleceksen odanı buradan ayırtayım. Otelde birbirimize rastlayamayacağımızı sanmıyorum! Ancak keyfin yerindeyse, kendini iyi hissediyorsan gel. Zorlama lütfen kendini. Frankfurt'u reddedeceğim. Randevuları eğer bana uyuyorsa kabul edeceğim.

İçten selamlar,

Stefan

1919 yılında polis Johann Trauner Kapuziner tepesindeki eve koruma olarak verilir. Trauner orada 1922'ye kadar görev yapar. Ondan görevi polis Franz Schirl devralır. 1919 yılının kasımında Stefan Zweig yanına bir sekreter bayan alır. Anna Meingast yirmi yıla yakın Zweig'ın yanında bu güvenilir görevini sürdürür. Kocasını savaşta yitirmiş olan Anna Meingast oğluyla beraber, Kapuziner tepesine çıkan yolun hemen altında, Linzer sokağı, 16 numarada yaşamaktadır. Ancak onunla Stefan Zweig'ın eşi arasındaki ilişki biraz gergindir.

17 Kasım 1919'da Salzburg Eyalet Mahkemesi, Friderike Winternitz'in 'evlilik engellerinin kaldırılması' için vermiş olduğu dilekçeyi reddeder. Bunun üzerine Viyana'daki İçişleri Bakanlığı (Stefan Zweig'ın yazar dostu Albert Trentini) sorunla hemen ilgilenmeye başlar.

"Talep edildiği gibi müsamaha gösterilmesine karar verilmiştir."

İçişleri Bakanlığı'nın bu kararından Friderike Winternitz ve Stefan Zweig telgrafla haberdar edilir. Evliliği Katolik kilisenin kurallarına göre Salzburg'da yapmak istemezler. Ancak gelin yaşamındaki bu ikinci nikâh töreninden kaçındığı için damat tek başına Viyana'ya gitmek zorunda kalır.

Viyana
(27.1.1920 olabilir)

Sevgili Fritzi,

Yolculuğum çok iyi geçti. Ne yazık ki yanımda bayan refakatçi olmadan tam zamanında buraya vardım. Her şey yolunda. Yanıma bir avukat yardımcısı alıp belediyeye gittim. Nikâh töreni 28 Ocak, saat 11'de yapılacak. Felix Braun, Hans Prager ve Eugen Antoine'a da bu arada haber verildi.

Anneni arayamadım, çünkü sen bana telefon numarasını vermemiştin. Yarın, ya da öbür gün yanına gideceğim. Burada her şey biraz can sıkıcı, insanlar Bolşevizmden müthiş korkuyor. Törenin ardından sana hemen yazacağım. Ertesi gün de, İsviçre'ye gelirken teminat olarak bırakmak zorunda kaldığın, fakat bu arada artık serbest olan mücevherlerini almaya gideceğim.

İçten selamlar,
Stefan'ından

28 Ocak 1920 Çarşamba günü Viyana Belediyesi'nde nikâh töreni yapılır. Viyana kentinin arşivlerindeki nikâh kayıtlarına göre bu törene damat Stefan Zweig, gelini temsilen Felix Braun, ayrıca nikah şahidi olarak Eugen Antoine ile Hans Prager katılırlar. Trenler çalışmadığı için hemen geri dönmek isteyen Stefan Zweig planladığından daha uzun süre Viyana'da kalır. Nikâhın ardından Friderike Zweig eşine yolladığı mektupta, Thomas Mann'ın bu evlilik nedeniyle "Açlar" öyküsünün elle yazılmış müsveddesini gönderdiği haberini verir.

Salzburg, 30.1.1920

Sevgili,

Evliliğinin ilk gecesini nasıl geçirdin? Steffi, şimdi aklıma geldi, belki gelin olarak annenle babana bir mektup yazmam gerekirdi. Fakat yapamayacağım, sanırım beni anlıyorsun. Ben pek bir değişiklik hissetmiyorum ki. Bunun nedeni, senin beni duygusallıktan vazgeçirmendir. Bu tekrar geri gelseydi, şimdi oturur sana öyle bir mektup yazardım ki, okuduktan sonra çerçeveletip duvara asardın... Şöyle gözümün önüne getiriyorum, neler neler yazmazdım sana... Fakat az önce dediğim gibi, şu sıra olmuyor. Ve dualarım sevgilim, sen tekrar yanımda olduğun zaman edeceğim dualarımı.

Dün Matmazel von Lammasch uğradı ve eşi Heinrich'in ölümünün ardından Berliner Tagebaltt gazetesinde çıkan makalen için teşekkür etti. Eşinin bir fotoğrafını da getirdi, fakat pek iyi bir fotoğraf değil. Ölümünden az önce yazdırdığı ve senin yanına gitmeni istediği mektubu da bana verdi.

Leonhard da "Kuşçuklar" romanım üzerine Berliner Tageblatt gazetesine yazdığı makaleyi yolladı... Şimdi sana güzel bir haberim var: Eliasberg'den senin toplu eserler çalışmalarını duyan Thomas Mann, "Küçük Bay Friedemann" kitabındaki "Açlar" öyküsünün elle yazılmış müsveddesini yolladı. El yazısı çok temiz ve okunaklı. Kişisel notlar ve düzeltmelerle dolu. Senin adına ben çok sevindim...

Tren seferlerinin iptali çok kötü. Annenin yanında biraz daha uzun kalacağına sevinsem de, seni yine burada görmekten çok mutlu olurdum. Sana son yıllarda gelen bütün mektupları gözden geçirdim, destelerle eleyip bir kenara ayırdım. Dostlarından gelen, fakat üzerlerinde yayınevi adresi olanlarla yayıncıların yollamış olduklarını birbirinden ayırmak pek kolay olmadı. Tabii hepsini tek tek okumak ve sonra karışıklığı önlemek için ait olduğu desteye koymak gerekti. Şimdi senin tek yapacağın, şöyle bir göz atıp, istediğin yere ayırmak. Geçmiş yıllarda hanımlardan gelen mektupları ayırmak ise pek kolay olmadı benim için. O günlerde etrafında benden başkalarının olmadığını düşünüyordum. Mektupların

arasında seni Don Juan sanan Bayan Meingast'ın mektuplarına da rastladım. Sanırım bu eleme işiyle onu görevlendirmen pek doğru olmazdı. Neyse şimdi bir düzene girdiler. Kütüphanendeki kitaplar da.

Annenle babana da candan selamlarımı ilet. Yaşlı annemin evini biraz düzensiz bulmuş olabilirsin. Evinde ne kadar güzel şey varsa çocukları alıp götürdü. Fakat umarım yumuşak huylu bu yaşlı kadının nasıl iyi yürekli bir insan olduğunu fark etmişsindir. Hele mütevazı oluşu benim için kutsaldır!

Sevgilim, işlerin ile ilgili her şeyi pek yorulmadan, keyfini de bozmadan inşallah halletmişsindir. Mektubundan anladığıma göre Berlin'e gideceksin. Bundan haberim yoktu. Umarım sana son zamanlarda olup biten her şeyi yazdım.

Seni öpen Mumu

Insel Yayınevi mart ayında çıkardığı bir broşürle, otuza yakın kitaptan oluşan ve yazıldıkları dilde basılan "Dünya Edebiyatı Ustalarının Eserleri" dizisinin duyurusunu yapar. 1920 ile 1923 arasında on dört cilt çıkar piyasaya. Aralarında Russki Parnass ve Anthologia Hebraica gibi altı antoloji de vardır. Yayınevinin redaktörü olan Stefan Zweig yazışmalarında, 17 Mart 1920 tarihinde Hugo von Hofmannsthal'a yazdığı bir mektuptan da görüldüğü gibi çok özel baskılı bir mektup kâğıdı kullanır.

Stefan Zweig 5 Haziran'dan 14 Haziran'a kadar Viyana'da, anne ve babasının Garnison sokak 10 numaradaki evlerinde kalır.

Viyana, Cuma, 11 Haziran 1920

Sevgili Fritzi,

Kimi hoş olmayan anılar nedeniyle kurşunkalemle yazılmış mektupları sevmediğini bilmeme karşın bu mektubu yine de kurşun kalemle yazmak zorundayım. Çünkü Zweig'ların evinde doğru

dürüst bir mürekkepli kalem yok. Ayın dokuzunda, yani çarşamba günü, yazmış olduğun mektubu, pazar günkü kartpostalının ardından aldım. Umarım bu arada başka bir mektubun yolda kaybolmamıştır. Sadece Rolland'dan haber yok.

Viyana'da keyifli birkaç gün geçirmemi sadece ailem engelliyor. Her şeyde bir zorluk gören ve her şeyi kendilerine dert edinen yaşlı insanlarla bir arada olmak gerçekten çok üzücü. Bütün arkadaşlarını yitirmiş olan babam yalnız ve zamana ayak uyduramıyor. Kulakları artık iyi işitmeyen annem de her şeye kötümser bakmamasını beceremiyor. Artık yaşlandıklarını kabul edip, Gastein kaplıcalarında pansiyonların gün başına 180, ya da 170 kron istemesini umursamayacaklarına, her gün değişen fiyatlara sinirlenip duruyorlar. En tuhafı da, ikisi de ötekinin yaşlı ve eli ayağı tutmaz olduğunu söyleyip, onu engel görmesi. En az anladığım da tabii annemin davranışları. Ağabeyim Alfred de hep dertli ve davranışları çekingen. O da günün birinde kendi bildiğini okuyan biri olacak gibime geliyor. Ne bir tiyatroya gidiyor, ne de toplantılara katılıyor. Günlük yaşamı işiyle kadınlar arasında sürüp duruyor. Sanata ve edebiyata olan ilgisizliği neredeyse utandırıcı...

Bugün Ernst Benedikt'i ziyaret edeceğim, pazar günü de üç kardeşini. Bu arada bazı sergileri gezdim, kimi insanlarla tanıştım. Kendimi yine de hiç yorgun hissetmiyorum. Bana göre tembellik etmek doğaya karşı yapılmış bir şey. "Var olduğuma göre çalışmalıyım," demiyor mu yapay insan Homunculus? Benimle Salzburg'da görüşmek isteyen Hofmannstahl ile buluşamayacağım, üzgünüm. Sanırım Rodaun'la da görüşemeyeceğiz. En iyisi her şeyi yazışmayla halletmek.

Kendine iyi bak. Eğer bilet bulabilirsem, pazartesiye Gastein ekspresi ile gelirim. İnşallah şansım yaver gider. Senin rahat ve sakin günler geçirmiş olduğunu duymak güzel. Fakat pek yakında o yaşlı atsineği sessizliğini yine rahatsız edecek.

Stefan

Bayan Meingast'a söyle, oğlu Willi için istemiş olduğu kitabı buldum.

22 Ağustos günü birinci Salzburg festivali Hofmannsthal'ın uygulaması ve Max Reinhardt'ın rejisiyle sahneye konan Jedermann oyunu ile büyük katedral alanında açılır. Stefan Zweig notlarında yakınır: Salzburg'da bütün hafta Jedermann çılgınlığı. İnsana nefes almaya zaman kalmıyor.

Onun bu yakınmasının gerçek nedeni daha çok aralarındaki anlaşmazlıklardan kaynaklanıyordu. Hugo von Hofmannsthal bir süre önce Zweig'ı evinde yine de ziyaret etmişti. 1920 yılının yazında Kapuziner tepesindeki villaya bir kurt köpeği alırlar. Zweig ona "oğlum Rolf" der.

15 Ekim ile 30 Ekim arasında Zweig yine Almanya'dadır. Frankfurt, Mannheim, Stuttgart, Wiesbaden ve Heidelberg'de Romain Rolland üzerine konuşmalar yapar.

Hessischer Englischer Hof Pazar, 17 Ekim 1920
Frankfurt

Sevgili Fritzi,

Sonunda sana uzunca bir mektup yazmaya zaman bulabildim. Kendimi iyi hissediyorum ve tuhaftır, buradaki lüks atmosferi beni Viyana'daki kadar rahatsız etmiyor. Söylemem pek yakışık almasa da otelde çok güzel bir odam var. Senin, tek başına oldun mu yaşamın çok kibar, sözlerini düşünmeden edemiyorum. Kent pek güzel, şık dükkânların vitrinleri dolu, birçok şey tabii pahalı, hele konfeksiyon eşyalarının fiyatları bizim orayla kıyaslanmaz. Frankfurt'un yanında Leipzig ve Münih'in dükkânlarında bitpazarı eşyaları var...

Ben bu arada 'eli açık' oldum, Düsseldorf toplantısını iptal ettim. Buradaki harcamaları cebimden yapmama karşın iyi yaşamaktan çekinmiyorum, her günüme de seviniyorum. Frankfurt'taki toplantımın Berlin'deki gibi etkileyici olacağını sanmıyorum, çünkü aynı akşam Schreker büyük bir konser veriyor. Fakat ben bunu hiç umursamıyorum, mali yönü de önemsiz. Rütten & Loening ile iyi koşullarda bir sözleşme yaptım. Yayınevi sahipleriyle

de aram çok iyi, güzel anlaşıyoruz. Bana göre sözleşme o kadar iyi ki, sen Münih'e büyük bir alışveriş çantası ile gelebilirsin. Seninle Leinfelder'de karşılaşmaktan çok mutlu olacağım. Frankfurt da mutlaka çok hoşuna giderdi, fakat yolculuk yorucu, baştan çıkarmalar dayanılmaz olurdu!

Yayıncı Victor Fleischer'le görüşmem ise pek sevindirici değildi. Tıpkı üniversite yıllarında yaptığı gibi yayıncı olarak da tantanalı ve gösterişli bir yaşam şeklini yeğliyor. Ayakları sağlam yere basmıyor. Kira sözleşmesi altı ay sonra bitecek mobilyalı bir dairede kalıyor, annesiyle arası iyi değil, kaynanası da onlarla aynı evde kalıyor. Yayın programının da pek etkileyici olduğunu sanmıyorum. Fakat kendine hiçbir şey söyletmiyor ve günü gün ediyor. Karısı da pek hoşuma gitmedi. Elimde değil, fakat bana öyle geliyor ki Victor yaşamında tuhaf bir rol üstlenmiş.

Duyduğuma göre Felix Braun birkaç gün önce buradaymış. Ona çok değer veren Rütten & Loening romanı "Herakles'in Kahramanlıkları"nı basmaya karar verememiş. Çok yazık! Ne zaman olgunlaşacak Felix?

Senden iyi haberler geleceğini umuyor ve seni tekrar Münih'e davet ediyorum. Ayın yirmi dokuzunda orada olacağımı sanıyorum. Burada kaz kızartması yiyip, lüks konakladığım için sana pek bir şey getireceğimi sanmıyorum. En iyisi her şeyi Münih'te alırsın! Suse'ye benden selam söyle, fakat sadece oğlum Rolf'u iyi besliyorsa. Kendine iyi bak, kendine dertler edinme. İlkyaz geldiğinde İtalya'ya gideriz. Şu sıralar öylesine kararlıyım ki... Yolculukların çok tadına vardım, artık hep denemek istiyorum. Hoşça kal. Bırak seni kucaklayayım! Bütün dostlara da selam söyle!

Stefzi

Salzburg, Salı, 19.10.1920

Benim sevgili Stefferl'im,

Acaba bu mektup zamanında eline geçecek mi? Senden şimdiye kadar sadece Münih'ten yollamış olduğun kartpostalı aldım.

Şu sıralar lokanta ve kahvehanelere uğrayamadığım için ortalıkta ne gibi eleştiriler dolaşıyor, bilmiyorum. Bir melek gibi yaşıyorum, çünkü öylesine güzel burası...

"Abendpost"ta çıkanlar üzerine sana ayrıca yazacağım. Almanya izlenimlerini çok merak ediyorum. Ayın on yedisindeki parlamento seçimleri sessizce yapıldı geçti. Galiba yaşamında ilk kez oyunu kullanan acemi çaylağın teki, Laubinger'in sandık başkanı olduğu seçim lokalinde benimle alay etti. Sen orada olsaydın sanırım çok eğlenirdin. Ben salona girdim ve dosdoğru üzerinde uzun bir çentik olan tahta kutunun yanına gittim. Orada duranlar bana işaret ettiler ve önce paravanın arkasına gidip, elimdeki kâğıdı katlamamı, sonra da zarfa sokmam gerektiğini söylediler. Söyleneni yaptım, sonra da masada oturmakta olan çok yaşlı, dişleri dökülmüş adama uzattım. O da zarfın içine şöyle bir baktı. Sanırım seçim pusulası yerine zarfa tuvalet kâğıdı koyup koymadığımı bilmek istiyordu... Bayan Meingast'ın "Büyük Almanyacı" olduğunu fark ettim. Evde çalışanlar ise sosyalistleri seçti...

Evet sevgilim, şimdilik hoşça kal. Düsseldorf'a gidip gitmeyeceğine karar verdiğinde bana telgraf yolla ki, senin ne günü Münih'te olacağını bileyim. O zaman yolculuk hazırlığımı yaparım. Azizler Yortusu sırasında orada olmak istemiyorum. Belki yirmi dokuz akşamı yola çıkarım. Eğer sen daha sonra geleceksen, ben de bayram tatilinden bir gün sonra gelirim. Bayram üzeri trenler çok dolu olabilir. Kentlerde bayram ve pazar günleri in cin top oynar. Fakat ne olursa olsun Münih'e geleceğime eminim, çünkü seni göreceğim için çok seviniyorum. Tabii hayal kırıklığına da uğrayabilirim. Evet, şimdilik hoşça kal. Suse "babacığı" öpüyor ve ona selam yolluyor.

Uslu akıllı ol.

Mumu'n

Stefan Zweig Stuttgart'a vardığında, ağabeyi Alfred'den babaları Moriz'in hafif bir felç geçirdiği haberini alır.

Stuttgart, 21.10.1920

Sevgili Fritzi,

Buraya Stuttgart'a vardığımda, Alfred'den gelen özel ulak bir mektup beni çok korkuttu. Ağabeyim, babamızın yine bir kriz geçirdiğini, fakat bu kez felç belirtileri görüldüğünü yazıyor. Tabii her an geri dönmeye hazırım. Böyle haberler tüm huzurumu kaçırıyor, sevinçli olmam da tabii mümkün değil. Alfred gerçekten çok zor durumda. Ona yardım edecek kimsesi yok. Yaşlı, kulakları işitmeyen annem de eve hizmetkâr sokmadığı gibi babamın tehlikeli sağlık durumunun ilerlemiş yaşıyla bağlantılı olduğunu anlamıyor. Niçin projeler oluşturmaya, başka insanlar gibi kafama estiğinde kalkıp İtalyalara gidip, orada gezintiler yapmaya zor karar verdiğimi, aramızdaki ilişkide ise kafama koyduğumu gerçekleştirmeye niçin inat ettiğimi biliyorum ben... Kolay aile değildir bizim ailemiz.

Şu okuma toplantıları bir bitse de yine Salzburg'da olabilsem. Eve daha yakın ve sakin. Biliyorum, böyle huzursuzluklarla insanın tüm özgürlük duygularını yitirdiğini.

İçten selamlar,

Stefan

Salzburg, 24.10.1920

Pazar

Sevgilim,

Her gün sabahtan akşama çalışmakla geçiyor. Hoşuma gidiyor, çünkü yorulmuyorum...

Her şey ne güzel olurdu, senden gelen o dertli kartpostal ve sözünü ettiğin o üzücü şeyler olmasaydı. Hemen Viyana'ya telefon et-

tim, beş dakika sonra bağlantı kuruldu. Annenle konuştum. Sakin, hatta oldukça rahat konuştu benimle. Zavallı baba, yolda düşüp düşmediğini bilmiyor, onu faytona bindiren bir polis tarafından eve getirilmiş. Annen, ona şöyle bir dokunup geçen hafif bir felçten söz etti. Marie'den de öğrendiğime göre, baba her zamanki gibi konuşuyor ve dolaşıyormuş. Sadece kendini biraz güçsüz hissediyormuş. Annen de, her şey yolunda sayılır, dedi. Sevgilim sen de bilirsin ki, yaşlı ve halsiz insanlarda böyle şeylere yıllarca katlanmak gerekir. Babamda da durum aynıydı. Ancak erkek kardeşim Alfred'den ve benden başkası bilmiyordu. Sağlığının tehlikede olduğundan anneme ve kız kardeşime söz etmekten hep kaçındık. Bilmelerinin ne babama, ne de onlara bir faydası olurdu...

Profesör Freud'dan uzun bir mektup geldi. Balzac ve Dickens'i çok beğenmiş. Fakat Dostoyevski'de seninle aynı düşüncede değil. "Üç Usta"nın yapısının çok iyi olduğunu kabul ediyor. Ancak o Dostoyevski'nin bir sara hastası olmadığına (ona göre hepsinin zihinleri bulanık), isteriklerin tipik belirtilerini taşıdığına çok emin...

'Buluğa Ermemiş Kızın Günlüğü' üzerine yazmış olduğun yazı bu arada 'Neue Freie Presse'de çıktı. Tabii altında senin imzanla. Gazetede bir Yahudi kitabı üzerine yazı çıkması Salzburg adliyesinde bazılarını yine sevindirecektir! Bizler bu gibi konularda başka düşünürüz. Belki zamanla sen de. Bugün en son gelen mektupları gözden geçirirken Ernst Benedikt'in mektubu dikkatimi çekti. Böylesine nazik bir konu üzerine eleştiri yazarken çok dikkatli olmalı, diyor.

Sevgilim, sen artık sadece seni ilgilendiren şeyleri okusan –gördüğüm kadarıyla yapmıyorsun– ve kendini gerçek çalışmalarına versen, başkalarının eserleri üzerine makaleler yazmayı da bıraksan o kadar mutlu olacağım ki! Olgunlaşması uzun sürmüş olsa da, artık zamanı geldi. Rica ediyorum senden, böyle biyografileri bırak bir kenara, kendini yaşa ve kendini dinle, benim sevgilim...

Sana sarılırım. Huzursuz olma, artık hiç neden yok.

Mumu'n

Stefan Zweig 20 Aralık'ta Viyana'ya gider ve Noel'den sonra da orada kalır. 28 Aralık'ta babasının 75. doğum günü vardır.

Viyana, 23.12.1920

Sevgili Fritzi,

Peşimden yollamış olduğun çeşitli mektuplar için çok teşekkür ederim. Pek bir şey yazmadığına göre çok işin olmalı. Senden tek ricam, E & C. Paul'a göndermiş olduklarını aldığını teyit etmen. Noel üzeri dönemiyorum. Bu ara hızlı tren çalışmıyor. Pazartesi gününe hızlı trene bilet bulabileceğimi umuyorum. Noel üzeri annene de uğramak istiyorum. Temin etmem gereken bir şey daha var. Akşama ilk kez tiyatroya gideceğim. Müşavir Zuckerkandl'ın eşi, Lucka ve daha bir sürü insan sana selamlar yolluyor. Tabii annemle babam, hatta sürekli unutkan Alfred de...

İyi Noel'ler sana ve çocuklara.

St.

Stefan Zweig 9 Ocak'tan 17 Ocak'a kadar İsviçre'de kalır.

Zürich, 10.1.1921
Pazartesi

Sevgili Fritzi,

Benden sana Zürich'ten güzel selamlar. Faesi, Steinberg, Seelig ve başkalarından da... Burada her şey temiz, sokaklar insansız, mağazalar şık ve savaş yıllarında olduğu gibi hep pahalı. Dükkânlar fiyatları düşürmediği ve kimse de pek alışveriş yapmadığı için kriz var. Para bozdururken insan neredeyse çıldıracak. Buradaki işlerimi hallettim. Çarşambaya St. Gallen'deyim, fakat cumartesiden, belki de cumadan önce yola çıkamayacağım. Çünkü Seelig "On İki kardeş" kitabında üzücü bir karışıklık yapmış, umarım bunu henüz düzeltebilirim. Buraya gelmem iyi oldu. Havalar çok güzel,

sanki ilkyaz. Göl masmavi, nisanı andıran gökyüzü sularda yansıyor, Rüschlikon dostça el sallıyor... Şu pahalılık olmasa buralarda kalmayı, ya da arada sırada kalkıp gelmeyi nasıl isterdi insan! Her şey halloldukta sonra keyfim yerinde Salzburg'a döneceğimi ve mutlu sana kavuşacağımı ümit ediyorum.

İçten selamlar, senin

Stefan'ın

22 Mart 1921'den 13 Nisan 1921'e kadar Friderike ve Stefan Zweig İtalya'dadır. Çoğu günlerini Floransa'da geçirirler. Avusturya'ya döndükten sonra Zweig, bir sanatoryumda yatan babasını ziyaret etmek için sık sık Viyana'ya gider. Women's International League for Peace and Freedom kuruluşunun üçüncü kongresine katılan Friderike de 9 Temmuz'dan 15 Temmuz'a kadar Viyana'da kalır. Kuruluşun İngiliz bölümünün Salzburg'da düzenlediği yaz okulunu Friderike organize eder. Katılımcıların geleceği 26 Temmuz'da Stefan Zweig, kür yapmaya gitmiş olan annesini ziyaret etmek için Viyana üzerinden Marienbad'a gider.

Marienbad, 28.7.1921

Sevgili Fritzi,

Yolculuğum tropik bir sıcakta geçti. Bunu ne gözünün önüne getirebilirsin, ne de düşünebilirsin. Ne yazık ki yolda trenin makinesi bozulduğu için geç kaldım. Bir kaza olduğunu sanan zavallı anam da korku içinde tam iki buçuk saat tek başına istasyonda beklemiş. Onu getirmiş olan Marie'yi ne yazık ki daha önce geri yollamış. Burası çok güzel. Reichenhall kadar olmasa da her şey yine de çok şık ve dinlendirici. Marienbad savaş öncesinin barış günlerini andırıyor, bana göre dünyanın en güzel yerlerinden biri.

Her şey şimdiye kadar planladığım gibi geçiyor. Cumartesi günü Prag'a gideceğim. Alfred beni oradan otomobiliyle alacak ve birlikte Reichenberg'e geçeceğiz. Umarım kongrenin hanımları sana bu yazdıklarımı okumana fırsat verirler. Pierre-Jean Jouve

ve diğer dostlara da selamlarımı söyle. Bütün bu koşuşturmalara karşın kendimi iyi hissediyorum. Kimi güzel şeyler ise yakıcı sıcak nedeniyle gerçekleşemiyor... Sıcakta onların tadı olmazdı.

Tanrı senin yanında, bana karşı! İçten selamlar,

Stefan

(Anne Ida Zweig'ın notu:) Çok sevgili Fritzi, sevgili oğlum yanımda olduğu için çok çok memnunum. Sana candan selamlar yollayan annen...

Salzburg, 29 Temmuz 1921

Cuma

Sevgili Stefan,

Yine bir sürü mektup geldi, fakat içlerinde çok önemli olanı yok sayılır. Ginzkey'den gelen kartpostalı isteği üzerine sana bu mektubun ilişiğinde yolluyorum. Yapmam gereken bir şey varsa yaz bana. "Paul Verlain'in Toplu Eserleri"nde kullanacağın ve Johannes Schlaf'ın çevirisini çok kötü bulduğum "İtiraflar"ın düzeltmelerini bitirdim. Tagore'un "Sadhana"sı üzerine yazdığın eleştiriyi de gözden geçirdim. Bir şey söylememe izin ver: Sanki gencin söylediklerini sen de hissediyor gibisin. Fakat yaşlının düşünüş tarzını da doğru buluyorsun, kötünün haksızlığını ise göstermeye cesaret edemiyorsun. Kısacası, bence bu mutlaka belirtilmeli.

İnşallah Alfred ile – ona çok selamımı söyle – birkaç güzel gün geçirdiniz. Korkarım yolculuklarda sıcak seni rahatsız edecektir. Burada hava günlerdir ilk kez bugün bulutlandı, rutubet de oldukça yüksek.

Salzburg'dan sana yazacak çok şey var. Az önce Bayan Bahr buradaydı. Daha doğrusu ben onu telefonla arayıp, kendisiyle konuşacak bir şeyim olduğunu söylemiş ve bana gelmesini rica etmiştim. Hemen de geldi, sohbetimiz çok güzel oldu. O ve eşi yaz okulunun açılışına katılacaklarını ümit ediyorlar. Bugün öğleden sonra üç Japon bayanla, o çok cici Çinli bayan gelecek. Her şey birbirine çok

uyuyor. Tekerleklerine şöyle dokunduğu o dev aygıtın buyruklarına uygun çalıştığını gören mareşalin şehvet dolu sevincini şimdi çok iyi anlıyorum. Alix henüz burada – babası ona sözde henüz ev bulamamış -, ben de biraz Fransızca konuşsun diye Matmazel Pfenninger'i kenti dolaşmaya çıkarken yanına rehber olarak veriyorum. Evde bana çok güzel yardım da ediyor. Suse henüz gelmedi.

Şimdi de pek hoş olmayan bir şey: İkametgâh dairesi büyük bir komisyon oluşturmuş. Çarşamba günü de bize gelecekler ve şu sıralar ev arayan ailelere oda verip veremeyeceğimize bakacaklar. Korkarım, bu kez redd etmemiz kolay olmayacak. Ben şu günlerde Metz'e bir süre bizde oturmasını rica edeceğim. Jouve'un arada sırada burada kalmasının onları pek ilgilendireceğini sanmıyorum. Gelen komisyon üyelerine de Metz'in hep bizde kaldığını anlatacağım. Nasıl olsa Metz ağustos sonunda birkaç haftalığına izne gidiyor. Bu nedenle pek yük olmaz, biz de yine bir süre daha zaman kazanırız. Sen bu tehlikeyi ciddiye almadığın için pek uğraşmamıştın. Ben de tek başıma karar vermeye çekiniyorum. Sanırım parayla bu sorun halledilir...

Bırak seni kucaklasın
Fritz'in

Stefan Zweig 30 Temmuz'dan 3 Ağustos'a kadar Reichenberg'de kalır. O ve ağabeyi Alfred, Bad Liebwerda yakınlarındaki Iser dağlarına bir gezinti yaparlar.

Reichenberg, Bohemya,
1 Ağustos 1921

Sevgili Fritzi,

Ev konusuyla ilgili ikinci mektubunu az önce aldım. İstenirse tabii ki kimi ödemeleri yapmaya hazırım. Yeter ki bizi ondan sonra hep rahat bıraksınlar. Hangi maddelere dayanarak böyle bir şeye kalkışıyorlar ve bizim ne gibi haklarımız var, bilmek doğru olurdu. Ginzkey öyle yapmıştı. Şunlar önemli:

1. Benim için bir çalışma odası
2. İki sekreter bayan için çalışma odası
3. Büyük odalar ısıtılamıyor
4. Odaların herhangi bir şekilde bölünmesi mümkün değil

Ben bu konuyu kendime pek dert etmiyorum. Tavan arasındaki odadan başkasını vermeyiz. Gündüzleri sekreterlerin çalıştığı odayı geceleri hizmetkâr Josephine'in kullandığı bildirilmeli. Tavan arası odası da yazları sıcak, kışları da yangın tehlikesi nedeniyle soba yakılamadığı için kullanılamaz durumda...

Metz önerin pek hoşuma gitmedi. Çünkü polis Trauner bence ikiyüzlü biri, dilini tutmazsa bizi zor duruma düşürebilir. En iyisi ben onlara, bahçedeki kulübemsi evi oturulur duruma getirmek içim 10 bin kron ödemeyi önereyim, fakat karşılığında orada kalacak kişiyi kendim seçme hakkına sahip olayım. Bu onlara yeterlidir! Eğer şu sıralar odalarımızdan birine el koymaya kalkışırlarsa, mümkün olduğu kadar karşı koy, ekmek paramı kazanmama engel olacakları için hemen mahkemeye başvuracağımı ve vergi ödeyen bir yurttaş olarak çalışmalarımın korunması gerektiğini söyle. Ayrıca Bayan Meingast'ın çalıştığı odayı da, tam bir büro havası vermek için yığınla mektup ve kitapla doldur. Üç masaya üç daktiloyu yerleştir, oda tam bir büro havasına brünsün. Arada sırada gelen ikinci sekreterin (Rieger!) şu sıralar tatile gitmiş olduğunu da anlat. Konuşurken sürekli *sekreterlerden* söz et!

Bütün bunları yüklenmek zorunda kaldığına pek üzgünüm. Fakat umarım ki, bu olay yakında kapanır.

Burası da, her yer gibi pek sıcak, fakat eşsiz otomobil gezintilerinde sıcağı hiç hissetmiyorum. Dün Iser dağlarında ve Liebwerda'daydık. Bugün otomobili dinlendirecek ve Jeschken'e bir yürüyüş yapacağız. Yarın da otomobille Dresden'e gideceğiz. Otomobil yolculuğu pek rahat oluyor, fakat arkamızda toz bulutu ve sövüp sayan insanlar bırakmak keyfimi kaçırmıyor da değil... Toplumun üst sınıfında yaşamaktan hoşlanmıyorum, orta halli kalmak daha hoşuma gidiyor. Fabrika iyi çalışıyor. Alfred çok çaba gösteriyor, fakat ruhsal değişme de gösteriyor. Böyle giderse yakında ayrıksı biri olacağından çok eminim. Fazla çalışkanlık zamanla çılgınlığa sürükler insanı, çılgınlık da sağduyuyu yiyip, bitirir. Ne

kadar ilginç, biz dört Zweig'lar birer kaçığız. Her biri ötekinden biraz daha değişik. İçlerinde bunun böyle olduğunu bilen tek insan ise benim!

Yarın Dresden'e otomobille gideceğim, sanırım öğleye doğru oraya varırım. Akşama da Leipzig'e devam edeceğim. Leipzig'de 3 Ağustos Çarşamba konakladıktan sonra, 4 Ağustos Perşembe Kippenberg'le, ya da tek başıma Weimar'a geçeceğim. Belki aynı akşam Münih'e devam ederim, olmazsa ertesi sabah yola çıkarım. Ayın altısında, en geç de yedi veya sekizinde Salzburg'da olacağım.

Kendini aşırı yorma, sık sık çocuklarla, köpeğimizle ilgilen, tabii misafirlerimizle de. Dostlara selam söyle ve keyfini sakla bana,

Stefzi'ne

1 Ağustos 1921 günü Mozarteum'da Women's İnternational League for Peace and Freedom'un İngiliz bölümünün yaz okulu açıldı. Bu açılışa Laura Jane Addams, Emily Greene Balch, Blanche Revercon, Madeleine Rolland, Paul Amann, Louis-Cahrles Baudoiun, Fernand Deprès, Pierre-Jean Jouvre ve Georg Friedrich Nicolai katıldılar. Eyalet Başkanını temsil eden Robert Preussler konuşmasında Friderike Zweig'dan okulunu organize ettiği için övgüyle söz etti.

Salzburg, 1.8.1921, Pazartesi

Sevgili Steffi,

Bu sana Leipzig'e yolladığım ilk mektubum. Marienbad'a iki kartpostal ve Reichenberg'e de çok şeylerden söz ettiğim uzun bir mektup yazmıştım. Ayrıca tek başına yaşayan anneme her gün mektup yolluyorum. Babana da mektup yazdım.

Bugün çok görkemli bir açılış yapıldı. Eğer sen de törene katılabilseydin, "budala"na yapılan övgülerle hasta olurdun! Bugün Mozarteum'da olanlar baştan sona tek kelimeyle mükemmeldi. Sana her şeyi geldiğinde anlatacağım. Törenden sonra da Jouve, Blanche Reverchon, kız arkadaşı Matmazel Bert, karı-koca

Pfenning'ler, Desprès ve Madeleine Rolland akşam bizim bahçede bir araya geldiler. Birlikte çok güzel eğlendik. Jouve coşkusundan ne yapacağını bilmiyordu, neredeyse patlayacaktı. Madeleine Rolland'ın açılıştaki konuşması ne yazık ki zor anlaşıldı, sanırım çok kişi hayal kırıklığına uğradı. Burada çok değişik ve mükemmel insanlar var.

Madeleine Rolland en geç pazar günü yola çıkacak. Amann, Reverchon ve diğerleri senin ayın yedisinde gelmeni bekleyecek.

Yarın sabah erken kalkmam gerekiyor. Bu nedenle şimdi satırlarıma son vermek için kendimi zorluyorum. Bay ve Bayan Kippenberg'e lütfen selamlarımı ilet.

Seni kucaklarım. Beni filme çektiler!!!

Ffritz

Stefan Zweig 8 Ağustos'ta Salzburg'a döner ve 11 Ağustos'ta evinde bir davet verir. 17 Kasım'dan 19 Kasım'a kadar Berlin'de kalır.

Berlin, 18.11.1921, Cuma

Sevgili Fritzi,

Bugün bir mektup daha. Daha önce de yazdığım gibi yolculuk çok iyi geçti. Her yerde tanışlarla karşılaştım, çok hoşuma giden Hotel Töpfer'de rahat, küçük bir odam var. Otelin nasıl da ısıtıldığını bilsen, ne yapar yapar kalkıp peşimden buraya gelirdin. Gece gündüz odamın pencerelerini açık tutuyorum. Öylesine çok ısıtıyorlar.

Berlin sevimsiz. Bazı kentler vardır zamana ayak uyduramazlar, oldukları yerde kalırlar. Berlin de öyle. Bir zamanki o güzelim kahvelerle kocaman bira lokallerinin lüksü yedi yıl sonra ne olmuş! Öte yandan yeni yeni lüks lokaller kentteki yeni tempoya ayak uydurarak ortaya çıkmamış. Berlin'in tüm yaşamında bir bozulmuşluk var. Oysa dış görünüşüyle eskisinden daha hareketli. Hele insanları dayanılır gibi değil. Aman Tanrım

Eski dostlardan Camill'e uğradım. Onun yanında Çekoslovakya Büyükelçiliği'nin cana yakın basın ataşesi Hermann Ungar'a rastladım. Şu sıralar telefon etmek de hemen hemen olanak dışı. Birkaç kişiyi arayayım dedim, fakat hiçbiriyle konuşamadım ve bitkin düştüm yorgunluktan. Haber bıraktıklarımın arasında beni tek arayan, içlerinde her zaman en çok meşgul olanıydı. Rathenau. Beni pazar günü çaya davet etti. Camill'den başka, yazarların kendi el yazılı müsveddelerini satan birkaç dükkâna da uğradım. Akşam da Sternheim'ın "Manon Lescaut"sunu izledim. Oyundan sonra da tuhaf bir kahvede bir süre oturdum. On ikiye doğru otele döndüm. Fakat bu kent yine de insana farkında olmadan enerji yüklüyor.

Biraz öksürüğüm var, geçiyor gibi. Fakat genelde sağlığım yerinde sayılır. 16 Kasım'da Leipzig'deyim, sonra yine buraya dönüp, iyice bir dinlenmek niyetindeyim.

Hepsi bu kadar. Dün telefon ederken, yandaki kabinde konuşan bayanın: "Bana tatlı bir şeyler de söyle, canım!" sözlerini duyunca hemen sen geldin aklıma. Şimdi ben de sana tatlı bir şey yazayım, canım: Bugüne değin sana hep sadık kalmış olan, seni çok sevgiyle kucaklayan

Herkese benden selam söyle.

Stefzi'n

CENTRAL HOTEL Kahvehanesi

Berlin, 20 Kasım 1921 Pazar

Sevgili Fritzi,

Bu pazar akşamı bir kahvede oturup, sana şu satırları yazacak zamanı bulabildim sonunda. İnsanlar ve bir sürü şey çevremde dönenip duruyor. Her gün tiyatro da cabası. Victor Fleischer'e rastlamak benim için büyük sürpriz oldu. Dün Harden'e uğradım. Uzun ve çok ilginç bir görüşme yaptık. Bugün de iki saat, savaş tazminatı komisyonundaki görüşmelerden dönmüş olan, Alman delegasyonu başkanı Walther Rathenau'nun yanındaydım. Bana zaman ayırıp, çok şeyi rahatça anlatması beni gerçekten çok duygulandırdı. Son-

ra gürültücü, yorucu ve cıyak cıyak bu kent. Beni büyülediği kadar tiksindirip, itiyor da...

Kimleri gördüm, bilsen! Fischer, Kahne, Handl'ın eşiyle kızı, artistler ve edebiyatçılar. Çoğu benim burada olduğumu yeni yeni öğreniyor. Bütün bunlar canlılık veriyor, hiç de yormuyor. Hamburglu iyi dost Ami Kaemmerer'den çok duygulu bir mektup aldım. Sağlık durumunun iyi olmadığını yazıyor. Belki bir uzanırım oraya.

Şimdi bir şey söyleyeceğim, güleceksin bana. Bu kente öylesine tuhaf bir düşmanlık duygusu besliyorum ki, bütün saygıma karşın burada konferans veremeyeceğimi seziyorum. Tiksinti duyuyorum. Yarın güç bir adım atıp, vazgeçtiğimi söylemeyi deneyeceğim ve giderlerini de karşılayacağım. Duygularımın çıkarı uğruna böyle bir lüksü göze alacağım. Dostlarımdan başka insanlar karşısında okumak istemiyorum artık. Ayrıca toplantı pek beceriksiz düzenlenmiş. Sorumlu kişi de ortalarda yok. Başkalarının önünde konuşmaktan nefret ediyorum. Vazgeçmiş olduğumu onlara inşallah kabul ettirebilirim! Kent beni böyle tuhaf etkilediği diye lütfen alay etmeye kalkışma. Fakat ben kendimi bu duygudan kurtaramıyorum. Onların aydın yanlarını her ne kadar beğeniyorsam da, şu Prusyalı çalışkanlıkları ve fazla hamarat oluşları ruhumda sarsıntılar yaratıyor. Hem sonra, burada kaç tanışım, kaç dostum var! Camill de yarın dört günlüğüne Prag'a gidiyor. Berlin'de bir avuç kültür züppesinin önünde okuyup konuşmaktansa, sevdiğim o hasta dostumu görmek için Hamburg'a gitmeyi kendime karşı dürüstlük sayarım. Buradaki sürgit havaya dayanamayacağım. Berlin'de sürekli kalsaydım, sanırım rahat nefes alamazdım. Sevişmeye kadar her şeyde bir işletmecilik yanı bulunmasından tiksinti duyuyorum. Sanırım buranın havasında yeterinden çok oksijen var.

Fakat bir yandan da kendimi çok iyi, hafiflemiş, genç, yorulmak bilmez, canlı hissediyorum. Kafam yeni fikirlerle dolu. Öksürüğüm de yavaş yavaş geçiyor. Senin de iyi olmanı dilerim. Yakında Salzburg'u yine göreceğime seviniyorum. Ancak böyle aralardan sonradır ki, sakin bir yaşamın değeri kavranıyor.

Sana, çocuklara ve dostlara içten selamlarla.

Stefzi

Berlin, 21.11.1921

Sevgili Fritzi,

Berlin'de yaşayan doktor ve yazar Ernst Weiss az önce kendimi nasıl rezil ettiğime tanık oldu. Dostoyevski konuşmamı iptal ettirmek için çok kararlı gittim büroya. Karşıma çok güzel bir sekreter kız çıktı. Ve o anda bütün gücüm yok oldu, teslim bayrağını çektim! Senin anlayacağın söz vermiş olduğum görevi yerine getireceğim. Daha şimdiden ürpertiler başladı. Mektupların için binlerce teşekkür. Her şeyi çok mükemmel hallediyorsun.

İçten selamlarla senin

Stefan'ın

Çok candan selamlar ve derin saygılar, Ernst Weiss'tan:

"Sizi yine görebilirsem çok sevinirim, E.W."

Salzburg, 21 Kasım 1921

Pazartesi

Sevgilim,

Bugün sabahtan başladı işler. İlk önce ormandan odun getirmelerini organize ettim. Ardından Masereel'in istediği yelek için giyimci Jahn'a uğradım. Fiyatı 28 bin kron! Ismarlamadan önce Maseerel'e yazıp sormalıyım. Oradan da sana çağrı yollamış olan maliye müdürlüğüne gittim.

Şimdi gelelim sana sevgili. Yollamış olduğun kartpostallar için teşekkürler. Berlin'den attığın ilk kartpostal ile cumartesi günü yazmış olduğun birlikte, az önce bu akşam geldi. Umarım orada çok koşuşturınuyorsundur! Rathenau'nun sana neler anlattığını yazmanı merakla bekliyorum. Eski ilişkileri tazelemene çok seviniyorum. Harden, Victor gibi... Victor'la buluşman ne güzel. Ona benden çok selma söyle, tabii Hofmann ailesine de. Bak sevgilim,

Schmidtbonn birkaç haftalığına buraya geliyor. Bana da Metz anlattı. Geleceğine çok seviniyorum. Metz'i arada sırada şöyle bir görüyorum. Çalışıyor. Rieger de Viyana'da. En iyi dostlar(?) sandığım ressam Faistauer ve eşinden ise ses seda çıkmıyor...

Sevgilim, bırak sana sarılayım. Keyfine bak ve biraz sadakatsiz ol, çalışan Mumu'na.

Berlin, 23.11.1921, Çarşamba

Sevgili Fritzi,

Pazartesi günü attığın mektup bu akşam saat altıda elime geçti. Şimdi sana kimi haberler... Kahane ailesine gidecektim, fakat iptal ettim. İnsanlardan biraz başımı dinlemek, çoğu kez yaptığım gibi beş saatlik çabuk bir uyku yerine tam sekiz saat yataktan çıkmamak istiyorum. Ben konuşmamı iptal ettirmek isterken, omuzlarıma bir başka şey daha yüklendi. Ruslara büyük yardım kampanyası yararına Devlet Tiyatrosu'nda bir Dostoyevski matinesi hazırlanıyor. Durieux ve Kortner var. Rus müziği de çalınacak. Toplantıyı düzenleyenler, açılış konuşmasını yapacak olan Karl Kraus'un gelemeyeceği kesinleşince, Berlin'de olduğumu duyar duymaz hemen benden bu konuşmayı yapmamı rica ettiler. Evet, sen biliyorsun, reddetmekte nasıl bir acemi olduğumu. Tabii hemen teslim bayrağını çekmek zorunda kaldım. Her türlü işimin arasında şimdi bir de açılış konuşması hazırlamam gerekiyor.

Burada sadece sayısız insanla görüşmüyorum, her an rastlantı sonucu karşıma Kurt Wolff, Victor Fleischer, opera orkestrası şefi Dr. Stiedry çıkıyor. Busoni'yle karşılaştım. Fischer Yayınevi'nin okutmanı Heymann'la da bir araya geldim. Tiyatroda iyi kötü kimi oyunları izledim, cumaya da Hermann Ungar ile tuhaf bir galaya gideceğim... Aynı gün Leipzig'den Kippenberg de gelecek. Kaos tam aldı beni içine! Yine de ruhum dinç. Bir de kör olası şu nezlem geçse - her gece yatağa girerken bir sürü aspirin yutuyorum – daha fazla sürteceğim. Fakat bu akşam saat dokuzda yatağa girip, konuşmamı hazırlayacağım.

Sevgilim, ev nedeniyle bir sürü külfet ve üzücü şeyler var başında. Yaptığım vergi ödemesinin belgeleri elimde. Yanılmıyorsam kütüphane odasındaki yazı masasının sağ üst çekmecesindeki bir zarfta bulacaksın. Hem bu sorun ben dönünceye kadar bekleyebilir. Tabii sen bu arada bulup, halledersen daha iyi olur. Evimizi güzel ve düzenli göreceğim diye çok seviniyorum. Bunun için de sana teşekkürler. Schmidtbonn'larla görüşebilmek beni mutlu edecek. Faistauer ve eşi 'iyi niyetli' değillerse, bu onların bileceği bir şey! Ben son zamanlarda bunun farkına varmıştım, ancak şimdi budalaca davranmak istiyorlarsa, bu onların bileceği şey! Masereel'e sen yazma. Bu benim işim. Jahn'la fiyatı konuşurken, 10-13 bin kron arası olur, demişti (hatta başlangıçta 8 binden söz etmişti). Tabii kesin fiyat vermemişti, fakat şimdi böylesine artırması neredeyse vurgunculuk! Parayla yapılan budalalıkları bir kenara bırakalım şimdi...

Özetlemek gerekirse, bu iki hafta bana bir kuvvet ilacı gibi geldi. Viyana üzeri tren yolculuğu pek yorucu olacak. Berlin-Prag arasında yataklı vagona binmek için de ben cimriyim. Ödeme Fransız parası ile yapılıyor ve karşılığı 1000 marka geliyor. Belki Prag'da gecelerim. Sana her şeyi yazamayacağım. Birçoğunu anlatacağım.

Keyfi pek yerinde olan, sana şefkatle bağlı

Stefan'ın

Çocukları, köpeği ve evi benden selamla, dostlara da candan selamlar söyle. Prag'dan gelen tren Viyana'ya gece yarısı varıyor, bu nedenle bizimkilere gidemeyeceğim!

Berlin, 25.11.1921

Sevgili Fritzi,

Dün akşam Fischer'deydim. Orada bir yıl sonra tekrar Berlin'e gelmiş olan Heymann'la karşılaştım. Senden çok içten söz etti ve sana çok selamlarımı söylemem ricasında bulundu. Bay ve Bayan Fischer de selamlar yolladı. Yemek çok mükemmeldi. İlginç insan-

lar bir aradaydı, tiyatro müdürü Jessner, aramın iyi olmadığı Wassermann da oradaydı. Sonra Rathenau ile Kerr de geldiler. Bu gibi davetlerden pek hoşlanmasam da, gidip gelmesiyle sekiz saatimi almış olan akşam yine de iyi geçti sayılır.

Cuma günü Devlet Tiyatrosu'nda yapacağım konuşmayı hâlâ hazırlamadım. Fakat şimdi sıra ona geldi. Kendimi burada çok iyi hissediyorum ve 'insanı uyarıcı bir hava var Berlin'de' diyen Hofmannsthal ile aynı düşünceyi paylaşıyorum. Ne de olsa ırkların tüm özellikleri, insanoğlunun içinde bulunduğu ve etkisinde kaldığı ortamda oluşmuyor mu? Busoni'ye uğradım, biraz karmaşık duygularla da olsa. O mükemmel insan, bir zamanlar baba Liszt'e olduğu gibi, birbirini çekemeyen bir sürü kadının dalavereleri ortasında kalmış. Ve bir sürü insan caddelerde, hareket halindeki bir otomobilin yanından birbiri ardına geçen telgraf direkleri örneği, alelacele yanımdan geçip gidiyor. Berlin'de bu hızlılık her yerde var, sadece iş görüşmelerinde değil, tramvaylarda erotik kararlar verilirken de... Ön görüşme filan yok, dosdoğru konuya giriyorlar. Tıpkı bir atlıkarıncada olduğu gibi, hoşlanıyor insanlar hızdan. Seviniyor ve kusuyor, aynı anda...

Galiba pazartesi akşamına kadar burada kalacağım. Salıya Leipzig ve Dresden'e gideceğim. Çarşamba, ya da perşembe Viyana'ya devam edeceğim. Umarım cumartesi, pazar, en geç pazartesi Salzburg'da olacağım. Brünn, ya da başka bir kentte okuma yapmaya hiç niyetim yok.

Lütfen çok sabırsızlanma,

Stefzi'ne

Herkes dostumuz Fritz Metz'i gönülden anıyor, Fischer'ler, başkaları, tabii ben de. Onu ve herkesi selamla.

27 Kasım Pazar akşamı Berlin Devlet Tiyatrosu Dostoyevski'nin 100. doğum günü nedeniyle onuruna bir tören düzenledi. Zweig konuşmasında onun için "ıstırap çekenlerin avukatı" dedi.

Berlin, 27.11.1921

Sevgili eşim,

Dostoyevski töreninin de altından kalktım. Gönül alçaklığı yapıp kendimden söz etmezsem, tüm program çok güzeldi. Özellikle de bir Rus sahne sanatçısıyla Balalayka topluluğu çok hoşuma gitti. Benden sonra konuşan Durieux şiirimden başarı ve coşkuyla söz etti. Şimdi yapacak tek şey, artık yola koyulmam. Tam çok hoşuma gitmeye başlarken Berlin'den ayrılmak biraz zor geliyor. Kippenberg'den de henüz haber çıkmadı.

Başka haberler olursa sana telgraf çekerim.

İçten selamlar senin

Stefan'ın

Hoffmann'lara yemeğe davetliydim. Yine ördek kızartması yedim. (Beni kendine örnek al!)

(Camill ve İrma Hoffmann'ın notu ve Hermann Ungar'ın imzası):

Stefan'ın konuşması gerçekten pek ustacaydı ve toplantının en iyi program noktasıydı. Stefan'ı böylesine mükemmel formda gördüğüm için çok sevindim. Çok çok selamlar, Camill Hoffmann.

Sizi yakında tekrar göreceğime seviniyorum! İçten selamlar İrma H.

Hermann Ungar

Salzburg, 28.11.1921, Pazartesi

Sevgili Stefan,

Senin böyle keyifli olman beni çok sevindiriyor ve keyfinin Viyana'da yitip gitmeyeceğini ümit ediyorum. Ancak sabrım da yavaş yavaş sonuna geldi, ayarı en fazla perşembeye kadardı! Eğer beni doğum günümde (4.12.1921) burada tek başıma bırakırsan, senin bütün "sana şefkatle bağlı" ve "hiç sona ermeyen bir şefkatle" gibi altına imza attığın sözlerinin gerçekte kötü bir saçmalık olduğuna inanacağım! Hayır, şaka bir yana, Steffi, bana birkaç ay önce verdiğin güvene ve 'senden bir şey yapacağım' sözlerine şimdi nasıl inanayım? Sen şu sıra beni gittikçe daha çok kenara itiyorsun. İnsan hep kendini düşünüp, sefa sürerken ötekinin de bir şeyler beklediğini unutamaz ki!

Senin en geç iki hafta sonra Salzburg'a döneceğini ümit etmiştim. Fakat dönüş yolculuğunu her geçen gün biraz daha erteliyorsun. Bunu sana yazmamın nedeni, artık Viyana'da da fazla oyalanmamanı istemem. Şimdi, sen zaten hastasın, deyip de geç gelmene bir bahane arıyorsan, pek haksız sayılmazsın. Birkaç gündür soğuk algınlığı ile yataktaydım. Ancak bugün birkaç saatliğine yataktan çıkmayı denedim. Baş ağrıları, öksürükler, ateşler pek yabana atılacak şeyler değil... Senin yakında buraya döneceğini ümit ederek hepsine katlanmaya değer. Fakat şimdi Berlin'den sonra bir de Viyana'da "kamp kurmaya" kalkışırsan keyfim bütünüyle yok olacak.

Doğum gününü birkaç gün erken kutladığım için kızma. Bunu yaparken, Lübeck'teki o akşamı anımsadım. İki gün önce bana, ayın 26'sında, demiştin ki, haydi şampanya açalım, doğum günümü kutlayalım...

Çok yakında karşılıklı oturduğumuzda her şeyi ağzından dinleyeceğimi ümit ediyorum. Annene, babana ve Alfred'e benden çok selam söyle. Çocuklar bugün her iki babadan da kartpostallar aldılar. Sana teşekkür ediyorlar.

Sevgilim, çok içten selamlar sana

Mumu'ndan

Giysimi unutma.

40. yaşını Berlin'deki dostlarıyla kutlamış olan Stefan Zweig 29 Kasım günü Dresden, Prag ve Viyana üzerinden Salzburg'a döner. Büyük bir olasılıkla da Friderike'nin doğum günü olan 4 Aralık'ta Salzburg'a varır.

Stefan Zweig 1922 yılının ocak ayında, Molière'in 300. doğum günü resmi törenlerinde Avusturya'yı temsil etme önerisini geri çevirir. Bunun yerine serbest yazar olarak Cercle littéraire'in kuruluş toplantısına katılmaya karar verir. 20 Mart günü müşavir eşi Berta Zuckerkandl ile birlikte Strasburg üzerinden Paris'e gider. Zweig orada 8 gün kalır.

Hôtel des Colonies Paris, 21.3.1922
27, rue Paul lelong Salı

Sevgili Fritzi,

Bu mektubumda sana yolculuğumla ilgili kimi şeylerden söz etmek istiyorum. Sen de benden haberler bekliyorsun. Müşavirin beri eşiyle iyi bir yolculuk yaptım. Stasburg'da konakladık, ertesi sabah o çok mükemmel katedrali ziyaret ettik, ardından da rahat Fransız vagonlarında tren yolculuğumuza devam ettik. Buraya tam zamanında vardık. Drespès ve Bazal beni bekliyordu. Önce şirin otelime şöyle bir uğrayıp, eşyalarımı bıraktım. Güzel odamda, genişliği tehlikeli bir yatak duruyor. Sonra da dostlarla bir gezintiye çıktım.

Lüks ve gözkamaştırıcı, görülmemiş... Ben Paris'in caddelerini hiç böyle aydınlık, ışıl ışıl, insanlarının beğenisini şimdiye dek böyle güzel görmemiştim. Bizim karanlık, akşamları yarı ölü kentlerine kendimi bu kadar uzak hissetmemiştim. Fakat çok tuhaf, bu dünya ilgilendirmiyor beni. Kentin bütün tiyatrolarında bana göre bir oyun yok, kapılarından içeri adım atmayan buralı dostlarım için de... Bütün güzellikler beni şu kadar olsun heyecanlandırmı-

yor, gerilim uyandırmıyor. Çakıl taşı iriliğinde mücevherler, hiçbirini elime almak istemiyorum.

Hiçbir şeyi elde etmeyi istememek duygusu buradaki günlerimi daha güzel yapıyor! Avusturyalı bir modacı kadın burada kendini çok mutlu hissedecektir. Bizler bir süredir unuttuk kimi güzel şeylerin varlığını... Sanırım buradan kendime birkaç ayakkabı ve başka şeyler de satın alacağım. Yemeklerin nefaseti de tarif edilemez. Sebzenin, peynirin, sütün, etin en iyisi var... Hepsi bizim çoktan unutmuş olduğumuz kalite ve lezzette. Her şey çok hafif, yine de çok doyurucu. Döndüğümde sana heyecanla anlatacağım çok şey var.

Dostlarım Crucy & Jean R. Bloch birkaç günlüğüne burada değiller. Onlarla ve diğerleri ile 28 salı günü düzenlenecek bir yemekte bir araya geleceğim. 29 çarşamba öğle üzeri, ya da ertesi gün buradan ayrılacağım. Rolland'ı da bugün göreceğim. Kendine iyi bak ve herkese selamımı söyle.

Stefzi

Paris, 22.3.1922

Sevgili Fritzi,

Insel Yayınevi ve Amsterdam işleri için sana çok teşekkür ediyorum. Burada kendimi çok iyi hissediyorum, hatta daha da iyi hissederdim, duyarlılık denen şu lanet olası duygu olmasaydı! Ben konuya Fransızların bakış açısıyla yaklaşıyorum. İnsanların Alman zeplinlerinin attığı bombaların ıstırabını hâlâ çekmelerini çok iyi anlıyorum. Gözümün önüne getiriyorum, Salzburg'dan ta Linz'e şimdi tek ağaç, tek ev yok, her şey yerle bir olmuş... Bugün saatlerimi Louvre'da geçirdim. Düşün, bu müzeye bir bombanın isabet ettiğini! Fakat burada insanlar niçin unutmuyor, herkes niçin böylesine anımsıyor olup bitenleri, bizim insanımızdan çok daha fazla!

Cumartesi günü yeni Cercle International Littéraire'in kuruluş toplantısı var. Anatol France başkanı olacak. Beni davet etmelerinin nedeni de, kuruluşun uluslararası olduğunun sembolü. Bunu

özellikle belirtmek istiyorlar. Ancak toplantıda büyük bir gösteriyle beni selamlamalarına inatla karşı çıktım ve Rolland'ı bile öfkelendirdim. Fakat bunda daha çok inat etmem daha büyük ve kötü bir gösteri olurdu, özellikle de dostlarım için. Sonuçta istemesem de her şeye katılacağım. Ancak onlardan hiç olmazsa konuşmalarında benden pek fazla söz etmemeleri ricasında bulundum. Biliyorsun büyük toplantılarda nasıl ıstırap çektiğimi. Bereket versin, yeterince dostum var burada.

Otel çok güzel. Ne yazık ki sahipleri, tıpkı bir zamanlar batı İsviçre'deki otelde olduğu gibi mesafeli bir nezaket içindeler. Sanki müşterilere sabrediyorlar... Elimde olsa hemen karşı taraftaki Hôtel Beaujolais'ye geçerdim. Orada bana 5 franka küçük bir oda verirlerdi. Fakat sizleri bu değişiklikten haberdar edene kadar da gelen tüm mektuplar yanlış adrese ulaşırdı. Posta insanı bağlıyor. Yolcu ancak peşinden mektuplar gelmedi mi özgürdür! Bunlardan sadece sana söz ediyorum. Dostlarıma söyleyemem, çünkü onlar Avusturyalıların burada sevildiğini sanıyor. Hem de bizleri niçin sevsinler! Daha bundan üç yıl önce yandaki sokağa zeplinin attığı bir bomba on insanı öldürmüş. Nasıl candan olsun insanlar? O zaman yapılanların günahını şimdi biz çekiyoruz. Biraz da memnunum, böyle düşmanca davranışlarla karşılaştığım için. Çünkü dostlarımın bana gösterdiği sevgi, kimi gerçekleri görmemi engellerdi. Buraya gelmem iyi oldu. Düşündüğümüz yolda ilerlemek için daha da çok çalışmamız gerektiğini hiç böylesine hissetmemiştim. Evet, her zamankinden çok gerekli.

Bugün müşavir beyin hanımı ve eski dost Crommelynck ile Zifferer'i ziyaret ettim. Gençlik günlerinden söz ettik. Ah, ne güzel bir saat geçirdik bir arada! Akşama Léon Bazalgette ile beraberim, ertesi günlerde yine Rolland ile görüşeceğim. Jouve Arcos hâlâ ortaya çıkmadı. Cumartesiye Duhamel ile bir arada olacağım, akşamına da Vildrac ile bir görüşmem var. Salı günü de veda yemeğinde yine bir arada olacağız. Çarşambaya, en geç de perşembeye buradan ayrılacağım.

Bundan sonraki mektupları Hotel Royal Habis, Zürich adresine, ya da postrestant olarak St. Gallen Merkz Postanesi'ne yolla. Ayın 29'una kadar Zifferer veya Desprès'in adresine telgraf çekebilirsin.

Chartres'a gitmeyi düşündüğüm için otelden erken ayrılabilirim. Viyana'dakiler pasaportuma budalaca "dönüş vizesi" damgası vurmamış. Bunu şimdi Zifferer temin edecek elçilikten. Alışverişe pek zamanım olmadı, fakat kremini unutmadım. Tabii bu arada müşavir beyin hanımına ölçülerini bildirmişsen giysini de alacağım.

Çıkacağım yoluculuğa çok seviniyorum, eve döneceğim güne de. Çocuklara, sana ve köpeğimiz Rolf'a en iyi dilekler.

Stefzi

jeudi soir, Paris, 23.3.1922

Sevgilim,

Paris büyük bir şenlik içinde. Karlarda karnaval. Buradaki insanların neşesini gözünün önüne getiremezsin. Rengârenk giysileri içinde yüz binlerce insan bulvarlarda dans ediyor. Her taraf ışıl ışıl. Sevincin böylesine çılgınlığını hiç görmemiştim! Paris'in şu günlerde insanda bıraktığı izlenim müthiş. Her şey ışıldıyor, titreşiyor... Berlin'deki telaş ve iş koşuşturmas ile şu kadar olsun kıyaslamak mümkün değil. Bugün Martinet ile beraberdim, sonra da Arcos'a uğradım. Jouve'leri pazar günü yine göreceğim. Şu sıra bir budalalık yaptılar. Pahalı bir daire kiraladılar, pansiyon olarak kullanmak istiyorlar. Paris'teki günlerimden memnunum, fakat burada sürekli kalmak istemezdim. Kent bana göre çok neşeli, çok lüks ve çok coşkulu... Ancak yine de Paris'i arada sırada görmeden yaşamak da istemezdim.

Kartın ve her şey için teşekkürler.

S.

2 Mayıs 1922 günü Stefan Zweig'ın ağabeyi Alfred Viyana'da Stefanie Duschak ile (Viyana IX. bölge, Ferstel sokağı, 6 numara) evlenir.

Baba Moriz Zweig geçici bir süre için Viyana-Baden'de sanatoryumda kalır. Anne Ida Zweig da oradaki kaplıcayı ziyaret eder..

13 Ağustos 1922'de Salzburg festivali Hugo von Hofmannsthal'ın İncil'den esinlenmiş oyunu Salzburg'un Büyük Dünya Tiyatrosu ile Kollegien Kilisesi'nde açılır.

Friderike ve Stefan 13 Ağustos'tan 14 Eylül'e kadar Kuzey Denizi adalarından Sylt'te tatil yaparlar.

22 Eylül 1922'de Stefan Zweig akrabalarını ziyaret etmek için Viyana'ya gider.

Salzburg, 22.9.1922

Sevgili Stefferl,

Kim bilir Viyana'ya saat kaçta vardın! Trenin saat birde hâlâ peronda duruyordu. Senin tekrar parmaklıklara gelip, dostça bana veda edeceğini umdum, sevgilim. Ayrılırken bana uzattığın elin sıcaktı, bakışların ise buz gibiydi... Sadece eşyalarını hazırlarken, benim Valerie'ye tamir etmesi için ayırdığım çorapları bavulda bulduğun için. Onları ben koymuştum yanlışlıkla eşyalarının arasına... Rugan ayakkabılar, istersen herkese sorabilirsin, giydiktan az sonra toz tutar. Pahalı ayakkabılarının tahta tabanları da aşınmaya başlamış. Hem sonra, biz buraya döneli kaç gün geçti aradan! Bu arada ben Viyana'ya gidip gelmiştim. Boş günlerimizde de çevremizde hep misafirler vardı. Biliyorsun, geriye kalan saatlerimi de çalışma odamda geçirmek zorundaydım... Birkaç gün sağlık sorunlarım olmuştu, çocukların okuluyla da ilgilenmek bana düşmüştü. Hem şunu da unutma, bir günümü sabahtan akşama senin evrakın arasında geçirmiş, isteğin üzerine değerli eşyaların listesini çıkarmıştım. Hayır sevgili, her zamanki gibi yolculuk öncesi heyecanıydı... Sen bunu kabullenmelisin. En iyisi, her zaman yanına aldığın

şeyleri hep bir kutunun içinde muhafaza etmen. Ayrıca ertesi gün yolculuğa çıkacaksan bir gün öncesinden misafirlerini de hiç çekinmeden evlerine yollamalı, bizde geceleyebileceklerini ümidini vermemelisin onlara! Bana kalırsa, misafirler ile yolculuklar arasında bir bağlantı var. Sen onlardan kurtulmak için yolculuklara çıkıyorsun...

İnşallah Alfred'i, mektuplarında olduğundan daha iyi bulmuşsundur. Sana yolladığı mektupları şikâyet doluydu. Umarım sevgili annen ve baban da iyidirler. Buradaki mükemmel havayı kaçırdığın için neredeyse saçımı başını yolacağım! İnşallah sen gelene kadar değişmez. Bankadan gelen mektubu sana yolluyorum. Ayrıca bize yollanan mektuplar da var. Crucy ve Jouve'dan iki mektup geldi, sevgi ve şükran dolu. Wiesbaden'deki teyze de mektup yollamış.

Annenle babana, Alfred ile Stefanie'ye candan selamlar söyle. Sevgili Stefferl, sana sarılıyorum.

F.

23 Ekim 1922'den 3 Kasım 1922'ye kadar Friderike, Goethe'nin izinde Frankfurt'a ve Weimar'a bir yolculuk yapar. Stefan Zweig 1922 güzünde yayınlanan ikinci öyküler kitabını imzalayıp yakın dostlarına armağan eder.

Salzburg, 25.10.1922

Cara moglie,

Sağım solum, her taraf paket postanesini andırıyor. "Amok"lar dünyaya koşuyor! Teras bile kitap paketleriyle dolu. Her yerde hışırtı, çatırdı... Fakat ben hemen dışarı çıkacak, bugün buralara da uğramış olan o mükemmel güneşin keyfini çıkaracağım. Mektuplar da geldi. Sevgili anneciğinden bir kartpostal var. Bizimkilerden de. Babam uzun bir bir mektup yollamış. Sen de bir ara yazarsan iyi olur. Sonra benim öykülerimi satın almış olan film şirketi, birisi ilgi duyduğu için senin "Kuşçuklar" kitabını yollamamı istiyor. Paraya aç yüreğinin bu haberle ta Frankfurt'tan buraya nasıl attığını

duyuyorum! Bu arada benim ödememi yaptılar. Hünich'in yazdığına göre Goethe ciltleri de Leipzig'ten yola çıkmış.

Evde her şey yolunda. Karnımı iyi doyuruyorlar. Metz'in canı sıkılıyor, o ağlamaklı haliyle benim de canımı sıkmıyor değil. Etrafımda şu sıra neşeli, keyifli insanlara öylesine gereksinim var ki! Ne yazık ki mızmızlarla dolu her yer. Haftaladır insanlar arasında şöyle bir rahat güldüğümü anımsamıyorum. Halbuki öylesine hazırım neşelenmeye! Galiba edebiyat insanları bozuyor, içinde olduğumuz zaman da üzerine tuz biber ekiyor... Şu sıra hiç olmazsa senin yanındaki Victor iyi biri, elinden geldiğince keyfine bak!

Bahr bir gün daha kaldı burada, fakat beni aramadı. Ben de onu rahatsız etmek istemedim. Çevrenin sessizliği ile de mutlu oluyorum ben.

Senden yarın ilk haberleri bekliyorum. Bugünlük bu kadar. Fleischer'lere benden selam söyle. Goethe'lerden de bana bir kart yolla.

İçten selamlarla,

Stefzi

Şu anda Heildelberg'den yolladığın kartpostal geldi. Teşekkürler! Erkek kardeşin Arnold'dan gelen mektubu, sigortayla ilgili haber var diye açtım.

Weimar, 1.11.1922

Çarşamba, saat 5

Sevgilim,

Az önce senin kartpostalın ile çocukların mektubu elime geçti. Sevgilim, Weimar'a gittiğim için inşallah kızmadın bana. Rothenburg, gezip görmek ve tadına varmak için güzeldi. Buranın ise hem tadına varıyorum, hem de öğreniyorum. Ve bunu yaparken inanılmaz derecede mutlu oluyorum, çünkü bu öğrendiklerimle senin bilgine daha çok yaraşan biri olacağımı sanıyorum. Burada gördüğüm ve öğrendiğim her şeyde seni hissediyorum. Çok, daha çok

öğrenip bilmek isteme ateşiyle yanıyorum. Evde bütün bu kitapların, daha doğrusu çoğunun olduğunu bilmek ve senden sorularıma yanıt alacağımı düşünmek beni şimdiden coşturuyor.

Şimdi buralarda güz var. Goethe'nin bahçeli evini çevreleyen tarihi ıhlamur ağaçları henüz yaprak dökmemiş. Bugün arşiv kapalı olduğu için parkı baştan aşağı dolaştım. Hava güneşliydi, soluk mavi gökyüzünde koskocaman beyaz ay eşsiz güzellikle ağaçlar, parıldayan sütunlar ve anıt taşları üzerinden yükselmişti. Tek tük insanlara rastlanıyordu. Güzün son günleri burada her yerde hissediliyor, arzu edilemeyecek kadar duygu dolu her şey...

Sevgilim, Yukarı Weimar'a da gittim. Bugün öğleden sonra da Goethe'nin evine gitmeyi tasarlıyordum, fakat kendimi öylesine gezintiye vermişim ki, havanın karardığını geç fark ettim. Aklımda senden ve çocuklardan gelecek haberler vardı. Rothenburg'a yolladığınız mektupla kartpostala üzülüyorum. Onları, cuma günü sabahtan gideceğim Nürnberg'e göndermelerini söyleyeceğim. Yola çıkarken de sana telgraf çekecek ve ne zaman telefon edeceğimi bildireceğim. İnşallah hemen cuma akşamı arayabilirim. Tabii cuma Nürnberg'de sana içtenlikle sarılıp öpebilirsem daha da mutlu olurdum. Seni öylesine özlüyor, yabancı yerlere senin yanında gitmeyi öylesine istiyorum ki... Sana anlatacak o kadar çok şeyim var! Hepsini bir an önce, taze taze anlatmak isterdim.

Bana hiç söz etmiyorsun çalışmalarının nasıl gittiğinden. Bugün Berliner Tagesblatt gazetesinde bir haber dikkatimi çekti. En çok okunan yazarlar arasında Hamsun, Wassermann, Bonsel, Mann'lar ve Stefan Zweig var. "Üç Usta" kitabın burada çok mükemmel bir kitapçıda en güzel eserler arasında duruyor. Weimar'da bütün dükkânlarda ilginç ve güzel kitaplar görüyorum. Bugün sabahtan Wittumspalais'e uğradım. Çok hayran kaldım. Beni müthiş etkiledi! Canım öyle istiyor ki, kendimi bu gibi şeylere vermeyi, "Goethe'nin Weimar'ı" üzerine bir kursa katılmayı. Belki izlenimlerimi çocuklar için kaleme alırım. Sonra sevgilim, Schiller'in evine de gittim. Ancak orada gördüğüm kimi şeyler benim için çok dokunaklıydı. Gömü törenin tabutunu taşıyacak dostlarının nasıl ve nerede duracağını bile önceden not etmiş. Bu listeye yazmış: "Bay Riemer özel müşavir Goethe'nin yanında." Sonra yine üstünü çiz-

miş. Yazı masasında "Demetrius"un son sayfası duruyor. Acaba iyi bir oyun olur muydu? İnsan burada çok şey öğreniyor. O günlerde nasıl yıkanıyorlarmış! Sarsıcı, çok ilkel. Goeschenhausen'ın figürü acaba niçin hiç yararlanılmadı? Yoksa yanlış mı biliyorum?

Sevgili, sizin oralarda havanın kötü olması çok üzücü! Burada doğa henüz canlı. Friedmann'ın yarın semineri yok, Leipzig'den buraya gelecek. Belki onunla Belveder'e giderim. Böyle bir ziyaret birisinin eşliğinde daha rahat olur. Bizdeki Azizler Yortusu burada tatil günü değil. Friedmann, Dujardin ile beraberdi. Ona çok hayran kalmış olduğunu anlattı. Dujardin onu Berlin'e davet etmiş. Evet sevgilim, sana sonsuza kadar anlatmak istiyorum. Ancak bana pek yazmamana da üzülüyorum. Rothenburg'a yolladığın mektubun elime geçmemesi de çok üzücü!

Sana çok candan duygularla sarılıyorum.

Mumu

Stefan Zweig 18 Kasım 1922'den 30 Kasım 1922'ye kadar Almanya'dadır. Friderike, doğum gününde Berlin'de dostlarıyla olan eşine bir kutlama mektubu yollar.

Salzburg, 24 Kasım 1922

Sevgilim,

Bu doğum günü mektubum sana güzel düşüncelerle dolu, ne yazık ki onlar çok uzaklara yollanmak zorunda... Özel bir günde mutluluk dilekleri? Ben sana onları her nefes alışımla yolluyorum, kimi zaman aramız iyi olmasa da. Fakat sana yollayacak bir sürü dilek var. Öncelikle coşku ve sevinçlerinin daha çok olması... Çok daha büyük bir çalışmaya gerekli iç ve dış huzura yine kavuşmanı da diliyorum. Yumuşak, fakat güçlü ve de rahatlatıcı, kişiye yaşamı gizemiyle geri veren, her şeye karşın onu mutlu kılan bir çalışmaya... Benim yitirdiğim ve tekrar geri geleceğini sanmadığım bu güçlü şeyi senin için pek arzuluyorum. Omuzlarımda ağır şeylerin ağırlığı var. Giderek azalan gücümün bir bölümünü onların altın-

dan kurtulmak için harcıyorum. Özellikle de hayal kırıklıklarım fark edilmesin diye. Daha çok mutluluk ile onlardan kurtulmayı başarırdım. Sevgilim bunu bizler için arzu ediyorum. Sen benimle aynı kaynaklardan yararlanmaktan kaçınsan da...

Hoşça kal, sana sarılan

Mumu'n

Köpeğimiz Rolf, Josefine'i yine görünce öyle bir sevinçle üzerine atıldı ki, az kalsın onu yere yuvarlıyordu.

Berlin, 28.11.1922

Sevgili eşim,

Tekdüze bir yaşam artık sona erdi! Victor Fleischer beni akla gelmeyecek yerlere götürüyor. Burası ağustostaki Salzburg'u andırıyor. Bütün dünyanın insanları buraya gelmiş sanki. Hegner, Albrecht Schaeffer, Fischer Yayınevi'nden Moritz Heimann ve eşi... Bütün ortadan kaybolmuşlar yine canlamış. Rolf'a iyi baktığın için sana çok teşekkür ederim. Çocuklara da ayrı bir mektup yollayacağım. Şu "sürtük" Rolf beni geceleri de sağa sola götürmese bunu çoktan yapmıştım! Bir lokanta keşfettik, diğerleri kapadıktan sonra o hâlâ açık.

Sana yürekten selamlarla

Stefzi

Victor Fleischer'in notu:

Sevgili Friderike,

Bu delikanlı benim kontrolümde olmasaydı kim bilir neler yapardı!

İçten selamlarla, Victor'un. 28.XI.22

Stefan Zweig 1 Aralık günü Salzburg'a döner. Noel'i Viyana'da geçirir, babasının 28 Aralık'taki doğum gününde de yanındadır. 1923 yılının ilkyazında Alix, Bad Reichenhall yakınlarındaki St. Zeno'da bulunan "İngiliz Kızlar" manastır pansiyonuna verilir. Stefan Zweig'in Viyana'da bulunan eşine yolladığı tarihsiz bir mektuptan öğrendiğimize göre o yıllarda Salzburg'da okula devam eden Suse'nin eğitiminde sorunlar yaşanmaktadır.

Salzburg, tarihsiz, Pazartesi

Sevgili Fritzi,

Sana gelen bir mektubu ilşikte yolluyorum. Yoksa önemsiz şeyler. Dünkü pazar günü havanın güzel olmasından da yararlanarak, Max Reinhardt'ın sekreteri Bayan Adler ile ta Lamprechtgausen'e kadar 19 kilometrelik uzun bir yürüyüş yaptık ve trenle geri döndük. Bugün ise hava puslu. Yeni bir öyküye başlamak için şu sıra elimdeki işlere ara verdim.

Suse, aç kalmamı sağlıyor. Ancak bugün onunla çok ciddi konuşmam gerekiyor, çünkü çocukların ölçüsüz ve bencil davranışları sanırım tedavi edilemeyecek derecede.

Cuma: Arkadaşlarıyla beraber, öğleden sonra gezinti, akşam yemeği arkadaşında, sonra onları kahveye götürdüm, arkadaşı gece bizde kaldı.

Cumartesi öğleden sonra arkadaşları ile gezinti, akşam yemeğinde Hertha ve Elsie burada, sonra Hertha'nın babasıyla radyoya, Elsie gece bizde konakladı.

Pazar öğleden önce arkadaşlarıyla beraber, öğleden sonra üç arkadaşıyla akşama kadar bizde.

Tabii derslerine pek zaman ayırmıyor. Bu böyle gitmez! Öğleden önce sınıfta yirmi kızla bir arada olmak yetmiyor, eve geldikten sonra yine arkadaşlarıyla gezmelere çıkıyor, bütün gün bir an yalnız başına kalamıyor, sonra da akşama yorgun argın ev ödevlerini şöyle bir yapıyor. Eğlenceden önce yapmalı ev ödevlerini. Öğleye kadar beş saat birlikte olduğu ve çene çaldığı arkadaşlarıyla günün diğer saatlerini de birlikte geçirmesinin kabul edilmez bir saçmalık

olduğu konusunda herkes bana hak verecektir! Sen bunu engellemek için mutlaka bir şeyler yapmalısın. Sonunda neler olduğunu sen gözlerinle gördün!

Annenlere çok selamlarımı söyle, Alfred, Stefanie'ye de... Tabii dostlarımıza (dost kabul edebileceklerim ne yazık ki pek yok) rastlarsan, onlara da! Kendine iyi bak!

İçten selamlar.

Stefzi

27 Mart 1923 günü Thomas Mann Kapuzinerberg 5 numaradaki villasında Stefan Zweig'ı ziyaret eder. Zweig'in daveti üzerine Salzburg'da Goethe ve Tolstoy üzerine bir konferans vermiş, "Dolandırıcı Felix Krull'un İtirafları" romanından bölümler okumuştu.

Stefan Zweig 20 Haziran'da Münih ve Leipzig üzerinden Berlin'e gider. Eşinin Berlin'e yolladığı kısa mektuptan bir otografi hazırlama önerisi geldiğini öğrenir.

Salzburg, 20.6.1923

Sevgili Stefan,

İyi bir yolculuk yaptığını ve havaların orada güzel olduğunu ümit ederim. Hele dostun Camill Hoffmann ile yine görüşmenin sevinci her şeyin üzerinde olmalı. Lütfen herkese benden de selamlar söyle. Kra'dan gelen mektubun, daha doğrusu kopyasının, eline geçtğini umarım. Bugün Londra'daki Maggs Bros.'dan çok ilginç bir belge geldi, ancak senin "gönder" isteğin olmadan oraya yollamaya pek cesaret edemiyorum. Belki Berlin'de Henrici, ya da Breslauer'e uğrayıp, bir göz atabilirsin. Bana göre Vasari fena değil, Tennyson-Dickens de. Hele Byron'un ağzını sulandıracağından eminim. Gördüğüm kadarıyla Beethoven oldukça eski.

Romain Rolland, sana yakında yazacağını ve Hermann Bahr'ın 60. doğum günü için bazı notlar yollayacağını bildiriyor. Geldiği zaman hemen sevgili Berta Zuckerkandl'a ileteyim mi? Salzburg'da

yaşayan ve bir zamanlar İngiltere'de Verhaeren ile sık sık görüşmüş olan bir İngiliz bayanla bugün sohbet ettim. Anlatacaklarının seni ilgilendireceğini sanıyorum.

İyi yolculuklar ve bol selamlar,

F.M.

Aile dostu Guido, köpeğimize çok güzel mamalar getirdi.

Stefan Zweig

Hotel Habsburgerhof Berlin, 22.6.1923

Sevgili Fritzi,

Şunu hemen kabul ediyorum, sen turp rendelemekten *(çok çalışıp, az şey elde etmek)* öteye başka şeyler de beceriyorsun! Kra'dan gelen mektubu bana ilettiğin için teşekkürler. Lütfen ona bir yanıt yolla, şu adrese: Simon Kra, Paris I, Xeme 6 rue Blanche. Ben de ona hemen bir telgraf çektim.

Burada Berlin'de bardak boşanırcasına bir yağmur var. Cumayı Berlin'de geçirip, Kuzey Denizi kıyılarına gitmediğim için bir kaybım olmadı. Camill çok dostuk gösterdi. Sonra Henrici'ye gittim. Hiçbir zaman ele geçimeyeceğim çok değerli el yazıları kataloglarını bana armağan etti. Oteller çok pahalı. Habsburgerhof'ta telefonsuz, orta halli bir odanın geceliği 85 000 mark. Trenler de tıklım tıklım dolu. Yarınki Hamburg yolculuğum için oturacak yer bileti bulamadım. Bu nedenle sabah erkenden istasyona gitmem gerekiyor. Ayın birinden sonra fiyatlar artacak diye herkes çılgınca tren yolculukları yapıyor. Burada insanlar çok korkunç! Paris'ten sonra Berlin Camill'e kötü bir rüya gibi geliyor.

Bugün berberde bir nasır ilacı gördüm. Biliyor musun adı neydi? *"Haydi kapı dışarı"!* Böyle adlar bulan bir kent sevgili Tanrı için bir değer taşır mı? Buna karşılık Alman insanı benim kitaplarımı satın alıyor. Leipzig'de "Amok" nuvelimin on iki bininci baskısının ödemesini aldım.

Yarınki cumartesi sabah treniyle yola çıkıyorum ve akşama

doğru Westerland'a varacağım. Orada ne kadar kalacağım havaya bağlı. Planlarında seni rahatsız etmek istemiyorum. Düşündüğün gibi yap. Doğu Denizi kıyıları Avusturyalıların akınını bekliyor. Westerland'da senden iyi haberler geleceğini umuyorum.

Sana öpücükler serpiştirilmiş sayısız selamlar yolluyorum.

S.

İçten selamlar Suse, Metz ve Josefine'e de!

Salzburg, 28 Haziran 1923, Perşembe

Sevgili Stefan,

Dünkü çarşamba, Westerland'dan pazar günü yollamış olduğun mektubunu aldım. Senin düşündüğünden daha çabuk gelmiş. Umarım buradan yollanan mektup da aynı çabuklukla oraya varır. Henüz emin değil misin, bir temmuzdan sonra dört gün daha kalıp kalmayacağına? Çok ivedi bir şey oldu mu, sana telgrafla haber veririm. Bu arada biriken mektuplarını da döndüğünde acele yanıtlamak zorunda kalmaman için elimden geldiğince hemen halletmeye çalışırım. Bazı acele mektuplara yanıt verdim, geri kalan zamanda da çok çalışıp, az şey elde ettim!

Güzel, seni ilgilendirecek kimi kitaplar: Wassermann'ın yeni romanı, kahramanı sempatik olamayan biri. Ring Tiyatrosu'nda birinin kurtarılması ile başlıyor roman. Bahr'ın "Kendi Portresi" Hauptmann'ın "Hayalet"i. Sonra Dehmel'in beni çok ilgilendiren ve kendine bağlayan mektupları, kalın bir kitap... Özellikle savaş yıllarında yazdığı mektuplar çok öğretici. Hiçbir şeyden habersiz bu mektupların içine giren okur sonunda duygular dolu çıkıyor. İkinci eşine yazdığı mektuplar yayınlanmadan önce sanırım iyice bir elenmiş. Bana kalırsa mektupların yayınlanması Dehmel'in isteği dışında. Bir yerde şöyle yazıyor Dehmel: "Herhangi bir biyografi jurnalcısının mektuplarımı görmesini arzulamam." Edebiyatçıların savaş yıllarında ve ihtilal sırasında nasıl davranmış olduklarını

öğrenmek için bu mektupları okumak gerek. Şunu itiraf etmeliyim ki, Hofmannsthal, Mann, hatta Hauptmann üzerine görüşlerim değişti. Asker üniforması giymesine rağmen Dehmel için ise böyle düşünemem. Onun yazdıklarının her satırında savaşın dehşeti hissediliyor. Dehmel oğlundan ve karısından bile savaşa karşı duygusal olmalarını talep ediyor. Buna karşılık üvey oğluna yazdığı en son mektubu: "İleri! Dehmel'in..." sözleri ile bitiyor. Mektuplar seni çok, pek çok ilgilendirecektir. İçlerinde, Verhaeren ve Verlaine'i konu alan, sana yazılmış beş mektup da var. "Jeremias" üzerine bir mektup da sana yazılmış. Bu eser, bana göre edebiyatçılarımızın en başarılı yayınlarından biri...

Şimdi sana gelelim sevgili kocacığım! Kim bilir şimdi nasıl tertemizsindir! Ümit ederim, benim sevgili küçüğüm, yine bir dişi denizatı bulduğunu Kiel koylarından birinde... Getir bana onun fotoğrafını, zevkinin nerelere uzandığını görüp bileyim diye! Sonra sevgili, çalışmalarının nasıl gittiği, kafandan neler geçtiği de beni ilgilendiriyor. Son mektubun enerji dolu ve bu mutlaka maksatlı! Daha kahvaltıdan önce bütün gün kafamda yazdıklarından başka bir şey olmasın istiyorsun. Daha fazlasını da gelince anlatacağından söz ederek beni avutuyorsun. Fakat senin gelmeni beklemeden buradan ayrılırsam, eylülden önce doğru dürüst bir araya gelemeyiz ki... *Tu l'as voulu, Georges Dandin,* demiyor mu Molière?

Şimdi bir sürü şeyi biliyorsun, belki de bilmiyorsun... Sana ruhunda sarılan,

F.

Stefan Zweig, Kuzey Denizi adalarından Sylt'teki Hotel Deutscher Kaiser'de iki hafta kalır.

Westerland, 30.6.1923, Çarşamba

Sevgili Fritzi,

Pazartesi günü yazmış olduğun kartpostal ile tarihsiz mektubun bugün elime geçti. Her ikisi de senden ve evimizden beni sevindi-

ren, rahatlatan haberlerle dolu. Ben de buradan sadece iyi şeylerden söz edebilirim: Sylt'in temiz havasında kendimi inanılmaz derecede iyi hissediyorum. Bütün gün rahatıma bakıyor ve geceleri de odun kütüğü gibi yatağa devrilip, deliksiz uyuyorum. Evet, derin ve rüyasız rahat bir uykunun ne kadar mükemmel bir şey olduğunu çoktan unuttuğumun farkına şimdi burada varıyorum. Bunun değerini yeniden öğrendim. Hava hep serin, fakat ben güneşli serin havayı Meran'dan bu yana çok seviyorum, böyle bir havada kendimi rahat hissediyorum. Tam bir kür yaşantısı var Sylt'te. Gece kulüplerinin yaşamı yavaş yavaş başlıyor. Geçen yıla göre biraz daha değişik, sempatik simalara rastlanıyor. Batı Berlin, Viyana ikinci bölge ve Prag-Smichow'dan turistler henüz gelmemiş, fakat yola çıkmış oldukları duyuluyor. Fiyatlar hızla yükselmiş. Berberden banyolara, mektup kâğıdına, her şey yüzde otuz artmış. Mükemmel organize ediyorlar böyle şeyleri! Tabii bizim oralarla karşılaştırdığımızda yine de ucuz sayılır. Ancak bura insanları pahalılıktan rahatsız. Sanırım bizler bütün bir yaz boyunca bu ürkütücü hesapları yapmak zorunda kalmadığımız için kendimizi mutlu saymamız gerektiğinin pek farkında değiliz. Alman halkı gerçekten satın alma gücünü yitiriyor. İyi bir komşu olarak biz Avusturyalılar Almanların yaz sezonunu kurtarmak zorundayız.

Beni burada rahatsız eden tek şey, Sylt'e bağlantının iyi olmaması. Daha doğrusu ana demiryollarına doğrudan bağlanmaması insana izole olmuş duygusunu veriyor. Buraya direkt tren bağlantısı yapılmadan, ada hoşuma da gitse, sanırım bir daha gelmeyeceğim. Beçika ya da Fransa kıyılarındaki deniz banyolarını da çok özlüyorum. Belki önümüzdeki yıllarda böyle bir dinlenceyi gerçekleştirebilirim. Çünkü yine kendime gelebilmem için deniz havası bana çok gerekli. Sağlıklı olmanın büyük mutluluğunu hissediyor, Salzburg'un insanı uyutan havasına karşın buranın gençleştiren havasını ciğerlerime çekiyorum.

Şimdi biraz da neşelendirici şeylerden söz edeyim: Sana sözünü ettiğim bayan ressammış... Şişman, hararetli, biraz sırnaşık, inançlı Katolik. Senin anlayacağın keyiflendirip, güldürücü... Fakat ben Yusuf efsanesindeki tecrübelerden burada yararlanmalı ve sadece pasif değil, aktif dayanıklılık da göstermeliyim. Kendimi

ondan uzak tutabilirdim, fakat beni birkaç sarışın Hamburglu ve Danimarkalı kızla bir araya getirdi ki... Şimdi, masum, yarı masum, denize çevremde sarışın haremimle giriyorum. Bir arada çok gülüyoruz. Çoktandır böylesine gülmediğimi anımsıyorum, bana çok gerekli olduğunu da fark ediyorum. Benim için en iyisi ya çok önemli bir sohbet, ya da cana yakın gençlerle aşırı saçmalıklar yapmak. Can sıkıcı, soluk tiplerin o melankolik gevezelikleri değil... Ben bu neşenin ortasında o duygulu Hamburg günlerini anımsıyorum. Sarışın denizkızlarına hayran oluyorum. Burada yabancı olan her şey beni müthiş etkiliyor. Senin ve benim hayranlarım üzerine ortak bir komedi yazalım. Böyler bir oyun hem komik, hem de iğrenç olurdu.

Her şeye karşın yedi temmuz sabahı Hamburg'a gideceğim, öğle saatlerinde oraya varacak, Kaemmerer ailesi ile bir arada olacak ve gece treniyle saat 11.20'de yoluma devam edeceğim. Tren sabah 9'da Würzburg'da. Öğleden sonra 2.40'ta Münih'e varacağım. Tren yolculuğu fazla gelirse Würzburg'da konaklayabilirim. Fakat belki de yola devam eder ve kendimi senin kollarına bırakırım. Tabii sen bu arada kuzey ya da güney denizlerinden birinde yüzmüyorsan...

Dışarda hava açıyor, güneş kendini gösteriyor. Deniz yüzmeye çağırıyor! Sağlıcakla kal, bana son 8 günde mektup yazmaya zaman bulamamış tembel Suse'ye de selamlarımı söyle, Josefine ve eve girip çıkan bir insana da...

Sana sarılan yeniden tazelenmiş yaşlı
Stefzi'n

Friderike ve Suse, Baltık Denizi kıyısındaki Warnemünde'de iki hafta tatil yaparlar.

Warnemünde, 13.7.1923, Cuma, öğleden sonra

Benim sevgili Stefan'ım

Dünkü acele kartpostaldan sonra bugün kapsamlı mektup. Suse'yi Milli ile yüzmeye yolladığım için şimdi sana sakin sakin

bu satırları yazıyorum. İnşallah Linz yolculuğun yorucu olmamıştır. Alfred'in artık sorunsuz olmasını senin rahatın bakımından çok isterdim. Örneğin burada biraz tatil yapması ona ne kadar iyi gelirdi. Ben yavaş yavaş hayatımdan müthiş memnun olmaya başlıyorum. Kaldığımız oteli seçtiğimiz için çok şanslıyız. Sahipleri nazik insanlar, otelde kalan müşteriler de hiç burnu büyük kişiler değil. Bütün Warnemünde'de çoğunluk iyi sınıf insanları dikkati çekiyor. Kumsal küçük çocuklarla dolu. Denize çıplak giren sekiz yaşına kadar sapsarışın ve güneş yanığı çocuklar çıplaklık kültürünün temsilcileri! Kimi zaman kendimi, daha çok renkli dergilerde görülen, leyleğin bebekleri aldığı küçük gölleri gösteren resimlerden birinin içinde sanıyorum. Deniz bugün çok güzeldi. Mantardan kemeri yanımda getirmiştim. Çok açılmak istediğim zaman onu takıyorum ve kendimi zorlamadan uzaklara yüzüyorum. Çok güzel bir duygu! Suse balık gibi yüzüyor, sudan çıkmıyor...

Burada daha ne kadar kalacağım, Romain Rolland'ın geliş tarihine, senden haberlere ve otelin haftalık faturasına bağlı. Belki dönüş yolunda bir yerde mola veririz. Yolculuk sırasından kendimden çok eminim. Suse de rahat. Her şeyi düşünüyor, hiçbir şeyi unutmuyor, eşyalarını da kaybetmiyor. Birbirimizle çok iyi anlaşıyoruz. Mümkün olsa bütün gün yemek yiyecek. Otelde yemekler son günlerde düzeldi, fakat verdikleri Suse'ye yetmiyor. Yanında hep küçük bir "sepet" var. İçinde sandviçler, muzlar (3000 mark) var. Nerede görürsek soğuk süt de içiyor. Ve bu zevklerimizi yerine getirmemizi sağlayan hayırseveri de hep anımsıyor, ona teşekkür ediyoruz. Sevgiyle sarılarak onu selamlıyor, herkese de selamlar yolluyoruz. Umarım evde seni memnun ediyorlardır...

İçten,
Fritzi

Salzburg, 14.7.1923

Sevgili Fritzi,

Warnemünde'den yollamış olduğun mektubunu az önce aldım. Kararsızlığına karşı ricayla karşı çıkmayacağımı bildiğim için, emrediyorum sana, para harcamaktan kaçınma ve canın ne çekerse onu al! Benim hesabıma göre günde 200 kron harcayabilecek kadar para var yanında. Bugünkü kura göre bunun karşılığı bir milyon markın üzerinde. Elin açık yaşayabilirsin. İstersen sana para yollayabilirim, dönüş bileti için Kaemmerer'lerden de borç isteyebilirsin. Benim arzuladığım, tatilin keyfini iyice çıkarman.

Rolland ayın yirmi sekizinde Zürich'ten ayrılacağını ve otuzunda burada olacağını yazdı. Ben ona Bavyera üzerinden gelmemesini önerdim. Buraya geleceğine çok seviniyorum.

Sana bugün bölge mahkemesinden ayın on yedisi için bir davetiye geldi. Evlatlıkların daha ne süre yanında kalacağını bilmek istiyorlar. Ben hemen yazılı yanıt verdim. Risa Rie de bizlere bir kartpostal yollamış. Profesör Reich, geleceğini önceden bildirmediği için beni evde bulamamış. Havalar oldukça sıcak, fakat evin içinde rahatım yerinde. Bir ricam olacak. Döndükten sonra, sekretere dikte ettiğim odayı lütfen dezenfekte ettirme, çünkü pancurlar kapalı oldu mu odada mikrop oluşabiliyor. Köpeğimiz Rolfi uzun tüyleri ile bitkin taşalara uzanmış, niçin yağmur yağdırtmıyorsun, demek istermiş gibi sitemle bana bakıyor. Ben ise kendimi iyi hissediyorum, sıcak havadan da memnunum. Akşamları erkenden eve dönüyorum, çünkü o uygar bakışlı sarışınlardan sonra Salzburg suratlarına henüz pek dayanamıyorum. Şu sıralar yaz bekârı olan emekli kilise ressamı Anton Faistauer ile buluşup konuştum. Fuchs'lardan biri şimdi Viyana'da, öteki de aşk peşinde ortadan kaybolmuş.

Sana neşe, macera, iş, esenlik, kısacası akla gelen en iyi şeyleri diliyorum. Kızma bana, daha başka şeylerden de söz etmediğim için. Fakat babama, anneme ve Alfred'e de yazmalıyım. Aile yazışması bekliyor beni. Suse'ye selamımı ilet ve ondan en az dört sayfalık bir mektup beklediğimi söyle.

İçten selamlar,

Stefzi

Evde her şey yolunda...

Romain Rolland 30 Temmuz 1923'ten 11 Ağustos 1923'e kadar Salzburg'da Friderike ve Stefan Zweig'ın misafiriydi. Birlikte Mozart'ın doğduğu evi ziyaret ederler, Enternasyonal Yeni Müzik Cemiyeti'nin konserlerine giderler. Rolland'ın dönüşünten kısa süre sonra Festival Sarayı'nda Nasyonal Sosyalist Parti'nin genel toplantısı yapılır. Baş konuşmacı Adolf Hitler idi. Stefan Zweig birkaç günlüğüne Zell am See'de dinlenceye gider. Ekimin ilk haftsında Viyana'da anne babasını ziyaret eder.

Viyana, 5.10.1923

Sevgili Fritzi,

Bana yollamış olduğun çeşitli mektuplara ve yaptığın düzeltmelere teşekkürler. Insel'in mektubu 5 milyardan söz ediyor. Ancak bu miktar yine değer yitirdi. Yazı masamdaki 250 milyar mark ve Reichenhall banka hesabımdaki 250 milyar gibi! Ne yapayım, bütün gün sağa sola koşuşturup, paramın değer yitirmesini engellemekle uğraşamam ki. Ben sana yazmıştım, harca, diye. Döner dönmez Reichenhall'e gitmeliyim. Milyonların ardı ardına duman olup gitmesini görmek hüzün verici. Burada da bütün günüm böyle lanet olası şeylerle uğraşmakla geçiyor. Fakat başka çare yok, karşı çıkmalı ve böyle şeylere kafa yormalı. Örneğin posta idaresi aracılığı ile nasıl para havalesi yapıldığını öğrenmeli. Sana rica etmiştim, Bayan Meingast'a sormanı. Postane mutlaka gösterirdi, böyle bir şeyin nasıl yapıldığını. Avusturya'da milyonlarca insan bu yolla havale yapıyor. Küçük köy bakkallarında çalışan kızlar bile bunu beceriyor. Bir kadının günlük olağan işlerle ilgilenmeyip, onları kocasına yaptırtmasının en iyi örneğini ne yazık ki bizim evde görüyorum. Annem şimdi hiçbir şeyden habersiz ve başkalarının yardımına muhtaç. Bu bir uyarı olmalı.

Candan selamlarla,

Stefan

Stefan Zweig 11 Kasım 1923 günü Viyana'daki Avusturya Milli Kütüphanesi salonlarında otograflar üzerine bir konferans verir. ('Otografların Dünyası', 7.11.1923 tarihli Neue Freie Presse gazetesi).

Aralık ortasında Friderike Zweig, ağır hasta annesini ziyaret etmek için Viyana'ya gider. Elisabeth Burger (kızlık adı Feigl), 20 Aralık 1923 günü vefat eder.

Stefan Zweig 25 Ocak 1924'ten 6 Şubat 1924'e kadar Paris'te kalır ve iyi bir tamirden geçmiş olan Hôtel Beaujolais'de (Palais Royal, Paris) konaklar. Bu arada Kapuzinerberg'deki villaya kalorifer düzeni kurulur ve banyoya küvet yerleştirilir.

Salzburg, 25.1.1924
Cuma öğleden sonra

Benim sevgili Stefan'ım,

Haberlerine, sabah günaydını telgrafına ve Paris tren yolculuğunu anlatan mektubuna çok, çok sevindim. Dünkü olağanüstü havada trenle güzel doğayı geçip, inşallah çok güzel günler geçireceğin Paris'e gittiğini düşünmek beni ne kadar sevindirdi bilemezsin. Evde işler doruk noktasında. Bu nedenle senin burada olmaman bir bakıma iyi. Gün sabah saat 7'de müthiş bir gürültü ve kargaşayla başladı. İşçiler eve girip çıkıyor, bir aşağı, bir yukarı, yüksek sesle konuşmalar, birbirlerine seslenmeler, her yerde karpit kokuları... Kısacası, güzel uzaklarda burada olmadığına sevin! Çocuklar yolculuğunun bütün etaplarını dikkatle izledi. Aliz bugün sabah sordu: "Stefzi karşıdan karşıya öyle geçiyor mu, yoksa polisin 'geç işareti'ni mi bekliyor?" Bizim taşra beynimiz işte senin böyle peşinde! Bereket versin etkisiz ve görünmüyor da... Umarım odandan memnunsundur ve seni yine gördüklerine sevinen her şeyi de görürsün!

Çok öpücükler.

Fritz'in

Paris, 26.1.1924, Cumartesi

Çok sevgili Fritzi,

Akşamın geç saatinde, bahçe manzaralı, görkemli kapıları eski Palais Royal'dan kalma çok güzel odamda oturdum, sana bu satırları yazıyorum. Çok yere gidip geldim, ben pek istemesem de – onlar istiyor - birçok kişiyle görüştüm. Şu sıralar başarılı Léon Bazalgette ile buluştum, kızları Women's International League for Peace and Freedom'da görevli Kra ile de görüştüm, Bazalgette ile öğle yemeği yedim, akşamüstü de Galerie Joseph Billet'e gidip, yeni Masereel tablolarını izledim. Son portleri ne kadar mükemmel, gözünün önüne bile getiremezsin. Röprodüksiyonları yakmalı, öylesine cansız ve rengsiz onlar. Müthiş hayran kaldım tablolara. Büyük birini çok satın almak isterdim, fakat Masereel'e bir portremi yaptırayım daha iyi. Tabii bu biraz uzun sürer, ancak o mükemmel insanla bir süre beraber olmaktan çok mutluluk duyacağım. Ben oradayken galeriye uğradı. Uzun uzun sohbet ettik. Eskisi gibi keyifli değil. Üzerinde kara bir bulut dolaşıyormuş gibi. Yine de o müthiş tablolar... Galeriden çıktıktan sonra Scheyer'le görüştüm, akşam yemeğini de Zifferer'de yedim. Bütün bunlar, sabah saat 10'da varmış olduğum Paris'te bir gün içinde olup bitti. Bir sürü cadde, birçok şey görüp yaşadım! Yarın da Le Fauconnier ve müşavir beyin hanımı Berta Zuckerkandl beni bir ara görmek istiyor. Yorucu bir gün daha bekliyor... Masereel portreme başlayacak, Charavay'a uğrayacağım, akşama da yine bir randevu... Gün dopdolu, ben kendimi yorgun hissetmiyorum. Çekindiğim tek buluşma Victor Fleischer ile yapacağım görüşme. Yola çıkmadan ona telgraf yollamış ve zamanım olmadığını özelikle belirtmiştim. Ben onunla tercümanı gibi sağa sola alışverişe gidemem ki. İnşallah bu nedenle uzun dostluğumuz yara almaz. Yine de sabahtan akşama randevularım olduğu için memnunum. Pazara St. Cloud'a Kra'ya gideceğim, belki Madam Verhaeren'i de göreceğim. Pazartesi ise sadece hasta Martinet'i ziyarete gidecek, günün geri kalanını da kendi özgürlüğüme ve huzuruma ayıracağım. Bazı insanların aşırılıkla en iyi ilişkileri bozması

ne kadar üzücü! Burada yaptığım en güzel şeylerden birini – flâner dans les rues, bouquiner – (*caddelerde aylak aylak dolaşmayı)* kimi randevularla ve ilişkilerle hiç mahvetmek niyetinde değilim.

Tanrım, ne güzel bu kent! Akşamları bir ışıklar denizi, karanlıkta eşsiz bir parlaklık... Sonra o ılık havadaki tatlı koku... Her nefes alışımla tüm gençliğimi ciğerlerime çekiyorum. Daha yirmi saat önce tren kompartımanında tir tir titremişken, bu ocak akşamının geç saatlerinde Café'lerden birinin bahçesinde oturuyorum.

Sağlıcakla kal! Palais Royal'ın pencerelerinden görünenler o kadar güzel ki, uyumaya yazık! Fakat bunu da yapmak gerek.

İçten selamlarla,

Stefan

Salzburg, 26.1.1924, Cumartesi

Sevgili Stefan,

Dün akşam Camill ve İrma Hoffmann'dan bir telgraf geldi. Senin Paris'teki adresini soruyorlar. Önce onlara yanıt vermek istiyor musun diye düşündüm ve sana telgraf çekip sormayı tasarladım. Fakat sonra Camill'den adresini pek gizleyemeyeceğin kanısına vardım ve onlara telgraf çekip, adresini bildirdim. Eğer gerekli görüyorsan hazırlıklı ol. Seni Paris'te görmekten ümidini yitirmiş Victor Fleischer ve eşi Leontine de, "yapacak bir şey yok" dermiş gibi biraz sitemli, biraz da alaylı bir mektup yolladı. Eğer seninle buluşabilirlerse, kimse Alman olduklarını anlamasın diye ağızlarının içinde konuşacaklarına söz veriyorlar! Ne de olsa Leontine çok güzel İngilizce biliyor. Ancak onun gelip gelemeyeceği henüz kesin değilmiş. Fakat sevgilim, bütün bu yolculuklara ve zevklerine düşkün kadınların ortasında eşin 'Mutzi' nerede duruyor? Hiçbir yerde durmuyor. Oturuyor o, çakıp duran karpit alevlerinin ortasında. Şimdi cumartesi öğleden sonra, işçiler çalışmıyor...

İnşallah sevgilim, orada rahatın çok güzeldir. Sana binlerce kez sarılan

Fritzi'n

Paris, 27.1.1924

Sevgili Fritzi,

Burada kendimi çok mükemmel hissediyorum. Paris'i şimdiki kadar güzel görmemiştin. O tam bir dünya kenti. Yine sarhoş gibiyim. Bugün Le Fauconnier ile görüştüm. Frans'la da sık sık bir araya geliyorum. Şu anda -resmen- söz veriyorum, seneye sen de geleceksin. Paris her şeyine katlanılan tek kent.

İçten selamlarla,

Stefan

Sevgili dost,

Ne yazık burada olmamanız. Ne zaman geleceksiniz? Size sarılır, bu arada büyümüş olduklarını sandığım çocuklarınıza da selamlar yollarım.

Frans ve Pauline

Paris, 28.1.1924, Pazartesi

Sevgili Fritzi,

Sana çok sevgi dolu ikinci mektubun için teşekkürler. Bu arada Victor da (karısı yanında değil) geldi. Irma da *ne yazık ki* kocasını getirmemiş. Bu nedenle ikisini evlendirmeye (!) çalışıyorum. Zavallı Victor... Bugün Martinet'e uğradım, kurtulmuş gibi. Yarın Arcos, Andrée Jouve, Irma Hoffmann ile buluşacağım. Her gün birkaç saat de portremi çizen Frans'a modellik yapıyorum. Sonra Crommelynck'le görüşme, St. Cloud'da yaşayan Madam Verhaeren'i zorunlu ziyaret ve daha bir sürü insanla sohbetler... Ve hepsinin ortasında Paris, Tanrılar gibi parıldayan, her zamankinden daha güzel, bir ışıklar ve renkler denizi... Benim sevgili Fritzi'm, burada olmadığın için her an üzülüyorum derken bunu bütün içtenliğimle söylüyorum. Salzburg'la kıyasladığımızda Paris Tanrı'nın yarattığı bir karşıt! Söz veriyorum sana, önümüzdeki kış, tabii o güne kadar cebimde param kalmışsa (ümit ederim), seninle iki haftalığına buraya geleceğim. Paris'te hava ocak ayında bile ilkyaz kokuyor. Ve burada yemekler yiyoruz, inanılmaz lezzette...

Sevgili, yarın Irma ile kimi alışverişleri halledebileceğimi umuyorum. Yoksa sana sadece portremi getireceğim. Bu tablo tabii sadece senin olacak. Burada çok güzel görüyorum, ancak onlar içinde bulunduğun hüzünlü günlere değil. Hem böyle şeyleri en iyisi sen görüp seçmelisin. Gelecek yıla kalsın, şu sıra çekiç, balyoz gürültüleri içinde yaşayan sevgili, iyi insan... Stefzi'n ise özgürce nefes alıyor ve karideslerden yükselen hoş deniz kokusuyla mutlu oluyor. Yaz tatili konusunu da Frans ile görüştüm. Harcamaları paylaşarak deniz kıyısında sakin bir yerde bir aylığına ev tutmanız mümkün. Onlar aşçı kadınlarını getirecek, sen de Suse'yi. Bu konuyu gelince kapsamlı konuşuruz. Buralara yataklı vagon olmadan gelmek çok zor. Ve gelince de insanın gözleri fal taşı gibi açılıyor...

Paris'te kendime eski otografi kartları dışında hiçbir şey almadım. Beni tek ilgilendiren, neredeyse çıldırtan Masereel'in bir tablosu. Fakat burada leziz yemekler yiyorum, bütün koşuşturmacaya karşın kendimi iyi hissediyorum ve keyfim de yerinde. Herkesten sana içten selamlar var. Çocuklara da en iyi dileklerimi söyle. Bütün işlerimin arasında sana her gün mektup yazmamdan da görüyorsun ki, hep seni düşünüyorum...

Candan selamlarla

Stefzi'n

Paris, 1.2.1924, Cuma

Sevgili Fritzi,

Burada karşılaştığım insanlarla Salzburg'da sekiz ayda zor karşılaşırdım! Bugün de Crucy'le bir görüşme, Frans'da modellik, James Joyce ile çay, Fauconnier ile akşam yemeği var programımda. Ayrıca Madeleine Marx da (evlenmiş, şimdi soyadı Paz) beni görmek istiyor. Pazar günü buradan Chartres'a kaçacağım. Pazartesi de St. Cloud'a gideceğim, Bayan Verhaeren'e. Salı gecesi de eve, sana döneceğim... Kim bilir nasıl gürültülü geçti günlerin. İşçiler gidince, çalışkan ve sessiz Stefzi eve gelince çok mutlu olacaksın! Burada kalmam benim için mutlaka yararlı oldu, çevremdeki dost-

ça hava da mutlu etti. Andrée Jouve'yi pazar akşamı Jean Richard Bloch'ta göreceğimi ümit ediyorum. Böylece tasarladığım her şeyi yerine getirmiş sayılırım. Geri kalan günlerde biraz kafamı dinlemek istiyorum. Victor beni pek rahatsız etmiyor. Bütün gün sağa sola gittiğim için onu sadece sabahları görüyorum. Dönünce anlatacak o kadar çok şey var ki! Yapacağım çalışmalara çok seviniyorum. O çalışmalar olmasa bir anlamı kalmazdı ki yaşamın, burada Paris'teki gibi renkli ve değişiklik dolu olsa da...

Evet, bu arada telgraf yollamazsam, daha önce de yazdığım gibi salıyı çarşambaya bağlayan gece Salzburg'a varacağım. İstasyona gelme, gecikme olabilir.

Sana ve çocuklara çok içten selamlar.

Stefzi'n

Portrem yarın bitiyor!

Salzburg, 1.2.1924, Cuma

Sevgili Stefan,

Son günlerde mektup yazamadım sana. Burada hava serin, 12 derece. Bugün tam on bir işçi çalışıyor içerde. Yığınlarla molozun toz bulutu evin bütün odalarını dolduruyor. Bu arada kaynak yapmada kullandıkları bir kazan patladı. Umarım benim şu sıralar pek neşeli olmadığımı anlıyorsundur. Sinirlerim son günlerde tuhaf organlar oldu ve yine düzelip, bana doğru dürüst hizmet edecek duruma gelmeleri bir süre zaman alacak. Fakat bu arada kendimi tutmasını, sinirlerime hâkim olmasını öğrendim...

Burada biraz iyi bir durumla karşılaşmak istiyorsan senden ricam, gelecek haftanın sonuna doğru Salzburg'a dönmendir. Sert çıkmam sonucu çalışan işçilerin sayısını artırdılar. Fakat yine de senin odalarının perşembe, cumadan önce ısıtılabileceğini hiç sanmıyorum. Güzel bir yolculuk dilerim. Yeniden görüşmek üzere senin

Fritzi'n

Richard Strauss'un 60. doğum günü kutlama törenleri nedeniyle Stefan Zweig, Romain ve Madeleine Rolland birkaç günlüğüne Viyana'ya giderler. Bu arada Sigmund Freud'u da Berg sokağındaki evinde ziyaret ederler.

Viyana, 12.5.1924, Pazartesi

Sevgili Fritzi,

Çok teşekkürler! Hiçbir şeye zamanım yok, çünkü Romain ile bütün gün beraberiz. Burada olduğu bir süre gizli kaldı. Erwin Rieger'in yanında iyi korumada! Her akşam operadaki locamızdayız ve ben Strauss melodilerine elimden geldiğince eşlik ediyorum. Çarşambaya Freud'a gidiyoruz, yarın kahvaltıya misafirlerim var ve çarşamba gecesi de evde olacağımı umuyorum. Başka konular olursa telgraf çekerim.

İçten selamlar,

Stefzi

Stefan Zweig Boulogne-sur-Mer'de sekiz gün kalır.

Hôtel Christol & Bristol
Boulogne-sur-Mer, 19 Temmuz 1924

Sevgili Fritzi,

Burası pek hoşuma gitti. Lüks bir yer değil. Kumsal ne yazık ki çok küçük, fakat sık yeşilliklerle örtülü kum tepelerinde sırtüstü uzanıp, karşı İngiltere kıyılarına bakabiliyorum. Otel çok rahat, penceresinden limana gelip giden gemilerin göründüğü dördüncü kattaki odam iki yataklı, sakin ve konforlu. Geceliği de 20 frank. Burası kahveleri ve pazaryeriyle çok canlı bir Fransız taşra kenti. Fransa'nın bütün özellikleri burada Paris'ten daha güçlü hissediliyor. Otel yemeklerinden ve müşterilerinden bıkkınlık geldi mi, yarım saat uzaklıktaki Le Touquet'e gidip, şık Paris Plajı'nda da

denize girilebilir. Ostende'de olduğu gibi sırtını yamaçlara vermiş kentler hoşuma gider. Westerland ise boşluğa kurulu, arkası olmayan bir eğlence plajı sanki. Burada gemiler limana sürekli girip çıkıyor, yük ve yolcu boşaltıyor, her şey hareket halinde, yaşam dolu. Berlinlilerle Çekoslovakların hava atan dolaşmaları yok...

Sana ilk izlenimlerimi bir Café'ye oturmuş yazıyorum. Öğle yemeğimi, müşterileri daha çok kente uğrayan şirket temsilcileri olan küçük bir lokantada yedim. Ne de güzel yemekler pişiriyorlar... İnsan burada günde birkaç frankla rahatça yaşayabilir. Pansiyonlar var, geceliği 18 frank. İnsanları nazik, kent sakin. Burada sadece dinlenmeyeceğimi, biraz çalışabileceğimi de umuyorum.

Sanırım burada 7-8 gün kalacağım. Sonra Reims'e uğrayıp, katedrali gezeceğim, Zürich'te de kısa süre kalacak, sana saatler alacağım. Bana yazacağın mektubu Zürich'e postrestant olarak yollayabilirsin. Tabii yazacak çok gerekli şeyler varsa. Bakarsın Zürich'te postaneye uğrayacak zamanım olmaz. Ay sonuna doğru da yine evdeyim. Sanırım orada pek önemli bir şey kaçırmadım!

Gökyüzü burada bulutlarla ve ışıkla oynuyor. Rüzgâr insanın ciğerlerini dolduruyor. Bunu mektubumda senin de biraz hissetmeni dilerim.

İçten sevgiler, sana ve herkese.

Stefan

Frans Masereel ve Zweig bütün gün beraber olurlar.

Boulogne-sur-Mer, 25.7.1924

Sevgili dost,

Stefan ve ben burada güzel bir gün geçiriyoruz. Ben halimden çok memnunum. Yakında Paris'te görüşmek üzere.

Frans

Yakında evdeyim, kendimi burada çok mükemmel hissetsem de,

Stefan'ın

Dönüş yolunda Stefan Zweig, Reims'e uğramaz. Amiens katedralini ziyaret etmeyi yeğler. Oradan da Basel üzerinden Zürich'e gider. 30 Temmuz günü de Salzburg'a varır.

Amiens, 27.7.1924

Dönüş yolundan sana Amiens'den bu kartpostalı yolluyorum. Bu yapı Chartres katedralinden çok daha güzel. Şimdi hepsini gördüm. Kentte daha çok küçük burjuva yaşıyor, sıkıcı bir yer. Zürich'te sadece birkaç saat kalacağım. Feldkirch, ya da Innsbruck'ta geceleyeceğim.

Yakında görüşmek üzere,

Stefan'ın

Friderike Como gölünün kıyısında Bellagio ve Varenna'da iki hafta tatil yapar.

Salzburg, tarihsiz
5.9.1924'ten önce olmalı

Sevgili Fritzi,

Floransa'daki Martha Weissweiler'den telgraf aldım az önce, Librettocu Leo Feld kaldığı otelde aniden ölmüş. Benim gelip gelemeyeceğimi soruyor. Daha beş gün önce Leo Feld'le birlikte olmuştum. Gitmem tabii imkânsız, her türlü rahatsızlığa (günde en az on) karşı kendimi şimdi bütün gücümle savunmalıyım. Bu zor gününde Bayan Eugenie'nin yanında olamadığım için tabii ki çok üzgünüm, fakat öngördüğüm şeyleri yapmaktan vazgeçemem. Ay sonunda yine Viyana'da olmalıyım. Alfred'in annemle babamım sağlığı üzerine yolladığı haberler insanı gerçekten çok ümitsizliğe düşürüyor. Olup bitenler beni çok sarsıyor. İnsan bu gibi şeyler karşısında dirençli olabilmek için dolu dolu ve iyi bir yaşam sürdür-

meli. Burada evde her şey yolunda, hava ise her zamanki gibi kötü. İnşallah sen kendini iyi hissediyorsundur. Oradaki günlerinden yakında bana iyi haberler yollacağını umuyorum.

Çok içten selamlar,

Stefan'ın

Nasıl bir ayaktakımının annemin çevresini sarmış olduğunun ve onu nasıl yaraladıklarının işte bir örneği: Alfred'e geçenlerde sormuş, benim ne zaman vaftiz edildiğimi. Yıllar önce mi, yoksa kısa süre önce mi, bilmek istemiş. Sakın bu yalandan Alfred'e söz etme. Vaftiz olduğum yalanı ne yazık ki ortalıkta dolaşıyor.

Bellagio, 5.9.1924

Cuma

Sevgili Stefan,

Mektubu bu kâğıda yazdığım için özür dilerim. Gezinti sırasında yanımdaki not defterinin bir sayfasına yazıyorum. Burada hava öylesine güzel ki, oturup hemen sana yazmayı düşündüm. Öğle yemeğine geç kalsam da ömenli değil. Yollamış olduğun iki mektubun bugün elime geçti, çok teşekkürler. Verdiğin haber çok üzücü, zavallı Eugenie...

Annenin Alfred'e sorduğu hiç de güzel bir şey değil. Fakat ne yapalım bazı insanları olduğu gibi kabullenmek zorundayız. Alfred ile Stefanie, ne kadar iyi insanlar olursa olsunlar, ne yazık ki dar görüşlü sayılırlar. Garnison sokağında olup bitenler şu sıralar çok önemliymiş gösteriliyor. Bundan öteye, iyi niyetli oluşu ve kendine güvensizliği nedeniyle anne ve babasına uzun süre bağımlı yaşamış Alfred evliliğin ardından kendini güçlü hissediyor. Fakat dikkat edersen sen (edebiyatçı), Viyana'da yaşayan Alfred'den daha sık ailenin yanına gidiyorsun. Bu gibi şeylere pek kafanı yorma. Yaşamına dedikoduların girmesine de izin verme. Yaşamın ve daha tadına varacağın anlar o kadar değerli ki senin için! Tehlikelerden arınmış bir yaşam, çünkü ben varım senin yanında. Kendini kimi macera-

larla yitirmeni engelleyen sınırım ben sana. Evet, durma yağmurun altında, kurtar kendini dedikoducuların attığı çamurlardan. Buna en çok kimin hakkı olabilir, senden başka! Çıkar üzerindeki robdöşambrını, giy daha rahat bir şey.

Her şey için teşekkürler ve sevgi dolu öpücükler.

Fritzi'n

Friderike ve Stefan 24 Kasım'da Villeneuve'e giderler. Orada Madeleine ve Romain Rolland'ı ziyaret ettikten sonra Paris'e devam ederler. Friderike'nin doğum gününü Paris'te kutlarlar ve 10 Aralık 1924 günü Salzburg'a dönerler.

Ocak 1925'te Zweig'ları ziyaret eden Victor Fleischer bir aile sorununa tanık olur. Babaları Felix Winternitz'in ağır hasta olduğu haberi geldiği gün Suse ve Alix daha önceden tasarlamış oldukları bir eğlenceye giderler. Annelerinin de buna izin vermesine Stefan Zweig çok öfkelenir.

17 Şubat 1925 ile 6 Mart 1925 arasında Zweig yine Almanya'dadır. Freiburg, Frankfurt ve Baden-Baden'de konferanslar verir.

Darmstaedter Hof Heidelberg
Freiburg, 19 Şubat 1925

Sevgili Fritzi,

İlk haber: Freiburg'da hava çok mükemmel. Kentte aynı akşam iki karnaval eğlencesi olmasına karşın konferansın yapıldığı salon 500 kişiyle doluydu. Bana sorarsan şubat ciddi konular üzerine konferanslar düzenlemek için kötü bir ay... Fakat enfes bir dinleyici topluluğu vardı. Müthiş bir dikkatle, tek kişi öksürmedi, konuşmamı dinlediler. Profesör Witkop ve eşi de çok cana yakın davrandı. Eğer Vildrac olmazsa, Léon Bazalgette'in Henry Thoreau'sunun çevirisiyle ilgilen. Böyle olmayacak şeylere kafa yormanı istemiyorum.

Freiburg, mükemmel bir hava! Katedral mükemmel bir usta

eseri! Çok güzel bir müze... Sınırın öteki yanına Colmar'a da gitmek isterdim, fakat bağlantı kötü. Freiburglular da çok cana yakın insanlar. Kaldığım otelden de memnunum. Kibar bir yer ve müşterlerinin burnu büyük değil. Senin de hoşuna giderdi. Hiç yorgun değilim, kendimi dinç hissediyorum. Perşembe geç saatlerde Freiburg'dan ayrılacağım. Gece 12'de Heidelberg'deki otelimdeyim. Cuma günü de Frankfurt'ta olacağım. Bir hafta boyunca kent havasını yaşayacağım. Umarım rahat çalışabilirim.

Almanya'nın bu Baden bölgesi bence ülkenin en güzel köşesi. Ben kendimi buralarda çok rahat hissediyorum ve kimi kentlere gidecek, hiç çekinmeden, kolayca okumalarımı yapacak, bir hafta süresince dinleneceğim. Hiç heyecanlı değilim. Sadece Frankfurt'ta gerektiğinden fazla insanla görüşmek istemiyorum. Orada kimseden habersiz (Victor hariç) iki gün geçirmek ve bu büyük kenti bir yabancı gibi gezip görmek niyetindeyim. Belki biraz da düşünmek, kendime gelmek istiyorum.

Frankfurt'ta senden gelmiş iyi haberlerin beni beklediğini umuyorum. Lütfen önüne gelenin seni yormasına izin verme. İyice bir dinlen, kendine gel, dinç ol. Çık gezintiler yap, bütün gün çalışanların başında durma.

Çok içten selamlar, Stefzi'n

Wiesbaden, 1.3.1925, Pazar

Sevgili Fritzi,

Bugünkü cumartesi gününe kadar konferanslarımda her şey yolunda gitti. Fakat bu akşamkinde bir aksilik oldu. Cumartesi öğle buraya vardığımda beni istasyonda karşılayan Alder ve Rudolf Olden'in babaları Hans Olden, Reich başkanı Ebert'in ölümü nedeniyle bütün toplantıların resmi makamlarca iptal edildiğini, benim de okuma yapayamayacağımı belirtti. Biletler birkaç gün öncesinden tükendiği için salonun dolacak olması tabii onları müthiş üzmüştü. Bana pek uymasa da toplantıyı bugünkü pazara ertelemişlerdi. Bütün afişlerin üzerlerine yeni tarihi yapıştırmışlar,

gazetelere de haber vermişler. Ne yapayım, bazen böyle zorluklar çıkıyor.

Çok muhteşem, tarihi Dört Mevsimler Oteli'nde rahatım pek yerinde. Koskocaman, banyolu bir oda, eski eşyalarla döşeli, yatağım da oldukça geniş! Otel sahibi, dernek adına konferans vermeye gelen herkese özel konuğu gözüyle bakıyor. Benim bütün kitaplarımı da tanıyor. Bu gibi şeylerde, örneğin kültür konularında Almanya'da insanlar pek mükemmel. Otel kapıcısına kadar herkes tanıyor kültür insanlarını... Kitapçıların bana söylediğine göre eserlerimin satışı oldukça iyi gidiyor. Ancak "Arı Maya ve Maceraları" yazarı Waldemar Bonsels gibi Alman kızlarının gözdesi de olmaktan korkuyorum. Bu arada iki bayandan başvuru geldi. Geniş yatağı paylaşmaya hazır olduklarını söylediler! Bunlardan biri eski bir gençlik dostu. Bana Stuttgart'a kadar eşlik etmek istiyor. Ancak ben böyle eski şeyleri yeniden ısıtmayı seven biri değilim...

Bunun dışında Wiesbaden çok şirin bir yer. Bu kentte yaşamak pek güzel olurdu. Çünkü Mainz, Frankfurt gibi kentler çevresinde, Ren nehri hemen yanı başında... Sonra yaşlı antikacı Levi de burada. Dükkânında gördüklerime çok bayıldım. Örneğin Bierdermeier bir odanın duvarlarını süsleyebilecek bir dizi renkli Johann Kaspar Lavater portresine... Fakat sadece bir otografi satın aldım. Kesser'i henüz görmedim, ancak Bücherstube'de çok cana yakın birkaç gençle tanıştım.

Bugünkü pazar akşamı, konferanstan sonra yola çıkacağım. Belki bir yerde konaklarım, belki de Stuttgart'a kadar yoluma devam ederim. Orada ayın ikisi pazartesi gecesi, belki ayın üçünde de kalırım. Salı akşamı, ya da çarşamba öğleden önce Nürnberg'de Hotel Victoria'da olacağımı ümit ediyorum. Oradan sana telefon ederim. Bu uzun geziden sonra Münih'te fazla oyalanmaya niyetim yok. Ayın yedisi cumartesi akşamı saat yedide Münih'ten yola çıkıp, aynı akşam geç saatlerde Salzburg'a varacağımı ümit ediyorum. Augsburg konusunda sana telefon ederim, fakat bana kalırsa zahmete değmez. Çünkü Münih ve Augsburg'da birbirimize ayıracak çok zamanımız olmayacak. Bu arada Oda Tiyatrosu'na da uğramam gerek. Fakat o günden önce sesimi telefonda duyacağını umarım.

Anlatacak neşeli ve daha başka şeylerim de olacak. Kendimi çok iyi, daha doğrusu iyice dinlenmiş hissediyorum. Burada tam bir ilkyaz havası var. Karçiçekleri ve safran çiçekleri her yerde. Sıcak, bir çizgi gibi Almanya'nın gökyüzünde uzanıyor. Umarım sen de evdeki bütün zorlukların üstesinden geldiğin için kendini artık mutlu hissediyorsundur!

İçtenliklerle,

Stefzi

Stefan Zweig ayrıca Biebrich, Marbach ve Nürnberg'de de konferanslar verir. 7 Mart 1925 günü de Salzburg'a döner.

Biebrich, 2.3.1925

Sevgili Fritzi,

En son konferansımın ardından şimdi burada güneşte, pırıl pırıl bir güneşte, edebiyat ve övgülerden kendimi kurtarmış Ren kıyısında çok mutlu oturuyorum.

İçten selamlar hepinize,

Stefzi

Stefan Zweig, Romain ve Madeleine Rolland, Haendel Festivali'ne katılmak için dört günlüğüne Leipzig'e giderler. Ardından da Weimar'da Silberblick villasındaki Nietzsche arşivini ziyaret ederler.

Leipzig, 6.6.1925

Sevgili Fritzi,

Az önce Romain Rolland ile Thomas kilisesinde bir Bach konserini izledim. Orada tanışın Andro'ya (Therese Rie) rastladım. Başkaca Leipzig'de pek bir değişiklik yok, her şey eskisi gibi. Bu

nedenle anlatacak bir yenilik de yok. Bu akşam Haendel'in Belsazar oratoryosunu izleyeceğiz. Herkesin sana selamı var! Mektup yazmaya pek zamanım olmuyor. Şu anda tren tarifelerine göz atıyorum. Belki Romain ile Kassel'e gider, Rembrandt'lara bakarım.

İçtenliklerle,

Stefan

Ancak Zweig Romain ve Madeleine Rolland ile sadece Weimar'a gider.

Salı, 9 Haziran 1925

Sevgilim,

Kartpostalına ve yazdığın güzel şeylere çok teşekkürler. Oralarda güzel günler geçirmene seviniyorum. Alfred ve Stefanie ile buluşmanın da sorunsuz gerçekleştiğini ve Garnison sokağında olup bitenlerin seni çok rahatsız etmediğini umarım. Önemli olan annenle babanın, yaşlılığın getirdiği sorunlardan mümkün olduğu kadar uzak kalmaları. Böyle bir mutluluk çevrelerindeki insanları da rahata kavuşturur. İyi yürekli ve de titiz insan Alfred için durum yine de kolay değil. Çünkü o kendini hep sorumlu hissediyor, bu veya şu şeyi değiştirmeğe çabalıyor. Ancak bu durumlara canını fazla sıkmaması daha doğru olurdu. Annenin Gastein konaklaması oldukça pahalı, fakat o alçakgönüllü, tedavilerden de memnun. Onları özlüyor ve kıskanıyorum, otuz yaş daha genç olmama karşın...

Alfred ile Stefanie'yi selamla ve öp. Sana da, sevgilim, defalarca sarılan, seni çok çok özleyen

Fritz'in

Weimar, 10.6.1925

Sevgili Fritzi,

Bugün çarşamba. Weimar konukluğum ve Rolland'la birlikte geçirdiğim günler ne yazık ki sona eriyor. Burada eşsiz sakin anlar ve rahat saatler geçirdik. Dün Nietzsche arşivine gittik. Çok yaşlı kız kardeşi Elisabeth Förster, Rolland'ın geldiğini görünce çocuklar gibi sevindi. "Devlerle Savaş" kitabım için de bana heyecanla ve duygu dolu teşekkür etti. Bunu hiç beklemiyordum. Sonra da yüksek tabakadan birkaç tanışını çabucak çağırdı. Gelenler arasında gerçekten eski günlerin incelik ve soyluluğu yansıtan bazı hanımlar da vardı. Almanya'da kimi küçük kentlerin ne gerçek değerler barındırdığını görmek insanı şaşırtıyor.

Rolland'ın Leipzig'de üniversite öğrenci birliklerine mensup 25 bin öğrencinin geçit resmini izlemesi de iyi oldu. Onun gibi iyi niyetli insanların bazı tehlikeleri de görmesi bence yararlı. Rolland, bu geçit resmi yürüyüşünde gördüğü sert, öfkeli ve gergin yüzlerden pek ürktü.

Bu akşam Dresden'de konaklıyorum. Yarınki perşembe Reichenberg'e geçeceğim, cumatesi günü de Viyana'dayım. Sanırım pazar geç saatlerde evde olacağım.

Hepinize içten selamlar,

Stefan

27 Haziran 1925 günü Friderike ve Suse, Basel üzerinden Paris'e giderler ve orada altı gün kalırlar. Stefan Zweig onlara biraz şaka dolu bir kartpostal yollar.

Salzburg, 29.6.1925

Çok sayın bayan,

Dr. Stefan Zweig Bey ne yazık ki birkaç haftalığına seyahate çıkmadı ve bu nedenle yazmış olduğunuz o dostça satırlara hemen ya-

nıt verecek. Tabii sizin de ona Paris'ten ya da inşallah pek yakında gitmeye karar vereceğiniz tatil yerinden yazmanızı bekliyor.

Burada her şey çok yolunda. Kahvaltıya yarım kilo mektupla başlıyorum. Çilekler, üzerinde Créme d'Isigny olsa daha çok sevinirdim. Dün akşam Scheyer'le beraberdim. Yoksa ziyaretçisiz kafamı dinliyorum. Hiç el değmeden uzun süre kalmış ne varsa çabucak hallediyor, masamda yer açıyorum. Kendimi iyi hissediyor, sizlerin de iyi olduğunuzu ümit ediyorum. Rieger'e ve Paris'in bulvarlarına selamlar söyle.

Stefzi'n

5 Temmuz 1925 günü Friderike ve Suse Paris'ten Le Havre ve Deauville üzerinden Villers-sur-Mer'e giderler. Orada 18 gün boyunca kalırlar ve Villa Brise de Mer'de konaklarlar.

Villers-sur-Mer, 6.7.1925
Pazartesi akşamı

Çok sevgili,

Burası gerçekten çok güzel, tam düşlediğim gibi. Kaldığımız villa da çok rahat. İki cici odamız var, ayrıca duş ve yıkanma bölümü, denize bakan iki büyük pencere. Denizle aramızda temiz bir cadde ve dar bir gezinti kaldırımı var. Şu anda saat akşamın dokuzu ve hava henüz kararmadı. Dalgalar yükselip, koruyucu betona çarpıyor. Öğleden sonra sular öyle geri çekiliyor ki, oluşan geniş kumlukta yürüyerek denize ulaşmak yarım saat sürüyor. Küçük kent güzel villaları ile pek şirin bir yer. Tabii kimi çok zevksiz inşa edilmiş binalar da yok değil. Evlerin bittiği yerde güzel ormanlık tepeler uzanıyor. Gezinti yolunun sonunda da, üzerini yeşil kaplamış vahşi kayalıklar yükseliyor. Denize yüzmeye giderken evin hemen karşısındaki tahta merdivenleri kullanıyoruz. Yanımızdaki otelin çok güzel teraslı lokantasında yemekler 12 franka. Bugün öğle yemeğine oraya gittik ve çok memnun kaldık. Önce meze olarak karides ısmarladık. Yerken seni özlemle anımsadım. Suse sadece erkeklerini yediği için de bana

büyük porsiyon kaldı. Ardından à la Colbert mezgit balıkları, bir sürü küçücük tavada kızartılmış mezgitler, sanırım büyük mezgitin torunlarıydı... Ardından da Escalope de Gigot, yanında kızatılmış patates, küçük meyve ve peynir çeşitleri... Yemeğin yanında da çok leziz bir Medoc şarabı. Şişeyi üç günde bitiririm sanırım... Her şey çok bol, servis de çok dikkatli. Akşama da odamızda kurutulmuş sardalye, tereyağlı ekmek ve muz yedik afiyetle. Öğleden sonra kumların arasında oluşmuş küçük derecikler ve gölcüklerde yürüyerek denize kadar uzun bir yürüyüş yaptık. Kum tepeciklerinden birine oturup, kitaplarımızı okuduk. Bana kalırsa burası Westerland, ya da Warnemünde'den çok daha güzel bir yer. Balıkçılar daha çok ağlarla balık avına çıkıyor. Eşeğine binmiş küçük bir çocuk da dikkatimizi çekti. Yollarda gördüğümüz kadınlar ve çocuklar da çok cana yakın insanlar. Buraya başka ülkelerden gelmiş misafirler de var, ancak çok az Alman gözümüze çarptı. Her yerde insanlar bize çok yakın davranıyor. Hatta karşılarında bir Avusturyalı görünce çok seviniyorlar. Şu sıralar henüz mevsim öncesi. Ağustos'ta her şey pahalanıyormuş. Sanırım Deauville'deki at yarışları nedeniyle de. Burayla Trouville arasında dört küçük köy var. Trouville uzaktan, zor da olsa seçiliyor. Bugün hava oldukça berraktı, Le Havre yakınlarındaki sivri kayalıklar çok güzel görünüyordu. Daha bu sabah oralardan buraya gelmiş olduğumu düşünüyorum da... Sanki aradan günler geçmiş gibi, öylesine kolay alıştık Villers-sur-Mer'e... Burada kendime biraz fazla zaman ayırmayı istememe karşın, hemen bugün Bazalgette'in *Henry Thoreau*'suna başladım. Fakat senin gözüne diken gibi batmak istemiyorum! Tatilde elimden geldiğince bir şeyler yapacağım, fakat çevremdeki güzelliklerin tadına varmaktan da kaçınmayacağım...

Sevgilim, sizlerden gelecek mektuplara daha şimdiden seviniyorum. Sanırım çarşamba, ya da perşembe elime geçerler. Lütfen sağlıklı sürdür yaşamını, sevgilim! Büyük bir sevgiyle seni düşünüyorum! Senden hep güzel söz eden, yalnız kalmış küçük Alix'e de iyi davran. Suse sana yarın uzun bir mektup yazacak. Sana sarılır ve teşekkür ederim. Kendine de lütfen iyi bak!

Seni çok seven

Mumu'n

Salzburg, 15.7.1925, Çarşamba

Sevgili Fritzi,

Perşembe günü attığın ve cumartesi günü yazdığını söylediğin kartpostalın ancak bugün akşama doğru geldi. Demek ki postalara her zaman güvenilmiyor. Auernheimer ile Gaisberg'e gitmedik, fakat yine de oldukça uzun yürüdük. Hava pek güvenilir değildi. Başkaca her şey yolunda sayılır. Alix'i seyrek görüyorum, çünkü bürodan çıkınca dans kursuna gidiyor. Ben eve geldiğimde de o çoktan uykuda oluyor. Umarım sana sık sık yazıyordur. Nasyonalist üniversite öğrencileri tarafından çok rahatsız edilen Women's International League'in Innsbruck toplantıları polisçe yasaklandı ve bu bir skandal oldu. Bence bütün dünyanın gözünde utanılacak bir durum. İnşallah bu olup bitenler bizim budala Alplilere çok zarar verir.

Evde dersen her şey yolunda, kendine dert etmene, ya da gelmek için telaşa hiç gerek yok. Sana buradan bir şey gerekliyse, arzu ettiğin bir şey varsa, bana hemen yaz ve nereye yollayacağımı söyle. Galiba Villers-sur-Mer'e kolay posta ulaşmıyor. Paris'te kalacak mısın, yoksa doğru Basel'e mi devam edeceksin? Zamanın olursa Rouen'e uğra derim, çünkü katedrali çok mükemmel. Kısacası benden öğrendiğin seyahat yapma 'sanatına' güveniyorum! Buraya dönerken de en güzel keyfini beraberinde getirmeye hazır ol... Şu ana kadar buralara yabancı akını pek az, Salzkammergut bomboş sayılır!

Suse'ye ve sana en yürekten selamlar, senin değeri kanıtlanmış
Stefzi'n

Zweig 9 Ağustos 1925'ten 18 Ağustos 1925'e kadar Zell am See kıyısındaki Palmer's Garden Hotel'de konaklar. Orada bazı nuvelleri üzerinde çalışmalar yapar. (Bir Kadının Yirmi Dört Saati, ya da Yürek Çöküntüsü olabilir). O günlerde Salzburg Festival Sarayı da Hugo von Hoffmannsthal'ın konuşmasıyla açılır. Friderike ve Alix açılışa katılırlar.

Salzburg, 12.8.1925'ten önce

Sevgili,

Hatvany'den gelen mektubu, Coudenhove konusu nedeniyle seni ilgilendireceğini düşündüğüm için yolluyorum. Diğer pek önemli olmayan mektuplarla ise orada rahatını kaçırmak istemiyorum. Şu sıralar kabul ettiğin konferansların ve okuma toplantılarının nedeni savaş sonrası yıllarında olduğu gibi bilinmeyene bir kaçış değil...

Nuvelini çok mükemmel buldum. Dili de eşsiz. Hatta bana göre "Bir Kadının Yirmi Dört Saati"nden daha kaliteli. İntiharla bitişi biraz daha gizemli olsaydı, örneğin okurun kafasında soru işareti oluştursaydı, bence fena olmazdı. Ya da Leporella'daki kadın gibi biraz tuhaf ve biraz daha korkutucu olsaydı...

Annem yazmış, ben ona güller yollamıştım, oraya gelmemi söylüyor. Hizmetçi günde bir şiling aldığı için Ischl'e gitmeyecek, gelecek hafta da evde kalacakmış. Ancak daha kartpostalı gelmeden ben ona yazmış, şu sıralar sana gerekli olduğum için Salzburg'dan ayrılamayacağımı söylemiştim. Kararı sen ver. Bizim seçtiğimiz gösterilerden başka "Mucize" ve "Büyük Dünya Tiyatrosu"nun ilk gecesi için de festival biletleri geldi. Avusturyalı sanatçılar sergisi de bizim taşra kentimiz için oldukça ilginç sayılır.

Suse sana selamlar söylüyor. Otomobille Felix'in (Winternitz) bir amca oğlunun Wörther gölü yakınlarındaki çiftliğine gittiler.

Sana sarılırım... Zell am See'de şimdiye kadar olduğu gibi mutlu kal...

Çok içten selamlar

Fritzi'den

Zell am See, 12.8.1925, Çarşamba

Sevgili Fritzi,

Mektubuna ve telefonuna çok teşekkürler. Burada daha önce hiç yapmadığım kadar kendimi her şeyden elini eteğini çekmiş yaşıyorum. Ne otelde, ne de çevrede tanışıp, konuştuğum insan var. Gelen turistler çoğunlukla Kuzey Almanyalılar, Saksonyalı Leipzigliler ve Macarlar. Tek Viyanalı gözüme çarpmadı. Fakat bunlar benim umurumda değil. Kendimi işime verdim. Gözden geçirdiğim nuvelim pek zor değil. Şu anda içinde bulunduğum ruhsal durumun gerçek nedenleri pek yok. Daha doğrusu ne işim, ne de sigara. Denemek için iki günlüğüne sigarayı elime almadım. Galiba daha çok bir yaş sorunu. Kendi kendimi ölümsüzlük düşleriyle aldatmak istemiyorum. Benim yaptığım ve yapabileceğim edebiyatın ne kadar sınırlı olduğunu biliyorum. İnsanlığa pek inancım yok, çok az şey de beni sevindiriyor. Ancak şunu da biliyorum, kimi zaman böyle krizler olumlu sonuçlar getireceği gibi, kişiyi daha çok krizlere de sürükleyebilir. Fakat her ikisi de insan için olağandır. Örneğin bunu Leonhard Adelt'te görüyorum. Savaş ve savaş sonrası yıllarında ne gençliğini, ne de mutluluğu yaşayabildi. Savaşın yıpratmış olduğu sinirlerimiz ne yazık ki yine tamir olmadı, kötümserlik içimize işledi... Eserlerimin şu sıralar 10 bin, ya da 150 bin satmasından fazla bir beklentim yok, her şey yeknesak. Önemli olan yeni bir şeye başlamak. Değişik bir yaşam, başka bir hırs... Varoluşumuza da başka gözle bakmalıyız. Değişmeliyiz, sadece dış görünüşümüzle değil.

Konferans gezileri bence artık pek akıllıca değil. Zayıf olduğum, hayır, diyemediğim ve başka şeyler de görmeye kendimi zorladığım için yaptım onları. Gelecek yıllarda çok, fakat kısa yolculuklar yapmaya zorlayacağım kendimi. Sanırım bu ikimizin de yararına olacak.

Kendine iyi bak. Sana sonsuz selamlar.

Stefan

Lucka'yı bir ara ziyaret etmek istiyorum. Ekteki mektubu lütfen Bay *W.H.I., Maas*'a yolla. Ancak adresi yanımda yok, lütfen sen ekle.

Stefan Zweig 1 Kasım 1925 günü Zürich'e gider. Rheinfelden ve Basel'de kalır. 3 Kasım 1925'te de Lyon üzerinden Marsilya'ya geçer. Bu kentte Hôtel Beauvau'da konaklar ve Ben Jonson'un Volpone'si üzerinde çalışmalar yapar.

Marsilya, 5.11.1925, Perşembe

Sevgili Fritzi,

Sana bu mektubu şu ilginç kâğıda (Quai des Belges'deki Restaurant Basso'nun yemek listesinin bir sayfası) yazmamın nedeni, balık çorbasını *kaynağında* içtiğimi kanıtlamak... Dün çok olağanüstü bir gün geçirdim. Önce şöyle bir yüzdüm. Bunu yapmak zorundaydım, sular öylesine mavi, güneş öylesine pırıl pırıldı ki... Sanki burada yaz vardı. Çok güzel bir kent. Yaşam, güç, çeşitlilik ve sonsuz gerilim dolu. Güzel hava bana sadık kalmaya devam ederse çevreye kimi gezintiler yapmak istiyorum. Güneş bugün de ışıl ışıl. Güzel kitaplar okuyor, mükemmel yemekler yiyorum. Senin onuruna da bir ıstakoz ziyafeti çektim kendime. Denizciler mahallesine pek giremedim. Dün akşam sokaklarında gezinirken yanıma yaklaşan bir polis buralarda tek başıma gezinmememi öğütledi. Mahallenin sokaklarında lambalar yanmıyor, ürperticiliği savaş yıllarındaki kentlerimi andırıyor. Tanrım, insan burada ne kadar ucuz yaşayabiliyor. Bir pansiyon gördüm, odaları deniz manzaralı, adı *de Tanulle*, geceliği 5 mark bile değil... Bizim oraların sevimsiz ikliminde yaşam boyu tir tir titrediğimiz için nasıl da budalayız! İnsan burada daha kolay neşeli olabiliyor...

Yolculuğum planladığım gibi geçecek. Kendimi burada çok iyi hissediyorum, geldiğim ilk gün pek çalışmadım, sadece okudum. Tohum satan bir dükkân henüz gözüme çarpmadı. Fakat aramaya devam edeceğim.

Lütfen kendinize iyi bakın. Sizden mektup gelip gelmediğini yarın merkez postaneye tekrar soracağım.

Çok içtenlikle,
Stefan

Az önce mektubunu aldım. Teşekkürler!

Hotel Beauvau Marseille
10.11.1925 Salı akşamı

Sevgili çocuk,

Postanın küçük bir harikası! Pazartesi günü Münih'ten yolladığın kartpostalı bu akşam aldım! Buradan sonra nerelere gideceğimi de şimdi telgrafla geçiyorum. Yarınki çarşamba akşamı *Avignon*'a gidiyorum. Orada perşembe sabah 11'e kadar kalacak, akşam 6'da da *Dijon*'da olacağım. Eğer oradan hoşlanırsam ve gelmesi için yüreklendirdiğim Frans da gerçekten gelirse cuma gecesi de Dijon'da kalacağım. Yoksa cumaya Villeneuve'de olacağım. Böyle yaparsam kendimi yormadan iki kent görmüş olurum.

Ayın yirmisinde Zürich'ten yataklı vagona binecek ve ertesi gün sabah 9'da, umarım iyice dinlenmiş, Salzburg'da olacağım. Tanrı'ya şükür, arada sırada edebiyat ve Yahudiler konularını tartışmamak, hayatın gerçeklerini hissetmek bana çok iyi geldi. Zarfın içine biraz silik çıkmış da olsalar, iki fotoğraf koyuyorum. Fotoğraf makinesini nasıl kullanacağımı pek bilmiyorum. Fotoğraflardan birinde otel odamın penceresinden görünen manzarayı, diğerinde de bir şilepten hindistancevizi boşaltan işçileri görüyorsun.

Hyères'e gitmedim, deniz çok dalgalıydı, sular kapkaraydı. Hâlâ da devam ediyor, pırıl pırıl havada inanılmaz bir fırtına var. Kusmak istersem bunu otel odamda da yaparım. Gemiye binip Hyères'e gitmeme gerek yok, Avusturya gazetelerini okumam yeterli... Yine Châteaus des Papes'i ziyaret edeceğim, fuarda keyifleneceğim ve bütün ruhsal huzursuzlukların avutucu limanı Villeneuve'e uzanacağım...

Holz'a yazdığım kısa mektuba bugüne dek yanıt gelmedi. Sanırım mert beyaz sakallı başka yörelerde geziniyor! Burasını Paris'le kıyasladığımda bana bizim Linz'i anımsatıyor. En güzel yanı da, liman sokaklarının kirliliği! Sana bu sokaklardan birini şöyle bir anlatayım: Puro satan bir dükkânın hemen yanı başındaki dükkânda dört inek duruyor, kaldırım taşının yanından akan sularda çocuklar kendi pislikleriyle oynuyor, dört katlı binalardan en az

500 insanın kirli çamaşırları sarkıyor, şarkılar mırıldanan kör dilenciler sebze sandıkları ve tüyleri dökülmüş pireli kediler arasında tökezleyerek dolaşıyor. Bütün bu sokaklar dosdoğru bulvarlara ulaşıyor.

Sağlıcakla kal, keyfini bozma, şefkatle beni düşün, öpücüklerini Suse'ye armağan et ve her şeye karşın iyimser kal, öfkeli kıskançlığını da dışla...

Selamlar sana,

Stefzi

Salzburg, 13.11.1925, Cuma

Sevgili,

Günler uçar gibi geçiyor. Bugün Schreyer telefon etti, onu akşama göreceğim, sana selamları var. Metzl'in de... Postayı halletim. Bugün sana uzun mektup yazamayacağım. Evdeki işlerle kafam dolu. Her şeyle ben ilgilenmek zorundayım. André'yi sürekli yazı makinesinin başından kaldırmaya uğraşıyorum, Hanni'nin dersen yaramazlıktan başka şey yok kafasında. Suse sık sık dışarda. Evde olduğunda da yorgun. Bana destek olacak birine yine gereksinim var. İşler azalmıyor, ev de küçülmüyor... Burası o kadar güzel ki! Fakat kimse doğru dürüst tadını çıkarmıyor. Hiç olmazsa köpeğimiz Kaspar evin bütün eşyalarını kullanıyor. Ben evden dışarı pek çıkmasam da, sürekli hareket halindeyim. Bu da fena sayılmaz!

Rolland'lara içten selamlarımı söyle, güzel oteline, İsviçre'nin Dents du midi dağlarına da.

Sana sarılan

Mumu'n

Stefan Zweig 13 Kasım 1925'ten 19 Kasım 1925 tarihine kadar Villeneuve'de Hôtel Byron'da konaklar. Orada Romain, Madeleine ve baba Èmile Rolland'ı ziyaret eder. Sonra Basel ve Zürich üzerinden Salzburg'a döner.

Villeneuve, 15.11.1925 Pazar akşamı

Sevgili Fritzi,

Hüzün dolu mektubuna teşekkürler. Ancak evde niçin hâlâ okadar çok iş olduğunu anlayamıyorum. Hem sen kısa süre önce Münih gezinden döndün. Fakat benim de çoğu zaman böyle ruh hallerim olur ve bunun ne demek olduğunu iyi bilirim. Otel şu sıralar boş sayılır, sakinliği korkutucu. Rolland'ın görünüşü pek sağlıklı, Madeleine ve bu yıl doksanına basacak babası iyiler. Yaşlı adam her sabah gazetesini almak için Territet'e kadar yürüyor. İçlerinde en dinç olanı o gibi. Anlatacak çok şey var. On dokuzu akşamüstü buradan ayrılacağım. Herhalde yine Basel'e uğrayacak, Roniger'le görüşecek, bazı ufak tefek işi halledeceğim. Planladığım gibi yirmi biri sabahı da Salzburg'da olacağım. Seni keyifli bulacağımı ümit ediyorum.

Suse'ye çok selamlar.

Stefzi'n

Yarın mektup yollamayacağım, fakat buradan ayrılmadan önce sana yazacağım.

Romain Rolland'ın 60. doğum günü nedeniyle Stefan Zweig Zürich Tiyatrosu'nda düzenlenen törende uzun bir konuşma yapar. Maxim Gorki, Duhamel ve Stefan Zweig'ın hazırladığı "Liber amicorum Romain Rolland" adlı doğum günü kitabı Emil Roniger'in Rotapfel Yayınevi'nce basılır. (Erlenbach-Zürich, 1926)

Zürich, 24.1.1926

Sevgili Fritzi,

İlk bağımsızlık denememi çok mükemmel başardım... Salon ağzına kadar doluydu, eski dostlar da oradaydı, hepsinin sana selamı var, örneğin Morisse, Beran, Faesi, Steinberg... Sonra Emil Ludwig ve Roniger'in de. Alfred ve Stefanie bugün buradan ayrıldılar, her şey yolunda. Akşama Basel'deyim, yarın da Frankfurt'ta.

Dün Rolland ile telefonda görüştüm.

İçten selamlar,

Stefan

Stefan Zweig, 25 Ocak 1926'dan 7 Şubat 1926'ya kadar Almanya'dadır. Frankfurt, Wiesbaden, Bonn, Hamburg, Berlin ve Lübeck'te konferanslar verir. Bu arada Friderike, Stefan'ın anne ve babasını ziyaret için Viyana'ya gider.

Viyana, 29 Ocak 1926

Sevgilim,

Bizler için güzel bir gün, senin için ise yorucu. Fakat bugün Avrupa'nın birçok yerinde insanların duyguyla onu anmaları ne güzel. Sen Berlin'de, Friedmann Leipzig radyosunda, Erwin Rieger burada ve daha birçok dost her yerde, içten ve canı gönülden onu kutluyor!

Senin kitabını birçok kitapçıda, Rolland'ın fotoğrafının ve kitaplarının yanında gördüm. Vitrinlere sanki küçük dua masaları koymuşlardı... Felix Braun, Neue Zürcher gazetesinin toplantıdaki konuşmandan güzler sözler almış olduğunu anlattı. Ne yazık ki o gazeteyi bulamadım...

Sevgilim, sana buradan çok selamlar. Umarım Hamburg bu kez de hoşuna gidecektir.

Sana sarılan,

Mumu'n

Hotel 'Stadt Lübeck'
Lübeck, 1.2.1926

Sevgili Fritzi,

Anılarımızın kentinden sana güzel selamlar! Bu gezimin şaşırtıcı başarısıyla kafam biraz karışık. Yıllar sonra dün yine Oda Tiyatrosu'ndaydım. Bugünkü konuşmamın da biletleri tükenmiş. İzleyicilerin ve gazetelerin büyük ilgisi beni rahatsız etmiyor desem yalan söylemiş olurum... Her neyse, gezi yakında sona eriyor. Sadece yarın, hoşlanmadığım Berlin var. Hamburg'da her gece saat 4'e kadar St. Pauli'deydik... İnanılmaz bir eğlence ve keyif!

Yürekten selamlar,

Stefan

Baban bugün öğleden sonra birden fenalaşmış. Saat 2.30 treniyle yola çıkmak istiyorum, akşama sen de gel, birinci mevki yataklıya bin.

Trene yetişebilirsem Alfred'e telefonla, ya da telgrafla haber vereceğim.

(Friderike Zweig'ın yola çıkmadan önce eşine evde bıraktığı not)

1845 Prossnitz doğumlu, Bohemya'da, Reichenberg yakınlarındaki Yukarı-Rosentahl kentinde M. Zweig şirketi kurucusu ve şefi Moriz Zweig 2 Mart 1926 günü Viyana'da ölür. Ölüm ilanında geride kalanların adları şöyle yazılmaktadır: Ida Zweig, doğuşu Brettauer, Alfred ve Dr. Stefan Zweig, Stefanie ve Friderike Zweig. Cenaze töreninden sonra Ida Zweig Salzburg'a gelir ve Kapuzinerberg'deki villada birkaç gün kalır.

Friderike ve Stefan 25 Mart 1926'dan 15 Nisan 1926'ya kadar bir Fransa yolculuğu yaparlar. Monte Carlo, Canes, Marsilya, Montpellier, Narbonne, Cacasonne, Toulouse, Poitiers ve Paris'i ziyaret ederler.

Yeniden düzenlenmiş olan Festival Sarayı'nda 7 Ağustos 1926 akşamı Salzburg Festivali Jedermann oyunu ile açılır. Stefan Zweig 7 Ağustos 1926 ile 25 Ağustos 1925 arasında İsviçre'dedir. Zermatt yakınlarındaki Riffealp'de on iki gün kalır. Orada Fransız politikacı, ("Lyon Celladı") bakan Joseph Fouché'nin yaşam öyküsünü yazmaya başlar.

Riffealp, 14.8.1926 Cumartesi

Sevgili Fritzi,

Habelerin için pek çok teşekkür. Burada hava hiç değişmedi, hep güzel. Sık sık gezintiye çıkıyorum, çalışıyorum, Fouché taslağını hazırlıyorum. Az konuşuyorum ve kendimi çok iyi hissediyorum. Tabii bunda gökyüzünün her gün güzel oluşunun da büyük rolü var. Buralara üç gün aralıksız yağmur yağsa, dondurucu soğuklar oluşurdu. Riffelalp sessizliği sevenler için bulunmaz bir yer. Bazı Amerikalı kadınlar, tenis oynamadıkları zaman sabahtan akşama dans ediyorlar. Hepsi de küçük gramofonlarını yanlarında getirmiş. Otelde müzik var, bu bana güzel bir sürpriz oldu. Çünkü Viyanalı bayan piyanist Louise Wandel ile bir kemancı, ikisi de çok değerli müzisyen, öğleden sonraları Beethoven'den Mussorgsky'e oda müziği yapıyor. Fakat pek ilgi yok, sadece iki-üç kişi onları dinliyor. Akşamları ise caz ve çarliston çalmaları gerekiyor 'cumbur

cemaat' için! Bu değerli sanatçıları böyle gramofon müziği yaparken görmek insanı çileden çıkarıyor. Fakat yaptıkları çok akıllı, çünkü parasız tatildeler burada, üste de para kazanıyorlar ve ilerdeki konserlerinin provasını yapıyorlar...

Buradan sonra nereye gideceğimi bilmek istiyorsun. Ben de. Çünkü Rolland'dan henüz haber alamadım. Ona gitmezsem, güneye uzanacağım. Ancak en erken salı günü buradan ayrılacağım. Sana hemen telgraf çekerim. Posta iyi çalışıyor. Çarşamba yolladığın mektubu cuma günü saat üçte aldım.

Hepinizin iyi olduğunu umarım. Leonhard Adelt'in Berliner Tagesblatt gazetesine *Jedermann* hakkında yazdığı çok kısa haberi okudum. Bu eserin üzerine daha çok eğilmeliydi.

Şimdilik bu kadar. Devamı, senden mektup geldiğinde...

Hepinize candan selamlar,

S.

Az önce senden kartpostal, Rolland'dan da mektup geldi. Kararsızım! Tabii beni evine davet ediyor, fakat çok ziyaretçisi olduğundan şikâyet ediyor, kız kardeşinin çok yorulduğunu da yazıyor. Zavallı! Cenevre gölünün kıyısında bir yaz okulu açmışlar, gelecek yıl da Hotel Byron'un önüne kıyıya 150 kabineli bir plajla bir Café kurmayı planlıyorlarmış. Ve bütün gün dans müziği! Onun da durumu bizim Salzburg'dakinden iyi değil. Bir 'sığınak'tan panayır yeri yapıyorlar! Gitmeye kalkarsam sadece iki saatlik bir yolculuk gerekli. Fakat dediğim gibi henüz karar vermedim. Ayın on sekizinde ona gidip, bir gün kalırsam Salzburg'a erken dönmüş olurum. Belki Zell am See, ya da Thun gölü kıyısında da birkaç gün konaklayabilirim. İtalya dersen Villeneuve'e göre karşı tarafta kalıyor. Oradan Brig'e dönüş için de iki saat tren yolculuğu gerekli. Bu pek önemli değil de, Lago Maggiore için sadece 5-6 gün kalıyor geriye. Hele bir bekleyelim, karar verdiğimde sana telgraf çekerim. Rolland'ın mektubundaki yorgunluk belirtisi pek hoşuma gitmedi. Beni candan davet ediyor evine, fakat yine de satır aralarında bir iç çekme duyuyorum gibime geldi...

İçten selamlar,

S.

Zweig Villeneuve'de ve Thun gölü kıyısındaki Gunten'de birkaç gün geçirir.

Villeneuve, 21.8.1926, Cumartesi

Sevgili Fritzi,

Buraya geldiğimde beni bekleyen her iki mektubuna da teşekkürler. Elimden gelse hep burada kalmak isterdim. Öylesine sakin ki... Güzel bir yaz sıcağı da var. Fakat Rolland'ı rahatsız etmekten çekiniyorum. Buradan birkaç günlüğüne başka bir yere de gitmeyi düşünüyorum. Arlberg Ekspresi'nde yer bulursam salı, olmazsa çarşambaya evdeyim. Salzburg'un beni rahatsız edeceğinden korkmuyorum. Şu sıra oldukça sakinim, kendime az şeyi dert ediyorum. Gelecekteki çalışmalarımı artık berrak görüyorum. Sen bir yere gideceksen bunu yakında yap derim. Eylülden sonra evde yine normal bir yaşama dönelim istiyorum. Düzenli yaşayalım, çocuklar da, herkes sağa sola gitmesin... Hep böyle şeylere kafa yormak istemiyorum. Bu nedenle senin 26, ya da 28 Ağustos'ta yolculuğa çıkman bence çok yerinde olur. Böylece eylül ortasından sonra da evdeki yaşam benim kafamdan geçirdiğim düzene girer.

Hiçbir yere gidemiyorum, diye yazman da beni çok şaşırttı. Tam on sekiz gün evde değildim, çok yemek pişirmeye gerek yoktu, tiyatro biletleri için bıraktığım bir milyon... *(Mektubun bundan sonrası bulunamamıştır).*

Friderike, Alix ve Suse Venedik'teki Hotel Bortoli'de üç hafta geçirirler. Orada Felix Braun, kız kardeşi Kaethe ve kayınbiraderi Hans Prager ile görüşürler. Benno Geiger, Arthur Kahane ve başka dostlara da Venedik'te rastlarlar.

Venedik, Lido, 16.9.1926

Sevgili Stefan,

Deniz kıyısında oturmuş, sana bu mektubu yazıyorum. Gördüğün gibi kurşunkalem kullanıyorum. Sular çalkantılı. Senden dün ve bugün gelen kartpostallara çok teşekkürler. Münih'e gideceğini Leonhard bildirmişti, Schmidtbonn'un oraya geleceğini de. Böyle iyi dostlarınla Münih'te Leonhard Adelt'in komedisini izleyeceğin için seviniyorum.

Burada tanışlara rastlamış olduğumuzu çocuklar sana yazmıştı. Felix'in görünümü çok iyi, fakat başından geçen kimi olayla sinirleri çok bozuk gibi. Biraz bencil de olsa, Felix'e adresimi yazmadığım, onunkini de bilmediğim için çok memnunum. Yoksa daha buraya gelir gelmez tatil rahatsız başlamış olurdu. Kaza sonucu gözünden yaralanan Hans Prager'e Venedikli bir doktorun kötü bir teşhis koyması sonucu Felix ve Kaethe neredeyse sinir krizi geçirmiş. Hatta Kaethe altı aya yakın evden dışarı adımını atmamış. Onlara ne kadar üzülsem de, buradaki sakin günler benim için çok önemli, elimden geldiğince onlara sahip çıkacağım! Fakat yine de Felix'i biraz sakinleştirebildim, Prager'lere ne kadar çok iyiliği dokunmuş olduğunu anlattım. Artık burada biraz dinlemesi gerektiğini de söyledim. Tatilini iki gün uzatmaya karar verdi.

Dün Palazzo Geiger'de büyük eğlenti vardı. Rodaun'lu küçük sevgili çocuk bekliyormuş! Ben oraya gitmedim, çok cana yakın Kahane ailesiyle birlikte oldum. Biliyorum, sen de onları seversin, onlara değer verirsin. Benimle beraber olmaktan memnun kalmış gibiydiler. Senin ona yazmış olduğunu söylediğin mektubu ancak ayın on dokuzunda Berlin'e döndüğünde alacağını belirtti. Sizlerle Münih'te buluşmasının güzel olacağına onu inandırmaya çalıştım,

fakat kararı olumsuz oldu. Bundan sonraki Salzburg ziyaretlerinin kışın olmasını istiyorlar. Aralarında çok iyi anlaşıyorlarmış gibi. Ne mutlu olmalı o kadın, sevdiği adamdan üç erkek çocuk sahibi olduğu için...

Münih'teki dostlarına benden de selamlar söyle. Bahr'ı görecek misin? Kahane onu Garmisch'te ziyaret etmiş ve iyi görmüş. Sana 'en iyi' değil, 'en içten' selamlar yollayan

Mumu

Ekim sonunda Stefan Zweig, tiyatro eseri "Volpone"nin Burg Tiyatrosu'ndaki provalarında bulunmak için Viyana'ya gider. Albert Heine Volpone, Raoul Aslan da Mosca rolündedir. 6 Kasım'daki ilk gecesinde eşi Friderike de büyük bir olasalıkla onunla beraberdir.

24 Kasım 1926'dan 14 Aralık 1926'ya kadar Stefan Zweig bir Almanya gezisi yapar. Dresden, Leipzig, Mainz, Wiesbaden, Köln, Aachen, Düsseldorf, Dortmund, Duïsburg, Essen ve Berlin'de Rolland, Goethe ve Hölderlin üzerine konferanslar verir.

Telgraf: Bayan Friderike Zweig, Kapuzinerber 5
Köln, 2.12.1926, Saat 16

Zweig kapuzinerberg salzburg
İyiyim fakat mektup gelmedi
cumartesi sabahına kadar
domhotel stefandayım

Salzburg, 2.12.1926 Perşembe

Sevgili,

Sana hemen hemen her gün yazıyorum. Az önce aldığım telegrafında ise eline mektup geçmediğini söylüyorsun. Biri benim yazdığım, diğeri de senin adına gelmiş iki mektubu Köln'e yolladım. Bu arada mutlaka eline geçmiş olmalılar. Sevgili, Suse kendini çalışmalarına vereceğine elinden geldiğince bana yardımcı oluyor. Yine de yapacak çok işim var. Bir de üstelik buradaki pek akıllı olmayan üç insanla uğraşmam gerekiyor. Meingast ile diğer iki hizmetkârla... Bayan Meingast sürekli adresleri yanlış yazıyor, örneğin mektuplarda 'sözleşme' ile 'yayınevi'ni karıştırıyor (bugün gelen bir mektupta karşı taraf ne olduğunu soruyor), hazır zarflara senin mektuplarının kopyalarını koyarken üzerlerine mektubun kimin için olduğunu not etmiyor! İkinci sekreter Rosa Fuchs'un ise yapacak işi az, kendisi güvenilir biri, sakin ve alçakgönüllü, ağzını sıkı tutmasını da biliyor. Bana kalırsa Meingast verilen işin altından kalkamıyor. Bu konu üzerinde bir düşün, biraz paraya kıymaya değer. Bunu önerirken sakın benim işten kaçındığımı filan sanma. Elimden geldiğince onlara yardımcı oluyorum ve bunu yaptığım için de mutluyum. Fakat ne güzel olurdu başkalarının zaman ayıramadığı şeylere ben zaman ayırabilseydim... Şu sıralar kendimi ne kadar çok sana konsantre etmek istiyorum, fakat başaramıyorum. Mağarada doğmuşların bu ülkesinde kimseye güvenilmiyor. Suse'nin desteği bana çok iyi geliyor. Fakat evde çalışanlar onun söylediklerini dikkate almıyor. Suse bu gibi işlerle haşır neşir olduğu için pek rahat değilim...

Sevgilim, sana bu konuları önceki, eline geçmediğini sandığım, mektubumda da yazmıştım. Şimdi ise mutlaka bilgilenesin diye tekrar ediyorum. Güzel kitaplar geldi. Sana sarılıyorum. Kendine dikkat et. İçten selamlarla,

Kuzu ve Mumu

Stefan Zweig bu arada Salzburg'dan taahhütlü iki mektup alır. Mektupların içeriği onun için pek anlaşılır değildir.

Dom Hotel Dom alanı
Köln, 3.12.1926

Sevgili çocuk,

Haberlerini aldım, teşekkürler. Ben sana birkaç kez söyledim, "taahhütlü" mektupların adresi "Hotel XXX, Stefan Zweig için" olacak ve zarfın üzerinde otel resepsiyonuna bırakılabileceği de yazılacak, diye. Yoksa postacı beni bulana kadar otele gelir gider! O zaman da çoktan Köln'e gelmiş olan mektuplarını geç alırım. Yazdıklarının içeriğine gelince, ya bana her şeyi yazma, ya da anlaşılır şekilde yaz. Bırak Bayan Meingast senin yazdıklarını daktiloya çeksin. Breslau'daki tiyatro üzerine yazdıklarını pek anlamadım. Lütfen, sevgili çocuk, yazılanların anlaşılır ve okunur olmasını istiyorsak, dikte et sekretere, o da daktiloyla yazsın... Zor anlaşılır haberler yerine, hiç habersiz mektupları ben yeğlerim. Biliyorum sevgilim, nasıl bir uğraş içinde olduğunu da. Fakat kurşunkalemle yazmış olduğun ve üzerinde sekiz kez düzeltme yaptığın mektupları Salzburg'a döndüğünde sana göstereceğim. Bakalım sen onları kolayca okuyabilecek misin?

Buradaki yaşamımdan memnunum. Essen'deki Goethe-Hölderlin konuşmamdan pek memnun kalmadım. Buradaki okumam ise çok memnun ediciydi, hatta Hamburg'dakinden çok daha başarılı oldu. Kentte bir Kreisler konseri olmasına karşın salon ağzına kadar doluydu. Oturacak yerlere ilaveler yapılması gerektiği için toplantı biraz geç başladı. Gelenler çok dikkatli dinleyicilerdi. Aralarında çok sayıda din adamının olması özellikle dikkatimi çekti. Toplantının sonunda yüz kadar kitabımı imzalamak zorunda kaldım. İmza için masama gelenler arasındaki çok güzel genç bayanlara daha özel bir şekilde teşekkür etmeyi arzulardım... Köln Edebiyat Cemiyeti yetkilileri son yedi yılda yaptığı toplantılarda salonun ilk kez dün akşam böylesine dolu olduğunu söyledi. Benim

için bambaşka bir dünya olan Köln'de bu kadar ilgiyi çok duygulandırıcı buldum. Burada insanlar iyi şeyler okuyor. Onlar yazarlarına sadık, okurken de çok dikkatliler...

Bugün müzeyi ziyaret edeceğim, katedraldeki hazine bölümünü de gezeceğim. Fakat bütün bu işlerimin arasında gördüğün gibi sana oturup bu uzun mektubu mürekkepli kalemle yazmaya da zamanım var! Yarın Aachen'de, pazara da Düsseldorf'tayım. Orada Viertel ile sonunda görüşecebileceğim, daha doğrusu görüşmeye çalışacağım.

Evdeki her şey için en iyi dileklerimle

Stefan'ın

Hotel Prinz Friedrich Carl

Berlin, 9.12.1926

Berlin bana ürkeklik veriyor!

Heck'ten gelen mektubu anlamıyorum. Ben ondan, Leipzig'den yolladığını söylediği ve Bach müsveddelerinden söz ettiği bir telgraf almadım ki! Acaba telgraf peşimden mi yollandı, hem nereye? Lütfen en iyisi bana gelmiş olan bütün postanın giriş tarihlerine göre bir listesini yapın da, ben döndüğümde kontrol edebileyim. O zaman ortaya çıkar neyin cevaplandığı, neyin peşimden yollandığı, neyin de bir yerlerde kaybolduğu.

Lütfen bana açıkça bildir, Stock'un ne yazdığını. Sen sadece bir mektuptan söz ediyorsun. Bunun bana ne yararı olabilir?

Kapuzinerberg 5

Salzburg 5 Aralık 1926

Sevgili Stefan,

Sitem dolu mektubun dün elime geçti. Bir yanlış anlaşma olduğu belli. Yanıtlaman gerek her şeyden ben seni haberdar etmiştim. Walter Gynt'e ben doğrudan yanıt verdim, tiyatro müdürü Geyer'e de yazdım. Bence bu yeterliydi. İçine zarflı mektuplarını koyaca-

ğım Berlin zarfı da hazır. Sen istediklerini oradan hemen postalayabilirsin. Zarfın içine, canın isterse, ya da Berlin'de planladığından daha uzun süre kalacaksan, halledebileceğin çeşitli konuların bir listesini de koyuyorum. Yolculuklar sırasında böyle şeylere ne zamanın var, ne de rahatın.

Meingast'la, daha önce de yazmıştım, çalışamıyorum. Çaba gösteriyor, fakat çalışırken kafasını pek kullanmıyor. Ondan uzak duruyorum, çünkü birlikte çalışmaktan pek zevk duymadığım gibi, gereğinden fazla da çalışmak zorunda kalıyorum. Bundan vazgeçmeye kendimi zorluyor, onun olumlu yanlarını da görmeye çabalıyorum. Fakat daha yazısını gördüğüm an, seni sarmasını arzuladığım o ortam yok olup gidiyor. Tabii var bunun nedenleri. Ben her şeyi kolay yoldan hallediyorum. Örneğin listeyi hazırladım, mektup kutularını da ben üstleneceğim. Sadece sırası düzenlenmiş mektupların kutulara konmasını, makalelerin ve kopyalarınının sıraya konmasını da ona bıraktım. Yakında kaynakça gibi bir şey hazırlamak niyetindeyim. Alix ile beraber oluşturduğumuz büyük kaynakçayı şimdi Bayan Meingast'a listeler halinde daktiloya çektireceğim. Bu hep gerekli olabilir ve yakında kabul edeceğini umduğum monografinde kullanılabilir.

Suse ve ben seni kucaklıyoruz. Burada kar var. Kendine çok iyi bak, sevgili.

Sana sarılan Mumu'n

4 Aralık 1926 günü Friderike 44. yaşını kutlar. Friderike'nin önerdiği bir monografi Erwin Rieger tarafından hazırlanır ve 1928 yılında Berlin'de "Stefan Zweig. Bir İnsan ve Eseri" adı altında yayınlanır.

Telegraf, Dortmund, 7.12.1926, Saat 20.50

zweig kapuzinerberg salzburg
mektubunu burada aldım
doğum gününü unuttum
çok affedersin en iyi dilekler stefan

Berlin, 10.12.1926

Kovalanan bir yaban domuzu gibiyim. *Volpone*'nin Halk Sahnesi'ndeki ilk gecesi ayın on sekizinde. Burada pek kalamayacağım. Salı akşamı ayrılmayı tasarlıyorum. Tiyatro eleştirmeni Donath'ın doğum günü daveti çok hoştu, onu kutlamanı anımsatmayı unuttum, Victor Fleischer pek hoşnut değil (haklı), Camill Hoffmann'ın keyfi yerinde... Bir sürü tanış, yabancılar da, Lernet, Alfred Polgar, Bruno Frank, vb. Pazar matine okumasının biletleri çarşambadan tükenmiş. Çok tuhaf, kendimi bir tenora benzetiyorum.. Felix Bloch, *Volpone*'nin başarılı olacağına inanıyor. Çok yorgunum, aşırı alkol, sigara ve az da uyku... Üstelik biraz nezlem var, üşütmüş gibiyim, yanmayan kaloriferlerden ve soğuk tren kompartmanlarından... Duisburg'daki toplantıya bir süre ara vermek zorunda kaldım, sesim aniden yok oldu, fakat salondaki 700 kişi yok olmadı. Cumartesi tek boş akşamım, Fischer'lerin Grunewald villasında büyük partiye davetliyim. Bugün konuşmanın ardından iki saatliğine ortadan yok olmak istiyorum. Pazar günü de Bristol otelinde benim için bir akşam yemeği verilecek. Ünlü kişiler katılacak. Pek hoşuma gitmiyor, fakat kurtuluş yok. Oh la glorire quelle saleté! Quelle ordure! *Ah, ün ne kirli! Ne kadar pis!* Ancak yakında Salzburg'un tadını çıkaracağım. Bütün büyük kentler çılgınlıkların at oynattığı yerler, hele Berlin. Burada her şey üst üste geliyor. Bütün dostlar telefonlardan ve tanrının günü yapılan davetlerden bitkin. Hepsi de uykusuzluktan inliyor. Salzburg'dan gelen biri olarak ben en aklı başında kişi sayılıyorum. Ve sen kuzucuğum, için kan ağlasa da hiç yakınma ve beni hep düşün. Stenografiye çalış. Senin durumun benimkinden daha iyi.

Suse'ye ve herkese selamlar.

Stefzi

20 Şubat 1927 Pazar günü Zweig, 29.12.1926 tarihinde Val Mont'da vefat etmiş olan Rainer Maria Rilke'yi anmak için Münih Residenz Tiyatrosu'nda düzenlenen törende bir konuşma yapar.
1927 yılı martının ilk haftasında Friderike ve Stefan Côte d'Azur'a giderler. İki hafta süreyle Cannes'daki Hôtel Château Saint Georges'da konaklarlar.
27 Mart - 31 Mart 1927 tarihleri arasında Viyana'da düzelenmiş olan Beethoven yüzüncü yıl törenlerine katılmış olan Madeleine ve Romain Rolland 3 Nisan'da Zweig'ları Salzburg'da ziyaret ederler.
3 Ağustos 1927'den 21 Ağustos 1927'ye kadar Stefan Zweig İsviçre'nin Yukarı Engadin bölgesindeki Zuoz'da kalır. O günlerde Kapuzinerberg'deki villanın kalorifer düzeni değiştirilir, kalorifer karpitten gaza geçer.

Castell Kaplıca Oteli Zuoz
Yukarı Engadin Cuma, 5.8.1927

Sevgili Fritzi,

Sonunda iyi bir oda ele geçirebildiğim için (balkonlu, güzel havada çalışabilecek ve güneş banyosu yaparak kitap okuyabileceğim) pek memnunum. Otel çok güzel, kibar bir yer. Müşterilerin hepsi de Alman ve İsviçreli. Yahudi hiç yok. Ne yazık ki Karlsruheli biri beni tanıdı. Pek ortaya çıkmıyor, saklanıyorum. Sadece yemekten yemeğe aşağı iniyorum.

Tedavim konusunda sana önce bir sırrımı açıklayayım: Salzburg'dan trene bindiğimden bu yana ne bir sigara tellendirdim, ne de bir yudum kahve içtim. Böylece onlara bir anda son verdim. Şimdi burada yüksek dağların güneş dolu havasını ciğerlerime çekiyor ve Amerikalılar gibi tütün çiğniyorum. Doktor tansiyonu-

mu bir gencinki kadar iyi buldu, sert hareketlerde de yorgunluk belirtisi yok. Herhangi bir tedavi önerisinde bulunmadı. Sadece şunları uyguluyorum: Sabah yedide uyandırılıyorum, yedi buçukta ormanlara ve çayırlara bakan bir dağ kulübesinde solunum jimnastiği başlıyor. Başkaları yünler içinde titrerken ben kısa bir şorttan başka bir şey giymeden jimnastiğimi yaparak onları şaşırtıyorum. Sekiz buçukta da sıcakla başlayıp, soğukla sona eren bir duş alıyorum. Ardından da sevimli bir masajcı bayan tarafından iyice kurulanıyorum. Bütün bunlardan sonra da kahvaltı geliyor. Böylece saat dokuz olduğunda serbestim. Çoğu müşteri tedaviye saat onda ve güneş yükselirken başlıyor. Benim yaptığım daha idareli... Henüz çalışmaya başlamadım. Fakat *Casanova* denemesinin her şeyini hazırladım. Sigarayı bırakmak yürekliliğini gösterdiğim için de büyük onur duyorum, kendimi çok iyi hissediyorum. Doğa Riffelalp'ta daha güzel, hava daha güçlüydü. Fakat buradaki odam oldukça geniş, büyük balkonunun üzeri kapalı. Yağmur yağsa da dışarıda oturup çalışabilirim. Yemekler de mükemmel ve bol. Mönüdeki bazı şeyleri almıyorum. Bugün kendime izin verdim ve Pontresina'daki Ebermayer'e gideceğim. Anlaşabileceğimizi umuyorum. Sigarayı bırakma kahramanlığını gösterdiğim için kendimle çok gurur duyuyorum. Böylece seni ve başkalarını da tedirginlikten kurtarmış oldum. Burada sakince yaşıyor ve eşsiz havanın tadını çıkarıyorum. Hep böyle olacağımı ve sizlerden de iyi haberler geleceğini umarım.

İşte, bu bir yaz mektubuydu. Bundan sonrakiler Alix'in yolladıklarına benzeyen kısa kartpostallar olacak. Çünkü burada yaşam, düşündüğümden de çok muntazam ve yeknesak geçiyor. Tanışlardan uzak durmak için çaba göstermeye ve iyice kabuğuma çekilmeye kararlıyım.

Hepinize yürekten selamlar,

Stefan

Salzburg, 9.8.1927 Salı

Sevgilim,

St. Moritz ve Zuoz'dan yollamış olduğun mektupla kartpostallara çok teşekkürler. Bugün birikmiş mektupları hallettim, yeni mektup gelmedi. New York'taki kız kardeşim Poldi telgraf yollamış, dün elime geçti. Mektubunu alıp almadığımızı soruyor. Bilmiyorum, acaba kayboldu mu? Bugün ona bir telgraf çekeceğim. Ev, gaz düzenini kuran işçilerin gürültüsünden geçilmiyor. Başlarındaki şefleriyle her şeyi iyice konuştum, hiçbir şey bilmiyor, elinde boruların planı bile yok. Yeni boruların, marangoz Pfanzelter'in yapmış olduğu kaplamaların arkasından geçmesine karar verdik. Böylece göze çarpmaz. Senin yatak odanda kalın bir tahta kirişin ortadan kesilmesi gerekiyor. Ayın yirmisine kadar işleri kesinlikle bitireceklerine söz verdiler.

Bugün yine su sorunu oldu. Bereket versin yedek su depolamıştım. Bugün yarın yeğenim Liesl gelecek. Buradaki işlerden kendimi biraz olsun kurtaracağım için ziyaretine seviniyorum. Metzl'in yollamış olduğu Moissi günde iki kez arka bahçede prova yapıyor. Onu rahatsız etmiyorum, fakat açık giyimle bahçede de dinlenemiyorum... Yazı masan aynı yerde durmaya devam edecek. Sağlam değil diye hep şikâyet ettiğin ötekini ise kaldıracağım.

Sana binlerce selam yollayan

Mumu

Zuoz, 12.8.1927

Sevgili Fritzi,

Salı günü yazmış olduğun kartpostal az önce geldi. Kaloriferin borularının tahta kaplamaların arkasından geçmesini istemiyorum. Çünkü tehlikeli. Ben zamanında müdür beyle her şeyi konuşmuştum. Şimdi odamdan, mutfaktan ve yatak odalarından başka yerde değişme yapmaya hiç gerek yok.

Nihayet bugün yağmur yağdı. Günlerce güneşten sonra yağmur iyi geldi!

Candan selamlarla

Stefan

Salzburg, 14.8.1927 Pazar

Sevgili çocuğum,

Tren yolculuğu sırasında karalamış olduğum satırların eline geçtiğini umarım...

Bu yılki festivalde *Bir Yaz Gecesi Rüyası* ile *Hile ve Aşk*'ı izledim. Her ikisi de müthiş sahnelendi. Lady Milford rolünde Lili Darvas'ın başarısı övgüye değerdi. Dünkü Fidelio oyunundan izleyiciler çok etkilendi. Çoğu hüzünlendi, ağlamaklı oldu. Bu nedenle Bavyera Bankası'nın oyundan sonra düzenlemiş olduğu davete pek çok kişi gidemedi. Bana kalırsa bu yılki festival güçlü oyunların izlerini taşıyor ve üstün başarıyı gerçekten hak ediyor.

Buraya çok dinlenmiş döneceğini ve bunun kalıcı olacağını umarım, sevgilim. Eylülde ben tatildeyken senin de burada olamaman beni sevindiriyor. Yoksa burada bir arada yaşamaktan daha çok birbirimizden ayrı kalmış olurduk. Ben de kendimi sadece sekreter ve ev idaresinden sorumlu kişi gibi görme duygusundan kurtulurum. Çok şükür bu arada badanacılar evi terk etti. Boyacılar ise henüz çalışıyor. Duvar kâğıtlarındaki ufak tefek düzeltmeler de bitmek üzere. Fakat çarşambaya kadar her şey sonuçlanmış olacak. İşçiler çok iyi çalıştı, söylememe gerek kalmadan bütün moloz da atıldı. Önceki gün gece yarısına kadar uğraşıp durdular. Umarım eylüle kadar, benim odam dışında, evde tek iş kalmamış olacak.

Sana sonsuz sevgiyle sarılırım. Herkesten selamlar, en çok da

Mumu'ndan

Aşağıdaki mektubu Friderike Zweig daktiloda yazmıştır:

Salzburg, 16.8.1927

Sevgilim,

Ne kadar güzeldi, son yılların en büyük sevinciydi beni telefonla araman! Senin sevimli sesini ne güzel duydum. Bu harikayla kafam hâlâ karmakarışık! Burada ne kadar zor durumda olduğumu bildiğin için telefon etmen çok cana yakın bir davranış! Mutluluğum hâlâ de devam ediyor... Beş işçi bugün yine bir şeyler yapıyor. Yeni hizmetkârlar, Adolf ve Agnes Fissneider az önce uğradılar. Oturup onlarla sözleşmeyi tekrar gözden geçirdim, eşi Agnes'e de denemek amacıyla hafta sonunda temizlik yapmaya gelmesini söyledim. Evin ne halde olduğunu tahmin bile edemezsin. Salon ve senin kış çalışma odan dışında bütün ev acınacak durumda. Evin odalarındaki moloz tozu nemli havanın da etkisiyle vıcık vıcık. Bir odayı temizlemeden önce eşyalarını öteki odaya kaldırmak gerekecek. Çocuklar ellerinden geldiğince yardımcı oluyorlar. Banyoyu doğru dürüst kullanmak da şu sıra pek mümkün değil. Tam bir kaos!

Evet sevgilim, sana çok candan selamlar. Orada havaların daha bir süre iyi gideceğini ümit ederim. Burada ise hiç hoşuma gitmeyen sicim gibi bir yağmur var.

Aklına gelen o güzel sürpriz için tekrar tektar teşekkür... Sana çok candan sarılan

Mumu'n

8 Eylül 1927'de Friderike ve Suse Zürich ve Interlaken üzerinden Cenevre gölü kıyısına giderler. Üç gün Gland'da kalırlar ve ardından da Evian'daki Hôtel Beau Rivage'da bir hafta geçirirler.

Gland sanatoryumu, 12 Eylül 1927

Sevgili,

Dün öğleden sonra Lozan'a yaklaşırken göle doğru inmeye ve Friedmann'ın Evian'da önerdiği otele bir bakmaya karar verdim. Evian çok çekici küçük bir kent. Cadenabbia'yı anımsatıyor, ancak sokakları biraz daha geniş, çevresi de daha güzel. Evian'dan Ouchy'ye gemiler çalışıyor. Otel çok hoşumuza gitti, hemen kalmaya karar verdik, günde adam başına 50 franc alıyorlar. Sanırım bu pek pahalı sayılmaz. Seviniyoruz burada kalacağımız için. Gölde su sıcaklığı hâlâ 18 derece. Nyon üzerinden yaptığımız yolculuk da çok güzeldi. Otelin sanatoryumu pek şık, oldukça sakin, büyük bahçesi de enfes. Fakat her şey eter kokuyor. Yandaki odada üzücü bir şey oldu. Suse akşam tuvaletten dönerken, komşu odaya tabut getirildiğini görmüş. Çok korkmuştu, onu yine sakinleştirmem çok zaman aldı. Sonunda uyuyakaldı, fakat bu kez de benim uykum kaçtı. Sana şimdi bu mektubu yatakta yazıyorum, pek yorgun sayılmam. Bu gece de burada kalmak istiyorduk, fakat sanırım Cenevre'ye gideceğiz. Oradan Ouchy'ye geçeriz, salı sabahı da bir hafta kalmaya niyetli olduğum Evian'a... Orada en çok hoşuma giden, sahildeki o şirin gezinti yolu, ağaçlıklı yollar, güzel oteller ve tarihi sokaklar...

Akşamki ürpertici olaydan sonra dışarı çıkıp bu mektubu kutuya atamadım. Sabaha kadar odamızdan çıkmadık. Sevgili, dinlenmiş ve sağlıklı döndüğünü, Salzburg'da havaların iyi gittiğini, evin sakin olduğunu, New York'tan telegraflar gelmediğini de umarım. Bu çok ürkütücü bir rüyayı andırıyor! Fakat şimdi tatil, zayıflamış olan sinirlerime iyi geliyor gibi. Dün akşamki olayı da unutacağımızı umuyorum.

Herkese selam söyle. Seni de sevgilim bol bol öperim,

Mumu

Alix Viyana'dadır. Kapuzinerberg'deki villada Stefan Zweig nöbet tutmaktadır!

Salzburg, 20.9.1927

Sevgili Fritzi,

Bugün günlerden salı, sana bu mektubu Nyon'a yolluyorum. Burada üç gündür yağmur yağıyor. Yağmur, yağmur, yağmur. Fakat bana sıkıntı vermiyor. Poldi'den bir telgraf daha geldi, bilmek istiyor, evet mi, hayır mı! Viyana'ya Alix'e yolladım, akrabaları bilgilendirsin diye. Poldi önümüzdeki üç, dört gün içinde mektubumu da alacak. Anladığım kadarıyla Viyana'dakilerin pek umurunda değil, kafalarını kürklerine gömüyorlar... Çalışmalarım yavaş ilerliyor. Tolstoy ikinci düzenlemesiyle bitti. Şimdi üçüncü ve kesin düzenleme sırada. Bir de Casanova var. Ekim sonuna kadar da bu yükten kurtulacağımı umuyorum. Sonra da Stendhal'e sıra gelecek. Ah, eski günlerimdeki gibi rahat ve her şeyi hafife alabilen biri olabilseydim! Fakat edebiyat bana çok bir şey vermiyor, hırsım azaldı gibi... Bu işlere bir son vermekten, kimsenin tanımadığı biri olmaktan, daha doğrusu gerçek bir insan gibi yaşamaktan başka isteğim yok. Adı üzerine reklam yapılmak sinirleri bozuyor. Hele bizler gibi bundan mutlu olmayanlarda.

Sen kendine iyi bak. Burada sessiz ve yaşamımdan hoşnut geçiyor günler. Scheyer ailesi henüz gitmedi. Onları ancak akşamları görüyorum. Çok şükür başka gelip giden yok. Şair Marceline Desbordes üzerine seninle ortak hazırladığımız kitap çıktı. Çok güzel olmuş. Tek perdelik oyunum "Tanrıya Sığınış"ı Kiesel Yayınevi'nde sadece kendim için bastırcağım. Piyasaya çıkarmak beni ilgilendirmiyor.

Candan selamlar,

Stefzi

Suse'ye de selamlarımı söyle. Şu günlerde yaşamı artık ciddileşiyor!

Friderike 20 Eylül 1927'den 1 Ekim 1927'e kadar Cenevre gölü kıyısındaki Gland'a yakın küçük kent Nyon'da kalır. Suse oradaki İngiliz kilise yatılı okuluna verilmiştir.

Hôtel de Nyon, Nyon, 21.9.1927

Sevgilim benim,

Az önce, saat altı buçukta Gland'dan döndüm. Saat altıya kadar orada beklemem gerekti. Şimdi mükemmel manzaralı terasımda durmuş, bulutsuz bir havada Montblanc tepelerinin akşam kızıllığını seyrediyorum. Tam zamanında otele getirdikleri mektubun için çok teşekkürler.

Evden yeni haberleri her zaman beklerim. İnşallah dahili telefonu bağlayan işçiler seni pek rahatsız etmemiştir. Yeni ev hizmetkârlarımız Fissneider ailesi ile görüşmeleri sen yapmak zorunda kaldığın için pek kusura bakma. Onları senin de beğendiğini umarım. Evdeki diğer şeylerden de memnun musun? Mutfak filan gibi...

Şimdi sana biraz Suse'den, daha doğrusu yatılı okuldan söz edeceğim. İkimizin de pek hoşuna gitti. Havalar da dünden bu yana mükemmel. Her şey bir güneş, çiçekler ve gençlik denizi sanki. Kendisiyle mektuplaşmış olduğum Mr. Smith sapsarı saçlı, güzel mavi gözlü biri. Bütün öğretmenler genç. Rolland'ın iyi tanıdığı okul müdiresi Miss Thomas da çok cana yakın bir Bayan. Rolland'ın okula armağanı olan kedinin adı Jean Christophe...

Suse'nin kaldığı binanın hemen önündeki terastan suya giriliyor. Az ötede yat limanı ve göl gemileri. Burada kalan öğrenciler günde üç kez yüzüyor. Suse de bugün iki kez suya girdi. Büyük, havadar bir odada iki kızla kalıyor. Biri İngiliz, diğeri Amerikalı. Bu kız anne ve babasıyla, Salzburg yakınlarındaki Klessheim sarayında üç ay kalmış. Babası Mr. Cheney yazar ve Guildt tiyarosunun kurucularından biri. Okuldaki tek erkek hizmetkâr tek kollu bahçıvan. Fakat o da bir öğrenci. Aşçı kadın ve iki çocuğu da okulun öğrencilerinden. Çocuklar ve öğretmenler bütün işleri bölüşüyor. Yarın sabah müdire ile süt almaya gitmek Suse'nin görevi. Altı çocuğa bir banyo düşüyor. Her gün banyoyu yakma görevini de arala-

rında bölüşüyorlar. Burada zenginle fakiri ayırmak mümkün değil. Öğrenciler çorapsız dolaşıyor, öğretmenler de beyaz keten giysilerle, çoğu yalınayak... İsteyen istediği kadar yemek yiyor, meyveleri de ağaçlardan koparıyorlar. Dersler küçük sınıflarda yapılıyor. Tarih dersi öğretmeni genç bir İsviçreli. Okulun bir de orkestrası var. Fazla gider sadece arada sırada yapılan okul gezileri için gerekli. Bu giderler için bin frank bıraktım, karşılığında makbuz verdiler...

Suse'nin son günlerde Fransızcasını nasıl ilerlettiğini duysan çok şaşırırdın. İstese de istemese de burada İngilizce de öğrenmek zorunda. Çünkü okul bir İngiliz okulu. Oda arkadaşları da ne Almanca, ne de Fransızca konuşuyor.

Sevgilim, bırak sana sarılsın

Kuzun

Salzburg, 22.9.1927 Perşembe

Sevgili Fritzi,

Senden bir telgraf aldım, kartpostalın da geldi. Fakat benim buradan verecek haberlerim yok... Biliyorsun, buradaki yaşamım pek heyecansız geçiyor, şu sıralar ziyaretçim de yok ve tek arkadaşım Bay Casanova! Yine de kafam bir türlü "tam yol" çalışmıyor. Sanki kimi vidaları gevşemiş bir makineyim. En iyisi onu ellinci yılına geldiğinde tamamen durdurmak. Ardından da bu dünyayı insanlara anlatmaya çabalamak yerine, onu yeni baştan tanımak için yollara düşmek... Şu aralıksız edebiyat yapmaya ben artık kötümser bakıyorum. Yazar yeterince hırslı olamadı mı, yaptığı edebiyat da kabul edilemez olur. Stefan Zweig'ın "aynadaki varlığı"nı ne kadar az hissedersem, o kadar çok gerçek benliğime kavuşuyorum. Sadece kendi kendimin olacağım anı yaşamak istiyorum.

Ayın yirmi altısında Geigy-Hagenbach buraya gelecek. Onunla yeğenin Alfred üzerine konuşmak istiyorum. Ondan ve yarın bir saatliğine uğrayacak Reisiger'den başkasını da beklemiyorum. Orada kendini rahat hissetmene çok seviniyorum. Bilmediğin bir şey var senin. Mesleğimde sana yük olduğum, seni kimi insanlar-

la ve mektuplarla uğraşmak zorunda bıraktığım, daha doğrusu bu çirkin sistemin içine seni de istediğimden fazla soktuğum için kendimi sık sık suçlu hissediyorum.

Paris'ten haber almadım, çok şükür. Şu sıralar oraya bir yolculuk yapmaya pek niyetim yok. Elimdeki çalışmayı ocak ayına kadar bitirmek ve sonra heyecan verici bir geziye çıkmak istiyorum.

Çok candan selamlar,
Stefan'ın

"La prisonnière" Suse'ye selamlar söyle.

Stefan Zweig
Kapuzinerberg Salzburg, 26 Eylül 1927

Sevgili Fritzi,

Önce senden iki kartpostal ile bir mektup almış olduğumu söylemek isterim. Senin bu mektup yazma çalışkanlığına ben aynı şekilde karşılık veremiyorum. Kimi zaman yazdığın gibi mektuplarını doğru düsürt okumadığım şüphesinde haklı olabilirsin. Son yıllarda peş peşe gelen mektupları satırı satırına okumasını artık unuttum sayılır. Örneğin bugünkü pazartesi sabahı postacı okunması gereken tam 35 mektup getirdi. Öğleden sonra da yapacak kimi başka işlerim var. Bu baş belası şey üzerine ne düşündüğümü biliyorsun. Jaloux'un, ayrıntıları okumadığım şikâyetini de anımsıyorsun sanırım. Bir mektup kısa ve kolay anlaşılır olmadı mı, şöyle bir okuyorum. Hem sonra sen kelimeleri birbirine çok yakın yazdığın için yanlış okumam mümkün.

Kardeşin Arnold'a dün telefon ettim. İşleri yarım bırakmaktan hoşlanmadığımı biliyorsun. Şimdi sorun çözüldü, her şey de yoluna girdi. Burada başkaca bir sorun yok. Bugün Geigy-Hagenbach'lar yemeğe gelecek. Aşçı kadının başarılı olacağından çok eminim. Onlarla dün de beraberdim. Böyle iyi kişileri çoğu zaman göremediğin, pek işe yaramayanlarla ise daha sık karşılaştığın için senin adına çok üzülüyorum.

Kardeşim Alfred'den iyi haberler aldım. Sağlığı daha iyi, keyfi de daha yerinde gibi. Bu yazdıklarımla sana en önemli şeyleri bildirdiğimi umuyorum. Önemli olan benden çabuk haberler alman ve hüzünlü gözlerini postacının çantasına dikmemen...

Candan selamlar,

Stefan

Susanne'ye de selamlarımı ilet ve onun için üzme kendini. Yakında oraya alışacaktır. Okulun ona çok yararlı olacağına eminim.

Nyon, 29.9.1927 Perşembe

Benim sevgili dostum,

Mektuplarımı pek dikkatli okumadığını itiraf etmene ve seni bu nedenle cezalandırmam gerektiğine inanmama karşın, bu sabahki mektubu pazar tatili nedeniyle alamayacağını bildiğim için sana yazıyorum. Fakat insan böyle bir itirafı nasıl yapar! Kendi kendime yeterince konuşma yapıyorum, romanım "Devler Yanlızdır"ı kaleme alırken de monologlarla uğraşıyorum. Evet, Geigy'i görememem çok yazık, hele İsviçrelileri yine sevmeye başladığım şu sıralar... Jaloux'u yarın sabah kahvaltısına davet ettim, o da beni cumartesi kahvaltıya çağırdı. Yeni mektup için yarınki postayı bekliyorum, şu sıralar seninle bazı mektuplarımız yolda karşılaşmış. Jaloux'un *Kraliçe Elisabeth* romanı bence bizde iyi satar. Psikolojik açıdan çok başarılı, sadece bir yerden sonra ikiye bölünüyor, sonunda yine "yapıştırılmış" gibi bir araya geliyor. Eserin tümü gerçekçi, Jaloux her zamanki gibi yalın yazıyor, süsleyip püslemiyor.

Dün Cenevre'ye çok güzel bir gezi yaptım ve kimi antikacıya da uğradım. Gelirken Rilke mektuplarını getiriyorum. Cenevre son derece güzel bir yer. Bugün de Suse'ye gideceğim, onu pazartesiden bu yana görmedim.

Çok çok öpücük. Geliş günümü telgrafla bildireceğim.

Mumu'n

Bugünkü Neue Züricher gazetesinde *Volpone* üzerine bir yazı var.

Salzburg, 1.10.1927 Cumartesi

Sana bir kartpostal daha. Poldi'den New York'tan telgraf geldi, 600 dolar değil, 800 dolar gerekliymiş. Sanırım bunu kardeşin halledecek. Ben bugün 2300 şiling yolladım ona, yarın da 200 daha. Başkaca bir şey yok, hiçbir yenilik yok, daha doğrusu hiçbir kötülük. Geldiğinde evde her şeyi yolunda bulacaksın. Mektubuları doğru dürüst okumuyorum diye sitem etmen beni pek yaralamadı. Onları tekrar gözden geçirdiğinde göreceksin, mektuplarındaki kelimeler baştan aşağı tıkış tıkış yazılmış. Zürich *Volpone*'ye yaramamış gibi, salon dolmuyormuş. Gerçek bir tiyatro kenti değil Zürich. Eğer sabah çok erken gelmezsen, seni Kaspar'la istasyonda karşılayacağım. Herkes onu sağa sola götürüp, biraz şımarttığı için pek evde kalmak istemiyor. Erwin'le konuştum, ekim sonunda bir kaç günlüğüne gelecek ve arşivde kimi düzenlemeler yapacak. Viyana'da kendini pek rahat hissetmiyor, kaçabilmek hasretiyle yanıyor. Bizi rahatsız etmeyeceği, Suse'nin de odası boş durduğu için burada olması sevindirici. Bana kalırsa Arlberg ekspresine bin derim.

İçtenlikle, kötü okuyan
Stefan'ın

Friderike ve Suse önce Lozan'daki Edmond Jaloux'u ziyaret ederler, ardından da Villeneuve'deki Madeleine, Romain ve Èmile Rolland'ı.

Lozan, 3 Ekim 1927
Saat 9

Sevgilim,

Dün (pazar) Nyon'a gelen iki kartpostalını peşimden buraya Lozan'a yollamışlar.

Fakat önce en önemli haber: Rolland'larla birlikte geçirdiğimiz gün çok güzeldi. Görünüşü iyi, öksürmesi de geçmiş, sesi biraz kısık

çıkıyor, söylediğine göre şimdi o kadar çok yorulmuyormuş. Sohbetimiz çok iyi geçti. Madeleine Rolland ve eskisine göre daha dik yürüdüğü dikkatimi çeken baba Rolland'la da güzel konuşmalar yaptık. Gerçekten çok dostça bir buluşmaydı. Hava da mükemmeldi. Suse de sana yazmak istiyor. Konuşmalarımızı yeni Fransızca kulaklarıyla (!) çok dikkatli dinledi. "Bay Rolland oturuşuyla bana Tanrı hissini verdi," diye konuştu dönüş yolunda.

Bizi bir türlü bırakmadılar, sabah on buçuktan akşam üstü beşe kadar onlarla beraberdik. Döndüğümde sana Rilke'den de söz edeceğim, Rolland'ın ve Jaloux'un anlattıklarını aktaracağım. Fakat bana –şelaleye- kulak verecek misin? Anlatacak o kadar çok şey var ki..

Üşümeye başlayan Suse'ye giyecek bir şeyler almam gerekiyor. Yoksa okuldan memnun. Salzburg'da havanın güzel oluşuna senin adına seviniyorum. Burada ise, örneğin dün bir yaz sıcağı vardı, gece ise buz gibiydi. Hatta bazı yerlerde, galiba birkaç yüz metre yukarda, gece don yapmış. Gland ve Nyon dağlara daha yakın oldukları için, çevresinin koruduğu Villeneuve'e göre daha soğuk oluyor.

Arlberg ekspresi ile döneceğim. Değişiklik olursa telgraf çekerim. Sana sabırsızlanan

Mumu

Bagajımı Nyon'dan Zürich'e yolladım.

Friderike Zürich'te tiyatroya gider ve ertesi gün Salzburg'a döner. Suse 1928 yılı paskalya yortusuna kadar Cenevre gölü kıyısındaki Gland'da yatılı okulda kalır.
Stefan Zweig 5 Kasım 1927 akşamı Münih'te "Tolstoy, Bir Vicdan Trajedisi" başlıklı bir konferans verir.

Münih, 6.11.1927

Sevgili Fritzi,

Yola çıkmadan önce telefon ettim, fakat ne yazık ki seni evde bulamadım. Konferans çok büyük ilgi gördü. Thomas Mann, Heinrich Mann ve Josef Ponten de dinleyiciler arasındaydı. Ancak ben

pek formumda değildim. Çünkü yazılı metin dışında atlamalar ve kısaltmalar yapmak zorunda kaldım. Kimi kez de kocaman salonda sesimi yükseltmem gerekti. 1500 ile 1800 arasında dinleyici vardı. Bu deneyim sanırım benim için öğretici oldu. Öğle üzeri Bruno Frank'la beraberdim, ardından Leonhard'la bir görüşmem oldu. Thomas Mann'la da buluştum. Leonhard yeni sekreterini baştan çıkardığı için eşiyle kavgalı. Şu sıralar pek çalışmıyor da. Konferansım üzerine bir haber yazdı, budalaca bir başlık koydu: *Stefan Zweig Sinemada*! Viyana ve başka yerlerde bu başlıkla çıkmasını istemediğimi kendisine hemen söyledim. Akşam da Yahudi lokantası Schwarz'da kıkırdak ve kaz ciğeri yedim bol bol.. Lokantacı ayrılırken yanıma yolluk bir de Yahudi pastası verdi.

Viyana'da keyfine bak. Sana defalarca selam yollayan

St.

Annemle Alfred'i de benden selamla.

Friderike o günlerde Viyana'daki kaynanasını ziyaret ediyordu.

Viyana, 9 Kasım 1927

Sevgili Stefan, benim sevgili canım,

Münih'ten iyi haberlerle dolu mektubunu dün aldım ve çok sevindim. Başka şeylerin de başarılı geçtiğini ve pek yorgun olmadığını umarım. Hotel Vier Jahreszeiten'e sana özel selamlar ve düşünceler yolluyorum! Daha fazlasını söylememe gerek yok, öyle değil mi, sevgilim benim! Aradan tam 15 yıl geçti, yazmış olduğun o tatlı mektubun ardından seninle otelin salonunda Lübeck yolculuğu üzerine sohbet ettiğimizden bu yana...

Evet sevgilim, keyfine bak, sağlıklı kal ve gücünü harcarken de dikkat et! Sana binlerce kez sarılırım. Şu anda seninle, her şeyin başladığı o salonda olmayı ve tatlı yüzüne çok yakından bakmayı nasıl da isterdim.

Mumu'n

Ida Zweig'ın el yazısıyla: *İçten, candan çok selam, burada sevgili Fritzi ile çok mutlu oluyorum ve onu yakında geri vermek istemiyorum. Dikkat et kendine, her akşam konferanslar verme, böyle şeyler insanı sinirli yapar.*

Sevgiler, yaşlı annen.

Stefan Zweig konferanslar gezisine devam eder: Frankfurt, Darmstadt, Bremen ve Hamburg'a gider.

Hotel Vier Jahreszeiten
Restaurant Haerlin Hamburg, 11.11.1927

Sevgili Fritzi,

Bu mektubun kâğıdının sana geçmiş günleri anımsatacağını ve seni sevindireceğini umuyorum. Sevgi dolu mektubunu az önce aldım. Konferanslar gezim her yerde başarılı geçti. Almanya'nın kuzeyi benim ikinci vatanım sayılır. Bremen'de o mükemmel Hotel Hillmann'da konakladım, kral odasını ayırmışlar, hiçbir ödeme de yapmadım. Buradaki odamda bir çiçek buketi beni bekliyordu., yanında otel sahibi Bay Haerlin'in kartviziti... Mükemmel bir oda, kişinin kafasını şeytanca çelen kocaman iki yatak... Ve her yerde tıka basa insanın karnını doyuruyorlar, korkunç! Dün Bremen'de şampanya ve havyarlı akşam yemeği gecenin bir buçuğuna kadar sürdü... Bu sabah saat yedide uyanmak zorunda kalmam bunun cezasıydı. Berlin'de sadece bir gün kalacağım, o da Huebsch'ü görmek için. Camill Hoffmann ve Victor Fleischer'le bu kez görüşemeyeceğim. Kitaplarımın satışı iyi. Şu sıralar Arnold Zweig'ın "Assubay Grişa" romanı da piyasada. Artık herkesin tanıdığı bir adım var ve bu rahatsız edici. Kendimi geri çekme hasreti giderek artıyor, iyi yanları olmasına karşın konferanslara ve okuma akşamlarına da bir son vermek istiyorum. Sağa sola mektup yazmaya, oradan oraya gitmelere de bir son vermeliyim. Şimdi odamın penceresinde durmuş Alster'i seyrederken, özel yaşamımı yine bir düzene koy-

mamın ne kadar güzel olacağını düşünüyorum. Sorumluluklar ve kimi kişiler nedeniyle değil, sadece yaşamak için yolculuklar yapmalıyım. Bu düşümü günün birinde yerine getirebileceğimizi ümit ederim. Şu yapmacık ve sanat için hep canlı, hep dinç olma zorunluluğu hepimizin ruhunda çok değerli şeyleri yok ediyor. Nereye okumaya gidersem, benden bir gün önce Werfel orada konferans vermiş. Anlayacağın ona hiç rastlamıyorum. Sadece aynı otelin görevlileri ikimize de hizmet ediyor, onun bavulunu taşımış olan, benim bavulumu da taşıyor...

Ben gösterişi seven biri değilim, böyle biri olacak hırs yok bende. Çalışmalarımın değerine ve tanıtımına karşı da nedense hep kötümserim. Keyserling ile iki saat beraber olduk. Birkaç aylığına Amerika'ya gidecek, orada tam altmış konferans verecek. Böyle bir şeye kalkışan profesyonel bir filozofun karşısında ben kendimi akıllı gördüm... Bugün öğleden sonra da Bayan Kaemmerer'e çaya davetiyim. Bunun dışında pek bir şey yapmayacağım. Sadece Joachim Maass ile St. Pauli'ye gideceğim. Yatağa Salzburg'da da girerim. Tabii senin de itiraz etmeyeceğini bildiğim şekilde...

Bayan Fuchs mektuplarımı düzenli, olarak gittiğim yerlere yolluyor. Eve döndüğümde birikmiş mektuplar beni beklemeyecek.

Herkese çok selam söyle

Stefzi'nden

Stefan Zweig, Berlin, Leipzig ve Breslau'ya da uğradıktan sonra 19.11.1927 günü Salzburg'a döner.

Sürüncemede

1928 yılının ilk yazında Zweig'ın "Üç yazar. Casanova-Stendhal-Tolstoy" adlı kitabı Insel Yayınevi'nde çıkar. Bu arada Fransız bakan Joseph Fouchè'nin hayatını konu alan biyografisi üzerine çalışmalarına da devam eder. Stefan Zweig, 25 Mart 1928'den 8 Nisan 1928'e kadar Paris'tedir. Sık sık şikâyetleri nedeniyle "Mızmız Peppi" adını taktığı eşi Friderike de, kaynanasını, kızı Alix'i ve Moritz Scheyer'i (Monju) ziyaret etmek için birkaç günlüğüne Viyana'ya gider.

Paris, 25.3.1928 Pazar

Sevgili Fritzi,

Buraya mutlulukla varmış olduğumu sana bildirmek istiyorum. Yolculuk iyi geçti, hatta çok iyi. Otel odam da çok şirin. Beni bekleyen mektuplar yok, özgürlük var, ılık bir hava da, bütün bunlar bana yeterli...

Şimdi Rue de Valos'daki Restaurant Boef à la mode'a gidiyorum, ardından güzel bir gezinti, tabii arada sırada evdeki "Mızmız Peppi"mi anımsayarak...

Anneye ve herkese selamlar benden.

Stefzi

Terliklerimi unutmuşum, yenilerini alacağım.

Viyana, 26.3.1928, Pazartesi

Sevgili Stefan,

Monju'lardan eve şimdi döndüm, onlarda akşam yemeğindeydim. Moritz'in durumu beni çok sevindirdi. Gözleri biraz kırmızı, fakat yanakları pembe. Bir karaciğer ilacı sağlığına iyi geliyormuş. Her ikisi de çok mükemmel insanlar, sana ve destek olan herkese

çok müteşekkirler. Yaşlı Moritz akşam yemeği için yatağından çıktı, yemekten sonra da bir saat bizimle oturup, sohbet etti. Canlı ve konuşkandı...

Gorki makalen pazar günkü Neue Freie Presse de yayınlandı. Ben oldukça beğendim, yarın postalayacağım. Bana kalırsa yaşamı üzerine yazdıkların az gibi, kimi yerlerde tekrarlar var. Bunları niçin yaptığın üzerine biraz kafa yordum ve şu sonuca vardım. Bence, günlük yaşamında da sık sık bazı şeylere geri dönmenle, seni dinlediğinden şüphelendiğin karşındakine doğruyu anlatma çabanla ilgili... Şu sıralar çok gergin bir ortamda sürdürdüğün yaşamında genel bir rahatlama çok gerekli gibi. İnşallah bu durum artık uygun koşullarda bir başlangıç yapar.

Bugün anneyle Prater'e gittim. Güneşe çıkınca yanaklarına hemen kan geliverdi. Lix'in sesi hâlâ kısık sayılır. Bu akşam Monju'lara gitmek için Opera Tiyatrosu'ndaki Jonny'den feragat ettim. Yarın akşam da aile buluşması. Böylece bana iki akşam boş kalıyor.

Eğer Andrée Jouve'u ziyaret etmeğe niyetliysen, Bois de Boulogne'dan geçerek git. Paris'te yaşasam o semtte otururdum.

Lütfen anneyle bana yumuşak cilt kremi getir, yağlı olmasın. En iyi dileklerimle sana içten sarılan

Monju çok cici, Tanrı onu korusun!

Frizi

Paris, 29.3.1928, Perşembe

Sevgili Fritzi,

Mektubuna teşekkürler. Gorki makalemdeki kimi tekrarları ben de fark ettim. Ancak baskıya girmeden önce düzeltme için verselerdi bazı cümleleri çıkarırdım. Daktiloya çekildikten sonra sadece imla hatalarına dikkat ettiğim için bu gibi şeyler gözden kaçıyor.

Burada çok güzel bir odada kalıyorum, beni tanıyan kimi insan şansıma seyahate çıkmış. Sadece her zamanki gibi cana yakın Masereel ile buluştum. Ancak giderek çevresinden uzaklaşıyor, kendini daha çok çalışmalarına veriyor. Bugün de Romains'le be-

raber olacağım. Comédie des Champs-Elysées'nin yöneticisi Louis Jouvet'in verdiği randevu saati bana uymadı, o nedenle çok başarılı heykeltıraş Hannah Orloff'la buluşacağım. Atölyesini görmek istiyorum, çalışmaları şu sıralar Paris'te sansasyon yaratıyor. *Desbordes-Valmote* geçenlerde piyasaya çıktı. Bundan önceki ziyaretlerimde yapmadığım şeyleri yapıyorum, örneğin çok sık dolaşmaya çıkıyorum...

Candan selamlar,

Stefan

Friderike Zweig'ın 2 Nisan 1928 tarihli mektubu, Kapuzinerberg'deki eve "Avrupa villası" sıfatı verildiğini kanıtlayan tek belge.

Salzburg, 2.4.1928

Sevgili Stefan,

Üçüncü kartpostalını bugün aldım. Satırların biraz soğuk gibime geldi... Senden ricam, annene sevindirici bir kartpostal yolla. Bunu sana söylemememi rica etti. Ona karşı suskunluğun kendisini üzüyormuş. Çok sadık tanışı bir bayan da, seni edebiyatçı olarak çok beğenmesine karşın, annenin söylediklerini onayladı. Lütfen, bu hatanı düzelt!

Orada havanın yağmurlu olmasına üzüldüm. Bir burada ılık Nisan günleri yaşıyoruz. Az sonra gelecek olan Parisli genç antikacıyı bekliyorum. Bu sabah onu müzeye yollamıştım. Yapacak o kadar çok iş var ki. Arada sırada küçük sağlık sorunlarım da çıktığı için bazı işler öyle kalıyor. Pongaz az önce burada yemek yedi, çok mükemmel bir insan, Cenevre'de yetişmiş, La Feuille gazetesi elemanı. Monju'nun evinde kalmış bir süre. Masereel de onu sana övmüş olmalı. Karşısındakine bir şeyler veren veya verebilecek insanlara hayranım. Sen burada olduğun zaman böyle ilişkiler seninle onlar arasında geçiyor. Şimdi ise ben bunun tadını çıkarıyorum! Yazacak başka şeyler yok, kusura bakma. Bayan Junger izine çık-

tı, ayın on ikisinde dönecek. Şu sıralar yalnızım, Magda da hasta, üşütmüş. Franz çarşambadan sonra bizim "Avrupa villası" yerine Gaisberg'deki yol inşaatı işçilerinin kantininde yemek yiyecek. Orada polis olarak görevlendirildi...

Şimdilik hoşça kal, kendine iyi bakmaya devam et, keyifli ve sağlıklı ol.

İçten selamlar,

Fritzi'n

Lütfen anneye yazmayı unutma.

Paris, 8.4.1928

Sevgili Fritzi,

Hasta Suse'yle Salzburg'a rahat bir yolculuktan sonra varmış olduğunuzu ve üzüntülerinin azaldığını ümit ederim. Burada işler biraz karışık. Rolland telgraf yollamış, pazara gelemeyecekmiş. Geigy de salı günü gelemezmiş. Programım karıştı. Yarınki otel odamı iptal ettim. Villeneuve'dan da vazgeçip doğru Salzburg'a döneceğim, tabii erken gelmekle seni rahatsız etme riskini de göze alacağım... Paris'te geçirdiğim günler çok güzeldi. Sadece senden gelen her mektubun az ya da çok şikâyetle dolu olması biraz canımı sıktı. Fakat Paris yine de onlardan güçlü çıktı! Programımda değişiklik olursa telgrafla benden haber alırsın. Villeneuve'e gidip, öyle oturmayı, Rolland'la doğru dürüst görüşememeyi, hatta onu rahatsız ettiğim hissine kapılmayı canım pek istemiyor. Pazartesiye kadar burada kalırsam, salı da kalmam gerekecek, o zaman Zürich'te hiçbir şey halledemeyeceğim. Yazık olacak! Evet, geleceğim gün tam kesinleşince telgraf çekerim. Paskalya yortusu günleri tasarladığım bazı şeyleri yapmamı engelliyor. Fakat Paris çok mükemmeldi!

Yürekten selamlar,

Stefan

1928 yılının ağustosunda Friderike, Suse ve Stefan Belçika ve Hollanda'ya bir gezi yaparlar. Zweig, Salzburg'a döndükten sonra Romain Rolland'a kısa bir mektup yazar:

"Sadık dostum, şu günlerde Sovyetler'den bir davet aldım. Tolstoy yüzüncü yıl kutlamalarında benim Avusturya'yı temsil etmemi istiyorlar. Kararımı çok çabuk verdim ve kabullendim."

8 Eylül 1928'de Zweig trenle Viyana ve Varşova üzerinden Sovyetler Birliği'ne gider: İki gün Moskova'da kalır ve 12 Eylül 1928'de Tula üzerinden Leo Tolstoy'un doğduğu kent Jasnaja Poljana'ya gider. Döndükten sonra Moskova'da üç gün daha kalır ve 16 Eylül 1928'de Leningrad'a geçer, ertesi gün de Avusturya'ya döner. Zweig Sovyetler Birliği'ndeyken Salzburg'daki evinin bahçesine bir dinlenme pavyonu kurulur.

Salzburg, 10.9.1928, Pazartesi

Sevgilim,

Bugünkü pazartesi saat 12.30'da elime geçen ve Varşova'dan çekmiş olduğun telgraftan başka bir şey almadım senden. Yakında mektup geleceğini ve adresini de bildireceğini ümit ederim. Yoksa mektuplarımı Avusturya Konsolosluğu, ya da Büyükelçiliği'ne yollayacağım. Gitmeden önce bana bir adres bıraksaydın, iyi olurdu...

Viyana'dan ayrılmandan bir saat sonra Reclam Yayınevi'nden acele bir telgraf geldi. Kitabın ön ve son sözünü soruyorlar. Biraz kısalttığım ve son bölümünü de az değiştirdiğim şeklini Meingast'a daktiloya çektirip, sana 'özel ulak' göndereceğim. Bana telgrafla, Reclam'a yollamamı kabul edip etmediğini bildirmen yeterli. Bizi yayınevinin 100. yıl kutlama törenlerine davet ediyorlar ve yanıtı-

mızı bekliyorlar. Ayrıca Brüksel, Kassel, Budapeşte ve Hamburg da senden konferanslar istiyor.

Sevgili, burada herkes nezle. Bunun dışında iyi sayılırım. Edmond Jaloux çevirimi öngördüğüm gibi birkaç gün önce bitirdim. Şimdi artık sadece senin mektuplarınla ilgileneceğim.

Sana candan sarılırım, Suse için de. Kendine her bakımdan dikkat et. Benim mücevherim olduğunu da unutma!

Mumu

Moskova, 11.9.1928

Sevgili Fritzi,

Buraya dün vardım. Saat ikide. "Tolstoy ve yurtdışı" konulu konuşmamı aynı akşam yapacağım haberiyle de oldukça şaşırdım. Tabii doğru dürüst bir şey hazırlamış değildim, fakat şöyle bir düşündükten sonra kâğıtsız, notsuz serbest konuşmaya karar verdim. Dört bin kişilik Bolşoy Tiyatrosu (bugüne dek gördüğüm en güzel salon) ağzına kadar doluydu, fotoğrafçıların flaşları ve filmcilerin elektrikli projektörleri beni biraz ürkek yaptı. Bütün bunlara ve 54 saat sürmüş olan tren yolculuğunun yorgunluğuna karşın konuşmam oldukça iyi geçti ve beğenildi. Tören akşam saat altıda başladı, benim konuşmam saat on birdeydi. Uzun bir günün sonunda yatağa girdiğimde saat bir olmuştu. Salonda mükemmel bir dinleyici topluluğu vardı, çok hoşuma gitti. Bizde konuşmacıyı böyle dikkatle dinleyen insanlar yok. Ve orkestra... bu kadar iyisine hiç rastlamamıştım. Bugün sabahtan biraz gezineceğim, sonra da saat on ikide Tolstoy Evi'nin açılış törenine gideceğim. Akşama konser var, gece on iki treniyle de Tula'ya hareket edilecek. Sabaha karşı saat üçte oraya varacağız ve otelde biraz dinleneceğiz. Sabah Tula'dan otomobilerle Jasnaja'ya gidilecek. Görüyorsun günün bütün saatlerinden yararlanıyorlar... Bugün hiç olmazsa hava çok mükemmel!

İçten selamlar,

Stefan

Grand Hotel Devrim Alanı 1-2 Moskova
11.9.1928 Salı, geceyarısı

Sevgili Fritzi,

Aceleyle birkaç satır yazmak istiyorum... Pazartesi saat üçte buraya vardım, karşılandım, fotoğrafım çekildi, filme de aldılar, yıkandım, sohbet ettim, yemek yedim, saat altıda Bolşoy'un dört bin kişilik güzel salonuna gittim, altı projektör gözlerimi kamaştırırken ve bir kameraman film çekerken serbest bir konuşma yaptım, radyo mikrofunu karşımda duruyordu, dört bin de dinleyici, sonra gecenin birinde kent caddelerinde yürüdüm... Salı sabahı Dostoyevski müzesi, çok güzel tarih müzesi, ardından Tolstoy Evi'nin açılışına yardımcı oldum, bin kişiyle tanıştım, kitabım *Pevets svoei zhizni Lev Tolstoi* her sokak köşesinde 25 kopeke bağıra çağıra satılıyor. Öğleden sonra bir sürü Rusla Boris Pilniak'ı ziyaret ettim, sonra antikacı dükkânlarına uğradım ve faytonla caddelerde dolaştım, akşam operada *Eugen Onegin*'i izledim, şimdi saat 12, Tula'ya hareket, oradan otomobille Jasnaja Poljana'ya, gece yataklı trenle dönüş, perşembe dört müze ziyareti, on randevu, akşam tiyatro, gece sağda solda gezinti, cuma yine benzeri bir sürü şey, cumartesi de aynı... Cumartesi akşamı yayıncımın daveti, Leningrad'a yolculuk, yataklıda on iki saat, pazar Ermitage'da Rembrandt'lar, pazar akşamı yine yataklıyla on iki saatte Moskova'ya dönüş, pazartesi, eğer tren kalkarsa, yataklıyla Varşova'ya, salı yataklıyla devam, öğleden sonra Viyana'ya varış, perşembe, en geç de cuma Salzburg'a dönüş...

Bay Reclam'a ne yazabilirim şu sıra? Her şey o kadar çabuk ve ilginç geçti ki... Bütün bunları görmüş olduğum için çok mutluyum, yaşam boyu geçerli izlenimler... Kurtar beni şimdilik Reclam'dan, gelen bütün mektuplara, daha bir ay yollarda, yanıtını ver... Buradaki izlenimlerimin etkisinde kendimi çok iyi hissediyorum, hatta her zamankinden daha iyi ve daha dinç!

Yürekten selamlar,

Stefan

Anneyle Alfred'e yaz, çalışmalarım yoğun olduğu için onlara uğrayacak zamanım olmadığını.

Stefan Zweig 22 Kasım 1928'den 26 Kasım 1928'e kadar Paris'tedir. Jules Romains'in Fransızcaya aktardığı Volpone komedisinin Théâtre de l'Atelier'de ilk gecesi yapılır. "Zafer gibi bir başarı."
19 Aralık 1928'de Zweig İsviçre'ye geçer ve Zürich'te ağabeyi Alfred ve yengesi Stefanie ile buluşur. Ertesi gün de Montreux'ye geçer. Noel ve yılbaşını geçirdiği bu kentte iki hafta süreyle Grand Hôtel Monney'de konaklar. Bu arada sık sık Romain Rolland'ı da ziyaret eder.

Zürich, 19.12.1928

Sevgili Fritzi,
Trenim bir buçuk saat geç vardığı için aktarma yapmak istediğim treni kaçırdım. Bundan yararlanıp, Stefanie & Alfred ile buluştum, saat ona kadar beraberdik, sonra da bir dükkâna uğrayıp, diktafonlara baktım. Çok mükemmel bir alet, fakat bozulduğunda tamiri de garanti olmalı. Mektuplar için postrestant, Montreu. Önemli şeyleri telgrafla bildir, sürekli kalacağım yer belli olduğunda da, tabii olursa, bana gelen mektupları yollarsın. Hava kötü, berbat ve çok yağmurlu!
Çok selam,
Stefan

Montreux, 23.12.1928, Pazar

Sevgili Fritzi,
Yollamış olduğun kataloğa çok teşekkürler. Dün Rolland'ın yanındaydım, onu çok iyi gördüm, hatta biraz göbeklenmiş olduğu için utanıyor. Yaşlı babasıyla kız kardeşinin misafirperverliği ne kadar cana yakındı! Ancak Romains mektuplarındaki gibi davranışları da biraz soğuk gibiydi. Galiba onunla arama biri, ya da

bilmediğim bir olay girmiş... Fakat bu konuda benim içim rahat. Şu sıralar gereğinden fazla çalışıyor, kendini Hint ve dini konulara vermiş. Bana Léon Bazalgette üzerine anlattıkları hüzünlü şeyler. Artık sağlığına dikkat etmesi gerektiğini söylüyormuş. Bana kalırsa geç kalmış gibi.

Bugün karla karışık bir yağmur var. Fakat bu hava beni rahatsız etmiyor. Kendime takım elbise ısmarladım, spor, umarım üzerime iyi oturur. Ayın üçünden, ya da dördünden önce Salzburg'da olacağımı sanmıyorum. Buradaki yanlızlık çok hoşuma gidiyor, hele tüm Noel günlerini dinlenmeyle geçirmek ne kadar zevkli bir şey... Alix ile Suse, duygulu koruyucuların senin etrafında gürültü yapıp duruyor olmalılar, hele bugün, Noel'den bir gün önce. Ve sen mutlu oluyorsun, beni de o kadar aramıyorsun.

S.

Gran Hôtel Monney
Montreux 28 Aralık 1928

Sevgili çocuk,

Senin ve Alixen'in mektuplarına çok teşekkürler. Diktafonu Viyana'da bir de ben denemek isterim. Galiba çok işime yarayacak. Romains de böyle bir şeye ilgi duyuyor.

Bugün bir Fransız gazetesinde *Volpone* ile ilgili bir haber dikkatimi çekti. *Je trouve cela "un peu vif" de la part de notre Jules.* Bizim Jules'ün bu yaptığını pek iyi bulmuyorum. Fakat filme çekecek birini bulursa paylaşmak zorunda kalacağım, başka çarem yok. Biliyordun, Dickens'in Mister Pickwick'in Serüvenleri'nin beş sayfalık müsveddesine on iki bin mark vermeye kalkışma çılgınlığını yapmıştım da, sonra 140 000 mark veren bir başkasına kalmıştı. Benim gibi el yazılarına meraklı biri için çılgınlıktan başka bir şey değildi bu.

Çalışmalarım henüz yoluna girmedi. Bir, bir buçuk yıldır her işimde bir aksaklık oluyor. Önemli yanlışlarımı söyleyebilecek biri gerekli bana. Fakat yine de hiç sinirli değilim. Buradaki olağanüstü sessizlik bana çok iyi geliyor. Elli ile yetmiş yaş arasında evlerini ve

işlerini çocuklarına bırakıp, İsviçre'ye, ya da Riviyera'ya yerleşen ve günlerini kitap, gazete okumakla, biraz spor yapmakla ve akşamları da briç oynamakla geçiren İngilizler ne akıllı. Onlardan biri olayım, hiçbir çekiciliği kalmayan 'işim'i bırakayım, ne kadar isterdim. Çünkü görünür bütün tutkularımı geride bıraktım. Ocak ayının birinden sonra da başkalarına yardım, onun bunun işine koşmak gibi şeylere de son veriyorum. Çeyrek yüzyıla yakın olur olmaz şeyler için pek çok kişiye yararım dokundu. Şimdi bu görevden istifa ediyorum!

Sevgilerimle,

Stefzi

Bugün hava oldukça ılık, Vevey'e yürüyerek giderken ceket giymedim.

(İlişikte: MENU de DINER, NOEL 1928)

Salzburg, tarihsiz, 15.3.1929 olmalı

Sevgili Stefan,

Mektuplarını bir düzene sokmaya başladım. Bu arada dikkatimi çekti, Brüksel, Den Haag, Göttingen ve Hannover konferanslarının ardından Berlin'de Victor Fleischer, Antonina Vallentin ve Otto Zadek'le çoğu kimseden habersiz buluşacağını yazıyorsun. Bu nedenle Alfred'den, Victor'a hiçbir şey söylememesini rica ettim. İlerde bu gibi şeylerden elini çekmesini ona söyle, olası kargaşalıkları önlemek bakımından. Sen kimi zamanlar eski Stefan değilsin, örneğin kimi şeyleri tekrarladığında bambaşka bir insanı görüyorum karşımda. Bazı önemsiz şeylere el atmakla da yazışmalarını gereksiz yere artırıyorsun. Bunu yaparken şikâyetlerin azalacağına çoğalıyor. Diktafon konusunda da bir türlü karar verip ısmarlamadın. Senden ricam, bu işi benim halletmeme izin ver.

İçtenlikle,

Friderike.

15 Mart 1929'dan 17 Mart 1929'a kadar Zweig Brüksel'dedir. Palais des Beaux-Arts'daki konuşmasının konusu Edebiyatta Avrupa Düşüncesi'dir. Belçika PEN-Club, Emile Verhaeren'in yaşamöyküsünü yazmış ve eserlerini çevirmiş olan Zweig şerefine bir ziyafet verir. Stefan Zweig Marthe Verhaeren ve Felix Timmermans'ı da ziyaret eder. Sonra Hollanda'ya geçer ve Den Haag'da aynı konferansı tekrarlar.

's Gravenhage/Den Haag,
18.3.1929

Sevgili Fritzi,

Her zamanki gibi biraz sinirli haberlerine teşekkürler. Dün gece iyi uyudum. Az önce kahvaltıda et yedim. Brüksel oldukça yoğundu. Neler yapmadım oradaki iki günde. Konferans verdim (Çok başarılı geçti, son ayların en büyük ilgi gören toplantısıydı), Pen Club'ün kahvaltısına katıldım, bakanlar Huysmanns ve Vandervelde ile kahvaltı ettim, Bayan Verhaeren'e gittim, müze gezdim, iki görüşme yaptım, gazetelere röportaj verdim, van Bülow ve Metz'le otomobille Lier'e gidip, Felix Timmermans'ı ziyaret ettim, ancak gece yarısı Haag'a döndüm. Bugün de, beni davet etmiş olan Avusturya ve Almanya büyükelçiliklerine uğrayıp, kart bırakmam gerekiyor. Fakat Utrecht'e devam etmek zorundayım. Boş zamanımda Mauritshuis'e gidip, klasik tabloları tekrar görmeyi yeğlerim. Sonra yorgunluk, çarşamba sabah altı buçukta yola çıkıp, gece yarısı Göttingen'e varacak, aynı akşam okuma toplantısına katılacağım. Ardından Hannover toplantısı. Belki oradan sabaha karşı üçte ayrılır, Berlin'e geçerim. Böylece gün kazanmış olurum. Berlin'de sadece Bayan Antonina Vallentin'i göreceğim. Victor Fleischer'le de buluşabilirim. Brüksel'de iki günde yirmi kişiyle görüşmüş biri için bu bir çocuk oyuncağı! Şu ana kadar kendimi fena hissetmiyorum. Hava da mükemmel, fakat ondan pek yararlanamıyorum!

İçten selamlar,

St.

Adreslerimi sana bırakmıştım.

's Gravenhage/Den Haag,
19.3.1929

Sevgili Fritzi,

Burada Delft'te, Scheveningen, Utrecht'teydim. Elçilikte kahvaltı yaptım, kitapçıya çaya gittim, konferans verdim, ardından yetmiş kişiyle beraber yemeğe katıldım, öfkenden bu kez beni düşünmediğin için olacak bir otomonil kazası da geçirdim. Öteki araba parçalanırken bizlere hiçbir şey olmadı. Toplantı sonrası yemek gece bire kadar sürdü. Sabah beş buçukta uyanmalıyım. Berlin'de çok az kalacağım, daha önce Göttingen'de 12 saat uyumak istiyorum. Altısı Den Haag'daki az uyuduğum saatler, altısı da Berlin'de az uyuyacaklarım için...

Gelen mektupları buraya yolladığına teşekkürler ve çok selamlar.

Stefan'ın

Stefan Zweig Göttingen ve Hannover'deki okuma akşamlarından sonra bir gece Berlin'de kalır, 24 Mart 1929 akşamı da Salzburg'a döner.

Friderike Zweig ve kızı Suse 7 Mayıs 1929'dan 17 Mayıs 1929'a kadar Garda gölü kıyısındaki Gardone'ye giderler ve Savoy Palace Hôtel'de konaklarlar.

Gardone, 9 Mayıs 1929

Sevgili Stefan,

Hava yine düzelecek gibi. Buradaki ilk günlerimizde hava çok sıcak ve güzeldi. Fakat bugün deniz kıyısındaki yağmurları anımsatan inceden bir yağmur yağmaya başladı. Hava biraz serinledi, ev damlarında ve ötelerdeki kayalıklarda, Monte Baldo'nun karlarında ışıltılar oluştu. Bugün sabahtan Sopra Gardone'deydik. Kilisenin çevresindeki teraslardan doğa seyrediliyor. Gölden biraz uzaklaşınca Villa d'Annunzio karşımıza çıkıyor. Bir zamanlar yörenin

en güzel villalarından olan yapı kimi ilavelerle çirkinleştirilmiş. Tarihi giysileri içinde iki jandarma büyük kapının önünde bir aşağı bir yukarı yürüyüp duruyorlar. Duvardaki zincire bağlı bir köpek sürekli havlıyor. Bütün bunlara karşın ben o çok ilginç büyük şairi duyguyla anmadan edemiyorum.

Akşam saatlerinin bu alacakaranlığında, nar ağaçları dolu çok güzel bahçelerden, gökyüzünün ilginç bulutlarından, kitapların uyandırdığı, insanda sonsuza dek kalan ve yaşamı katlanılır yapan o duygulardan söz etmek istiyorum sana. Çok yazık buralara hiç gelmemiş olmana. Sularının maviliği Como gölünün suları kadar gizemli olmasa da güzel... Garda daha büyük uzanıyor, daha berrak ve daha dostça... Her şeyin zevkine henüz pek varamadım, şu sıra biraz nezlem var. Richard Tomaselli ve eşiyle karşılaştığım için çok sevindim. Aynı oteli seçmiş olmamız gerçekten inanılmaz bir rastlantı...

Yeni aşçımızın yemeklerinden memnun kalacağından pek emin değilim. Bunu kendime biraz dert ediyorum. Fakat hoşuna gitmeyen bir şey oldu mu, baş hizmetkârımız Johann'a hemen söyleyebilirsin. Bahçede de sakin ve pek rahatsız edilmeden istediğin gibi çalışabildiğini ümit ederim. Herkese selamlar söyle, öncelikle de Fuchs ailesine. Hepsine kartpostal yollayacağım.

Sana da bir yürek dolusu sevgi... Seni sevindirir mi bilemem, fakat buradaki bütün güzellikleri seninle paylaşmadan edemiyorum. Gölün kıyılarındaki şu pırltıları, üzerinde Prenses Borghese'in beyaz sarayının durduğu şu adacığı, yukarılardaki ilginç bulutları..

Seni bu duygularla öpüyorum. Sağlıcakla kal, sevgili.

Mumu

Salzburg, 13.5.1929

Sevgili Fritzi,

Mektubuna teşekkürler. Guido Fuchs Palermo'dan bir kartpostal yollamış, Carossa'dan selamlar, yazıyor. Hava sürekli kötü, inceden gri bir yağmur yağıp duruyor, bulutlar başımızın üzerinde... Bugün öğle yemeğinde Joseph Roth vardı. Çok rahat, akıllı ve ilginç

bir insan... Akşam yemeğinde Andreas Latzko ile beraberim, perşembeye de Alfred geliyor. Evdeki en son işler de, bacaların tamiri ile artık bitti. Johann'ın odası da güzel oldu, sadece eşyalarını yenilememiz gerek. Kendini evinde gibi hissetsin, pek dışarı çıkmıyor, zamanının çoğunu severerek evde geçiriyor. Norveçli çevirmenim Barbara ile Berlin'de görüşmeye zamanım olmadı.

İyi bir otel seçmene ve Tomaselli'lerle beraber olmana da seviniyorum. Yanındaki paranın yeteceğini ümit ederim. İstersen daha çok yollarım. Acele etmene gerek yok, burada hiçbir şey kaçırmıyorsun.

İçten selamlar,

S.

Stefan Zweig 24 ve 25 Ocak 1929 günleri Viyana'daki Enternasyonal PEN Kongresi'ne katılır. Viyana'da bulunmasının başka bir nedeni de, satılmakta olan Ludwig van Beethoven'in küçük ve büyük yazı masalarına, para kutusuna, kemanına ve başka kişisel eşyalarına olan ilgisidir. Salzburg'a döndükten sonra koleksiyoncu dostu Karl Geigy-Hagenbach'a şunları yazar:

Onlar evde büyük bir sevince neden oldu. Şimdi büyük salonumuzda bir müzede olduğu gibi teşhir ediliyorlar, tabii korunuyorlar da...

Stefan Zweig 1929 Ağustos'unu evinde geçirir, bu kez Salzburg festivalinden kaçmaz. Ardından birkaç günlüğüne Gastein'a gider. Birkaç hafta sonra da "Josef Fouché" biyografisi yayınlanır. 13 Ekim 1929'da Viyana Burg Tiyatrosu'nda, Hugo von Hofmannstahl'ın vefatı üzerine düzenlenen anma töreninde bir konuşma yapar. 19 Ekim 1929'da Stefan, Friderike ve Alix Paris'e giderler. Orada bir hafta kalırlar, Stefan Zweig Salzburg'a yalnız döner.

10 Ocak 1930 günü Friderike ve Stefan İtalya'ya bir yolculuk yaparlar. Dört haftaya yakın Napoli ve Roma'da kalırlar. 25 Ocak günü Sorrent'te Maksim Gorki ve Barones Budberg'i ziyaret ederler. 8 Şubat'ta Salzburg'a dönerler. Stefan Zweig 9 Mart 1930'da Berlin'e gider. Oradan Breslau'ya geçer ve Lobe Tiyatrosu'nda sahneye konacak trajik komedisi "Yoksulların Kuzusu" adlı oyununun provalarını izler.

Breslau, 12.3.1930

Sevgili Fritzi,

Burada tuhafıma giden bir vodvil provasını izledim. Benim "Yoksulların Kuzusu" oyunumu biraz anımsatıyor. Başkadın rolü Bellilotte'yi oynayan çirkin artist özentisinin boynunda pembe bir halka var, kuzu gibi de meliyor. Buraya gece treniyle gelmiştim, sabah altıda yine Berlin'e dönüyorum. Oradan da yarın Hannover'e geçeceğim. Berlin işini de bu arada yoluna koydum.

Pek çok selamlarla

Stefan'ın

Berlin-Hannover treninde
Hannover, 13.3.1930

Sevgili Fritzi,

Bu satırları sana trende yazdığımdan kelimeler böyle çarpık çurpuk. Şimdi Hannover'e gidiyorum: Orada pazar sabahına kadar kalacak, sonra yine Berlin'e döneceğim. Gitmemin tek nedeni, Einstein'ın benim Berlin'de olduğumu duyması. Kitaplarımın hararetli bir okuru olduğunu öğrenince pek şaştım. Benimle buluşabilmek için de bir çağrıdan vazgeçmiş. Evet, pazar günü saat beşte ona gideceğim, sonra da gece treniyle Salzburg'a döneceğim. Hilpert, Ebermayer, Maass, Hünich ve Beierle Hannover'e gelecek. Fritz Engel ve Diebold da Breslau'ya. Prag'da da Dr. Horch olacak. Geçen gece kolumda bir bayan tam otelden kaldırıma adımımı atmıştım ki, bizim Salzburglu Francé' ailesi karşıma çıkmasın mı! Başka zaman kör

yılanı oynayan bu insanlar beni hemen tanıyıverdi. Görmemiş gibi yanlarından geçmek istedim, fakat sanki bütün kaldırımı kaplamışlardı. Romain'ler de biraz asık suratlı ve tiksindiriciydi. Budberg ise çok cana yakın. Burg Tiyatrosu müdürü Herterich *Yoksulların Kuzusu* rejisini benimle görüşmek üzere salı günü Salzburg'a gelecek. Hilbert'in bizimle beraber olamayacağına üzüldüm. Her şey yolunda giderse ben pazartesi saat on birde oradayım.

İçten sevgilerle,

Stefzi

Yoksulların Koyunu'nun ilk gecesi 15 Mart 1930 tarihinde Hannover, Lübeck, Breslau ve Prag'da yapılır. Hannover temsilinde bulunan Zweig ertesi gün Einstein ile buluşmak için Berlin'e gider, akşama da Salzburg'a devam eder.
Haziran 1930'da Zweig, Franz Anton Mesmer üzerine kaleme aldığı denemesini bitirir. Bundan sonra Sigmund Freud üzerine ilk denemesini yazmaya başlar. Friderike Zweig temmuzun ilk günlerinde, Cenevre gölü kıyısındaki Gland'da bebek bakıcılığı yapan kızı Suse ile tatile çıkmak için İsviçre'ye gider. 5 Temmuz 1930'dan 18 Temmuz 1930'a kadar Graubünden kantonun güzel Flims kasabasındaki Park-Hotel Wldhaus'da konaklarlar.

7 Temmuz 1930

Sevgili,

Çok uzun ve kapsamlı mektupları okuyup okumadığına pek emin değilim, fakat burayı nasıl bulduğumuz seni belki yine de ilgilendirecektir. Şimdiye kadar görmüş olduğum oteller içinde en çok "mutlu sınıf" buraya yerleşmiş gibi. Yapı, bomboş bir doğanın ortasına kondurulmuş, güverteleri olmayan lüks bir gemiyi andırıyor. Ve en büyük lüks ne biliyor musun? Sayısız oda ve salonlara, çalınan caza, rulet oyunlarına, tenis maçlarına, gelip giden Amerikan Packard otomobillerine, oradan oraya taşınan bagajlara karşın çok sessiz bir yer... Okuma odasında tıp üzerine dergileri karıştırırken, Suse,

küçük bebeklerine süt alacak parası bile olmayan insanlardan söz ediyor, bu lüks gemide yolcu olduğumu düşünerek ürperiyorum.

Az ötedeki göl çok güzel. Mavimsi yeşil suları pek soğuk değil, cilde dokununca insanı canlandırıyor. Göldeki adacıklara yüzülebiliyor, üzerlerinde dinlenilebiliyor...

Sen iyi misin, sevgilim? Lütfen, yaz bize güzel şeyler, birkaç kelime de olsa... Suse ile sık sık İngilizce sohbet ediyorum. Her zamanki gibi cana yakın bir dost bana. Selamları var, teşekkür de ediyor sana.

Sana candan sarılan

Mumu'n

Salzburg, 7 Temmuz 1930

Sevgili Fritzi!

Afrika'yı andıran sıcaklarda insanların yazmaktan kaçınacaklarını ümit etmiştim. Ancak başkalarının yazma tembeli olduğu bu günler benim için kelimeler, satırlar dolu sayfalarla kâğıt demek. Bugünkü on altı mektubun ardından sana da yazıyorum. Burada her şey yolunda, sadece dünkü pazar bir şenliğin ve bayrak anma töreninin tüfek seslerinden kaçtım, gezmeye gittim. Hiçbir yerden önemli haber yok, sadece sonunda bugün rahatlatıcı yağmur yağdığı haberinden başka... Bu arada Freud çalışmama başladım ve hızla bitireceğimi ümit ediyorum. Kimseye gittiğim yok, sadece yarın, şu sıra Burg Tiyatrosu ile Salzburg'da bulunan sanatçı Raoul Aslan'a bir nezaket ziyareti yapacağım.

İnsanların dakik olduğu İsviçre'de bavulun zamanında eline geçmesine şaşırmadım. Böylece bavulu önden yollama önerimin çok iyi olduğu da kanıtlandı. Yoksa trende yolculuk boyunca kompartmanda eşyana sürekli göz kulak olmak zorunda kalırsın. İsviçreliler bu gibi şeylerde çok dikkatlidir.

Kippenberg randevusunu erteledi, dönmeden önce önümüzdeki cuma buna uğrayacak. Tabii seni de birlikte anacağız.. Sizlere çok selam,

Stefan

Stefan Zweig
Kapuzinerberg 5 Salzburg, 9 Temmuz 1930

Sevgili Fritzi,

Biraz çekinerek de olsa sormak istiyorum, mektuplarına niçin öyle öfkeli başlıyorsun: "Uzun mektupları okuduğundan süphe ediyorum, yazdıklarım belki seni yine ilgilendirir..." Böyle şeyleri sanırım uyduruyorsun, ruhunda canlandırmıyorsun. Bana kalırsa böyle kabaca başladığın için kafan tırtıllarla mı dolu yoksa?

Dün Victor'dan da bir mektup aldım. Sanki bütün dünya hakarete uğramış gibi bana çullanıyor. Hemen hemen herkes mektubuna: "Sen nasıl olsa böyle şeylerle pek ilgilenmiyorsun..." diye başlıyor. Böyle devam ederse, bütün mektup yazanlar günün birinde haklı çıkacak... Ne yazık ki burada dam tamir işleri hâlâ devam ediyor, biraz daha süreceğe de benziyor. Tiyatroya gitmeyeceğim için Aslan'ı bugün öğle yemeğine davet ettim. Başkaca pek ziyaretçim yok, sadece ayın on beşi için Dr. Meng gelmekle tehdit etti, yirmisine doğru da Bartlett gelecek. Yoksa oldukça sakin burası ve bu sessizliğe şu sıra çok gereksinim var. Çünkü Freud çalışmam çok yavaş ilerliyor. Önce kurgusunun altından kalkmalıyım. Bana kalsa bu çalışmaya bir süre ara verir, başka bir şey yazardım. Fakat elimdeki bu işi bırakmam mümkün değil. Hava oldukça iyi sayılır, gelen mektuplar da rahatsız edici değil.

Films'in sizler için uygun bir yer olup olmadığına sen karar vermelisin. Sanırım oranın rahatlığı şu sıra biraz da çevrendeki insanlara bağlı. Films'de daha uzun süre kalmaya zorla karar verme, bu büyük hata olur. Şu günlerde her yer dolu sayılmaz, bütün İsviçre'de kolayca başka bir yer seçebilirsin. Örneğin birkaç günlüğüne yükseklere çıkın, Zermatt'a gidin yeni trenle. Çok güzel olduğunu duydum. Konstanz gölü kıyısındaki ılıca Bad Sachen de olabilir. Orası da şu sıralar çok ilgi görüyor, sevilen bir yer...

Ben ağustosta ne yapacağım, henüz bilmiyorum. Belki bavulumu alır, düşerim yollara, programsız, plansız. Hoşuma giden yerde de kalırım bir süre...

Suse'ye ve sana içten selamlar,
Stefzi

Flims, 11.7.1930, Cuma

Hayır, benim sevgili Stefferle'm, uydurmadım yazdıklarımı, geçmişte hiç açılmamış bulduğum güzel günlerimizin mektuplarını anımsadım sadece. Ancak senin bazı mektupları üstünkörü okuduğun da bir gerçek. Tabii ben hem sitem ettim, hem de etmedim. Victor'un söyledikleri ise başka. O ricasını reddettiğin için biraz utanıyor gibi.

İyi çalışabildiğin için seviniyorum. Sadece Freud'a ara vermek istemeni biraz tuhaf buldum. Acaba yine *Postacı Kız* romanına mı ağırlık verecek diye bir an düşünmeden de edemedim. İstersem buradan başka yerlere de gidebileceğimi yazman çok güzel. Burada kafalarında sadece zenginlerin çıkarları olan dört yüz insanın ortasında yaşamaya çalışıyorum. Salzburg burjuvazisine alışık olduğum için buradakilere elimden geldiğince bakmamayı beceriyorum. Fakat Suse'nin biraz insan içine girmesini de istediğimden bu üst tabakanın arasında olmak zorundayım. Dün nihayet iki delikanlı onu dansa kaldırdı. Çok nazik gençlerdi. Suse de pek mutlu oldu. Öğleden önce bir dağ gezisi yaptık. Haftaya da tek başıma, yanıma yiyecek bir şeyler alıp, bütün gün bir yaylaya çıkmak istiyorum. Döndüğümde de karınları tıka basa dolu bu insanlara daha kolay dayanabileceğimi umuyorum. Buradaki müşterilerin çoğunluğu Yahudi. Beni anlayacağını umarım. Çoğunluğu Berlin'den, Teplitz-Schönau ve Macaristan'dan gelmiş... Çok çeşitli giysilerin dışında heyecanlandırıcı bir şey yok... Bugün çok cici bir mektubunu aldığım anne için burası gerçekten çok güzel bir yer. Düz yollarda gezinir, az görülen mantolar, sansar kürkünden pelerinler çok hoşuna giderdi. Burada müşteriler arasında yaşlı bayanlar da çoğunlukta...

Sana uzun uzun sarılırım, sevgilim, Mumu

Park-Hotel Waldhaus Flims
15.7.1930 Salı

Sevgili Stefferl,

Neue Freie Presse'te çıkmış olan Mesmer yazın hiç de fena değil. Bugün aldım, iyice bir okuyacak ve belki de kimi görüşlerimi not edeceğim. Derslerinde Freud'a hiç dikkat ettin mi? Hemen hemen her konuşmasına inançsızlığı ve üniversite öğrencilerinin kabul görmemesini iyice yererek başlıyor. Her dersinin yapısını, her türlü eleştiriyi daha baştan engelleme üzerine kuruyor. Böyle yapınca da anlattıkları az bilgi sahibi dinleyici için bile kolay anlaşılır oluyor. Ancak başkasının beni inandırmasına gerek görmüyorsam, yetişkin bir insan, örneğin ben bir anne, doğruyu seven, bu gibi konularda pek tecrübesiz sayılmayan bir kişi olarak, kendimi gerçekten çok popüler sayıyorum. Kimi zaman oluyor ki, bizler gibileri için çoğu fakülteyi bitirmek çocuk oyuncağı olurdu, diye aklımdan geçiriyorum.

Suse'nin en çok ilgisini çeken "unutma" bölümü oldu. Ders pedagojisi için bu bölümdeki birçok şeyden yararlanılabilir. Örneğin, ders konusu zorla kafalarına sokulmak istenen öğrencilerde kötü yan etkiler oluşurken, öğrenmeleri gereken dersleri kolayca unutuyorlar. Bu nedenle öğretmenlere çok büyük görevler düşerken, öğrenciler üzerindeki etkileri de çok önemli.

Freud öğretisinin o kadar çok alana yayılması gerçekten inanılmaz bir şey. Fakat nereye bakarsam bakayım, çok fazla gerçekçiliğin güçlü sınırı karşıma çıkıyor. Birçok insan için itici olan Oidipus kompleksinin abartılması gerçekleşmezdi, küçük bir kızda da doğuştan annelik içgüdüsünün olabileceğini kabul etseydi. Freud'un inandığı gibi, bu içgüdünün gerçekleşmesi için o kızın bir insana bağlanmasına, babasından çocuğu olmasına hiç gerek yoktur. Bana kalırsa Freud bu gibi düşüncelerle çok faydalı başka görüşlere zarar veriyor.

Pontresine ve Vitznau'dan yarın yanıt bekliyorum. Birkaç günlüğüne gitmek için Zermatt bana biraz uzak geliyor. Hem sen yol-

culuğuna çıkmadan önce Salzburg'a dönüp, seninle günlerin tadını çıkarmak ve toparlanmanda sana yardımcı olmak da istiyorum, sevgilim benim.

Binlerce öpücük,

Mumu

Flims, 18.7.1930

Lütfen hemen ve tamamını oku.

Sevgili,

Honoré de Balzac'ın romanı "Louis Lambert"i okuyorum ve daha önce bu mükemmel kitaba dikkatimi çekmemiş olmana şaşıyorum. Hele şimdi senin Mesmer üzerine yazdıklarının ardından bu roman beni daha da çok ilgilendirmeye başladı...

Kitabı okurken ve Victor ile diğer dostların üzerine kafa yorarken biraz da hüzünle şunu düşündüm: Seni benden başka hiç kimse doğru dürüst tanımıyor. İlerde senin hakkında en boş, en saçma şeyleri yazacaklar. Fakat sen de yanına pek az insanı yaklaştırıyorsun, oldukça içine kapanık bir kişiliğin var. Yazdıklarının da üçte biri sensin, ancak önemli bölümler bile başkalarının geri kalan üçte ikiyi kavraması için yeterli değil. Çok zeki ve ileriyi görmesini beceren, senin üzerine çok karakteristik bir şey söylemiş olan zavallı Roth ise na yazık ki, karısıyla birlikte düştüğü o kötü ruhlar dünyasından kendini kurtaramıyor. Anlatmayı çok istediğim bazı şeyleri başarabilmek için bana da kimi zaman konsantre olmak, yalnız kalmak ve rahat olmak gerekiyor...

Seni seviyorum ve sana içten sarılıyorum,

Mumu

Stefan Zweig 1930 Temmuz'unun son günlerinde, 10. Salzburg Festivali'nin açılışından kısa süre önce Augsburg ve Münih üzerinden kuzeye gider. 2 Ağustos 1930 ile 24 Ağustos 1930 arasında Hamburg'da, Alsterglacis 10 numarada kalır ve Freud denemesi üzerine çalışmalarına devam eder.

Hamburg, 2.8.1930

Sevgili Fritzi,

Bugün günlerden cumartesi. Hamburg'a az önce geldim, mektubunu da aldım. Augsburg çok şirindi. Münih'te de kocaman bir bira içtikten sonra akşam üzeri oradan pek keyifli ayrıldım ve tren yolculuğu boyunca bir kaplumbağa gibi uyuyarak Hamburg'a geldim.

Burada kaldığım ev pek sevimli. Alsterglacis eskiden soylu kişilerin yaşamış olduğu bir semt. Benim kaldığım evde de Hans von Bülow yedi yıl oturmuş. Yatak odam arka tarafta, bahçeye bakıyor. Küçük yemek odası ve oturma odacığı ise önde, Alster'i görüyor. Evin sahibesi çok kibar ve yaşlı bayan savaş öncesi zenginlerinden. Evde güzel bir kitaplık var, felsefe, tarih, edebiyat üzerine eserlerle dolu. Sonsuz bir saygı ve eşsizlik esiyor evin odalarında. Yaşlı bayan bugün bana evdeki her şeyi gösterdi, tarif etti. Kendisi yarın Hamburg'dan ayrılacak. Evini sık sık başkalarına kiralıyormuş. Burada rahat edeceğim gibi.

Ve kent çıldırtacak kadar güzel! Limanın üzerinde gümüş parıltılı bir aydınlık. Birbirinden güzel gemiler. Hoşa giden her şey... Maass'la birlikte Restaurant Ehmke'de nefis bir yemek yedik. Kanguru kuyruğu çorbası bile vardı, fakat ben ona yüz vermedim... Maass'la yarın akşam yine görüşeceğiz, beni rahatsız etmiyor.

E.T.A. Hoffmann otografisi satın almış olduğum Leipzig'liye 800 mark yollayacağım. Benden 1000 mark istemişti, fakat sonunda verdiğime razı oldu. Çok ender rastlanan bir belge.

Lütfen kendine eziyet etme. Julien Green'in seni ilgilendireceğini düşünmüştüm. Küçük Vildrac cana yakın mı?

Kaldığım evde telefon var. Kuzey Denizi santralından 7488 numarası. Beni her gün saat 8-10 arası arayabilirsin.

Kopenhag'a çok iyi bir uçak bağlantısı varmış. Fakat şu sıralar bunu düşünmüyorum.

Dostça selam,

Stefan

Kapuzinerberg 5 Salzburg, 5 Ağustos 1930

Sevgili Stefan,

Dün acele yazdıklarıma bugün bazı eklemeler yapmak istiyorum. Rolland'ın ilişikteki mektubu da (lütfen bana geri yolla) satırlarımı memnun edici yapmıyor. Madam Guilbeaux'dan da iki uzunca mektup geldi. Eğer eşine bir şey olursa bütün sorumluluğu bana yükleyeceğini yazıyor! Stefan, Guilbeaux konusunda sana daha çok yardım etmeye ne yazık ki artık son vereceğim. Sen yine üzerinde pek fazla düşünmeden cana yakın sözler vermiştin, şimdi ise sonuçlarına katlanamıyorsun. Sana elimden geldiğince hep yardım ediyorum, ancak bu konuda benden destek bekleme...

Mektuplarında çoğu kez pek anlaşılmaz şeyler yazıyorsun, oradaki buradaki tanışlarına geleceğini söylüyorsun, ancak onlara tam olarak söz vermiyorsun. Tanrı aşkına artık ölçülü davran, sakıngan ve suskun ol. Bu sözde iyiliklerle insanları kızdırıyorsun. Onlar da senin için, yanlış da olsa, vicdan azabı çekiyor da onun için, demesinler. Sen beni anlamıyorsun, diye de şikâyet ettiğin oluyor. Bunda haklısın. Ben, senin insanlardan çekinip korkmanı her geçen gün daha az anlıyorum, zayıflığının sonuçlarına da giderek daha az üzülüyorum. Şunu da itiraf etmeliyim, senin gereksiz duygusallığını ben bir erkeğe pek yakıştıramıyorum. Bu satırlarımı, sen beni anlamıyorsun, diye ettiğin şikâyete verilmiş bir yanıt olarak kabul et. Tabii anlıyorum seni fakat anladıklarım da hoşuma gitmiyor. Sonuçları fazla yorgunluk, sinirlenme, hoşnutsuzluk olan bu durumları daha baştan kesin ve gerçekçi davranışlarınla önleyebilirsin. Şimdi sen bana, keyfim yerinde, diye yazacaksındır.

İnanıyorum sana, fakat bu durum yaşamında hep olağan olmadığı için de kabul etmiyorum. Rolland sana en güzel örnek. Fakat o senin sırtına ahlaki yükler bindiriyor. Ancak iyi dengeledin mi taşıyabilirsin bu yükleri...

Şöyle rahat mektuplaşmalara, canlandırıcı güzel sohbetlere hiç fırsat bulamadığımız için gerçekten çok üzülüyorum. Buna bir çare bulabilmemiz için çaba göstermeni de senden rica ediyorum. Nasıl sen seni bekleyen yıllardan faydalanmak istiyorsan, ben de bugüne kadarki yaşamımın semeresini artık almak niyetindeyim, gecikmeden. Bir tavan arasında da olsa seninle barış içinde, sakin bir yaşam sürdürmek istiyorum. Böyle düzensiz şeylerle sürekli uğraşamam. Çünkü ben, sorumluluğu bende olan şeylere kendimi iyice veriyorum. Şunu da unutma, seninle birlikte olmadan önce benim çok uğraşılarım olmuştu. Seninle beraberliğimizden bu yana yaşadığımız güzel birçok şeyin yanı sıra ilgi ve sorumluluk alanıma giren şeyler de az sayılmaz... Ve benim ilgilenmem gereken, kimi sorunların ilerde onları beklediği iki de çocuğum da var. Ayrıca her kadın gibi benim de, mutlaka altından kolay kalkamayacağımı sandığım sorunlu yıllarım olacak. Bu sorunların altından kalkabilmem için bana rahat bir yaşam gerekecek. Şimdi beni de düşünüyorsan, lütfen elinden gelenden fazlasını yapmaya kalkışma. Son aylarda İsviçre'de kimi uygun olmayan durumda –bir an devrimci, öteki an kapitalist çocuğu idin– seni silkeleyip kendine getirmiştim. Şimdi yine uygunsuz durumlardan –kutsal insanla, sinirli insan– kurtarmayı deniyorum seni...

Sana çok çok selam, öpücükler. Gerçeği yazdığım için affet. Bu satırlarımı yanıtlama. Yanlış ve doğru yanlarını biliyorum...

İçtenlikle

Mumu

Friderike Zweig, 11 Ağustos 1930'da Salzburg Sanatçılar Evi'nde Paul Stefan'ın bir konuşması ile açılan Frans Masereel özel sergisini düzenler

Kapuzinerberg 5, Salzburg, 12.8.1930

Sevgili,

Senin için endişeleniyorum. Ayrılık kimi zaman kolay başlar. Şimdi seni çok arıyorum, hele aradan iki hafta geçtikten sonra eksikliğini hissediyorum, duvarlara tırmanabilirim... Uzun aradan sonra Salzburg'da hava düzeldi, umarım sen de güzel günler yaşıyorsundur...

Öğleden önce benim düzenlediğim Paul Stefan konuşması çok başarılı oldu. Kendisi gerçekten çok mükemmel bir insan. Cana yakın katılımcılar yaptığı konuşmaya hayran kaldı. Masereel'i anmak için elli kadar insanı bir araya getirmeyi başarmıştım. Doktor Servaes de gelenler arasındaydı. Eduard H. Jacob ise gelmedi. Paul Stefan toplantıdan Neue Züricher, Berliner Tageblatt ve bazı Viyana gazetelerinin söz etmesi için elinden geleni yapmıştı...

Francés sayesinde bir radyo temin ettim, bir eylüle kadar bende kalacak. Böylece bütün konserleri rahatlıkla dinleyebileceğim. Bu akşam salondaki budalaca insanlar arasında oturmak zorunda kalmadan Bruno Walter konserini radyodan rahatça takip etmek istiyorum.

Perşembe günü Schaffgotsch ve Nilson aileleri bana uğrayacak. Thienen ve Lang'lar da akşam saat dokuzda oturmaya gelecek. Metz ile Friedmann da haber verdiler, uğrayacaklarmış. Vorm'lar da bir günlüğüne buraya gelecek. Wreede telefon etti, on gün sonra yine gelecek. – Sevgilim, ben ne zaman geleyim senin yanına? *Volpone*'nin Oslo'daki ilk gecesi için çevirmenin Barbra Ring'e yazıp sordum, ne zaman, diye.

Bu arada Roth'tan çok cana yakın, fakat hüzünlü bir mektup aldım. Sanırım sana da yazmış olacak. Jannings'den de güzel satırlar geldi, şu sıralar *Eyyub*'u okumaktaymış. Erwin Rieger de mek-

tup yolladı, yalnız insanın sıcak satırları... Kippenberg'den gelen mektub da çok güzel, eşi Katharina'nın yazdıkları da. Bir karşılaşmamızda onunla güzel güzel konuşacağımı umuyorum. Sana gelen mektuplar az, çok zahmet olmuyor bana.

Yakında yine telefonla ara sevgilim. Kendine dikkat et. Sana sarılan

Mumu'n

Hamburg, 14.8.1930 Perşembe

Sevgili Friderike,

Burada da hemen hemen her gün hava yağışlı. Yağmur kısa aralıklarla sürekli yağıyor. Yine de canım çektiği zaman dolaşmaya çıkıyor, tertemiz ve loş lokallerde oturup gazete okuyorum. Evim güzel döşeli ve çok sakin, sekreterim de çok bilgili ve mükemmel bir insan. Kendime güvenim de yerinde. Uzun haftalar geçirdiğim Riffelalp'ı veya deniz kıyısı yöreleri düşünüyorum da, o sıralar nasıl da güvensizdim. Her gün kızardım kendime. Şu sıralar gezilerimin üzerinde sanki dostça bir yıldız gülümsüyor. Bu nedenle bir ara Hintlilerin ülkesine bile bir yolculuk yapmak yürekliliğini buluyorum kendimde.

Roth'tan tek satır bile almadım. Bu ara nerede canından bezmiş gibi çalışıyor, bilmiyorum. Yazmış olduğun o ziyaretçiler listesini okuyunca, görüşemediğim için hüzünlü bir "yazık oldu" çıkmadı ağzımdan... Ödünç almış olduğun radyoya hayran kalmanı anlıyorum. Burada da onun gibi bir şey duruyor, düğmesine basar basmaz operetler ve birtakım saçmalıklar guruldiyor. Tanrı bizi bu gibi kötülüklerden korusun! Hamburg'da bir an bile sinirlenmedim, dünya hiç umurumda değilmiş gibi hissediyorum kendimi ve bunun doğru olduğunu kavrıyorum. Salzburg'da ise dünyayı göğsüme çöreklenmiş bir dağ tepesi gibi hissediyorum. Norveç'e gitmeye pek gönlüm yok. Buradaki çalışmalarımı bir an önce bitirmeyi arzuluyorum.

Hoşça kal ve sana çok selamlar...

St.

Salzburg Kapuzinerberg 5, 17.8.1930 Gece saat 24.30

Sevgili,

Doçent Aschner, Kalkreuth, Ewald, Ernst Fischer, Kontes Matuschka akşam yemeğindeydiler. Az önce gittiler...

Son zamanlarda kimi yardımları hiç esirgemeden yaptım, başarılı da oldum. Sadece Roth için kendimi çok sıkıntıya soktum, fakat başaramadım, ilerde bana daha da çok sıkıntı verecek gibi. Fischer, Roth'un eşinin arada sırada kendini iyi hisseden, fakat sağlığının artık yerine gelmesi imkânsız bir hasta olduğunu tanışı bir sinir doktorundan duyduğunu anlattı. Ne kadar kötü bir şey! Roth'un mektuplarını her okuyuşumda, onun sadece karısı için para kazanmaya çalışan biri olduğu hissine kapılıyorum. Senin o "açık gönüllü insani" yanını rahatsız etmemek için pek yazmadığını söylüyor gelen mektuplarında. Fakat şu sıralar zor çalışabildiği için de eylül ve ekim aylarına kesesinin boş olduğunu da söylüyor. Şimdi cebinde sadece 500 markı varmış ve dört hafta çalışıp birkaç makale yazdı mı 1000 mark daha kazanabilirmiş. Her hafta da Viyana'ya 300 mark yolluyormuş. Bu, her hafta 70 şiling demek. Sence böyle bir şey mümkün mü? Kiepenheuer'den ancak kasımda para gelecekmiş. Belki, modern otografiye ilgi duyan biri var, diyerek *Eyyub* müsveddelerini ondan satın alabiliriz? Yakında dört haftalığına Frankfurt'a dostlarının yanına, daha doğrusu çalışırken onlara yakın olabilmek için, gidecekmiş. Salzburg ise onun gözünde yitirilmiş bir vaha! Norveç'e çok gitmek istiyor, fakat orada nasıl yaşayacağını bilemiyor. Yola çıkmadan önce de Köln gazetesi için hazırladığı bir makaleyi bitirmesi gerekiyormuş. Her mektubunda ölüme olan özleminden söz ediyor. Ben ise burada oturmuş önüne gelenle sohbet ediyorum ve o mükemmel insana yardım edemiyorum. Sen de, ona yardım edilemez, diyorsun. Buna gerçekten inanıyor musun? Ona bir yazsan ve *Eyyub* romanı üzerine bir makale kaleme alacağından söz etsen! Belki bu ona biraz olsun cesaret verir...

Sağlığım şu sıra pek yerinde değil. Havalar kişiyi çok etkiliyor.

Ne yazık ki az önce yine kapanmaya başladı. Halbuki bütün gün ne güzeldi. Çok öpücükler sevgili sana

Mumu'dan

Lütfen Roth'a hastabakıcının mektubunu yolla.

Hamburg, 20.8.1930

Sevgili Friderike,

Senin şikâyet ve hüzün dolu mektubunu çok güzel bir havada yanıtlıyorum. Çalışmama biraz ara verdim. O ruhsal çember tüylerimi ürpertiyor. Ön çalışmalar hemen hemen bitmiş sayılır. Artık işe başlayabilir ve sürekli yazabilirim. Her şeyi geride bıraktığımda da çok mutlu olacağım.

Barbra Ring'in önerisini kabul etmedim. Norveç'e gidebilmek için bir okuma akşamını bahane etmek doğru olmazdı. İki gün gidiş, iki gün dönüş, sadece yolculuk dört gün sürecekti. Belki önümüzdeki yıl bütün ağustos ayını birlikte orada geçiririz. Fakat Barbra için üzüldüm.

Bir konferans verecek olan Friedenthal bugün Hamburg'a gelecek. Belki biraz akıllanırım, gereksinim yok da değil. Burada rahat bir günlük yaşamım var, sık sık dolaşmaya çıkıyorum ve sayısız ilginç şeye rastlıyorum. Bir kentte yaşamak, fakat yine de içinde olmamak ne güzel bir şey. Ne mükemmel, sürekli ortasında değil de dışında olmak!

Pazartesi sabahtan Berlin'e gitmeyi düşünüyorum. Orada akşama kadar kalmak ve salı öğleye doğru da Salzburg'a varmak istiyorum. O güne kadar ziyaretçilerinden kurtulabilirsen hemen çarşambaya Zell am See'ye gidip, birkaç gün kalabiliriz. Hamburg'dan 1 saat 45 dakikada Kopenhag'a uçmayı ve oradan deniz kıyısına uzanmayı bir an aklımdan geçirdim, fakat Oslo'ya gitmediğim için bu yolculuktan da hemen vazgeçtim...

Candan selamlar, yakında kavuşmak üzere

St.

Roth'a yardımcı olunamaz. İnatçılığı sonsuz. Birkaçığa her hafta nasıl 300 mark harcanır! Bugün telefon edemedim, çünkü kütüphaneye gitmem gerekti.

Friderike ve Alix, Max Reinhardt'ın Leopoldskron'da düzenlediği bir suareye yaptığı daveti kabul ederler. Tilly Losch'un dans gösterisine Herbert von Karajan piyanoda eşlik eder. Seçkin davetliler arasında İngiltere Hazine Bakanı Philip Snowden'in eşi, sosyalist ve kadın hakları koruyucusu Mrs. Ethel Snowden de vardır.

20 Ağustos 1930

Sevgili,

Untersberg'de tatil yapmak isteyen Bayan Meingast izin aldı. Gelen mektupları sana yolluyorum, bazılarına da Lix'e yanıt yazdırıyorum...

Dün Csokor ziyaretime geldi. Gittikçe akıllanıyor ve çalışmalarında artık başarılı da oluyor. Heinrich Eduard Jacob da uğradı. Akşama çocuklar ve ben Reinhardt'a davetliydik. Fakat Suserl'in gözleri yine şişmişti. Kızcağız yine güzel bir toplantıya katılamadı. Durumu dün o kadar kötüydü kü, önünü seçemediği için yürüyemiyordu. Konser saray parkında düzenlenmişti, serenatlarla dolu güzel bir akşamdı... Kimi Salzburglular, tiyatro sanatçıları, yirmi kadar yabancı sanatçı ve her zamanki dalkavuklar çağrılmıştı. Davet sonrası kurulan büfe şahaneydi. Tilly Losch'un dansları da mükemmeldi. Mrs. Snowden, belki inanmayacaksın, alnının üzerinde taşıdığı mücevherler dolu zarif taçla akşamın kraliçesiydi. *Ote-toi delà que m'y mette.* Açılın, şimdi ben geliyorum! Leopoldskron'da kendimizi pek rahat hissetmemizin nedeni biz miyiz, yoksa Reinhardt'ın gösterdiği çok yakınlık mı? Helene Thimig de çok nazikti. Hiç kimse bana davete sensiz geldiğim için şaşırdığını söylemedi. Buna öfkelenmedim değil.

Bugün Friedmann ailesini bekliyorum. Son birkaç gündür mek-

tupları bize geliyor. Tabii onlara bir oda kiraladım, fakat bakarsın akşama yine iptal etmem gerekebilir.

Barbra Ring telgraf yolladı. Kalın paltolarımızı getirmemizi yazıyor. Kendisi Oslo'ya gelmiş ve ilk gece cumartesiye. Bugün ona telefon edeceğini ve gelemeyeceğimizi bildireceğini umarım. Fakat döndüğünde birkaç gün için de olsa seninle Salzburg'dan uzaklaşmayı istiyorum. Lütfen çalışmalarını buna göre ayarla. Aylar var ki birlikte sakin birkaç saat olsun geçirmedim. Seni sadece yine görmek istemiyorum, seninle sakin ve her şeyden uzak bir yerde beraber olmayı da arzuluyorum. Norveç'e gitmek istemiyorsan lütfen telgraf çek ve gezini iptal ettiğini bildir. Barbra seni bekliyor. Fakat bana da haber ver, ne yapmak istediğini, buluşup buluşmayacağımızı, ne zaman döneceğini yaz. Salzburg'a gelip de, birkaç gün sonra yine yollara koyulmak yok. Seninle birlikte olmayı düşlediğim o günlerden vazgeçemem... Fakat yine de nasıl düşünüyorsan öyle yap derim. Tabii sana güveniyorum. Sayısız insan benden sana selam yollamamı istiyor. Fakat her saat ziyaretçiler, telefonlar, mektuplar (Meingast yine her şeyi karıştırıyor, Alix yanımda olduğu için çok mutluyum), işçiler, kötü hava ve Pyramidon'la kafam öylesine karışık ki, neyi, ne zaman aklımda tutacağımı bilemiyorum. Bütün bunların arasında aklıma bir sürü şey geliyor, oturup bir romana başlamak istiyorum. Fakat ne kadar istesem de şu sıra bunu yapmamalıyım. Bu isteğim bereket yitip gitmiyor...

Oralarda hâlâ mutlu olduğunu ümit ederim. Az mektup yazmana biraz kafa yoruyorum, fakat seni yine de anlıyorum.

İçten selamlar,

Friderike

17 Ekim 1930 günü Stefan Zweig Viyana'da Sigmund Freud'la buluşup, sohbet eder. Ardından da Münih'e gider. Aynı günlerde Friderike onun denemeler taslağını gözden geçirir.

Kapuzinerberg 5, Salzburg, 19 Ekim 1930 Pazar

Sevgili Stefan,

Yola çıkmanın hemen ardından uzun *Freud* yazını hemen okumaya başlamıştım. Bugün tekrar gözden geçirdim ve şimdi de sıcağı sıcağına sana yazmak istiyorum.

Yazdıkların bence çok mükemmel, ilerde okurlarının da yapacağı gibi sana teşekkür etmek isterim. Birinci bölümünü okuduğumda önce biraz kötümserdim. Fakat bir daha okuyunca hoşuma gider gibi oldu. Ancak bana göre, yine de yazının en zayıf bölümü. Belki biraz gülmeceli kimi güncel eleştirilerle yazdıklarına renk katabilirsin. Hatta bu bölüm kullandığın dilde yapacağın törpülemeler ve kısaltmalarla daha ilginç, daha çekici olabilir. Yine de makalenin tüm 'görünümü' her zamanki gibi çok başarılı. Tolstoy'un yazdıklarıyla eş değerde. En çok beğendim bölüm düş üzerine yazdıkların. Gerek yapısı, gerekse öğretinin anlatımındaki berraklık ve nesnellik onu hem çekici, hem de ilginç yapıyor. Kişisel değerlendirmeler yaptığın yerlerde ise yine bazı karşı çıkmalarım olacak. Bana kalırsa değerlendirmelerin, anlatımdaki abartı nedeniyle çok başarılı nesnelliğin yanında biçim hatası gibi görünüyor. Yazdıklarını dikkatle okuyan ve keyif duymak isteyen birini rahatsız edebilir. Freud severler makaleni pek heyecan verici bulmaz, fakat kararlı, ancak onların gözünde coşkusuz görüşlerin yine de hoşlarına gidebilir.

Her ne kadar diğer iki denemen daha ilginç ve daha yeni de sayılsa, Freud'da ele aldığın konu daha zor ve daha kapsamlı olduğundan bence onlardan daha başarılı. Ayrıca başarılı bir filozofi öğrenimi yapmış olduğunu ilk kez bu denemende hissediyorum. (Çok zaman şüpheye düşmüştüm). Tabii bilinçaltına pedagog psikolojisinin yabancı olmadığını ve Katolik kilisesinin gerçekdışı birçok söylemi

buna dayandırdığını hiçbir yerde söylemiyorsun, sadece üstü kapalı cinlerden söz ederken şöyle bir dokunur gibi yapıyorsun. Bu konunun üzerine dikkatle giden ilk ve tek kişiydi Freud. Kısacası bu denemenle çok değerli bir çalışma başarmışsın... Belki de çok kapsamlı kişisel görüşlerden kaçınman bu başarının nedeni.

Senin gibi, böylesine sevindirici yetenekleri, mutlu ve dengeli bir yaşamı olduğu için Tanrılara sürekli teşekkür etmesi gereken birinin düşüncesizce yakın çevresindeki saf ve kalbi temiz insanları böylesine üzdüğünü ve aşağıladığını düşünmek kişiyi çok hüzünlendiriyor. Çünkü bu Freud denemen, daha önce hiçbir çalışmanda rastlanmayan bir "bilge ölçü"ye ve duru bir anlatıma sahip ki, okuyan gözünün önüne otoriter değil ılımlı bir insanı getirebilir. Senin yaşamında ne kadar rahatsız edici olduğumu şu sıralar yine anladım. Ancak burada suç bende. Bana karşı iyiliksever olmanı, daha çok saygı göstermeni talep etme gücünü ise kendimde bulamıyorum.

Münih'te sana başarılar dilerim. Gelen mektuplar ve diğer konulardan telefonda söz ederiz. Çok selamlar. Kippenberg'e de...

Friderike'n

1930 yılının aralık ayında Zweig, Freud üzerine yazdığı denemeyi bitirir. Noel öncesi Münih'e gider. Oradan Frankfurt'a geçer. Bad Homburg ve Kassel'de de konferanslar verir. 28 Aralık 1930'da Salzburg'a döner.

Hôtel Englischer Hof
Frankfurt 25.12.1930

Sevgili Fritzi,

Münih'teki Schwarz lokantasının mükemmel yemekleri ile "yüklü", hem yataklı, hem de yemekli vagonda tek başıma yolculuk ettim. Zarfın içine sana Roth'un bugünkü Frankfurt Gazetesi'nde çıkan en son makalesini de yolluyorum.

İçten selamlar,

S.

1930 yılının yılbaşı akşamında Erich Ebermayer ve Emil Jannings bir olayın tanığı olurlar: Misafirlerine Kapuzinerberg'deki büyük villasının odalarını gezdiren Stefan Zweig birden gramafon müziği ile irkilir. Friderike'nin kızları Salzburglu arkadaşlarıyla yılbaşını kutlamaktadır. Sonradan anlaşıldığına göre babalarının yasaklamış olmasına karşın arkadaşlarını eve davet etmişlerdir ve anneleri bundan haberdardır. Bu olay Stefan Zweig için güvenin kötüye kullanılmasıdır.

13 Ocak 1931'de Friderike ile Stefan Paris ve Barselona üzerinden Palma de Mallorca'ya giderler. Zweig adanın sakinliğinde "Postacı Kız" öyküsünü yazmak istemektedir. Fakat çevrenin gürültüsü onları adadan kaçırır. Côte d'Azur'a geçerler. Cap d'Antibes'de tam dokuz hafta kalırlar. O sıralar Radetzki Marşı romanını yazmakta olan Joseph Roth ile sık sık buluşurlar. Zweiglar 22 Mart 1931 günü Salzburg'a döner. Aynı günlerde denemeler kitabı "Ruh yoluyla tedavi. Mesmer-Mary Baker-Eddy-Freud" Insel Yayınevi'nde yayınlanır. Stefan Zweig 1931 yazında, Salzburg Festivali haftalarında rahat çalışabilmek ve "Postacı Kız" öyküsünü bitirebilmek için kentten uzaklaşır. Zell am See kıyısındaki Thumersbach'ta bir ev kiralar ve yedi haftaya yakın orada kalır. Bu süre içinde sadece bir kez Salzburg'a gelir. 15 Ağustos 1931 tarihinde festival programı kapsamında sahneye konan Orfeus ve Eurydike'nin ilk gecesine katılır.

Thumersbach, 5.7.1931

Sevgili Fritzi,

Bugün sık sık telefon etmeye çalıştım, başaramadım. Hava az öncesine kadar fırtınalıydı. Şimdi yine açtı, pek güzel. Burada zamansız bir yaşam sürdürüyorum, çünkü odamın penceresinin panjurlarını açmaya çalışırken tahtası yapışmış olduğu için çarptım ve saatimi kırdım. Pazartesiye kadar tamir edecekler. Sanırım saatsiz yaşamak çok güzel bir duygu... Çalışmaya da doğru dürüst başlamış sayılmam. Şöyle bir oturup iyice düşündüğümde, öykünün ilk bölümünde ne yanlışlar yapmış olduğumun farkına vardım ve nerelerde düzeltme-

ler yapacağımı anladım. Bence bu iyi bir başlangıç. Buradaki yaşamımdan oldukça memnunum. Bütün günüm yüzmekle, dolaşmakla, okumakla geçiyor. Uzun bir aradan sonra kendime geliyorum. Siegfried Kracauer'in Frankfurt Gazetesi'nde çıkan eleştirisini senin söylediğin gibi okumam gerekiyorsa lütfen yolla. Hoşa gitmeyen şeyler buradaki çalışmalarım sırasında beni rahatsız etmez...

Yarın saat 1 ile 2 arasında telefon açacağım. Senden iyi şeyler duyacağımı ümit ediyorum. Sanırım bu arada Salzburg'da sıcaklar sona ermiştir.

İçten selamlar,

S.

Saat 11'de damgalanmış olan kartpostalın akşamüstü saat 5'te elime geçti. *La Cuisine est excellente, tout bien et comfortable.* Yemekler çok mükemmel, her şey güzel ve rahat...

Thumersbach, tarihsiz (Temmuz 1931)

Sevgili Fritzi,

Çok teşekkür! Burada her şey yolunda – Seni sakinleştirmek isterim, ayrı odada kalıyorlar. Böylesi benim için iyi. Budala küçük kızın biriyle tek başıma kalmaktansa... *One never can tell.* Ne olacağı bilinmez!

Rieger üzerine yazdıkların benim için yeni sayılmaz. Çok trajik bir yaşam sürdürüyor. *Il est traqué et sans doute toujours la proie des maîtres chanteurs. Cela finira mal un jour, je le sens.* Hep telaş içinde ve şüphesiz her zaman şantajcıların kurbanı. Bu günün birinde kötü sonuçlanacak, hissediyorum.

Burada evde her şey yolunda, yandaki komşular da mükemmel insanlar. Sadece öyle dolaşıp duran aşağı tabaka Almanlar tüyler ürpertici bir topluluk. Gamalı haçlar orta sınıfa da ulaşmış gibi. Onların gözünde sosyalizm, din ve eğitim karikatürleşiyor, başlık geçirilmiş atları andırıyorlar. Büyük alçakgönüllülükle katlanılabilir böylelerine. Yine onları yakından görmek ilginç. Silbergleit için

üzüldüm. Buraya haber geldi, radyonun çıkardığı gazetedeki maaşlı tek mevki rasyonelleştirilecek diye. Kısacası görevine son verilecek demek! Böyle şeyler her zaman zavallıların başına patlıyor! İstediğin kadar radikal ol, faydasız!

Çalışmalarım şöyle böyle ilerliyor. Orta yerinde büyük, geniş bir çukur var, üzerinden atlayamıyorum, ürkek bir beygir gibi bir aydır kenarında duruyorum.

If you wish to come, you are welcome, only it has no sense, if the weather is not fine. Eğer gelmek istersen, hoş geldin. Ancak kötü havada bu anlamsız.

İçten selamlarla,

S.

Kaynanası Ida Zweig'a destek olmak isteyen Friderike Zweig birkaç günlüğüne Marienbad'a gider. Kapuzinerberg'deki villada o günlerde, 1920'den bu yana Salzburg Festivali'nin ünlü oyunu Jedermann'da başrolü oynayan Alexander Moissi kalmaktadır

O sıralar yazmakta olduğu kadınlar üzerine romanında daha canlı anlatabilmek için, Salzburg Eyalet Hastanesi başhekimi Ernst von Karajan'dan bir doğumda bulunmak iznini alır.

Salzburg, 8.8.1931 Cumartesi

Sevgili Stefan,

Moissi'nin romanı daktiloyu ele geçirdi. Önce seni kızdırmayacak bu haber... Sonra de eleştiriler. İçlerinde biri var ki, senin komünistlerin safhına geçtiğini ve Kızıl Bayrak'ta yazmaya başladığını açıklıyor. Ardından da gazetenin aydınlar arasında yaptığı "Sovyetler Birliği'nde Yazarlar" anketine senin 1 Ağustos'ta verdiğin yanıtı basmışlar. Belki bu konuyla biraz yakından ilgilenmen iyi olur. Ne de olsa ankete verdiğin yanıta dayanarak artık Kızıl Bayrak yazarı olduğunu iddia etmek bir yalan. Ancak bu eleştiri yazısını yollamıyorum, burada duruyor. Acelesi yok...

Marienbad'daki günlerimin zevkine vardım. Karlsbad yolculuğu annen için rahat geçti sayılır. Çok sıcağa karşın oradaki lüks dükkânlar da çok hoşuna gitti. Bana karşı çok cana yakındı. Ben de onu sevindirebildiğim için çok mutlu oldum. Kendimi pek iyi hissetmediğim anlarda bile başkasını sevinderecek kadar yüreğimde sıcaklık kalmış olduğu için Tanrı'ya şükretmeliyim... Ve şunu da belirtmeliyim ki, kocasını seven kadın onun annesini de sever. Sana bir şeyi mutlaka söylemeliyim: Annene karşı davranışın kabul edilmez bir hareket. Gece gündüz gözleri yaşlı. Bu yaşını başını almış kadıncağızı gereksiz yere dertlendirmek bir cinayet! Buna karşı bir şey yapmak elinde değilse, hiç olmazsa yengen Stefanie'nin anneni pek sevmediği söylendiğinde durumu kabullenme, karşı çık, buna üzüldüğünü belirt. Bu kadarı bile anneni memnun edebilir. Her an için onun çok yaşlı biri olduğunu aklımızdan çıkarmayalım ve yanlışların ilerde düzeltilemeyeceğini kabul edelim.

Devamı yarına...

Binlerce öpücük,

F.

Stefan Zweig, hüzünlü öyküsü "Postacı Kız" çalışmalarını bırakır. Birkaç yıl sonra yeniden yazmaya başlar, ancak bitirmemiş bir müsvedde bırakır geriye. Yazdıkları 1982 yılında "Değişim Heyecanı" adı altında yayınlanır. 1931 yılının eylülünde "Marie Antoinette" biyografisini yazmaya başlar. Friderike ve kızları Yugoslavya'nın Adriyatik kıyısında, Hvar koyunda iki haftalık bir tatile giderler. Aynı günlerde bir sır kulaktan kulağa duyulur: Sahne sanatçısı Moissi'nin Eyalet Hastanesi'nde doktor önlüğü giyerek bir doğumu izlediği söylentileri basında yer alır. Hitler hareketi NSDAP'ın Salzburg grubu için olay bir 'ahlak skandalı'dır. "Hıristiyan bir kadının doğum yapması bir Yahudi için tiyatro oyunu!" Antisemit bu kampanyanın amacı "Yahudi" Moissi'yi Salzburg'dan uzaklaştırmaktır. Ancak Moissi bir Katoliktir.

Salzburg, 6.9.1931 Pazar

Sevgili Friderike,

Sana çabucak birkaç satır. Bugün pazar, haber gelmedi, sanırım posta orada iyi çalımıyor. Moissi skandalı bütün gazeteleri ayağa kaldırdı. Bugün de sonsuz haber ve yazılar çıktı, çoğu tahrik edici şeyler. Umarım Dr. Leitinger bu olaydan zarar görmez. Son on bir yıldır bu gibi konularda çok dikkatli olmakla ve her şeyden uzak kalmakla ne kadar akıllı davrandığımı şimdi daha iyi fark ediyorum. Şu sıralar Viyana'da, iflas etmiş Amstel Bankası'ndan alacaklı olanların listesinin yayınlaması da büyük öfke ve heyecan yarattı. Vergi kaçıranlara karşı akla gelmeyecek önlemler alınması isteniyor. Fakat çoğu insan parasını gittikçe değer yitiren şilingden kurtarmak istemekte. Insel Yayınevi konusu da artık hoşuma gitmemeye başladı. Avusturya'ya döviz girişini sınırlandırıyorlar. Onlara yarın öfkeli bir mektup yazacağım, avukat dostumun hazırladığı ekspertizi de yollayacağım. Bu gibi şeylerle insanın kafasını karıştırıyorlar, fakat yine de çalışmalarıma devam etmek zorundayım. Dün iki saate yakın profesör Schrödinger ile sohbet ettim. Onun gibi böylesine bir beyin gücü insanla bir arada olmak ne kadar mutlu ediyor kişiyi. O sanki bambaşka dünyanın insanı. Bugün Rieger geliyor, ona da çok seviniyorum.

İçten selamlar,

S.

Kapuzinerberg 5 Salzburg, 12 Eylül 1931

Sevgili Fritzi,

Sanki bir sürgün avından geri döndüm. İki gün önce Viyana'ya gittim. Dün Viyana'da, kimi zor olan ve olumlu sonuçlarını yakın zamanda alacağımı umduğum görüşmeler yaptım. Bu arada, evrakımı muhafaza edeceğim yeni bir kasa aradım. Bulduğum kasa belki çok zorlamayla parçalanabilir, fakat yangına karşı sağlam. Kalın çelik plakaları yok, ancak dört yanı da amyantla kaplı. Çıkan yangın üç gün sürmediği sürece yapımcı her türlü garantiyi üstleniyor! En büyüğünü almadım. Kocaman bir şey, nakliyesi güç. Benim

seçtiğim bile 370 kilo ağırlığında. Odaya konduğunda görünümü pek güzel değil. Fakat Salzburg'daki marangozumuz Pfanzelter'e, annemin evinde gördüğüm gibi, tahta bir kaplama yaptıracağım. Erwin'le beraber konacağı yerin ölçüsünü aldık. Odanın bir duvarı boyunca yazı masası ve kitaplıkla yan yana durabilir. Bu arada, seni çoktandır rahatsız eden üstü kapaklı küçük yazı masası da odadan çıkacak. Kasayı on gün içinde yollayacaklar.

Bir şey daha... Hizmetkârlarımız Agnes ile Adolf'un salı günü ayrılacaklarını bana söylememiş olman çok tuhafıma gitti. Onların yerine başkasını aramayışını da anlamıyorum. Kış bitene kadar yeni bir hizmetkâr almayalım derim, giderleri biraz kısmış oluruz, ilkbahara da ne yapacağımıza karar veririz. Anneyi çok iyi gördüm, kendini iyi hissediyor, halinden memnun gibi. Başka konulardan da sen döndüğünde söz ederiz. Yengem Stefanie'nin davranışı gerçekten pek iç açıcı değil.

Moissi olayı da durulmuyor. Hemen hemen her gün Viyana gazetelerinde yazılar çıkıyor. Yazılanlara inanmak gerekirse, meslek sırrını ihlal ettikleri için doktorlar, ya da hastane mahkemeye verilecek. Burada insanların nasıl da birden ahlaklı olmasını görmek tuhafıma gidiyor. Salzburg gazetelerinde de her gün sütunlar dolusu yazılar. Fakat şu garanti, Moissi artık *Jedermann*'da oynayamaz. Yeğenin Georg'dan bugün kart geldi, nişanlandığını haber veriyor. Ona hemen yazacağım. Arens ailesi de sana bir mektup yollamış, oğulları Knut'tan söz ediyorlar.

Orada havaların güzel olmasına sevindim. Burası için aynı şeyi söylemek zor... Ancak ben şu sıra havanın pek farkında değilim ve kendimi *Dauphine*'nin yanında oldukça rahat hissediyorum! Umarım onu yakında kraliçe yapacağım... Haftaya 15. Ludwig öldürülecek! Ardından da Dauphine hükümeti kuracak...

İçten selamlar,

Stefan

Yarın Beierle geliyor. Sen şanslısın!!! Neşeleneceğiz, bu kez o kadar masraflı da olmayacak gibi... Viyana hiç hoşuma gitmedi. Kent kurumuş bir bataklık örneği kokuyor, fakirlikle. Sözüm ona bir güzellik ve dertli insan yüzleri. Bu kez kimseyle buluşup görüşmedim.

Kızlarına yazdıkları mektuplar için teşekkür! Bugün Rieger'in 42. doğum gününü kutluyoruz. Ben o zaman ondan daha gençtim!
En iyi dileklerimle!

Stefan Zweig'ın 22 Ekim 1931 ile 6 Aralık 1931 arasında tuttuğu günlükte şu notlar dikkati çeker:

Savaş günlerini andıran kritik bir zamana doğru gittiğimiz belirtilerini hisseder gibiyim...

O yıl 21 ve 24 yaşlarında olan Suse ile Alix'in üvey babalarına karşı davranışları da Stefan Zweig'ın canını sıkmaktadır. 1 Kasım 1931'de günlüğüne şu notu düşer:

Alix ve Suse ile yemek masasında münakaşa. Bu budalalık ve saygısızca bir küstahlık atmosferinde yaşamak dayanılmaz. Evde esen hava her şeyi boğuyor, en çok da ruhumdaki canlılığı. Nefes alabilmek için buradan biraz uzaklaşmak iyi olacak.

Ellinci doğum gününü, kutlamalardan ve tebriklerden uzak olabilmek için yalnız başına geçirmek istiyordu. Bu nedenle 17 Kasım 1931'de Münih'e gitti ve Hotel Leinfelder'de on iki gün kaldı.

Münih, 18.11.1931, Çarşamba

Sevgili Fritzi,
Telefonuna çok teşekkürler. Umarım bu arada Paris'teki Corciade olayı kapanmıştır... Richard Strauss'tan mektup var. Şu sıra yine

Münih'e gelmesi gerektiğinden söz ediyor. Cuma akşamı onunla birlikte *Elektra*'ya davetliyim. Belki cumartesi günü de yine görüşürüz. Senin anlayacağın bütün haftayı burada geçireceğim. Kendimi iyi hissediyorum. Dün akşam Benatzky'nin opereti *Im Weissen Rössl*'i seyrettim. Başrolde genç Lotte oynuyor. Bu akşam *Carossa*, perşembeye Bruno Walter konseri, cuma akşamı Richard Strauss'la buluşup, *Suskun Kadın* konusunu görüşeceğim. Diyaloglardan oluşan neşeli bir opera geçiriyor kafasından. Sonra da *Elektra*'ya gideceğiz. Bundan daha iyisi olabilir mi? Çalışmaya şu sıralar pek zaman ayıramıyorum. İki gündür sigara içmiyorum, kahveyi de bıraktım. Görüyorsun, senin sandığından daha akıllı yaşamasını becerebiliyorum.

Ayrılırken her zamanki gibi vedalaşamadığımız için kızlarından alışılmış kartpostallar geldi. Onlara benden selam söyle, en çok da yürekli Rieger'e.

İçten selamlar,

S.

Pazar günü nereye gideyim? Bunu daha düşünüp taşınmalıyım. İtalye ve Merano olmaz... Belki burada bir süre daha kalırım. Sadece tek korkum, Adelt ailesi Münih'te olduğumu haber alırsa, bütün rahatımın kaçacağı!

Anneye Insel'in hazırladığı 'Stefan Zweig' biyografisini yollamanı rica edeceğim.

Carl Zuckmayer, Stefan Zweig'ın her zaman severek gittiği Münih lokantası Schwarz'a yazarın 50. doğum günü nedeniyle çok yakın dostlarını davet eder. Çok neşeli bir toplantı olur. Eşinin peşinden Münih'e gelmiş olan Friderike de yemekte bulunur. Stefan Zweig günlüğüne şu notu düşer:

Kara bir gün. Ellinci yaş. Zuckmayer ve diğerleri ile Schwarz'da öğle yemeği. Şampanyalar Bay Schwarz'dan. Herkes keyifli. Sonra Fritzi Kaka'duya gidiyor, ben de bir Café'ye. Vedalaşıyoruz...

20 Aralık 1931 günü Zweig, Devlet Kütüphanesi'nde "Marie Antoinette" biyografisi için araştırma yapmak üzere Paris'e gider. Hôtel Louvois'de bir buçuk ay kalır. Friderike de Kapuzinerberg'deki villanın sıkıcı havasından uzaklaşmak istemektedir. Bu nedenle, arasının iyi olduğu Women's International League for Peace and Freedom'un Cenevre'deki genel sekterliği ile yazışır.

Salzburg, 31.12.1931

Sevgili,

Gelecek yılın senin için şu günlerde olduğundan daha iyi geçmesini dilerim! Seni rahat ettirmeyi ben de çok istiyorum. Fakat bunu başarabileceğime güvenim yok, oturduğum yerde bile dengemi doğru dürüst bulamıyorum. Bu ev bana yeterince bir yuva değil. Sözüm pek geçmiyor. Burası benim değil... Çok da büyük bana, üşüyen bir ruhu saran kocaman bir manto gibi. Sana kolay ve rahat bir yaşam sağlamak, görevlerini yerine getirmek için elimden gelen her şeyi yapacağıma yine de bütün iyi niyetimle söz veriyorum...

Sevgilim, lütfen not, ayın beşinden sonra adresim: Maison Internationale, 12 rue du Vieux Collège, Cenevre. Telefon numaram: 45652. Telegraflar için: Cenevre Wilpf. Değişiklik olursa Bern'den haber veririm. Sana biraz yakın olduğum için de seviniyorum, sevgilim. Erwin'den gelen mektuplar pek sevindirici değil. Moritz Scheyers ile alay ediyor. Fatura yollamış. Ona bu kadar sert davranamamasını söyledim. Pek sevinilecek şeyler değil. Serinkanlı olması gerekirdi.

Binlerce selam,
Fritzi'n

Friderike Zweig, Louis Pasteur'ün çalışmaları üzerine bir deneme yazmaya karar verir. Bu nedenle, Paris'teki Pasteur Enstitüsü'nde görev yapmış ve Milletler Cemiyeti'nin sağlık komisyonunu yönetmiş olan Etienne Burnet ile görüşür.

Salzburg, 1.1.1932

Sevgili Stefan,

Telgrafına çok teşekkür. Az önce doktor Burnet'e bir mektup yolladım. Pasteur çok ilgimi çekmeye başladı, heyecan verici. Yakında kalemi elime alabilsem, bu kurtarıcı insanı hak ettiği ışığa kavuşturacağıma ve o ışığın altında canlanacağıma o kadar eminim ki.

Suse'nin bavulunu doğru Cenevre'ye yolladım. Sadece 14 şiling tuttu. Oraya varınca ufak bir fark daha ödenecek, çünkü Buchs'tan ötesi ayrıca hesaplanıyormuş. Suse bavulunu kendi başına hazırladı. Gümrük belgesi doldurmak da gerekmedi. Eski birkaç giysiden ve benim bazı ufak tefek eşyamdan başka şey yok bavulda. Böylesi dertsiz, daha iyi. Ben de yanıma senin küçük bavulunu alacağım. Yanılmıyorsam Westerland yolculuğumuzda da yanımızdaydı. Bu hoşuna gitmezse, oradan sana geri yollarım...

Lütfen kafanı yorup, kendine dertler edinme. Ben gerçekten senin yardımını beklemiyorum, benim için dert edinmeni de istemiyorum. Her şeyin altından nasıl kalkacağımızı düşünme, kendini çalışmalarına ver. Her şey sakince ve akıllıca yoluna girecektir, seni rahatsız etmeden. Ah, şu Pasteur denemesini bir yazabilsem! Bunu yapmam beni nasıl mutlu edecek, huzura kavuşturacak! Kafamı iyice toparlayıp, bu çalışmanın altından kalkmak, ruhumu zenginleştirmek bana nasip olursa kendimi nasıl da mutlu hissedeceğim! Belki Cenevre'de kütüphanelere gidip, bazı önçalışmalar yapabilirim... Rolland'ların davetine de çok sevindim. Maison Internationale'de konuğum, sanırım bir süre pek harcama yapmadan orada kalacağımı sanıyorum...

Sağlıklı yaşa, sakın sadece su içme. Kulağıma geldiğine göre Paris'te yaşam pek sağlıklı değilmiş.

Binlerce selam ve öpücük,

Fritzi'n

Alix burada. Yapması gereken bir şey varsa, yaz. Bankadan filan.

4 Ocak 1932 günü Friderike ve Suse Cenevre'ye giderler. Bir süre Maison Internationale'de kalırlar. Bir klinikte bakıcı olarak çalışmak isteyen Suse bir süre çalışma izninin verilmesini bekler.

Cenevre, 6.1.1932
Çarşamba akşamı

Sevgili Stefan,

Dün postaya vermiş olduğun ikinci kartpostalına çok teşekkür. Sana bu kadar yakın olduğum ve senden gelen haberleri çabucak aldığım için çok mutluyum. Şu sıralar kendimi oldukça rahat ve sakin hissediyorum. Senin de iyi olman beni sevindiriyor. Bu dünyada rahatını bozacak en son insan benim. Eğer ayın otuzuna kadar orada kalmaya kararlıysan, yirmisinden, hatta yirmi ikisinden önce Paris'e gelmeme gerek yok. Buna daha sonra karar veririm. Cenevre'de Suse'yle ya da onsuz, bana hiç yabancı olmayan bu çevrede kendimi hiç yalnız hissetmiyorum. Rahatım yerinde, konakladığımız yer de pahalı sayılmaz. Belki birkaç günlüğüne dağlara doğru uzanırım. İndirimli kış turları var. Gidiş dönüş 10 frank. Seni rahatsız edeceğimden korkma... Suse'nin çalışma durumu da yarın beli olacak. Bern de olabilir, hatta bu benim de daha çok işime gelir. Onun için Cenevre'de tek engel lisan. Her şeyi tek başına halletmesine izin veriyorum. Ne de olsa işlemler pek zor değil. Gümrükten bavulu almaya da yanlız gitti. Bavuldaki değerli tek şey fotoğraf makinesiydi, sorun çıkmamış. Senin önceden dert edinmen hiç gereksizmiş. Bunları kafana kim sokmuş bilemiyorum... Her neyse gördüğün gibi her şeyi akıllıca yapmışım, bana güvenebilirsin. İnşallah yarın sana telefonla ulaşabilirim. Paule Küstner için meraklanma, sadece üzül. Gandhi, kısa süre önce League for Peace'in davetlisi olarak buradaymış, Villeneuve'de Romain Rolland'ı da ziyaret etmiş...

Binlerce selam ve öpücük,
Fritzi

Paris, 12.1.1932

Sevgili Fritzi,

Mektup yazmaya vakit bulamıyorum, yapacak o kadar çok iş var ki! Bazı yayıncılarla görüşmem gerekiyor, yarın sabah kahvaltıya hasta Grasset'e gideceğim, ertesi gün Stock ile buluşacağım, akşamları da hep birileri ile yemeğe çıkıyorum, 15 Ocak akşam saat yedi buçukta yayınlanacak radyo röportajına da hazırlanmam gerekiyor. Bu röportajı Frédéric Lefêvre haftaya Nouvelles Littérairs'de kapsamlı yayınlayacak. Perşembe günü de Frans Masereel ve Luchaires ile buluşacağım. Dün Channa Orloff ve Salvador Dali ile beraberdim. Dali tam bir olay! Yarın da Markiz d'Uzès evine davet etti. Beni bazı tarihçilerle tatıştırmak istiyormuş. Fakat gelemeyeceğimi söyledim. Böyle "zarif" yerlerden çekniyorum, kendimi pek rahat hissetmiyorum. Hava mükemmel. Bugün kütüphanede çok şey hallettim. İstersem artık çalışmaya başlayabilirim. Fakat bu haftanın programı o kadar yüklü ki... Madam Anurée Jouve'u da ziyaret etmeliyim, fakat bunu düşünmek bile istemiyorum. Wanda Zifferer'i ise mutlaka görmeliyim. Umarım buna zamanım kalır. Viyana ve Salzburg'dan kötü haberler gelmiyor, sen de bana sadece gereken şeyleri yazıyorsun. Umarım yakında planlarını bildirirsin, gelecek misin, geleceksen ne zaman ve nasıl? Eğer Paris'e gelirsen, kışlık giysilerimi daha fazla burada tutmam, seninle Zürich'e yollarım, dönüş yolunda da oradan alır, Salzburg'a getiririm. Alfred şimdi Reichenberg'de, bir türlü rahata kavuşamıyor. Paris, insanları korku içinde şikâyet edip dururlarken bile bence şu sıralar en rahat kent. Fakat ben bu şikâyetlerden etkilenmiyorum. "Onların derdi benim olsa," derdi şu günlerde her Avusturyalı gülümseyerek...

Vale fareque...

Ste.

Hesaplar iyi, yeterli param var, parasal bir sorunum yok, bankadan çekmek gereksiz. Bu durumda 28 akşamına kadar burada kalacağım, sonra bir günlüğüne Zürich'te, ardından da 'taşra kasabası' Salzburg'a...

Dün bayanın biri çok ciddi sordu, Almanya'da gerçekten kriz var mı, diye!!!

14 Ocak 1932 günü Friderike Zweig, Villeneuve'de yaşayan Madeleine ve Romain Rolland'ı ziyaret eder.

Cenevre, 14.1.1932 Perşembe

Sevgili Stefan,

Sana bu satırları Rolland'lardan dönerken trende yazıyorum. Ona yakın olmak, karşısındakine güç veren bakışlarını hissetmek ne kadar güzel. Görünümü fena değil, kısık kısık öksürüyor, fakat yine de yüksek sesle konuşuyor. İyi bir haber: Rus asıllı genç bir Fransız bayanı yanına sekreter olarak almış. Maria Pavlovna Kudatseva adı. Kötü haber ise, iki kardeşin arası oldukça kötü... Madeleine'nin çok yorgunluktan da olacak, kalbi ve sinirleri pek iyi değil. Benimle uzun uzun konuştu. Romain de Almanya'daki korkulardan söz etti. Örneğin Leipzig'de yaşayan Wilhelm Friedmann ülkeden atılmaktan korkuyormuş, şu sıralar ne yapacağını bilmiyormuş.

Hoşça kal, yakında daha çok anlatırım. Sana sarılan

Friderike

Friderike Zweig Jura dağlarındaki Les Rasses, Sante Croix'de beş gün geçirir. 16 Ocak 1932 tarihli mektubunu "Eski Mumu'n" diye imzalar...

Les Rasses, 16.1.1932

Sevgili Stefan,

Bugüne kadar görmediğim güzellikte bir dağ silsilesinin karşısında oturmuş güneşli bir havada sana bu satırları yazıyorum...

Evet sevgili, Cenevre'ye yazdığın ve bana buraya yolladıkları kartpostalınla mektubuna çok teşekkürler. Mektubunda sözünü ettiğin bir sürü isim neredeyse tüylerimi ürpertiyor. Görüştüğün

ve karşılaştığın o kadar çok insandan sonra "taşra kasabası" sözünü kullanmanı anlıyorum. Fakat sevgilim, sen birden programını değiştirdin gibi. İlk günlerde bana yolladığın mektuplarda oraya gelmemi yazıyordun, sonrakilerde ise yemeklerde bile tek başına kalmak, özgür olmak istediğinden söz ediyorsun, verilmiş sözlerden vazgeçer gibi yapıyorsun. Ben Cenevre'den buraya daha dün geldim, bu nedenle pazartesi günü Paris'te olmam imkânsız. Lütfen bana biraz daha süre tanı. Hiç olmazsa altı gün kalayım burada. Sonra da bir hafta seninle birlikte olayım. Cuma yola çıkarsam cumartesi erkenden Paris'e varırım. Dönüş yolunda da bir hafta St. Anton'da kalmak istiyorum. Burada kendimi çok iyi hissediyorum. Ağrılarla geçen haftalardan sonra yine de tam kendime gelmiş değilim, henüz eski gücüm yok. Son zamanlarda Salzburg'da beni çok rahatsız eden baş ağrılarım kalmadı, sağ kolum da artık ağrımıyor. Cenevre'de kendimi hiç yorgun hissetmiyorum. İlerde bu kente yine gitmek isterim, Maison Internationale'deki insanlar bana yeterli. Matmazel Drevet'i bir tanısan beni daha iyi anlardın. Cenevre'deki ilginç konferanslar da insanı oraya çekiyor. Şubatın ilk haftasında Milletler Cemiyeti'nin konferansı sırasında tam dört milyon insanın imzaladığı bildiriyi sunacağız. Salzburg'dan sadece 150 kişi imzaladı... Fakat şimdi Cenevre arkada kaldı. Cuma akşamı Wertheimer bir davet yaptı, ancak ben katılmadım. Rolland'ın bende bıraktığı etki ile buraya dağlara gelmek istiyordum. Onları ve son zamanlarda evlerindeki ortamın nasıl değişmiş olduğunu şu sıra sık sık düşünüyorum. Nasıl bir gençlik geçirmişti, dünya görüşü ne kadar gerçekti, ne kadar gerçekdışıydı? Güneş gibi parıldayan bu insanın görüşleri artık çok yükseklerde, bulutların arasında kaybolmak üzere, toplum genelinde değeri anlaşılmıyor.

Buraya, daha doğrusu ona ve Cenevre'ye, birkaç günlüğüne de olsa gelememen çok yazık. Bu kent şu günlerde yine "Avrupa'nın kalbi" sayılıyor. Tabii pek sağlıklı değil, ancak iyi kötü sağlığına kavuşmaya çabalıyor. Ah, ocak ayında güllerin açtığı bu güzel gölün kıyısında küçük de olsa bir ev satın alabilseydin ne güzel olurdu! Bir emlakçının çıkardığı kalın derginin sayfalarını karıştırdım. Satış işlemleri çok kolay. Kötü yıllar kapıda. Salzburg'daki evimizin üstüne Hitler'in bombalarının düştüğünü görüyorum.

Hindenburg'un yine seçilmesi için dualar edeceğimiz hiç gelir miydi aklımıza! Zamanımızı yitirmeyelim, bir an önce karar verelim! Dönmek için acele etme! Sen istersen her yerde, Cenevre'de kendine 100 sekreter bulabilirsin. Sen bugüne kadar az çalışmadın. Daha çok kitabının, daha başarılalarının çıkması mümkün değildi. Sen her yıl eserlerinle büyüdün. Belki bu arada içindeki insan fakirleşti, fakat sen bir sürü önemsiz şeyi kendinden uzak tuttuğun anda o yine zenginleşecektir... İçindeki çalışana sen hiçbir şey borçlu değilsin. Benimle olduğundan bu yana sevgilim, sen çalışmalarınla büyüdün ve ben sana, steno sekreterliği dışında gerçekten elimden gelen ve bir sanatçının rahat yaşamasını sağlayacak her şeyi verdim. Bütün bunlar kendiliğinden olmadı. Lütfen bunu göz ardı etme. Bundan sonra da sana destek olmaya devam edeceğim. Saçlarıma ak düşmeye başlamış olsa bile, mektuplarını gözden geçirmeye yeterliyim...

Sevgili, bırak sana sarılayım. Suse'den selamlar,

Eski Mumu'n

Paris, 16.1.1932

Sevgili Friderike,

Telgrafın az önce elime geçti. Perşembe akşamı Paris'e varacağını yazıyorsun. Geldiğinde herhangi bir yanlış anlaşılma olmasın diye bildiriyorum. İki gün önce Helene Eliat beni perşembe akşamına yemeğe davet etti. Tabii başkaları da var bu davette. Bayan Eliat, daha önce buraya varabilirsen senin de gelmeni söylemişti. Ancak bu gibi davetler günlerce önceden yapıldığı ve de değiştirilemediği için seni karşılamaya gelemeyeceğim. Fakat otelde hemen yanımdaki odayı (212 numara) ayırttım. Gelince bir banyo alabilmen için de benim odamın (211 numara) anahtarını sana vermelerini söyledim. Odan benimkinden küçük, odamın banyosu her zaman emrinde! Akşam saat 10.05 treni ile geleceğini sanıyorum. Bu davette bulunamayacağın için gerçekten üzgünüm. Benim otele dönmem gece yarısını bulur. Çünkü yemek daveti saat sekiz buçukta başlıyor.

Helene Eliat çok nazik ve cana yakın bir kadın. Ullstein'da çıkmış olan romanını ("Saba Salomo'yu ziyaret ediyor") tanıyorsun. Eşi Ernst Eliat ile çok ilginç bir yaşamları var. O şu sıralar Almanya'nın en ünlü maliyecilerinden sayılıyor. Reich bankası Deutsche Bank'ı Fransa'da temsil ediyor. Ernst Eliat Almanya'nın buraya yollamış olduğu mali delege. Sanırım bu davette çok şeyler duyacağım...

Sana bir öneri! Perşembe günü sabah erken yola çıkıp, birkaç saatliğine Dijon'da mola verebilir misin? Görülmesi gerekli bir yer! Çok mükemmel bir kent, güzel bir müzesi de var. Fakat bu sana telaşa neden olacaksa, vazgeç. Buraya yorgun gelmeni istemem.

Haftanın geri kalan günlerini sana ayırdım. Bir gün mutlaka Masereel'i ziyaret etmeliyiz. Schalom Asch'ı da görmek zorundayız. Alice ve Walter Schiff'e de uğramalıyız. Tabii Andrée Jouve'e, Luchaire ailesine, pek canım istemese de Kra'ya da gitmeliyiz. Sırada Grasset, Stock, Charavay da var. Bütün bunları gündüz halledeRiz. Sadece bir akşamı kendime ayırmak istiyorum. İnşallah hava da bugüne kadar olduğu gibi iyi gitmeye devam eder.

Suse konusunu kendine dert edinme. Sorunlarını, diğer yaşıtları gibi kendi başına çözmesini öğrenmeli. Ne de olsa onlara göre bir adım ilerde, parasal sorunları yok. Senin sürekli peşlerinde olman ve onlara bir şey yaptırmaman kızlarını tembelleştirdi. Sanıyorlar ki, yaşam kendiliğinden akıp gidiyor. Artık çaba göstermeleri ve sorunların altından tek başlarına kalkmaları gerektiğini öğrenmeliler. Yürüdükleri yolun da her zaman ayrıcalıklar ve desteklerle hep dümdüz olamayacağını artık bilmeliler. Ta çocukluklarından bu yana kimi şeylere kafa yormalarını üstlendiğin için sen onlara zararlı oluyorsun. Belki hep kızlarına iyilik yaptığını sanıyorsun, fakat gerçekte onların çıkarlarına karşıt davranıyorsun. Bırak tek başlarına yüzsünler! Batmamaları için cankurtaran simitleri taktık onlara. Fakat daha fazlasına yorma kafanı. İşte o zaman kavrayacaklar, zorlukların altından tek başlarına kalkmaları gerektiğini! Şöyle bir düşünsene, onların yaşıtları neler yapmak zorunda! Gereksiz acımaların yeri değil...

Perşembe gecesi seni karşımda göreceğim için çok seviniyorum. Umarım sağlığın ve keyfin yerinde. Duşunu almış ve dinlenmiş...

Stefan'ın

Friderike Zweig 21 Ocak 1932'den 28 Ocak 1932'ye kadar Paris'te kalır. Sonra kocasıyla beraber Avusturya'ya döner. Stefan Zweig 30 Ocak 1932'de Salzburg'a varır. Friderike ise bir buçuk haftalığına St. Anton am Arlberg'e gider, Kitzbühl'de de birkaç gün geçirir.

Salzburg, 13.2.1932

Sevgili Fritzi,

Mektuplar Romanya buğdayı gibi çiçek açıp, büyüyor! Rieger şirkete beş yüz şiling tazminat önerdi... Wlach ziyaretime geldi, tiyatroda görev almak istiyor, hiçbir şeyden haberi yok gibi... Yarın Bay Ullmann uğrayacak, evde her şey yolunda. Havanın buz gibi (eksi 18 derece) olmasına karşın odalar sıcak, herhalde duvarlardaki kitap yığınları soğuğu önlüyor... Başkaca bir yenilik yok. Kayakla atlamalar yapma, başarırsan başka türlüsünü yap!

Selamlar,
Stefan

Stefan Zweig 2 Mayıs 1932'den 7 Mayıs 1932'ye kadar Floransa ve Milano'ya gider.

Excelsior Hotel
Floransa, 3.5.1932

Sevgili Fritzi,

Hava çok güzel, ilkyazın şu günlerinde kadınlar ve erkekler de güzel... Elimde olsa sevinçten at gibi kişnerdim! Burada kimi davetlerden kaçınıyorum, sadece perşembe sabahtan davetlerini kabullendiğim genç Olşki ve Bayan Selden'le otomobille Siena'ya (Toskana doğasından geçerek bir buçuk saat) gideceğim. Sonra saat dörde doğru dönecek ve beşte Milano'ya yoluma devam edeceğim. Ertesi gün

de gece yarısı oradan ayrılacak ve cumartesi öğleden sonra 14.10 ya da 14.20'de Salzburg'da olacağım. Bir daha buraya geldim mi sadece Floransa'da kalacağım. Burası daha çok hoşuma gidiyor. Nereye bakarsam her şey çok zarif. Kadınlar da insanı çileden çıkaracak bir güzellikte! Ah, bizim dağlılardan daha şimdiden korkmaya başladım. Bereket versin sen yanımda değilsin. Yoksa gitarınla bütün gün bana Salzburg şarkısını çalıp söylerdin!

İçten selamlarla,

S.

5 Mayıs 1932'de Stefan Zweig Palazzo Vecchio'da "Avrupa Düşünü ve Tarih Boyunca Gelişimi" adını verdiği bir konuşma yapar.

Excelsior Hotel
Floransa 5.5.1932

Sevgili Fritzi,

Evet, altından kalktım ve itiraf etmeliyim buna ben de pek şaşırdım. Palazzo della Signoria Tanrısal bir salon, Tanrısal bir düş! Tıka basa doluydu, binin üzerinde insan, aralarında tek bir Alman yoktu, hepsi İtalyan... Ve çok şahane kadınlar! *Grand événement artistique!* İki yüz kadar kitap imzalamak zorunda kaldım. Belediye başkanından markizlere, prenslere kadar birçok insanın davetini de ret ettim. Sanırım konuşmam diğerlerine göre güzel oldu, hele Emil Ludwig'in yanında başarılı sayılırdı. İtalyancasının yanı sıra görüşleri de pek beğenilmiyor. Her şey çok hoş ve güzeldi. Dünyanın herhangi başka bir kentinde daha da başarılı bir toplantının yapılabileceğine inanmıyorum... Bugüne kadarki toplantılarımın en güzeli Moskova Operası'ndaki idi. Sen bu akşam burada olamadın, çok yazık.

Sanırım Siena gezisinden vazgeçeceğim, hava pek iyi değil. Sürekli birileriyle buluşup görüşmek de yorucu. Şu günlerde, bizimle kente inen köpeğimiz Kaspar gibi dincim! Daha başka ilginç ve neşeli şeyleri eve döndüğümde anlatırım.

İçten selamlar,

S.

Cumartesi görüşmek üzere, her şey yolunda giderse.

10 Mayıs 1932'de Friderike Zweig, yılbaşından bu yana bir klinikte çalışmakta olan kızı Suse'yi ziyaret etmek için Cenevre'ye gider.

Cenevre, 12.5.1932 Perşembe

Sevgili Stefan,

Yollarında daha az otomobilerin görüldüğü ve huzurun her yanı kapladığı bu ülke bana göre bir mutlu insanlar adası! Çok ev yapılıyor İsviçre'de. Sanırım parayı değerlendirmek, insanlara iş sahası açmak için. Büyük evler, her türlü konfora sahip yapılar, fakat çoğu bomboş duruyor. Fiyatlar burada da düşmeye başlamış, insanlar her yerde olduğu gibi burada da ne yapacaklarını bilmiyor...

Suse'nin sana selamları var. Dün ona senden söz ettiğimde birden hüzünlendi, gözleri yaşardı ve o anda (lokantada oturuyorduk) sana bir şeyler yazmak istedi. Seni özlediğini, seni görmek istediğini söyledi. Havanın yağışlı olmasına ve biraz nefes alması için gezinti yapamamıza karşın Suse için çok mutlu bir gün oldu. Klinikte gerçekten çok çalışması gerekiyor. Hastaların bakımı mükemmel, fakat çalışanlar için çok yorucu. Uzun süre kalabileceğini sanmıyorum. Çünkü sabah altı buçukta göreve başlıyor ve yarım saat öğle tatili ile akşamın sekizine kadar çalışıp duruyor. Kimi zaman iki hafta tek gün izinsiz görev yapıyor. Klinik hep dolu, bakıcılar iyi para kazanıyor ve kent belediyesi öğrencilerin çalışmasını yasaklıyor. İyi eğitilmiş tecrübeli bakıcı bulmak da zor olduğundan diğerleri uzun çalışmak zorunda. Böyle şeylere alışmamış Suse için bu görev oldukça zor geliyor. Bana kalırsa mesleğinden vazgeçmeden buradan alıp başka bir yere vermeli. Şefi bayan kalması gerektiğine onu inandırmaya çalışıyor. Ne de olsa Suse'ye gereksinimleri var. Fakat bunu bir süre daha uzatmaya karşıyım. Bu arada Fransızcayı da çok iyi konuşuyor, tabii İngilizceyi de. Suse kendini pek sağlıklı hissetmediğini anlatıyor, sinirleri de gergin. Bence burada hiç özel yaşamı olmaması onu olumsuz etkiliyor. Görünüşü ise hiç fena değil, bana annesine sorarsan oldukça güzel...

Az önce mektubun elime geçti. Burada da hava soğuk. Yol boyunca her yere yeni kar yağmıştı. Hava da dünyadaki krize uymuş

gibi. Alix'in insanın boynuna sarılan biri olmadığını ben de biliyorum. Fakat düzelmek istiyor. Bu özelliği ona baba mirası. *Amok Koşucusu*'nu filme çekmek isteyen Lola Kreutzberg'le yapacağın sözleşmeyi, bir kopyasını hazırlasın diye Alix'e verdim.

Sana içten selamlar sevgilim, seni çok seven

Mumu'ndan

Cenevre, 14 Mayıs 1932

Sevgili Stefi,

Sana bu mektubu yazmak ve kendimi şu sıralar çok dinç hissettiğimi söylemek için sabahın erken saatlerinden bu yana filbahri çiçekleri ile dolu terasımda oturuyorum... Bu arada Salzburg'da da havaların yine güzel ve ışık dolu olduğunu ümit ederim. Küçük pavyonumuzda oturduğunu ve bahçede bir aşağı bir yukarı gezinerek düşüncelere daldığını, çok mektup gelmediğini ve Erwin Rieger'e pek iş düşmediğini de umarım.

Bugün Hede Schaffgotsch'tan tuhaf bir mektup aldım. Salzburg festivali yöneticisi Puthon'a, bana mektup yazacağına söz vermiş olduğunu söylüyor ve Jedermann başrolünü bırakması için benden Moissi'yle görüşmemi istiyor. Bu çok tuhafıma gitti. Böyle bir girişimde bulunmayı aklımdan bile geçirmiyorum. Şimdi Hede Schaffgotsch'a yazacak ve buradan ayrıldığı için Moissi'yle görüşemediğimi bildireceğim. Korkaklıklarının altından kendi başlarına kalksınlar. Moissi Suse'ye çok yakınlık gösterdi. Oyun sırasında bizi fark etti, sahneden şöyle bir gülümsedi. Oyun bitince de yanımıza gelip, Suse ile sohbet etti. Ertesi gün de kısa bir not yolladı. Cenevre'de olduğunu daha önce bilseydi programını ona göre düzenler ve Lozan'a dönmez, akşamı onunla geçirirdi... Hepimize selamları var. Galiba o 'ayaktakımı' başarıya ulaşacak ve Moissi'ye başrolü bıraktıracaklar. Hede de festival hayranlarına (!) dalkavukluk yapmış olacak. Fakat bunu başarmak için beni kullanamaz. Sanırım Puthon'a söz verirken ve bana o mektubu yazarken çok ateşli hastaydı! Benden istediği şeyi yapmaya niçin kendi cesaret etmiyor?

Mumu

15-19 Mayıs 1932 tarihlerinde Friderike Zweig, İnternational League for Pace and Freedom'un Grenoble'da düzenlediği toplantıya Avusturya delegesi olarak katılır.

Hôtel Moderne & Des Trois
Dauphins Grenoble, 17 Mayıs 1932 Salı

Sevgili Stefan,

Nihayet senden mektup geldi, hem de peş peşe iki tane. Hoşuna giden sohbetler yapmana memnun oldum. Friedenthal'e benden çok selam söyle. Onu göremediğim için üzülüyorum. Perşembe günü Cenevre'ye döneceğim. Bana haberlerini oradaki eski adresime yollayabilirsin. Eğer hava iyi olursa ve Suse'yle nergis bahçelerine bir gezi yaparsak, cumartesi akşamı Cenevre'ye, pansiyon Laurelles'e dönerim.

Sevgili, dünkü ve bugünkü toplantılar benim için çok ilginçti. Bugün Çin'den gelmiş olan iki bayan konuştu. Bu insanlar, içinde yaşadıkları dışa kapalı topluma karşın öylesine büyük bir dünyaya sahipler ki! Bu kadar mükemmel bir insanlığı hissetmek birey için, içinde yaşadığı ve onu bekleyen o mutsuz dünyada nasıl bir mutluluk! Fransız kadınlar da dehşet! Ah, keşke sen de onları görebilseydin, onları dinleyebilseydin! Hırs ve istek dolu bu kadınlar zeki, çok bilgili... Bir duygular denizinde yüzüyorum sanki! Burada başarı elde ettim mi, henüz bilmiyorum. Fakat bu o kadar da önemli değil. Ve İsveçli kadınlar! Güzeller! Dün belediye sarayında davet vardı. Çok duygusal ve cana yakın bir buluşma oldu. Senin için de... Üniversitenin Alman dili ve edebiyatı profesörünün sana büyük saygısı var. Adı M. Cornou. Anlatacak o kadar çok şey var ki...

Seni seviyorum, selamlar yolluyorum ve sana sarılıyorum,

Mumu

Stefan Zweig'ın o yıl festival haftalarında Salzburg'da kalması ilginçtir. Eve kapanıp "Marie Antoinette" biyografisini bitirir. Altı yıl aradan sonra Festival Sarayı'nda yine orkestra yöneten Richard Strauss ile 26 Ağustos'ta buluşur. Ünlü kompozitörün isteği üzerine Stefan Zweig bir libretto yazar. Bunu yaparken Ludwig Tieck'in Almancaya çevirdiği, Ben Jonson'un "Epicoene, or the Silent Woman" adlı eserinden yararlanır. Stefan Zweig çalışmalarına ekim ayının ilk haftasında başlar. Bir haftalığına gittiği Garda gölü kıyısındaki Gardone'nin bu çalışma için uygun bir yer olmadığını fark eder.

Pensione Garda
Gardone, 5.10.1932 Çarşamba, akşam

Sevgili Fritzi,

Buraya gelir gelmez sana telgraf çektim ve adresimi bildirdim. Şimdi de bu satırları kaleme alıyorum. Gardone'ye geç vardım. Çünkü taksi bağlantısını bir ekimden sonra kaldırmışlar. Bolzano'dan Rişva'ya çok ağır giden ve her yere uğrayan berbat bir trenle geldim. Oradan da benim durumumda olan birkaç kişiyle beraber bir taksi tuttuk ve sağ salim Gardone'ye varabildik. Hotel Savoy'u görünce ürktüm. Böyle berbat bir yerde nasıl konaklamış olduğunu aklım almıyor. Ben hemen savuştum ve göl kıyısında küçük bir pansiyon buldum. Bütün ilkelliğine (geceliği 30 liret) karşın otelden daha çok hoşuma gidiyor. Küçük bir bahçesi ve göle bakan küçük bir balkonu var. Gardone'nin pek hoşuma gittiğini söylersem yalan söylemiş olurum. Montreux'yü insana pek sevdiren o gezi olanakları burada yok. Hele geceleri hiç hoşuma gitmeyen sivrisinek vızıldamaları dayanılır gibi değil. Gördüğün gibi kalemim grev yapıyor, yazmakta zorlanıyorum. Her neyse burada birkaç gün daha kalacak, Milano'dan gelecek havaleyi bekleyeceğim. Sonra ne yapacağımı sana telgrafla bildiririm. En son telgrafımda yazdıkla-

rımı doğru anlamış olduğunu umarım. Gelen önemli mektupların orjinallerini değil, sadece birer kopyalarını yolla bana.

Kalem daha çok yazmıyor. Hoşça kal.

Stefzi

Nihayet kalem yine yazmaya başladı... Bugün hava kapalı, fakat sıcak. Ortada pek insan görünmüyor, keyfim de yerinde. Opera metni üzerine çalışmaya başladım. Belki yakında bayan Meingast'a bazı bölümlerini yollarım. Yataklı trenle gelmek istediğim için galiba Münih üzerinden döneceğim. Planlarımı sana telgrafla bildiririm. Şimdilik bu pansiyondan memnunum, yemekleri de fena değil... Az önce Leipzig'deki ciltçilerin greve gittiği haberini okudum. Tam da şu sıra!

Leipzig'de ciltçilerin grev yapmasına karşın "Marie Antoinette" kitabı ekim ayında piyasaya çıkar. Insel Yayınevi kitabı elli bin adet basar.

28 Kasım 1932'de Friderike ve Stefan Zweig İsviçre'ye giderler. Önce Basel'e uğrayıp, Geigy-Hagenbach ailesini ziyaret ederler. Oradan da Elsas bölgesine geçerler ve Günsbach'ta yaşayan Albert Schweitzer'e uğrarlar. Doğu İsviçre'nin Arosa kasabasında 9 Aralık 1932 tarihine kadar kalırlar. 4 Aralık 1932 günü Friderike'nin ellinci doğum gününü kutlarlar.

1933 yılının ilk haftalarında Stefan Zweig "Suskun Kadın" operasının librettosunu bitirir ve Garmisch'e yollar. Richard Strauss da hemen orkestrasyonuna başlar. Friderike Zweig ocağın ortalarında üç haftalığına Viyana'ya gider. Semmering'e de kısa bir gezi yapar.

Semmering, 23.1.1933

Sevgili Stefan,

Saat on bire geliyor. Güneş ışınlarının ısıttığı balkonumda oturmuş, Semmering havasından kaptığım ilk esinleri sana yazıyorum... Her şey planladığım gibi oldu. Buraya tren yolculuğu iyi

geçti, ziyaretine gittiğim akrabaları da mutlu ve sağlıklı gördüm. Annenin de durumu iyi, seni göreceğine seviniyor. Alfred ise bana biraz zayıflamış gibi geldi, görünümü de pek sevindirici değil. Ağabeyim Arnold'ın endişe verici damar ağrıları yine başlamış. Son zamanlarda kendini çok yormuş, gelecekte cebinden harcama yapacağı için dertli. Onlarca yıldır muayenesine gelen hastaları giderek fakirleşiyor, ağabeyim de ödeme yapamayan bu insanlara bakması gerektiğine inanıyor. Fakat o yine de henüz neşesini yitirmemiş, hâlâ iyi yürekli. Dudaklarında, daha önce hiç görmediğim hafif bir gülümseme var. Gereksiz espriler de yapmıyor. Diğer kardeşim Siegfried biraz hasta, grip olmuş. Görünümü yine de fena değil, çok okuyor ve istekle İngilizce öğreniyor. Fakat o şu sıralar monarşi hayranı, senin sosyalist eğilimini pek anlamıyor...

Kucak dolusu güzel selamlar ve öpücükler,

Friderike'nden

Salzburg, 25.1.1933 Çarşamba

Sevgili Fritzi,

Burada çok haberler var. Bugün Bayan Germani'den çok heyecanlı bir mektup geldi. Kocasının Triest hapishanesine gönderildiğini yazıyor. Nereye sürgüne yollanacağına yakında karar verilecekmiş. Bayan Germani her gün hapishaneye ziyarete gidebiliyormuş. Kocası aradan iki buçuk yıl sonra çocuğunu görebilmiş. Sonra Richard Strauss'tan da mutluluktan uçan bir mektup geldi. Şu sıralar beste üzerinde çok çalıştığını yazıyor. Sonra Eisenprobst da sağ olsun ilginç bir mektubun orjinalini bana iletti. Bu kışkırtıcı mektup Almanya'daki ve Avusturya'daki bütün "ulusal" gazetelere yollanmış. Milli Meclis üyesi ve Alman Yazmanlar Birliği'nin Avusturya şubesi başkanı Hans Prodinger'in imzalamış olduğu mektubun yayınlanması rica ediliyor. Bu birlik kısa süre önce Georg Müller ve Langen Yayınevi'ni satın almıştı. Benim *Marie Antoinette* kitabımı basmış olan Insel'i kendine rakip gördüğü biliniyor. Meslektaşları ile münakaşaya girişmesi için mektubu hemen Kippenberg'e ilettim.

Viyana yine bir koşuşturma içinde geçecek. Üstelik Jean R. Bloch da şu sıralar orada, Zsolnay Yayınevi'nde (pazartesi öğleden sonra) mutlaka karşılaşacağız. Şöyle bir gezinmeyi, operaya gitmeyi ne kadar isterdim.

İçten selamlarla,

Stefan

Salzburg, 26.1.1933

Sevgili Fritzi,

Az önce okudum, çok heyecanlandım, Villeneuve'deki Hotel Byron yanmış. Orada ne güzel ve benim için ne önemli günler geçirmiştim!!! Hemen oturdum, Rolland'a bir mektup yazdım... Richard Strauss'tan pek sevimli bir mektup aldım. Mektuba, şu Lied'i (sanırım Brahms'ın) notasıyla yazmış:

"Seni bulmuş olmam, sen sevimli çocuğu,

Bütün günlerimi sevinçle dolduruyor, bana nasip olan günlerimi."

Bestenin çok iyi ilerlemeler yaptığını, ana çizgilerini tasarlamış olduğunu da yazıyor.

Şimdilik bu kadar, kendine iyi bak.

İçten selamlar,

S.

Salzburg, 27.1.1933

Sevgili Fritzi,

Yine eski hamam, eski tas... Evde sular kesildi, tam yola çıkmadan önce şöyle bir banyo alayım derken. Dönüş yolunda bir değişiklik yaptım. Bu soğukta sabah saat dört buçukta uyanmamak için Viyana'dan bineceğim gece treniyle doğrudan Münih ve Garmisch'e gideceğim. Tren sabah beşte Salzburg'dan geçerken bizim iyi Johann öteki bavulumu, tabii sevgili mektuplarımı da, istas-

yona getirip bana versin. Viyana yine bir koşuşturma ile geçecek. Fakat Garmisch'te dinleneceğimi sanıyorum. Strauss, Kippenberg'e mektup yollamış. *Figaro*'dan bu yana üzerinde çalıştığı en iyi metin olduğunu söylüyor... Böylesine sevinç ve sevgiyle çalışması beni çok memnun ediyor.

İçten sevgiler,

S.

28 Ocak 1933'te Stefan Zweig Viyana'da "Avrupa Düşüncesinin Tarihi" adlı bir konferans verir. Nasyonal sosyalistlerin Almanya'da yönetime el koymalarından bir gün sonra, 31 Ocak 1933'te trenle Viyana'dan Münih'e gider. Şubat ayının ilk günlerinde Garmisch'te yaşayan besteci Richard Strauss'u ziyaret eder. Bu yolculuk, Stefan Zweig'ın Almanya'ya yaptığı en son yolculuktur...

Münih, 31.1.1933 Salı

Sevgili Fritzi,

Bugün Münih'te konaklayacağım. Akşama operada Otello'yu seyretmek istiyorum. Garmisch'e yarın gidecek ve iki üç gün kalacağım. Adresim, Hotel Alpenhof. Bugün Bahr ile bir buluşmam var. En fazla bir mektup yolla, nerede ne kadar kalacağım kesin değil.

İçten selamlarla,

Stefan

Anneye benden çok selamlar söyle, teşekkür de et.

Salzburg, 3.2.1933

Sevgili Fritzi,

Biraz da iyi haberler vereyim. Hübsch'ten bir telgraf geldi. Amerikan Kitap Kulübü'nün "Marie Antoinette"in yayın haklarını – indirimli fiyatla da olsa, satın aldığını bildiriyor. Sanırım 20 veya 30 bin baskı yaparlar. Sesli film konusu ise ters gitti. *Yakıcı Sır* için telif hakkı ödemiyorlar. Yasal yollara başvurmak gerekiyor. Yine bir sürü iş ve gürültü. Ancak bu mahkeme işini Insel yapsın. Para sorununu üstlenmek istemiyor, adım yine bütün gazetelere geçer. Biliyorsun *Volpone*'nin filme çekilmesi olayında olup bitenleri... Baş ağrısı ve üzülmelerle geçiyor günler... Şu sıra dünyayı sarmış olan böylesine kötü niyetli davranışlara bir türlü katlanamıyorum. Az önce telefonla konuştuğum Kippenberg, tiyatroların ve kitapçı dükkânlarının politik gelişmeler sonucu bomboş olduğunu söyledi.Korkunç günler yaşıyoruz. Fakat ilerde bizi bekleyen daha korkunçlarının yanında belki de iyi kabul etmeli bunları...

Viyana'da herkese selamlar. Geleceğin günü haber vermeyi unutma. Benim için acele etmene gerek yok.

Sevgiler,

S.

Salzburg, 6.2.1933

Sevgili Fritzi,

Alfred'e rica ettim, Viyana'da bir süre daha kalacağın için, sana istediğin kadar şiling vermesini söyledim. Buraya dönmek için acele etmene gerek yok, hele benim hatırım için hiç...

Anneye çok selamlar ve dostlara da.

Stefan

Don't speak to nobody, it's your custom always to talk before a thing is sure, and you destroy with that all and please, do not invent that Alix works for me anything. Lütfen herkese bu konudan söz etme. Bir şey daha gerçekleşmeden anlatmak senin alışkanlığın, bu zararlı olur. Ve lütfen Alix'in bir gün olsun benim için parmağını oynattığı düşüne de son ver.

7 Mart 1933 günü Stefan Zweig okuma akşamları ve konferanslar yapmak için İsviçre'ye gider. Günlük gazete Bunt'un 8.3.1933 tarihli sayısında bu gezi üzerine kapsamlı bir haber çıkar. Yazının başlığı "Stefan Zweig – Bir Avrupalı"dır. Bern ve Zürich'teki konferanslarının baş konusu da "Avrupa düşüncesi"dir. Bu toplantıların ardından Villeneuve'de yaşayan dostu Romain Rolland'ı ziyaret eder. Sonra Cenevre'de aziz öyküsü "Rahel Tanrı'yla Hesaplaşıyor"u okur. 13 Mart akşamı Basel'de "Avrupa Düşüncesi" konferansını tekrarlar. İsviçre'de geçirdiği hafta Stefan Zweig'ın Avrupa'da yaptığı en son konferanslar ve okuma akşamları turnesidir.

Montreux, 9.3.1933

Sevgili Fritzi,

Bern ve Zürich'i bitirdim. İkisi de beni mutlu etti. Zürich konferansın tekrarını istiyor. Çünkü salon, Bern'de de olduğu gibi ağzına kadar doluydu. Yer bulamayıp dönmek zorunda kalanlar gürültü çıkardı. Her iki toplantının sonunda sekiz yüzden fazla kitabımı imzaladım. Burada kitaplarım hâlâ iyi satılıyor. Berlin'den kaçan meslektaşlarımdan birkaçına burada rastladım. Konferansıma gelmiş olan Alfred Döblin ("Berlin-Aleksander Alanı") pek kibar davrandı, benimle bir süre de sohbet etti (Joseph Roth'un eşinin tedavisiyle ilgilenmişti, ümitsiz de olsa). Sonra Marx Hermann-Neisse ve Alman polisinin Berlin'deki evini boşalttığı Ernst Toller, Wettstein senatörü Wilhelm von Scholz. Bern'de de, Benno Geiger ve İtalyan eşi güzel İda'yla karşılaştım.

Almanya'da aydınlar arasında müthiş bir korku havası esiyor. Yahudi asıllı yazarlara karşı saldırı yazıları her gün artan bir şiddetle tekrarlanıyor ve sanırım gerçekte olup bitenler gazetelerde yazılanlardan daha çok.

Şu sıralar doğru dürüst uyuyamasam da kendimi iyi hissediyorum sayılır. Sana bu satırları trende ve kurşunkalemle yazıyorum. Kitaplarımı imzalamaktan diğer üç kalemin mürekkepleri tükendi. Bu konferans gezim genellikle iyi oldu, yeni randevular kararlaştırıldı. Ayın on beşinde bir Beethoven otografi koleksiyonuna bakacağım ve Ernst Bloch konserini izleyeceğim. Nereye gitsem hiç ummadığım ve çoktandır unutmuş olduğum insanlar çıkıveriyor karşıma. Buraların havası henüz bozulmamış ve insanlar Hitlercilikten tiksiniyor. Yakında kalabalık bir Alman kolonisi oluşacak burada...

Dinleneceğim günü düşündükçe seviniyorum. Şöyle iyi bir uyku çekmek, banyo yapmak... Strasburg konferansı, politikayı bir kenara bırakırsak yorucu olacaktı. Öğleye Rolland'la buluşacağım. Eski zor günlerimde olduğu gibi ona yine akıl danışacağım için pek seviniyorum. Cenevre'de akşam yorucu olacak gibi. Bir sürü tanışla karşılaşacak, Libraire Payot'da kitap imzalayacağım. Fakat bana karşı iyi düşünceler besleyen insanlardan kaçmamak gerekiyor. Çünkü bir tek buyrukla hemen nefret eden, ya da seven milyonların bulunduğu günlerde yaşıyoruz!

Hoşça kal, çocuğum... Tren Bern'e giriyor. Benno Geiger beni istasyonda karşılayacak.

İçten selamlar,

Zarfın arkasında not: Hava büyüleyici, buradan ayrılacağım için ağlamak istiyorum.

Avusturya Cumhuriyeti bu arada bir diktatörlük olmuştu. Başbakan Engelbert Dollfuss yönetimindeki iktidar, üç başkanının istifası nedeniyle çalışamaz duruma düşmüş olan parlamentonun yeniden toplanmasını engelliyordu. Hıristiyan-sosyalist politikacılar ülkenin daha otoriter bir rejimle yönetilmesine karar vermişlerdi. Daha çok Hıristiyan-sosyalistlerden yana olan Friderike Zweig bu durumdan pek rahatsızlık duymuyor gibiydi.

Viyana, 11 Mart 1933 Cumartesi

Benim sevgili Stefan'ım,

Neue Rundschau gazetesinde senin Jakob Wassermann üzerine yazmış olduğun o güzel makale yayınlandı...

Sevgili, nezlenin geçip geçmediğini sormayı unuttuğum için affet beni. Sesin yine iyi çıkıyordu da... Cenevre'den yollamış olduğun kartpostalı az önce aldım. Şimdi orada yaşamak ne güzel olurdu. Göl kıyısında bir yerde oturmak... İnsan oraları evi gibi özlüyor. Bugün Emil Fuchs (*Sosyal demokrat parti gazetesi Salzburger Wacht'ın genel yayın yönetmeni ve Zweig'ın dostu*) aradı ve uzun uzun konuştu. Daha yıllar önce senin bu tehlikeye dikkatini çekmiş olduğunu söyledi, orada nasıl da rahat çalışabildiğine şaşırdığını da ekledi. Şu sıralar çok önemli günler yaşıyoruz, dedi. Ve daha bir sürü şey... Bu telefon görüşmesi benim hiç hoşuma gitmedi. Nezaketimi bozmadan onun bu çok heyecan dolu söz tufanına (!) son verdim...

Ülkenin iç politikasını biraz olsun takip ettiğini biliyorum. Bana kalırsa her şeyin bir süre için rahatlaması gerekiyor, bizler şu günlerde sakin olmalıyız. Fuchs ise tam tersini iddia ediyor. Bence o şu sıralar isterik bir durumda, ruhsal sorunları olan bir insan! Kendi sinirlerini korumak isteyen mutlaka ondan uzak durmalı. O nikotin kadar sağlığa zararlı. İçinde bulunduğu durumdan onu sen de kurtaramazsın. Senin bazı görüşlerini değiştirmek istediğini de söyledi. Yazdıklarımla seni öfkelendirmek değil, sadece dikkatini

çekmek istiyorum. Zamanla kimi şeylerle rahatının kaçmasını da arzulamıyorum. Yanıt vermen gereken mektuplar gelmedi. Güzel bir şey yapıyorum şu günlerde. Gençlik yıllarında sana gelmiş olan mektupları bir düzene koyuyorum. İçlerinde çok enfes şiirler ve Richard von Schaukal'ın mektupları da dikkatimi çekti. Bazıları psikolojik açıdan çok ilginç. Tam bir monomani, bir çılgınlık! Onun gözünde Rilke'den başka doğru dürüst edebiyatçı yok. Belki biraz da Hofmannstahl. Bana sorarsan Schaukal biraz ruh hastası...

Ne yazık ki seni yarın radyoda dinleyemeyeceğim. Johann tatile giderken radyoyu yanında götürdü. Belki o saatte trende de olabilirim.

Binlerce öpücük, sevgili. Kendine dikkat et. Seni seviyorum ve sana sarılıyorum,

Mumu

Winterthur, 14.3.1933

Sevgili Fritzi,

Şu sıralar öyle dağınık oldum ki, kovalanır gibi oradan oraya koşuşturmalarda her otelde bir şey unutuyorum. Bütün Alman basının Goebbels'in buyruğu altına girmiş olması gerçeğinin taşıdığı anlam, yazılarımın, ya da hakkımda yazılmış makalelerin bundan böyle Almanya'da basılmayacağı. Avusturyalı yazar olarak konferanslara davet ettikleri İsveç'e gitmeyi çok isterdim, ancak değişen politik durum bu geziyi iptal etmemi gerektirecek. Şu sıralar yolculuklar, her günkü randevulara bağlı kalmak zorunda olduğum için tedirginlik demek! Bu satırları trende kötü bir kalemle yazıyorum. İyisini otelde unuttum. Bir sürü de randevu var, kalem gerekli. Galiba sonum geldi!

İçten selamlar,

St.

23 Nisan 1933'ten 4 Mayıs 1933'e kadar Friderike ve Stefan Zweig Como gölü kıyısındaki Cadenabbia'da kalırlar. Zweig orada Avrupalı ve hümanist, Rotterdamlı Erasmus'un biyografisini yazmaya başlar. Düşün yanıyla kendisini, her türlü şiddeti reddeden Erasmus'a yakın hissetmektedir.
10 Mayıs 1933'te Berlin'de ve diğer Alman üniversite kentlerinde Yahudi ve rejim karşıtı yazarların kitapları yakılır veya kazıklara çakılır. Bazılarının üzerine şöyle kâğıtlar takılır:

Bay Stefan Zweig'ın kitaplarına raptiye bile çok. Bay Ludwig ve benzerlerine de.

Aynı gün Stefan Zweig Romain Rolland'a şu satırları yazar:

Ruhen hazırım buralardan çekip gitmeye... Evime, koleksiyonuma ve kitaplarıma veda etmeye hazırım...

Stefan Zweig 22 Mayıs 1933 günü Salzburg'dan trenle Bad Gastein'a gider. Bir rastlantı, trende Dubrovnik'teki XI. Enternasyonal PEN Club Kongresi'ne gitmekte olan Almanya PEN Club üyeleri Hanns Martin Elster, Fritz Otto Busch ve Edgar von Schmidt-Pauli ile karşılaşır. Alman delegasyonunun görevi, kongre sırasında kitap yakılma olaylarını ve rejim karşıtı yazarların takibini protesto eden kararların alınmasını önlemektir. Avusturya temsilcisi olarak aynı kongreye davet edilmiş olan Stefan Zweig ise olayların üstüne gitmemeyi yeğlediği için aynı günlerde Bad Gastein'da Erasmus üzerine çalışmalarına devam eder. Orada 28 Mayıs 1933 tarihine kadar kalır.

Bad Gastein, 22 Mayıs 1933

Sevgili Fritzi,

Buraya çok güzel bir havada vardım. Odam çok mükemmel. Trende günümüzün rahatsız karşılaşmalarından biri gerçekleşti!

Alman PEN Club delegasyonu üyesi beyler beni aniden selamladılar. Kendilerini çok şeyin beklediği Dubrovnik kongresine gidiyorlardı. Ben hepsine tabii nazik davrandım. Eski biyografım Hanns Martin Elster de aralarındaydı. Karşılıklı bir şeyler koparmaya çalışarak Gastein'ın yeşil çayırlarından söz edip durduk yolculuk boyunca. Buraya gelir gelmez, senin istediğin de yerine gelsin diye kendime üç güzel gömlek ısmarladım.

Kendine iyi bak, benden çok selamlar...

S.

Seni telefonla sabahları değil, daha çok öğleden sonraları arayacağım. Kahvaltıdan sonra yüzmeye gidiyorum, ardından da yürüyüşe çıkıyorum. Odam balkonlu, öğleden sonraları şezlongda güneşleniyorum. O saatlerde sana telefon edebilirim.

Salzburg, 23 Mayıs 1933

Sevgili Stefan,

Az önce bir telgraf geldi, mektubun ilişiğinde yolluyorum. Ben yanıt verdim: "Eşim dün buradan ayrıldı, kongreye katılmayacak. Bayan Zweig." Telgrafımı alanlar, ne istediklerini pek anlamadığımı sanıp, beni budala yerine koyacaklar. Fakat hiç olmazsa sen bu arada ne yapacağını düşünüp, zaman kazanmış olursun. Sonra da, tabii canın isterse, Avusturya PEN Club başkanı Felix Salten'e mektup yazar, ya da telgraf çekersin. Kongrede protesto edeceklerini sanmıyorum. Bana kalırsa olaylardan zarar görmeyenlerin karşı çıkması gerek. Senin kitaplarına yaptıklarına toplum karşı çıktı. New York belediye başkanı John P. O'Brien da... Erasmus da bir şeyler anlatacak sanırım! Ben senin yerinde olsam bu "birliğe" yanıt filan vermem. Bir şeyler yapmayı düşünüyorsan onlarla beraber olma, bir politik kuruluşun girişiminde de yer alma...

Sanırım sen de benimle aynı fikirdesin. Onların ne gibi bir protesto düşündüklerinden haberim yok. Hem böyle bir şeyi yapmak için geç bile kaldılar. PEN Club bu kongreyi hemen düzenlemeliydi.

Bütün ülkelerden yönetim kurulu üyeleri bir araya gelip, Berlin'e gitmeliydi. Böyle bir protesto etkili olurdu! Senin de kartpostalında belirttiğin gibi Duvrovnik toplantısında bir şeyler söyleyip duracaklar. (Elster'in yanındaki beyler kimler oluyor?) Telgrafa verdiğim yanıtın doğru olup olmadığını lütfen bana söyle. Şu sıralar insana böyle diplomatik buluşlar gerekiyor... Tabii en iyisi gerçeği suratlarına söylemek olurdu. Kulüp ve birliklerin hiçbir ortak dayanışmada bulunmaması ise tam rezalet...

Sana sarılırım, kocacığım. Kendine iyi bak.

En içten selamlar

Mumu'ndan

Çocukların da selamı var. Johann izinde.

Salzburg, 24.5.1933 Çarşamba, gece yarısı

Sevgili Stefan,

Kongrede alınacak kötü kararlar sonrasında ne yapacağına senin karar vereceğini bildiğim için onlara daha ilk telgrafta kesin gelemeyeceğini ben söylemek istemedim, bunu sana bıraktım. Tabii bu arada Salten ile neler konuşup kararlaştırdın bilmiyorum. İkinci telgrafı telefon görüşmemizin hemen ardından yolladım ve kongreye kesinlikle katılmayacağını bildirdim. Postayla neler geldiğini ise sana Meingast yazdı. Katharina Kippenberg şu sıralar Trakl şiirlerini derlediği haberini verdi. Bu nedenle de sık sık Salzburg'u ve bizleri anımsıyormuş. Burada yaşadığımız için de bizleri kıskanıyor. Soğuktan titriyor, terasta oturabileceği günlerin özlemini çekiyormuş. Hazırladığı derlemenin kendisini gururlandırdığını yazıyor, fakat şu günlerde insanlar heyecanlı ve hüzünlü olduğu, giderek daha da az kitap okuduğu için, piyasaya çıktığında pek satılacağı ümidini taşımadığını söylüyor. Mektubu sempati dolu...

Sevgili, sana kucak dolusu güzel selamlar, çok çok öpücükler

Mumu'ndan

Salzburg, 27 Mayıs 1933

Sevgili Stefan,

Bugün telefonda söylemeyi unutmuştum, belki sen de bu arada Viyana gazetelerinde okudun, sevgili dostumuz, Salzburg Müzesi Müdürü Julius Leisching vefat etti...

Şu sıralar, en iyi arkadaşlarımdan Josefine'nin başı dertte. Çevresinde bazı kişiler dedikodu çıkarmış. Sık sık bizimle beraber olduğu için olacak, Josefine Junger mutlaka Yahudi, demeye başlamışlar. Bu dedikoduyu duymuş olan Leoni Worafka telefonla aradı. Çok öfkeliydi. Olup biten başka şeyler de onu kızdırmakta. Sonra sordu, adı Heim olan, bugüne kadar hiç görmediği Amerikalı damadı da acaba Yahudi miydi? Burada herkes artık böyle şeylere kafa yoruyor. Bizler de ne yazık ki ilginin odağı sayılırız... Salzburg'da bir kahveye girdiğimde bazı insanların bana bakıp, aralarında fısıldaştığını fark ediyorum. Bu gibi şeyler benim umrumda değil, zamanla önemsenmeyeceğini sanıyorum. Claire Trebitsch geçende söyledi, senin evi satmak istediğin kulağına gelmiş. Ben de, hayır, dedim, eşim değil, ben satmak istiyorum... (Tabii bunu düşünmüyorum, sadece üç hafta aralıksız yağmur yağdığında kafamdan geçmiyor değil.)

Evet sevgilim, sakın üşüme, kendine kalın bir gömlek al... Benden sana binlerce öpücük, çocuklardan selamlar.

Mumu'n

Friderike, Viyana'da yaşayan kız kardeşi Poldi Mediansky'nin yanında iki hafta kalır. Enternasyonal PEN Club başkanı barones Budberg ve H.G. Wells 1 Haziran 1933 günü Stefan Zweig'ı Kapuzinerberg villasında ziyarete gelirler.

Salzburg, 2.6.1933

Sevgili Fritzi,

Pek bir yenilik yok. Rieger pazara geliyor. Wells çok cana yakındı, beş saat beraberdik. Gün ışığı kadar aydınlık ve zeki. Barones Budberg de pek sevimli. Bugün İsveçli bir tanış ziyaretime geliyor. Yarın da Wilhelm von Hebra uğrayacak. Görüyorsun pek yalnız başıma kalmıyorum....

İçten selamlar,

S.

Stefan Zweig dostlarına yazdığı mektuplarda sık sık içinde bulunduğu durumdan söz eder. Alman sınırının hemen yakınında kin dolu bir ortamda yaşamak onun için her geçen gün dayanılmaz olmaktadır. 1933 yılının haziranında, otografi koleksiyonunu Eyaletler Bankası'nın Salzburg şubesinde bir kasaya koyar ve sonbaharda bir süre için Londra'ya gider. Sonraki yıllarda eşine yolladığı kısa mektuplarda onu rahatsız eden konulara pek yer vermez.

Ancak 1935 yılının başına kadar geçen bir buçuk yıldan bugüne kalmış mektuplar yoktur. İlk aylarda Friderike ve Stefan Zweig beraberlerdir. Eldeki belgelere göre Zweig 22 Eylül 1933'ten 19 Ekim 1933'e kadar Montreux'de kür yapar. Dostlarına yollamış olduğu mektuplardan anlaşıldığına göre, Friderike'yle birlikte Londra'ya gitmek için onu Montreux'de bekler. Eldeki

kesin bilgilere göre Stefan Zweig 20 Ekim 1933'te Londra'ya gelmiştir. Birkaç gün Brown's Hotel'de konaklar. Sonra Portland Place 11 numarada bir apartman dairesi kiralar ve eşiyle beraber 25 Ekim 1933'ten 4 Aralık 1933'e kadar orada kalır. Verilere göre aralarında herhangi bir geçimsizlik yoktur. Birlikte Paris üzerinden Salzburg'a dönerler. Ancak Stefan Zweig tekrar Londra'ya gitmeye kesin kararlıdır. British Museum'da, İskoçya Kraliçesi Maria Stuart üzerine bulunan belgeleri incelemek istemektedir. Eserlerinin artık Viyanalı yayıncı Herbert Reichner'de çıkmasına karar verir. 28 Aralık 1933'te Stefan Zweig, Kudüs'teki Yahudi Devlet Kütüphanesi Müdürü Hugo Bergmann'a şunları yazar:

Sık sık yolculuklara çıkacağım. Evim bana mutluluk vereceğine çeşitli sorunlarıyla yük olmaya başladığı için sanırım karar vereceğim gün artık pek uzak değil...

8
8

Soğuma

10 Şubat 1934'ten 13 Şubat 1934'e kadar (Avusturya'da o sıralar bir iç savaş vardır) Stefan Zweig Viyana'dadır. Romain Rolland ve Joseph Rolland'a yolladığı çok öfkeli mektuplarda, devlet güçlerinin sosyal demokrat partinin bir yan kuruluşu olan Cumhuriyetçi Koruma Birliği'ni önce kışkırtıp, silah kullanmak zorunda bıraktığını, sonra da zor kullanarak yok ettiğini yazar. Kamuoyuna ve basına bu konuda hiçbir açıklama yapmaz. Stefan Zweig yine de bir "şüpheli şahıs"tır. Zweig Yahudidir, Romain Rolland ve Maksim Gorki'nin yakın dostudur, 1928 yılında davetli olarak Sovyetler Birliği'ne gitmiştir ve partileri 1934 yılında yasaklanan Avusturya sosyal demokratları ile de arası iyidir.

18 Şubat 1934 gününün erken satlerinde Kapuzinerberg villasına gelen dört polis memuru, ev sahibinin gözü önünde Cumhuriyetçi Koruma Birliği'nin orada silah saklamış olabileceği bahanesiyle bütün odalarda silah arar. Stefan Zweig için devlet gücünün bu davranışı özel yaşamının rahatsız edilmesi ve kişi özgürlüğünün kısıtlanması demektir. Salzburg'da daha uzun süre durmaz ve Zürich üzerinden Paris'e gider. Orada birkaç gün kaldıktan sonra Londra'ya geçer ve 26 Şubat 1934 tarihinde, Portland Place 11, London W1 adresindeki apartman dairesine yerleşir.

Stefan Zweig Londra'ya kesin olarak yerleşmeye karar vemiştir. Bir hafta sonra ağabeyi Alfred aracılığı ile Salzburg belediyesine kentteki ikametgâhını iptal ettirir. Ardından da avukatı Dr. Karl Stiassny Salzburg maliyesine, 28 Şubat 1934 itibariyle Stefan Zweig'ın Avusturya'da vergi ödemeyeceğini bildirir. 1934 yılının ilkbaharında yeni gerçekdışı haberlerin yayıldığına tanık olur: En son Paris ziyaretinde Fransız kamuoyunda "Avusturya'da soykırım yapılmış olduğu" propagandası yaptığı iddia edilmektedir.

O günler bir aile krizinin de başlangıcıdır. Friderike Zweig 24 Mart 1934 günü Londra'ya gider. Küçük apartmanı biraz dü-

zene sokmak ve eşinin ilerde yapmayı düşündüğü şeylerde etkili olmak istemektedir. Londra'da dokuz hafta kalır, ancak kocasına düşüncelerini kabul ettiremez. Stefan Zweig artık Friderike ve iki kızıyla bir arada yaşamaya yanaşmamaktadır. Ne Salzburg'da, ne de Londra'da. Ancak Londra'da ona bir sekreter gereklidir.

1934 yılının mayısında, bir tanışının önerisi üzerine genç bir bayanı sekreter olarak yanına alır. Lotte (Elisabeth Charlotte) Altmann iyi bir öğrenim görmüştür, Fransızca ve İngilizce de bilmektedir. 5 Mayıs 1908'de Katokvitz'de Therese ve Joseph Georg Altmann'ın dördüncü çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Anne tarafından, Frankfurt Yahudi Cemiyeti kurucusu ve ilk başkanı Samson Raphael Hirsch'in torununun kızıdır. 1933 yılının haziranında, ağabeyi Manfred ve onun eşi Hannah Altmann ile – her ikisi de doktordur – Frankfurt'tan kaçıp, akrabalarının yaşadığı Londra'ya yerleşmiştir. Lotte Altmann ve Stefan Zweig kısa sürede iyi anlaşırlar. Zweig 1934 yılının mayısında Joseph Roth'a yolladığı bir mektupta şunları yazar: "Benim gibi elli üç yaşında birine genç bir kadın iyi geliyor."

1934 yılının temmuzunda Viyana'daki Herbert Reichner Yayınevi'nde "Rotterdamlı Erasmus"un lüks ciltli baskısı piyasaya çıkar. Avusturyalı nasyonal sosyalistlerin kaba kuvvete başvurduğu olayların artması üzerine Stefan Zweig seyahat programında değişiklik yapar. 5 Ağustos 1934 günü Zürich'e gelir. Sonra yine Klosters'e döner. Friderike onu beklemektedir. Bir hafta süreyle Hotel Weisskreuz'da konaklarlar. Sonra Salzburg'a giderler. 18 Ağustos 1934'te Richard Strauss ile Salzburg'da bir görüşme yapar. İki gün sonra Viyana'dadır. 25 Ağustos 1934'te, Toscanini'nin yönettiği bir konsere katılmak için Salzburg'a döner. Ertesi gün villasında Toscanini ve Bruno Walter şerefine bir davet düzenler. Bu, Stefan Zweig'ın Kapuzinerberg'deki evinde yaptığı en son davettir.

27 Ağustos 1934 günü Salzburg'dan ayrılırken gazeteler, Zweig ailesinin artık kentte ikamet etmeyeceğini ve villalarını satışa çıkarmayı düşündüklerini yazar: "Salzburg'dan gitmesinin nedenini daha çok 12 Şubat'tan sonraki bazı olaylarda aramak

gerek. Sık sık Volksblatt'ta değerli makaleleri çıkan yazarın bu kararı kent düşün yaşamı için sonsuz bir kayıp olacaktır."
Zweig Viyana'da birkaç gün geçirir. Ardından Zürich yakınlarındaki Baden kaplıcalarında on gün kalır ve 9 Eylül 1934'te Londra'ya gider.
29 Kasım 1934 günü Friderike ve Stefan Zweig, daha önce planlamış oldukları gibi Paris üzerinden Côte d'Azur'a gitmek için Zürich'te buluşurlar. Zweig, Maria Stuart biyografisinin bitirilmesi için sekreter gerektiğinden Friderike'nin onaylamasıyla Lotte Altmann'ı Londra'dan çağırır. 5 Aralık 1934 günü hep birlikte Paris'ten Nice'e giderler. Hôtel Westminster'de beş hafta kalırlar. Stefan Zweig o sıralar eşine yazdığı bir notu günlüğüne de kaydetmiştir:

Sevgili Friderike,

Saat biri çeyrek geçeye kadar seni bekledim, fakat şimdi yemeğe gitmeliyim, saat iki buçuk, üçte dönerim. Reece ve Dr. Bing ile bir buluşmam var. Anladığım kadarıyla henüz karar verememişler. İlerde yanlış bir anlaşma olmaması için istersen sen de bu görüşmeye katılabilirsin. Lütfen Bayan Altmann'ı da gönder. Görüşmeyi protokole almasını istiyorum, her şeyin yazılı olması iyi olur. Reichner'den öğrendim böyle şeyleri.

Lütfen en geç saat üçte burada ol.

Friderike'ye karşı "Bayan Altmann" dediği Lotte Altmann sadece sekreteri değil, aynı zamanda sevgilisidir de. Eşi bu durumu kısa süre sonra fark eder. Bir gün Hôtel Westminster'e beklenenden daha erken döndüğünde onları sarmaş dolaş görür. Bu olayın ardından birkaç günlüğüne Fransız dağ ılıcası Sestrière'ye giden Lotte oradan Stefan Zweig'a bir aşk mektubu yollar. Mektup Zweig'ın eline, 10 Ocak 1935'te Amerika yolculuğuna çıkacağı sırada geçer. O da zarfı açmadan eşine verir. Friderike mektubun bir kopyasını yapar. Ancak bazı cümleler eksiktir.

Sestrière, tarih yok

Sevgilim, ben kendimi müthiş korkak buluyorum, bu mektubu aldığında yanında bir başkasının olabileceğinden de çekiniyorum. Senden ne kadar hoşlandığımı ve gösterdiğin dostlukla beni nasıl mutlu etmiş olduğunu söylemek istiyorum. Başkalarına karşı – belki elimde olmadan sana karşı da – soğuk görünüyorsam da, sevgiye ve dostluğa o kadar gereksinimim var ki... Onları bana veren sen oldun ve sana tahmin edemeyeceğin kadar çok teşekkür borçluyum. Londra'da yaşayabildiğim için mutluydum, fakat sen gelene kadar kendimi yine de yalnız hissediyordum. Sen bunları bilmiyorsun...........

Birlikte olduğumuz anlarda bana çok mutluluk verdin. Nice'de senin yanında bu kadar uzun süre olabildiğim için de sonsuz mutluydum, içimdeki korkuya karşın. Ancak o olay beni çok üzdü, çünkü ben eşini de beğeniyor ve seviyorum.

Ayrılık bana zor geldi. Bunun farkına varmış olduğuna inanıyorum. Ne kadar isterdim senin de burada olmanı. İkimiz yapyalnız...........Buradaki tanışlarım çok cana yakın insanlar, fakat hiçbir şekilde senin yerini dolduramazlar.............................

Her şey için çok çok teşekkür. Sık sık seni ve birlikteliğimizi düşünüyorum...............

Senin Lotte'n

Jewish Telegraphic Agency'nin davetlisi olarak 30 Ocak 1935 tarihine kadar Amerika Birleşik Devletleri'nde kalan Stefan Zweig döndükten sonra birkaç günlüğüne Londra'ya uğrar. Oradan doğru Salzburg'a geçer. Birkaç gün kalıp, Viyana'ya yoluna devam eder ve dokuz haftalığına Hotel Regina'ya yerleşir. Biyografisi "Maria Stuart"ın baskıya hazırlanma sürecinde sık sık Reichner Yayınevi'ne uğrar. O sıralar hasta olan annesinin yanına da gider. Friderike de kaynanasının bakımı ve kocasını macerasından (!) vazgeçirmek için bir süreliğine Viyana'ya gelir. Zweig ise Londra ilişkisini güçlendirmeyi düşünmekte ve Salzburg'daki evini elden çıkarmak istemektedir. Bu nedenle 8 Mayıs 1935'te Salzburglu emlakçı August Silber'e bir mektup yollar ve satış koşullarını bildirir. Ardından Zürich'e gider ve reformist Jean Calvin ve Sebastian Castellio üzerine araştırmalar yapar. Her türlü yazı işi için kendine bir sekreter tutar. Lotte'nin yanına gelmesine daha bir süre vardır.

Hotel Bellerive Zürich, 18.5.1935

Sevgili Friderike,

Sekretere yazdırdığın mektuba yanıt vermek istemiyordum. Senden daha çok işim olmasına karşın ben hiçbir zaman ailemizi ve aramızdaki konuları içeren mektuplarımı bir başkasına yazdırmadım...

Sadece, yine gereksiz yere dedikoduya neden olan bir konuya değinmek istiyorum. Bugüne dek Alfred ile Berlinli orkestra şefi Kleiber üzerine ağzımdan tek kelime bile çıkmadı. Hatta Alfred'in ömründe bu adı hiç duymamış olduğuna da eminim. Ancak dedikoduyu kimin çıkardığını öğrenmesi için ona mektubundaki bölümü bildirmeliyim. Böyle gerçekdışı şeylerle artık iyice mücadele etmenin zamanı geldi.

Kütüphanedeki kutudan o kısa Goethe şiirini alıp, bana yollamanı rica ediyorum. Bu şiiri Thomas Mann'a 60. doğumgünü ne-

deniyle hediye etmek istiyorum. Lütfen sadece kartotekten silme, notlar kataloğundaki kâğıdı da imha et. Ben şu sıralar ne yazık ki hiçbir gazeteye Thomas Mann hakkında bir makale yazamıyorum. Onu ancak böyle küçük bir hediye ile sevindirmek istiyorum.

Fürstner pazartesi günü *Suskun Kadın*'ın düzeltmelerini yollayacağını bildirdi. *Maria Stuart* da hazır sayılır, fakat Almanya'da çok zorluk çıkaracaklar gibi.

Daha bir sürü mektup bekliyor beni. İyi dilekler.

St.

Stefan Zweig, başlamış olduğu Castellio kitabının çalışmalarını hızlandırmak için Lotte Altmann'ı Zürich'e çağırır. O günlerde, politik yanı da olan "Suskun Kadın" operasının ilk gecenin ardından nasıl bir tepki alacağını da çok merak etmektedir. İstememesine karşın ilk temsil 24 Haziran 1935 akşamı Dresden'de yapılır. Zweig ardından o yaz yapacağı gezileri planlar. Friderike'nin ümit ettiği, Bad Gastein'da uzun bir kür yapmak ve festival sırasında Salzburg'da haftalar geçirmek Stefan Zweig'ın hoşuna gitmez. Sadece Arturo Toscanini'n yöneteceği Falstaff operasının ilk gecesini kaçırmak istemez.
Stefan Zweig, daktiloya aşağıdaki mektubu dikte eder. Mektubun üzerinde el yazısıyla kimi düzeltmeler yapar:

Hotel Bellerive Zürich, 26 Haziran 1935

Dresden'den haberler geliyor. Herkes orada Afrika sıcağı yaşandığından söz ediyor. İlk geceyi böyle bir havada yapmak saçmalığın en büyüğü. Şu kesin ki opera hem pek uzun, hem de çok zor anlaşılır. Daha doğrusu benim kafamdan geçenin tam tersi, güçlüklerle yüklü ve sıkıntı verici bir eser. Duyduğuma göre ilk perde ve bazı bölümler çok mükemmelmiş. Sonra ise tıpkı Arabella ve Mısırlı Helena operalarında olduğu gibi yorucu olmaya başlıyormuş. Dinamizmin eksikliğinden söz ediyorlar.

Bazı eleştirilerde şu sıralar Almanya'da Strauss'a karşı olan kini seziyorum. Bazı devlet erkânı da Strauss'a uzak duruyor gibi. Goebbels ilk geceye gelmemiş, diğer kodamanlar da. Çok şükür... Sanırım bu operanın da yaşamı, Gölgesiz Kadın, Mısırlı Helena, İntermezzo operaları gibi yarım yamalak olacak. Arada bir sahnelenecek, hiçbir zaman bir repertuvar operası olmayacak. Hatta küçük sahnelerde belki hiç oynanmayacak. Oysa ben bunun tam tersini isterdim. Dresden temsilinde sadece soprano Maria Cebotari ve orkestra doruğa ulaşmış. Diğerleri ise zorlukların pek üstesinden gelememiş. Galiba tüm Strauss operaları arasında en zor olanı bu... Radyoda dinleyeceğim günü merakla bekliyorum. Belki o zamana kadar kimi zorunlu kısaltmaları yapar.

Burası müthiş sıcak, belki her yer şu sıra böyledir. Ancak benim dairemde sıcağı hiç fark etmiyorum. Kitapları incelemeyi yakında bitireceğim, çalışmalarımda çabuk ilerliyorum.

Yaz programımda herhalde değişiklik yapacağım ve Gastein yerine Marienbad, ya da Karlsbad'ı yeğleyeceğim. Benim için iki neden önemli. Birincisi parasal. Çünkü Çekoslovakya'da bir banka hesabım var ve bu hesaptaki parayı yurtdışına çıkarmam mümkün değil. Çekoslovakya ile Avusturya arasında ticaret politikası gerginliği olduğu için Alfred maaşını alamıyor... Bu nedenle herhangi bir Bohemya kaplıcasında, bana eşlik eden kişiyle birlikte mükemmel bir yaşam sürebilir, hatta terziye istediğim kadar takım elbise de ısmarlayabilirim. Geçen yıl ve bu yıl paramızın değer yitirmesi nedeniyle o kadar kaybım oldu ki, şimdi oradaki fırsattan yararlanıp, biraz olsun bir şeyler kurtarmalıyım.

Bu birinci neden. İkincisine gelince, Gastein'da konaklarsam, Salzburg'a beni ziyarete gelen bir tanış için, ayıp olmasın diye, tatilime bir iki günlüğüne ara vermek zorunda kalmam. Beni görmek için Gastein'a gelenler de olabilir. Bu sürekli hareketlilik huzursuz bir dinlence demek. Ben ise gideceğim yerde, burada olduğu gibi sessiz bir ortamda çalışmalarımı sürdürmek istiyorum. Son yıllarda yeterince insan gördüm, hatta gerektiğinden fazlasını. Curcunalı bir yaşamı hiç de özlemiyorum. Şu sıra annenin sağlık durumu da yerinde olduğuna göre Bohemya'ya gitmeme bir engel yok. Falstaff'ın ilk gecesinin hemen ardından yola çıkacak ve

Marienbad'da bir ay kalacağım. Sanırım Bayan Meingast da buna pek sevinecektir. Hem Marienbad'da pek tanışım yok. Parasal neden tabii oldukça önemli. Oradaki hesabımdan harcama yapmazsam belki yakında paramın yüzünü bir daha hiç göremem... Tıpkı sürekli değer yitiren Rus ve Alman paraları gibi.

Strauss'un bu son operasının gidişini pek merak ediyorum. Umarım kendi kısaltır.

İçtenlikle,

S.

Zamanında rezervasyon yapabilmem için, senin de Marienbad'a gidip gitmeyeceğini bilmeliyim.

Pontresina'da birkaç gün kalan Lotte Altmann ve Stefan Zweig 28 Temmuz 1935 günü İsviçre'den ayrılırlar. Lotte Londra'ya döner, Stefan Zweig da, 1935 festivalinin doruk noktası sayılan, Arturo Toscanini'nin Falstaff operasını izlemek için Salzburg'a gelir. Bu Zweig'ın en son festival ziyaretidir. Ağustos ayında Stefan Zweig, eşi Friderike ve sekreteri Anna Meingast Marienbad kaplıcasında Villa Souvenir'de konaklarlar. O günlerde "Pasteur" biyografisi çalışmalarına devam eden Friderike Zweig Salzburg'a tek başına döner. Rahat çalışmak isteyen Stefan Zweig da sekreteriyle beraber Viyana'ya gider. Eşiyle olan anlaşmazlıklar devam etmektedir. Friderike evliliğinden ve Salzburg'daki evden vazgeçmeye niyetli değildir. Yetişkin kızlarını da evliliğe zorlamamaktadır.

Viyana, 9 Eylül 1935

Sevgili eşim,

Bana sorarsan gri takım elbisemden başka bir şey getirmene gerek yok. Bildiğin gibi ayın on sekizinde, en geç de yirmisinde buradan ayrılacağım. Salzburg'da bir, ya da bir buçuk gün kaldıktan sonra İsviçre'ye geçeceğim. Orada 2-3 gün kalabilirim. Biliyorsun

Rolland'ı ziyaret etmeyi çok istiyorum. Cenevre'de de bazı şeyler halletmeliyim. Rolland'ın 29 Ocak'taki yetmişinci yaş töreni için de Paris'te kimi araştırmalar yaptıktan sonra bir, ya da iki ekimde Londra'da olacağım. Orada dört ile altı hafta arasında kalmaya niyetliyim. Fakat ben bir ayakkabı tamircisi değilim ki, sana tam tarih vereyim... Belki üç hafta kalırım, belki de altı, sekiz hafta da olabilir!

Sana tekrar rica edeceğim, evle ilgili her şeyi toplamayı, kapatmayı ve diğer planları bana sormadan tek başına yap. Bütün bunlar için gelmemi beklemenizden rahatsız oluyorum, buradaki çalışmalarım ve planlarım da altüst oluyor.

Sana daha önce de teklif etmiştim, Suse, ya da her ikisiyle buraya Viyana gel ve geçici de olsa mobilyalı bir daire tut, Johann'ı da hizmetkâr olarak getir. Evin bir an önce toparlanıp, kapatılması da önemli. Tekrar ediyorum, şu sıralar kesinlikle bana güvenme. Ne zaman nereye gideceğim, döneceğim belli değil. Belirli tarihlere bağlı olmak istemiyorum ve şu sıralar her şeyi çalışmama göre planlıyorum. Kısacası ekim ortalarında Salzburg'a kesin döneceğim hayaline de kapılma. Londra'da uzun süre kalabilirim, istediğim tarihlerde de sağa sola gidebilirim.

Sana tekrar rica ediyorum, bu benim için çok önemli, burada Suse'yle birlikte kendine mobilyalı küçük bir daire tut ve uzun süre Viyana'da kalarak önemli sorunu hallet... Onu ya da öteki kızını bir an önce evlendir! Şuna da inanıyorum ki, yıllardır kızlarınla uzun süre bir arada yaşamamış olmanın zararlarını şimdi görüyorsun. Bu, hasta bakımı, ya da fotoğraf çekmekten daha önemliydi...

Mektubum uzun olduğu için kusura bakma. Fakat ekim ortalarında Salzburg'da tekrar beraber olacağımızı umduğunu yazıyorsun. Ancak sen de biliyorsun ki, buradan ancak yirmi eylül gibi ayrılacağım, yollarda sekiz-on gün geçirdikten sonra Londra'ya varacağım. Orada bir buçuk ay kadar kalmak istediğimi de söylemiştim. Şu sıralar ben belli bir günde, hatta belli bir haftada şurada olacağım diye yazılı hiçbir söz veremiyorum. Sadece kesin olmayan planlar yapıyorum kendime...

Viyana'dan planladığından daha erken ayrılan Stefan Zweig 18 Eylül 1935 günü Salzburg'a gelir. Hemen ertesi gün Zürich'e yoluna devam eder. Oradan Montreux'ye geçer. Villeneuve'de Romain Rolland'ı ziyaret eder ve 70. doğumgünü kutlamaları üzerine konuşur. Kız kardeşi Madeleine ile eşi Marie arasındaki kavgaya tanık olur ve iki kadının birbirlerini nasıl çekemediğini, ne kadar ayrı görüşlerde olduğunu gözleri ile görür.

Hotel Excelsior Montreux, 20.9.1935

Sevgili Fritzi,

Mükemmel bir hava, günlük güneşlik, insan hep burada kalmayı istiyor! Rolland ziyaretim ne yazık ki pek hoş olmadı. Onu yorgun ve yaşlanmış gördüm. Kutlama töreninin nasıl yapılacağı üzerine konuşurken iki kadın arasında müthiş bir kavga çıktı. Aralarındaki inanılmaz kin kendini gösterdi. Rolland ve ben donup kaldık. Madeleine, Rolland'ın tüm yaşamıyla sunulmasını arzuluyor. Eşi olan o salak karı ise Bolşevik düşüncenin ileri çıkarılmasında ısrarlı. Kafasındaki saplantı o kadar budalaca ki, Almanya'dan tek davetli olarak Toler'i önerdiğim için beni Bolşevik düşünce karşıtı olmakla suçladı... Bu durumda törenle ilgili daha fazla çaba göstermeye hiç niyetim yok. Paris konaklamamı kısaltacağımı umuyorum. Rolland eşinin pençeleri arasında. Yetmişinden sonra Rusça öğrenmeye başlamış...

Yarın Cenevre'deyim, orada her şeyi halledeceğimi umuyorum, Wertheimer ailesine de telefon etmek istiyorum.

İlişikteki fotoğrafların lütfen baskılarını yaptır. Eğer iyi çıkarlarsa içlerinden birini büyülttürüp, Geigy'e yolla.

Rolland'la fazla görüşemedim. İki kadın arasındaki kavgadan sonra keyfim kaçmıştı. Böylesine dar görüşlü ve tek taraflı kadına karşı ödün vermek zorunda kalacağı için Madeleine'nin durumuna çok üzülüyorum.

Selamlarla,

St.

23 Eylül 1935'ten 26 Eylül 1935'e kadar Paris'te kalan Stefan Zweig, Romain Rolland'ın doğumgünü kutlamaları nedeniyle ve öyküsü "Korku"nun filme alınması için görüşmeler yapar. Bu arada dostları Frans Masereel, Joseph Roth ve Ernst Weiss ile bir araya gelir. Yayıncı Bernard Grasset ile de buluşur.

Paris, 24.9.1935

Sevgili Fritzi,

Şu sıralar görünümü çok iyi, her zamankinden dinç ve düşünceleri berrak Masereel ile her şeyi görüştüm. Cuma günü öğle saatlerinde Londra'da olacağımı ümit ediyorum. Roth ise –senin günah çıkardığın papaz– tam bir *Rus sarhoşu,* sınırsız içiyor, aklını yitirmiş biri gibi konuşup duruyor. Çok kötü. Ernst Weiss da, *ona artık kimse yardım edemez*, diyor. Paris yine çok güzel, hafif ve rahat... Az tanışla buluşup görüşüyorum. Jean R. Bloch'u görmeliyim. Poitier ailesini ziyarete gidemeyeceğim. Biraz tembelim, dört saat gidiş, dört saat de dönüş... Bugün günlerden salı, gecenin bu saatine kadar mektup gelmedi. Pek meraklı da değilim...

Selam,

S.

27 Eylül 1935'te Londra'ya gelen Stefan Zweig, İtalyan ordularının Habeşistan'a girdiği haberi ile huzursuzlaşır. O güne kadar Avusturya'nın tarafsız kalmasının garantisi sayılan İtalya'nın durumunda artık değişiklik beklenmektedir. Dostları ve tanışları, örneğin Almanya'dan kaçan banker Siegmund Warburg da, Londra'ya yerleşmeyi bir süredir kafasından geçiren Stefan Zweig'a destek verirler, hazırlaklar yapmasını önerirler. Önce Londra'daki Avusturya Büyükelçiliği'ne yeni bir pasaport için başvurur. Pasaportta ikametgâh olarak "Londra" yazmaktadır. Stefan Zweig eşine taşınma planlarını açıklar, ancak Friderike'nin kimi kuşkularını ne söylese gideremez...

Londra, 4.10.1935 Cuma

Sevgili Fritzi,

Senden az önce çok gereksiz bulduğum bir telgraf aldım. Sen ne yazık ki her şeyden gereksiz yere şüpheleniyorsun. Daha önce de yazdığım gibi daire konusunu kasıma kadar ertelemiştim, fakat şu sıra yine araştırıyorum, aniden karar verdiğimde bir yerim olsun diye. Burada küçük ve şirin bir eve yerleşmiş olan Warburg'la dün konuştum. Kafamdan geçenleri o da doğru buluyor, yaşamımı güven altına almamı söylüyor. Biliyorsun daha Milano'dayken böyle bir şeyi düşünmüştüm. Şimdi şu Habeşistan istilası planlarımı hızlandırdı. Warburg'un bana önermiş olduğu bir emlakçı ile haftaya konuşacağım. Warburg mobilyasız daire aramamı söyledi. Kimi eşyaları buradan temin ederim, kimilerini de evden. Üç odadan fazla olmasın, dedi. Burada hizmetkâr servisi olan daireler de var. Bütün bunlar yine de kesinlikle buraya yerleşeceğim anlamına gelmiyor. Fakat ne yazık ki yakın zamanda toplum yaşamına denge gelmeyeceğini, huzursuzluğun giderek artacağını sanıyorum. Kişisel denge için de masraf gerekli... Paris'teki film sözleşmesi olacak gibi. Bu durumda hiç olmazsa bir yıllık giderler karşılanmış olur. Daireyi hiç kullanmasam da, başkasına kiralasam da, bir zamanlar Rüschlikon'da yapmış olduğum hatayı tekrarlamak istemiyorum.

Senden birinci ricam kimi çılgın varsayımlara inanmaman. İkincisi ise, benim durumumu yakından tanımayan Bayan Junger ve benzerlerine fikir danışmaman... Frischauer ailesi de Londra'da bir ev satın alıp, buraya yerleşti. O artık başı dinç ve rahat çalışmalarını sürdürüyor. Oradan oraya gitmek, umutla düş kırıklığı arasında yaşamak sürekli çalışan bir insan için çekilir bir yaşam değil...

Franckenstein beni ziyarete geldi. Soprano Rose Walter'i yarın göreceğim. Almanya'dan büyük düş kırıklığı ile dönmüş. Son zamanlarda oradan gelen herkes aynı şeyleri hissediyor. Şu sıralar dünyanın ne durumda olduğunu sen de biliyorsun sanırım. Son savaştan sonra biraz olsun iyimserdim, bugünlere gelineceğini aklımdan bile geçirmemiştim. Fakat insan yaşamında çok şey öğreniyor, en berbatlarını bile. Bir an için bulutlar aralandığında yeni ümitlere kapılmak yanlış.

Tekrar ediyorum, hemen sözleşme filan imzalamayacağım, karar vermek için dört ile sekiz hafta arasında düşünmek istiyorum. Warburg, hoşuna giden o evi bulana kadar altı ay aramış durmuş. Benim bulmam daha kolay olabilir, çünkü bana sadece üç odalı bir kat yeterli. Victor Fleischer'in göze aldığı şeye ben niçin cesaret etmeyeyim. Lütfen gereksiz sorunlar yaratma kendine. Bu konunun zavallı Bayan Altmann ile ilgili olduğunu da kafandan çıkar. Onun hiç ilgisi yok bu şeyle, günümüzde herkesin olduğu gibi onun da bambaşka sorunları var...

Acele selamlar,

S.

Edward Hallett Carr'ın eşinin ameliyatı başarılı geçmiş. Bugün öğleden sonra onunla görüşeceğim. (*Zweig'ın İngiltere'de süresiz oturma izni almasını destekleyen İngiliz tarihçi ve Foreign Office görevlisi.*)

Telefon etmek istiyordum, fakat sayısız gezmelerinizden ne zaman döneceğinizi, ne zaman evde olacağınızı bilmiyorum ki. Ve her şey olup bitene kadar lütfen bu tasarladıklarımdan kimseye söz etme, ailene bile... Hiç olmazsa birinin derdinden kurtulmak için Suse'ye bir koca bulmaya çalış.

11 Portland Place
London W.1. 8 Ekim 1935

Sevgili Fritzi,

Yapacak çok işim var, fakat yine de kapsamlı bir mektup yazmak istiyorum. Film konusunda, yıllarca unutkanlığım ve ttizlik göstermeme sonucu bazı zorluklar çıkacak. *Bir Kadının Zayıf Anı* 1928'de sessiz çekildiğinde Berlinli Dr. Casper'e yollanan sözleşmenin bir kopyasını saklamamıştım. Bu nedenle şimdi film yeniden sesli çekilirken kimi zorluklar çıktı.

Hastanın durumu üzerine buradaki çok ünlü bir doktorla görüştüm! İyileşme şansı ne yazık ki yok! Kötü bir hastalık, daha birkaç yıl sürebilir... Ani bir kriz geçirme olanağı da yok değil! Bu nedenle hastanın ailesinin daha şimdiden dikkatli olması gerekiyor! Tanıdığım bu doktor aslında çok dikkatli biridir, ancak muayene sonucunun böyle kötü çıkması onu çok üzdü... Umarım yanılmıştır!

Bütün çalışmalarım arasında dostum Erasmus da ev arama sorunlarıyla beni meşgul ediyor şu sıralar! Emlakçılardan bir sürü ev önerisi eline geçmiş, fakat istediği gibi bir evi Londra'da bulması zor bence. Çünkü o, her gün yollarda saatler yitirmemek için kentin göbeğinde kalmak istiyor... Sonra ev eşyasız olacak, fakat hizmetkâr servisi bulunacak. Önerilen evlerin çoğu hem çok küçük (cüceler için), hem de pahalı. Bugün onunla birlikte isteğine uygun bir yeri gidip gördüm. Hemen yakında, Hallam Street'te, inşaatı yakında bitecek bir binada... Dört odalı bir yer, odalardan ikisi buraya göre büyük, bize göre normal sayılır, küçük iki banyo, küçük bir mutfak, çok işe yarayan gömme dolaplar, ayrıca kalorifer, pencereler giyotin deliği gibi minnacık değil, bizdeki büyüklükte... Dostum bu daireyi bir ocaktan sonra kirayabilir! Sadece birinci katta olması pek hoşuna gitmiyor. Sakin, ancak caddeye pek yakın... Belki dördüncü kattaki daire de mümkün olacak. Oradan diğer yapıların üzerinden biraz manzara var. Tam onun istediği gibi bir yer. İki yere daha baktı, fakat onlar cücelere göre. Bizim oraların büyüklüğünde dairelerin kirası altı yüz İngiliz lirasından baş-

lıyor. Biraz daha aramaya kararlı, ben de ona yardımcı olacağım! Söylediğine göre kasım sonunda, ya da aralık başında akrabalarını ziyaret etmek için Avusturya'ya gelecek ve İngiltere'ye götürmek istediği eşyaları seçecek. Eğer bu arada, eşyaların nakliyesi için ne gibi işlemler gerekeceği konusunda bilgi toplayabilirsen sana çok teşekkür borçlu olacak... Örneğin bütün bir tren vagonu mu kiralamak gerekiyor, yoksa yarım vagon da oluyor mu? O sadece bir yazı masası almak istiyor, tabii müzisyen dostu Beethoven'in masasını, sonra birkaç yatak takımı, bazı resimleri, edebiyatçıların el yazılarını da, bazı halıları, üç, dört sandık seçme kitaplar... Bu kadar eşyaya burada yer var diyor! Sen ona kullanabileceği şeylerin şöyle bir listesini hazırlasan belki hiç fena olmaz. Evinde o kadar çok eşyası varmış ki, bir kısmını alsa bile ev boş kalmazmış... Zorluk sadece kitap raflarında. En az iki sırasını almalıymış, bunun üzerinde düşünmek gerekiyormuş! Buradaki dairenin odalarını şöyle kullanmayı kafasından geçiriyor: Kendine bir yatak odası, sonra büyük bir çalışma odası, bir oda yemek ve misafir odası, dördüncü oda da misafir yatak odası... Ben onu çok kıskanıyorum, çünkü içinde bulunduğumuz zamanda böyle bir üsse(!) sahip olmak çok önemli. Bugün mümkün olanlar, belki birkaç ay sonra büyük zorluklar içinde mümkün olabilir, diyor. Sanırım o çok haklı! Ona yardımcı olabilirsen sevinirim... Nakliye konusunda bilgi alırken bunu lütfen gizli yap, başkalarına da bu konudan söz etme. Görevine son vereceğinden şeflerinin haberi olmasın! Akrabalar arasında dedikodu yapılmasından da nefret ediyor!

Gelelim başka şeylere. Öğle yemeğinde Laik'le beraberim, öğleden sonra da Mr. Pope bana küçük bir ev gösterecek. Yarı mobilyalı, kirası da fena değil. Belki bir kattan ucuz, ancak hizmetkâr servisi yok. Dostlarımın birçoğunun nasıl yavaş yavaş buraya yerleştiğini görüyorum. Frischauer bana yarım saat ötede kocaman bir ev kiralamış, Kortner de yerleşme hazırlığında. Hepsi burada yeterli kazanç sahibi. Ortam rahat ve sakin, hiç kimse huzursuz değil.

Selamlar,

St.

Not: Dr. Casper'den ilk sözleşmeyi geri istemenin anlamı yok. Böyle yaparsak, sessiz filmin şimdi sesli çekileceği hemen birilerinin kulağına gider... Suse'ye fotoğraflara teşekkür ettiğimi lütfen söyle. Ne yazık ki hepsi iyi çıkmamış, sadece büyük odadaki kitapların fotoğrafı hoşuma gitti. Dostumuzun(!) alacağı eşyaların listesini yaparsan, gözden geçirip, evet veya hayır, demem için bana yolla.

Bu uzun mektubu daktiloyla yazdırdım, senin hoşlanmadığını biliyorum, fakat önemli olan bazı ayrıntıları bilmen. Hazırlıklara zamanında başlandı mı her şey çabucak ve kolayca olup biter. Bu arada kitap da iyi gidiyor, kasım ortasında veya sonununda umarım bitireceğim. Yeni yılla birlikte, önemli her şeyi hallettim, diyebileceğimi ümit ediyorum. Az önce mektubun geldi. Yazdıkların üzerine tartışmak istemiyorum, fakat senin de Londra'da bir daire tutmak istediğini hiç anımsamıyorum. Buradayken ilgilenip, aramamıştın ki... Şimdi beni buna inandırmaya çalışma! Şu sıra en önemli şey, doğru, tam ve kesin düşünmek! İçinde yaşadığımız günler bunu zorunlu kılıyor. İngiliz yaşamı insana çok destek oluyor. Burada hiç kimse bir savaşı aklından geçirmiyor, sadece Avrupa'nın geleceği ile ilgili gelişmelere kafa yoruyor. İngiliz'in tek amacı *to keep out*! Yazar olarak ben de aynı şeyi düşünüyorum, her şeyden uzak kalmak istiyorum...

Londra, 10.10.1935 Perşembe

Sevgili Fritzi,

Bugünkü mektubumla Reichner'e yazmış olduklarımı göndermeyi unutmuştum. Şimdi onları ilişikte bulacaksın. Durumun gittikçe daha çok kötüleştiğini görerek pek üzülüyorum. Almanya'dan bana gelen mektuplar da her geçen gün daha dehşet dolu. Uzun süre bir türlü karar veremedikleri için ülkeyi terk etmekte geciken Yahudilerden yardım çığlıkları geliyor. Almanya'dan çıkmak isteyen, fakat çıkamayan insanlardan! En hüzünlüsü, insanı en çok sarsanı da, sen de okudun ya, tanımış olduğum insanlar arasında en say-

gını olan Emil Hirsch'ten gelen mektup. Kippenberg'den sonra en büyük Goethe koleksiyonuna sahip, Dresdenli hukuk müşaviri Nathanson da yazdı. Oğluna burada garsonluk da olsa, bir iş bulabilir miyim diye soruyor. Ve benzeri yüzlerce çığlık! Almanya'daki son önlemlerin ardından olup bitenlerden daha dehşetlisi hiç olmamıştı bu üllkede. Bundan sonra daha kötü şeyler olacak, eğer... Bu *eğer* birkaç haftadır yüzde elliyi buldu... Mayısta sana Zürich'ten Habeşistan olayını yazdığımda ve huzursuzluğumdan söz ettiğimde bana yanıtın şakayla karışık olmuştu. Biliyorum o günlerde çok kişi durumu komik bulmuş, ne var bunda, der gibi de onaylamıştı. Ben ise, ne yazık ki, çoğu şeyi önceden seziyorum, belki de çok önceden. Bu benim hatam, fakat değişemem...

Ev bulmakta zorluk çekiyorum ve arayışım buradaki çalışmalarımı engelliyor. Bugün Victor Fleischer'in yanındaydım, evini gezdim. Hoşuma gitti. Fakat bence çok kent dışında. Sürekli gelen bir hizmetkâr gerekli. Ben yolculuklara gittiğimde o ne yapacak? Doğru dürüst bir şey bulmak çok güç gibi. Bu işe haftalarını vermiş olan Victor da ev bulmanın buradaki en büyük sorun olduğunu söyledi. Fakat ben yine de yakında bir şey bulacağım ümidini taşıyorum. Benim için önemli olan yakın gelecekte biraz olsun işime yarayacak bir daire... Lütfen şu sıralar bütün özel sorunlarını unut. İçinde yaşadığımız ortamda her duygulu insan için çok önemli bazı sorunların yanında özel sorunların yeri yok şimdi! Sanırım Viyana'da tüm çevrenden, tabii ailenden de korku dolu şeyler işiteceksin. Çocuklara ne olacak, bizlere ne olacak gibi... Beni ilgilendiren şeylerden lütfen kimseye söz etme. Sadece Londra'da en iyi kütüphane olduğu için benim bir süre burada kalıp çalışacağımı anlat. Ve çok önemli konularda her zaman gerçekçi ol...

İçten selamlar,

S.

10.10.1935 tarihli mektubun ilişiği:

Londra, 13.10.1935

Sevgili Bay Reichner, hesabımdan eşime 2500.- şiling ödenmesini rica ederim.

Stefan Zweig

19 Ekim 1935'ten 26 Ekim 1935'e kadar Friderike Zweig ortak bir ev bulmak için Londra'da kalır. Hazırlamış olduğu yazı eşi tarafından gözden geçirilip, üzerinde kimi düzeltmeler yapıldıktan sonra karşılıklı imzalanır.

Langham Hotel, Portland Place,
London, W. 1, Londra, 23.10.1935

Sevgili Stefan,

Aramızdaki görüşmeyi aşağıya not ettim:

Karşılıklı anlaşmamız sonucu burada bir daire tutacağız. Bu daire senin tarafından kullanılacak. Senin arzu ettiğin gibi eşyaların taşınmasını, bana bildireceğin kesin bir tarihte, 1936 yılının ilk haftalarında, organize edeceğim.

Bu daireyi sen Londra'ya yaşadığın sürece tek başına kullanacaksın. Senin Londra'da olmadığın zamanlarda ise benim tarafımdan kullanılabilir. Karşılıklı anlaşarak tamamını veya bir bölümünü bir başkasına kiralayabiliriz de. Ayrıca sen kendiliğinden şu öneriyi yaptın: Kızlarımdan biri ya da ikisi sen orada olmadığın zamanlarda benimle birlikte dairede kalabilir. Ancak bunun daha önce sana sorulması ve senin tarafından onaylanması gerekli. Sen ayrıca, Salzburg'un benim gözümde henüz yitirilmemiş olduğunu bilmemi de söyledin. Oradaki ikametgâh kaydımı sildirmekte acele etmememi de belirttin.

Bu yazı dakitoyla yazılmış olup, Stefan Zweig tarafından imzalanmıştır.

11 Portland Place,
London W. 1, 29 Ekim 1935

Sevgili Fritzi,

Sana bu satırları acele yazıyorum, yanıtlamam gereken o kadar çok mektup var ki. Tabii çalışmalarım da beni bekliyor. Eşyaların nakliyesi için Londralı nakliyeci Harrods'un çok pahalı olduğunu söylediler. Başkalarını da araştıracağım. Aslında bütün işlemlerin Avusturya'dan yapılması benim daha çok işime gelir. Ne de olsa o zaman ödemeyi şiling ile yaparım. Eşyaların İngiltere'de gümrüklenmesi gerekiyor. İlgili makamlara müracaatları da tabii nakliyeci yapacak. Ancak her şeyin bir an önce halledilmesi gerek. Çünkü memurların gelmesi zaman alıyormuş.

Yanıma en çok kitap alacağım, tıpkı Friedmann'ın yaptığı gibi. Çeşitli lambaları da almak istiyorum, ancak bildiriye onlara en az bir yıldır sahip olduğumu yazmalıymışım... Masereel'e söz verdim. Bugün öğleden sonra Gottfired Bermann ile beraberim. Onun da durumu pek iyi değil. Akşama da banker Max Warburg'la buluşacağım. Bana ilginç şeyler anlatacakmış. Parisli filmcilerle her şey yolunda. Londra ile Amerika arasında gidip gelen bir başka film projesinden ise pek ümitli değilim, gerçekleşmeyecek gibi

En iyi selamlar,

Stefan

Buranın gazetelerinde bir sürü sıkıcı saçmalık okunuyor. Manchester Guardian gibi gazetelerde çıkan makalelere Avusturya'dan sert bir yanıt verilmesinin zamanı çoktan geldi bile.... İtalya'ya kin besleyen İngilizlere bakarsan Avusturya pek uzun yaşamayacak!

Stefan Zweig, Hallam Street 49 numaradaki binada eşyasız dört odalı, iki banyolu ve küçük mutfaklı bir daire kiralar. Londra'ya gelecek eşyaların seçimini, Salzburg'daki evi bir süre daha boşaltmayacak olan eşine bırakır. Beethoven yazı masası ise mutlaka gelmelidir. Bir Salzburg bankasının kasasında muhafaza ettiği otografi koleksiyonun satılmasına karar verir. 15 Aralık 1935'te Londra'dan ayrılır ve Zürich üzerinden Salzburg'a gelir. Üç, dört gün kaldıktan sonra Viyana'ya geçer. Sekreteri Anna Meingast'la yeni yılın ilk günlerine kadar Hotel Regina'da konaklar ve çalışmalarına devam eder. 7 Ocak 1936'da vardığı Nice'te Lotte Altmann onu beklemektedir. Yine Hôtel Westminster'de kalırlar. Ancak bu kez rahatsız edilmezler! Friderike Zweig da kısa süre için Nice'e gelir ve sonra Avignon üzerinden Londra'ya yoluna devam eder. Hotel Langham'a yerleşen Friderike nakliye işiyle ilgilenir ve yeni daireyi Salzburg'dan gelen mobilyalarla döşer. Kocası ve sekreteri ancak 14 Şubat 1936'da gelirler Londra'ya. Stefan Zweig'ın resmi adresi 9 Mart 1936'dan sonra şöyledir: London W.1, 49 Hallam Street. Karısına aynı adresi ikametgâh olarak bildirmesine izin vermez. Friderike mayısın ilk günlerinde Salzburg'a döner. Stefan Zweig ise 15 Haziran 1936'ya kadar Londra'da kalır.
Bu arada otografi koleksiyonun büyük bir bölümü Viyanalı antikacı Heinrich Hinterberger aracılığı ile İsviçreli koleksiyoncu Martin Bodmer'e satılır. Stefan Zweig'ın "Castellio Calvin'e Karşı" biyografisi, o sıralar çok zorluk içindeki Viyanalı yayınevi Herbert Reichner'de piyasaya çıkar. Mart 1936'dan sonra Stefan Zweig'ın kitaplarının Almanya'da dağıtımı yasaklanmış, Leipzig'de depoda bulunan Zweig kitaplarına el konmuştur. Viyanalı yayıncının uzun uğraşları sonucu kitaplar serbest bırakılır ve Avusturya'ya iadesine karar verilir.

Londra, 26.5.1936 Salı

Sevgili Fritzi,

Şu sıra verecek yeni haberler yok. Sadece Hübsch bir haziranda buraya varacak. Hepsi bu. Galiba haziran ortalarında Londra'dan ayrılacak ve Salzburg üzerinden ay sonuna doğru Viyana'da ola-

cağım. Durumum fena sayılmaz, ancak bugünlerde olup bitenler beni çok üzüyor. Almanya'daki huzursuzluktan sonra şimdi de Filistin'deki Arap ayaklanması! Daha neler olacak, insan düşünemiyor. Bir fare deliğine girip, bir daha tek gazetede bile okumamak istiyor canım...

S.

Stefan Zweig eşini yolculukları konusunda bilgilendirir: Önce Avusturya'ya gelecek, oradan da hükümetin davetlisi olarak Brezilya'ya ve Enternasyonal PEN Club misafiri olarak Arjantin'e gidecektir. Oostende sahillerinde sekreteri Lotte Altmann ile yapacağı bir aylık çalışma dinlencesi üzerine eşine pek bilgi vermez. Almanya'da kitaplarının yasaklanmasının ardından Viyanalı yayıncı Herbert Reichner'in, Zweig'ın tüm eserlerini basıp, henüz açık olan kitap pazarına sunmakta tereddüt etmesi biraz canını sıkmaktadır.

49, Hallam Street
London, W. 28 Mayıs 1936

Sevgili Fritzi,

Yanıtımı pek acele yazdığım ve bir sürü sevimsiz buyruklarla doldurduğum için kusura bakma. Bayan Meingast Pantkot yortusu haftalarında tatile çıkabilir. Gelecek ay yapacağı çok iş olacak. Seksen sayfa kadar müsveddem var, onları çoğaltması gerekecek. Ve birkaç şey daha... Görüyorsun burada zamanımı boşuna geçirmiyorum.

Lütfen Franz Schubert'in iki şarkısını çok çabuk ve taahütlü olarak bana Londra'ya yolla... Yolculuklarla ilgili planlara gelince. Hübsch ayın birinde gibi burada olacak. Onunla değişik şeyleri görüşmem gerekli. Ayın onunda da *Yakıcı Sır* konusunu konuşmak için Hollywood'dan biri gelecek. Sonra Arjantin ve Brezilya yolculukları için de görüşmeler yapmam gerekiyor. Bilet konusunu filan. Brezilya hükümeti davetini ısrarla yineledi. Arjantin'den önce

oraya gideceğim, çünkü Brezilya daha çok ilgimi çekiyor. Dönüş yolunda da Arjantin'e uğrarım. Uzun konuşmalar yapmak zorunda bırakmamalarını istedim. Ayrıca benim için özel davetler de düzenlemesinler...

Yolculuk planlarım şöyle: Ayın on dördünde, ya da on beşinde yataklıyla Zürich'e gideceğim, orada bir gün kaldıktan sonra yine yataklıyla Salzburg'a geçeceğim. Ve bir gün sonra da Viyana'ya gideceğim, istersen sen de benimle gelebilirsin. Viyana'da ayın yirmisinden otuzuna kadar kalmak istiyorum. Eğer Reichner'le anlaşabilirsek nuvellerimin ikinci bölümünün düzeltmelerine başlayacağım. Ancak o bugüne kadar, nuvellerin ve *Yıldızın Parladığı Anlar*'ın iki kalın cilt olarak piyasaya çıkarılmasına bir türlü karar veremedi. Satış fiyatı üzerine çekişiyoruz, ben mutlaka ucuz olmasını istiyorum. Ayrıca Avrupa'dan uzaklaşmadan önce kitapların düzeltmelerini yapmak benim için çok önemli. Bu gibi şeyleri aceleye getirmek çok tehlikeli. Örneğin *Castellio*'nun son düzeltmelerini kendim okumadığım için, küçük de olsa, can sıkıcı bazı yanlışlar kaldı. Bu iki cildi bitirirsem, denemelerimden seçmeleri de bir üçüncü ciltte toplayacağım...

Buradan yolculuğa Southampton limanından başlayacağım. Çünkü yanıma frak ve başka şeyleri de almam gerekiyor, ayrıca buradan yolculuk rahat da oluyor. Yarın İngiliz rejisör Nancy Price ile çetin bir çekişmem olacak. "Jeremias"ı mutlaka sahneye koymak için başımı ağrıtıyor. Fakat en son gördüğüm oyunu hiç de hoşuma gitmemişti. Oyunun Yahudilik yanının aşırı ön plana çıkarılmasını istemiyorum.

Max Hermann-Neisse'nin ellinci yaşı için düzenlediğimiz ve benim kısa bir konuşma yaptığım akşamda profesör Bonn ile karşılaştım. Başımı çalışmalarımdan kaldırabilirsem onu yakında telefonla arayacağım. Önümdeki iki hafta dolu doluyum ve buna seviniyorum. Bu tiksindirici günlerde de katlanabilir tek şey olan çalışmaya kavuştuğum için mutluyum.

En güzel selamlar,

St.

Bayan Meingast bana "Yaşamın Efsanesi"nin bir kopyasını yol-

larsa sevinirim. Eğer kutulardan birinde bulabilirse, üzerinde kurşunkalemle düzeltmeler yapılmış olanını yollasın.

Ayrıca "Baskı"nın da bir kopyasını rica edeceğim. Ucuz bir baskısı olmalı, tekrar bir gözden geçirmek istiyorum.

Her zamanki gibi bir sürü mektup var okunacak.

Kapuzinerberg villasına henüz bir alıcı bulamamış olan Stefan Zweig, eşinin festival süresince bazı odaları ünlü karı koca Margarete Wallman ve Hugo Burghauser'e kiralamasını onaylar. "Castellio Calvin'e Karşı" kitabında bazı yanlışlar tespit eder ve bu yanlışların 1936 baskısında düzeltilmesini sağlar.

Londra, 30.5.1936

Sevgili Fritzi,

Acele yanıt... Kiralanma konusunu onaylıyorum, ancak umarım Margarete pek dedikoduya neden olmaz.

Franz Schubert'in iki şarkısını yollamanı rica etmiştim. Henüz gelmediler. Onlar birisi için gerekli...

Şu sıralar korkunç bir durumdayım. Castellio genel olarak beğenildi. Fakat bir sayfasında bir tarih yanlışlığını fark etmediğimden, eleştirmenler, her şey fantazi, diyebilir. Hele İsviçre'dekiler eleştiride bulunabilir. Şimdi bütün bir formayı yeniden bastırıyorum. Ne var ki ilk baskılar dağıtılmış, her şey uzun sürecek. Benim için en önemli eserlerimden biri olan bu kitap, işte bu nedenle en büyük sıkıntıyı verdi bana... Bazen çıldıracak gibi oluyorum, ikide bir böyle kötü şeyler başıma geldiğinde. Bu konuda da bana hiç kimsenin yardımı dokunamaz. Çok yorgunum, fakat çalışmalarım beni kurtarıyor...

Bir günlüğüne Salzburg'a uğrayacağımı ve ayın on yedisi gibi birlikte Viyana'ya gideceğimizi daha önce de yazmıştım. Bu nedenle şimdi yola çıkmam hiç gereksiz. Belki iyi bir tren bulabilirsem Zürich'ten vazgeçerim. Ne de olsa orada yapmam gereken pek önemli bir şey yok. Bir süre şöyle bir kafamı dinlemek istiyorum.

Sanırım Viyana oldukça sıkıcı geçecek, sorunlar bekliyor. Korkunç bir zamanda yaşıyoruz. Fakat hiç değilse çalışmalarımı canla başla sürdürüyorum. Tek yardımcım da bu...

Hübsch az önce geldi, yanımda kalmıyor.

St.

Friderike Zweig o sıralar eşine kimi serzenişlerde bulunur. Sekreteri Lotte Altmann'la olan ilişkisinden şikâyetçidir. Stefan Zweig ise karşı çıkar ve o günlerde özel yaşamından çok mesleki çalışmalarının önemli olduğundan söz eder. Seksen yaşına basan dostu Sigmund Freud'a kutlama yazısı hazırlar, Castellio'daki yanlışın düzeltilmesini sağlar, eserlerinin toplu baskısı için önçalışmalar yapar...

Londra, 6.6.1936

Sevgili Fritzi,

Mektup yazmaya çok az zamanım var, bu doğru. Yaptığın dokundurma ise (ideal bir sekreter!) gereksiz. Son zamanlarda, özellikle *Castellio*'daki düzeltmeler, yeni çalışmalar, karmaşık görüşme ve anlaşmalar çok zaman alıyor. Bir yıldır her şey o kadar zorlaştı ki.. Örneğin Polonya, Macaristan, vb. kitaplarımı istiyor, fakat ödeme yapamıyorlar. İdeoloji de bu arada giderek yayılıyor... Bütün zamanımı ve gücümü çalışmalarıma verebilseydim! Şu Freud doğum günü hazırlığı da çok zamanımı aldı. Fakat bütün bunların dışında burası çok sakin, kendimi oldukça rahat hissediyorum. Büyük çalışmalara başlamadan önce birçok şeyi toparlamam gerek. Reichner'le de şu sıra iki ciltlik nuvellerin fiyatı üzerine tartışmaktayız.

Evin satışı hâlâ halledilmediği ve ben ortada görünmekten kaçındığım için Salzburg'da Hotel Bristol'de kalmayı düşünüyorum. Buradan pazar günü yola çıkacağımı ve salıya da Salzburg'da olacağımı sanıyorum. Belki geceyarısından sonra tekrar yoluma devam

ederim. Yanımda çok az eşya olacak. Evden siyah yazlık takımı, belki bir ikincisini de alırım. Burada yazlık hiç giysim yok.

Hübsch'le görüşmemiz çok güzel geçti. Az önce Schalek ile telefonlaştım. Hepsi de İngiliz pazarına girmek istiyor. Onlara hak veriyorum, ancak bu çok zor...

Victor'un sağlık durumu iyi sayılır. Viyana'da pek uzun kalmayacağım. Bana yakın olan çok az insan var orada. Ailevi konular da pek iç açıcı durumda değil... Dişçiye uğramam gerekiyor, avukatıma, Reichner'e ve Hinterberger'e de. Bir sürü iş! Nuvellerin ikinci cildine eklemeler yapmam da gerekiyor.

Yürekten selamlar, S.

Elimde olsa Salzburg'a hiç uğramazdım. Şu sıralar çok güzel bir uçak bağlantısı var. Sabah yedide buradan kalkıyor, Viyana'da saat birde, Almanya topraklarına hiç inmeden.

Sana telefon ederim.

Stefan Zweig 15 Haziran 1936 günü Londra'dan Basel yakınlarındaki Birsfelden'e uçar. Oradan da trenle Salzburg'a geçer. Ertesi gün Kapuzinerberg villasındaki işlerini halleder, Hotel Bristol'de geceledikten sonra 17 Haziran 1936 günü Viyana'ya doğru yoluna devam eder. Burada iki hafta kalır, Salzburg ve Basel üzerinden Lotte'nin onu beklediği Belçika'ya gelir. Temmuz sonuna kadar birlikte Oostende kıyılarında kalırlar. Joseph Roth ve birlikte yaşadığı Irmgard Keun da o günlerde Oostende'dir.

Oostende, 30.7.1936

Sevgili Fritzi,

Buradaki günlerim yarın sona eriyor. Havanın pek iyi olmamasına karşın son aylarda böylesine mutlu günler geçirmiş olduğumu pek anımsamıyorum. *Yıldızın Parladığı Anlar*'a yeni bir bölüm yazdım. "Bizans'ın Fethi"ni bitirdim. Senin anlayacağın yıllardır yapmadığım kadar çok ve çok iyi çalıştım. Sükûnet içinde ve tartışma-

lardan uzak bir ortam ilerdeki çalışmalarım için çok yararlı oldu. Buraya ne düzeltmeler gönderttim, ne de hoşa gitmeyecek mektupları. Böyle olsaydı istediğim çalışmaları yapamazdım. Roth'a da yardımcı oldum gibi, her gün yemeklerini yedi. Gezintiye çıkması, ya da denizde yüzmesi için ise onu hiç kimse zorlayamaz. Bir süre için kendisine destek oldum, ancak bütün yazarlar gibi onun da yarınları çok karanlık. Kitapların tirajları hızla geriliyor. Güçlükler daha da artacak. Cuma akşamına kadar Londra'da olacağım.

Yürekten selamlar,

S.

Az önce çok güzel yüzdüm denizde ve umarım yarın da bir son kez...

Güney Amerika gezisinin son hazırlıklarını yapan Stefan Zweig yola çıkmadan önce eşine bir mektup yollar ve döndükten sonra onunla Londra'da görüşmek istediğini belirtir. Fakat üvey kızlarını beraberinde kesinlikle getirmemesini söyler. O günlerde 29 ve 26 yaşlarında olan Alix ile Suse henüz bekârdırlar, annelerinin yanında Kapuzinerberg'deki villada yaşamaktadırlar. Zweig bu durumun artık değişmesini istemektedir.

Londra, 7.8.1936

Sevgili Fritzi,

Uçak postasıyla yollamış olduğun en son mektup yola çıkmadan elime geçti. Senin Londra'ya gelmen konusundaki düşüncelerimi daha önce yazmıştım. Altı günlük bir yolculuğa karşı değilim. Ancak kendi ve kızlarının yaşamına bir çeki düzen vermek yerine böyle gidip gelmeler sence gerçekten o kadar önemli mi? Çalışmalarım ve yaşamım için huzurlu bir yer bulduğuma çok memnunum. İnsan yaşamı gittikçe sorunlu oluyor. Ona karşı dayanıklı olmak ve ne yapacağını iyice bilmek zorundayız. Ben bunu biliyorum. Sadece çalışmalarıma yararlı olan şeyi yapmam gerektiğinin bilincin-

deyim. Politikaya kafa yormuyorum, toplum içine pek girmiyorum ve içinde yaşadığım barışı koruyorum. Dün görüştüğüm Warburg beni çok iyi gördüğünü ve buna şaşırdığını söyledi. Şu anda bana en yararlı kür, sükûnet ve çalışma. Her türlü tartışmadan kaçınmalıyım...

Kızlarının buraya gelmesini kabul etmediğimi de kesinlikle tekrarlıyorum. Eğer planladığından birkaç gün önce gelirsen, bunu benim, ya da Bayan Altmann'ın adresine bildir ki, dairenin anahtarını bir yere bıraksın. Fakat ben yine şunda ısrar ediyorum, kızlarının yaşamını bir düzene koymak için çaba göster, Viyana'daki evle de ilgilen. Bu gidip gelmelerin sonu yok. Ben sürekli bir yerlere gidiyorsam bunlar çoğunlukla çalışmalarımla ilgili geziler, senin yaptıklarınla kıyaslanamaz.

Lütfen beni kendine dert edinme. İnsan bugün artık rahat yolculuklar yapıyor. Brezilya ve Arjantin'de de istediğimden daha çok insan benimle ilgilenecek. Geminin yolcular listesinden adımı sildirdim, hiç olmazsa gidiş yolunda pek dikkati çekmemek için... Franckenstein'a telefonla veda ettim. O da bugün Aussee'ye gidiyor.

Yürekten selamlar,

S.

Stefan Zweig, 8 Ağustos 1936 günü Southampton limanından kalkan İngiliz posta gemisi Alcantara ile Brezilya'ya doğru yola çıkar. Sekiz gün kaldığı Rio de Janeiro'daki programı çok yüklüdür. Ayrıca Petropolis'e de bir gezi yapar. Arjantin'e yoluna devam etmeden Sao Paolo, Campinas ve Santos'a da gider.

Rio de Janeiro, 21.8.1936

Sevgili Fritzi,

Rio'ya vardım. Aklımdam hayalimden geçiremeyeceğim masalların en güzelini yaşıyorum. Geminin limana girişi müthişti. Gemiden inişte Dışişleri Bakanlığı'ndan dört kişi beni bekliyordu. Bu nedenle Buenos Aires'teki Avusturya Elçiliği de bir müsteşar yolla-

mıştı. Eşsiz Copacabana Hotel'de dört odalı bir daireye yerleştim. Kent merkezinden on beş dakika ötede, tam kıyıda. Otelden mayo ile denize yürünüyor... Manzara öyle güzel ki, yatağa giresi gelmiyor insanın. Otelin kapısında gösterişli bir otomobil duruyor. Şoförü isteklerimi ve bir el sallamamı bekliyor. Bakanlığın cana yakın bir ataşesi de bütün gün benimle. Günlük programım bütün gazetelerde yayınlandığından bir sürü kartvizit buldum odamda. Dışişleri Bakanı'nı ziyarete gittim, bakanlığın kocaman binasındaki odasında birlikte fotoğraflarımız çekildi. Sonra Akademi başkanını, PEN Club başkanını da görmeye gitmek gerekti. Bir sürü gazeteciye de açıklamalar yaptım. Oradan oraya giderken tabii bir sürü yer de gördüm. Yarın da "benim" otomobilim ve "benim" ataşem ile Petropolis'e bir gezinti yapacağım. Akşam yemeğinde buradaki Avusturyalılarla beraberim. Pazar günü de Dışişleri Bakanı Jokey Kulübü'nde -ne yazık ki- büyük bir akşam yemeği daveti yapıyor. Çarşamba günü de Akademi'de bir kabul resmi var. Perşembeye Fransızca bir konferans vermem gerekecek. (Ne zaman hazırlayacağım onu?) Cuma günü bakanla Sao Paolo'ya gideceğim, tabii o güne kadar yorgunluktan yatağa düşmezsem...

Korkarım bu güzel kentin tadını iyice çıkaramayacağım. Böylesine büyüleyici bir yeri bugüne kadar bütün ömrümde görmüş değilim. Şair olacağı geliyor insanın! Bereket versin deniz yolculuğu sırasında çok iyi dinlenmiştim. Yine de yaşadıklarımla başım dönmeye başladı... Sanırım Buenos Aires o kadar yorucu olmayacak. Ne olsa orada bir sürü insan içinde biriyim... Ne eşsiz bir kent! Hem de gülünç denecek kadar ucuz. İnsanın zamanı olsa buralara alışverişe gelmeye değer. Nasıl bir meyve bolluğu, renk cümbüşü!.

Mektubunu aldım. Anneye lütfen selamlarımı ulaştır. Buradan sık mektup yazamayacağım, yapacak o kadar işim var ki! Adreslerim daha önce bildirdiğim gibi.

Yürekten selamlar,

S.

Rio de Janeiro, 26.8.1936

Sevgili Fritzi,

Ne yazacağımı bilemiyorum, aklım başımdan gidecek. Sabahtan akşama dek bir çılgınlık! Bu kentin renkleri, güzelliği, mükemmelliği tarif edilemez. Hepimiz sarhoş gibiyiz. Böylesine bir çeşniyi yeryüzünde başka nerede bulabiliriz? Hiçbir yerde! Bugün hükümetin gemileriyle bir adalar gezisi yapacağız. Otomobilim sürekli kapının önünde duruyor ve krallar gibi bir dairem de var... Böyle cennet köşeler hiç görmedim ben. İnsanlar çok mükemmel ve yeryüzünde ırk sorunu olmayan tek ülke burası. Zenciler, beyazlar ve yerliler, Yahudiler ve Hıristiyanlar hep birlikte tarif edilemeyecek bir barış içinde yaşayıp duruyorlar. Yahudi göçmenler memnun, hepsinin işi var ve kendilerini inanılmayacak kadar mutlu hissediyorlar.

Benimle burada neler yapıyorlar gözünün önüne getiremezsin. Okuma toplantılarım herkese açık olsa sekiz bin kişilik bir Alberthall'u peş peşe dört kez rahatça doldurabilirdim. Akademi davetinde insanlar iki cadde öteye kadar kuyrukta bekliyordu. Dışişleri Bakanlığı ne yapacağını bilemedi, toplantıyı izlemek isteyenler sabahtan akşama telefon edip durmuş. Salon ise sadece iki bin kişilikti. Bugün Yahudi yardım derneğinin çağrılısıydım. Toplantının haberi gazetelerde çıkmamıştı, yine de bin iki yüz insan geldi, yarısı saatlerce ayakta dinledi. Akşamın geliri ortalama bin İsviçre frankı oldu. Bura yaşamında bizdekinin on kat değerinde. Karşılığı olan beş bin Brezilya parasıyla burada yıllarca yaşar insan, ülke öylesine ucuz. Her gün beş yüz kitap imzalıyorum, parmaklarım uyuşmaya başladı.

Brezilya devlet başkanına yaptığım ziyaret çok ilginçti. Sao Paolo yolculuğumda bana dışişleri bakanı eşlik edecek. Bütün gazetelerde her sabah o gün ne yapacağım yayınlanıyor. Burası bir köy değil ki, bir buçuk milyonluk bir kent, kırk milyonluk bir ülke... Sayısız yere davetler alıyorum, kucak dolusu hediyeler de veriliyor. Hoşuma giden bunlar değil, dünyanın hiçbir yerinde görmediğim o büyüleyicilik beni mutlu eden... Ve şuna kesinlikle inanıyorum

ki, buraya son gelişim değil! Tam bana göre bir ülke. Leziz kahvenin fincanı sadece 5 kuruş. Puroların en mükemmeli, kadınların en büyüleyicileri, doğanın en güzeli... Ne kadar çok isterdim fotoğraf çekebilmeyi! Burada kendimi Charlie Chaplin'e benzetiyorum. İnsanlar öylesine duygulu ki, -en ufak kırıcı bir sözde hizmetçi işini bırakıyor- onlara aynı nezaketi göstermek şart. Bir zamanlar bizi Salzburg'da ziyaret etmiş olan Fransız edebiyatçı La Rochefoucalud'la karşılaştım. O da müthiş büyülenmiş buradan.

Elimde olsaydı Buenos Aires yolculuğundan vazgeçer ve burada daha uzun süre kalırdım. Fakat bakan yarın Sao Paolo'ye götürüyor (beni hiç çekmiyor bu kent), oradan da Campinas ve Santos'a gidilecek. Bugün sabaha karşı ikiye kadar otomobille yollardaydık. Deniz kıyısına gittik, dağlara çıktık. Hava bir haziran akşamı gibi çok ılıktı.

Lütfen anneye yaz ve keyfimin yerinde olduğunu bildir. Kimseye kartpostal yollayacak zamanım yok. Reichner'e de haber ver.

Yürekten selamlar,

St.

Eylülün ilk haftasında Stefan Zweig İngiliz posta gemisi "Highland Brigade" ile Santos'tan Montevideo üzerinden Arjantin'e yolculuk yapar. 5 Eylül 1936'dan 16 Eylül 1936'ya kadar – Avusturya delegesi olarak değil – PEN Club misafiri ve dostu olarak Buenos Aires'teki 14. Enternasyonal Kongre'ye katılır. Alman PEN Club delegesi olarak Emil Ludwig konuşur. Jules Romains, faşist İtalya delegeleri ile arasını düzelttikten sonra Enternasyonal PEN Club başkanlığına seçilir. Kavgacı taraflar arasında kendini uzlaştırıcı kabul eden ve ünlü Hintli bilim adamı Kalidas Nag gibi geri planda kalmaya çaba gösteren Stefan Zweig yaptığı konuşmada, başkanlık görevinden ayrılan H.G. Wells'ten övgüyle söz eder.

Buenos Aires, 12.9.1936 Pazar

Sevgili Fritzi,

Buenos Aires'te bir satır olsun mektup yazacak zamanım olma-

dı. Burada hava Rio'da olduğu kadar iyi değil! Kongre kimi günler faşistlerle diğerleri arasında kavgalarla geçiyor, kimi günler ise esnetici bir sıkıcılıkla. Ve her konuşma anında üç dile tercüme ediliyor. Ben hiçbir toplantıda konuşmadım, toplantı başkanlığını da kabullenmedim. Bana göre değil, büyük toplantılar yönetmek. Bir kez olsun ağzımı açmış olmak için belki kapanış gününde Wells için bir teşekkür konuşması yaparım. Fakat ne kadar geri planda kalmaya gayret etsem, gazeteciler sabahtan akşama peşimi bırakmıyor. Fotoğraflar çekiyor, hikâyeler uyduruyor. Geçen gün koskocaman bir fotoğrafımı bastılar, altına da, *Ludwig konuşurken ağlıyordu*, diye yazdılar. Gerçekte ise bizi 'politika şehitleri' olarak sundukları anda, fotoğrafımı çekmesinler diye dirseklerimi masaya dayamış, başımı da ellerimin arasına almıştım. Tabii yine de fotoğrafımı çektiler ve altına da o cümleyi uydurdular... Ben 'burnu havalardakiler panayırı'ndan nefret ediyorum. Kalidas Nag ve birkaç saygı değer delge gibi ben de her şeyi ötekilere bırakıyorum. Ancak birçoğu için ben "güvenilir kişi"yim ve yaptığım "gizli" uzlaştırmalarla kimi büyük kavgayı önledim. Kongrede öylesine gergin bir hava var ki, her an Duhamel ve Romains, Fransızlar ve İtalyanlar arasında bir patlama olabilir. Benjanin Crémieux ve Ludwig gibi bazı Yahudiler de tartışmalardan uzak duruyor. İyice geri planda olmam bence pek akıllıydı. Tabii kimileri bunu yanlış da anlayabilir.

Çok çok ilginç şeyler görmüş ve yaşamış olmama karşın yine gemiye binmeyi arzuluyorum. Ötekiler o "mezbaha"da birbirlerini yerlerken ben tek başımaydım. Yakında gemide yine huzura kavuşacağım. Hepimiz çok bitkiniz, hele benim gibi böyle durumlarda gerekli o hırsa sahip olmayan birine her şey daha da zor geliyor! Havalar ise çok iyi, diğer şeyler de memnun edici.

Yürekten selamlar,

S.

Üç haftalık Güney Amerika yolculuğundan, İngiliz posta gemisi 'Almanzora' ile Avrupa'ya geri dönen Stefan Zweig, o günlerde Londra, 49 Hallam Street'teki dairede Friderike'nin -karısı burayı ortak katları olarak kabul ediyordu- kaldığını biliyor olmalıydı. Avrupa'ya ayak bastığında birkaç gün kaldığı İspanya'ya Friderike'nin yollamış olduğu mektup Zweig'ın eline geçmez, Londra'ya geri döner.

49, Hallam Street,
London, W. 1, 29.9.1936 Salı

Sevgili Stefan,

Selamlarına yanıt yollamakla hiçbir şey risk etmiyorum. Bu mektubun eline geçip geçmeyeceğine emin değilim. Royal Mail bana pek güven vermiyor. Yollardayken Bayan A.'dan bilgi almış olduğuna eminim. Pek önemli bir şey yok, Salzburg'a gelen bir film projesinden başka. Buraya gönderilen mektupları ise açmadan, iki günde bir uğrayan Bayan A. aldı.

Sağlığının yerinde olduğunu ve Avrupa'dan gelen haberlerle huzursuzlaşmadığını çok ümit ederim. Çok çalışmalar ve yeni ruhsal birikimlerle döndüğünü de umuyorum. Tam da Yom Kippur gününde İngiltere, Fransa ve ABD'nin anlaşmasıyla paraların değer yitirmesinin seni pek sarsmayacağı ümidini taşıyorum... Temiz deniz havasını ciğerlerine çekebildiğin için mutlu ol, burada böyle şeyler yok! Ve şu günlerde Rolls-Royce satıcısı olmadığına da şükret. Pound ile doların durumundan burada hiç kimse memnun değil.

Paranın değer yitirmesi beni de etkiliyor, fakat bunu düşünmemeye çaba gösteriyorum. Çoktandır okumamış olduğum kitapları şu sıralar peş peşe okuyorum: En çok da Luc Durtain'ın *Güney* kitabı hoşuma gitti. Gemi yolculuğu sırasında tutmuş olduğun notların ilerde bir kitapta çok daha ilginç olacağına eminim... Döndüğünde evde her şeyi düzenli bulacaksın. Burada yine bir süre kalabildiğim

ve aramızdaki deniz uzaklığına karşın sana yakın olabildiğim için çok mutlu oldum. Ayın on ikisinde, ya da on üçünde ayrılacağım. Seni biraz olsun görebilmek için Southampton'a geleceğim. Anneden çok cici haberlerim var. Tanışların ve arkadaşlarından sadece Victor Fleischer'i gördüm. Görünümü çok iyi. Barones Budberg'e de rastladım. Anlatacak çok şey var, fakat senin anlatacakların –mektuplarındakilerden fazla– karşısında benimkiler o kadar soluk kalacak ki...

Sana çok selamlar ve düşüncelerle güzel bir yolculuk dileyen
Fritzi'in

Friderike Zweig 5 Ekim 1936 günü eşini Southampton limanında karşılar. Onunla birlikte bir hafta Londra'da kalır ve sonra Paris üzerinden Salzburg'a geri döner. Bu arada Stefan Zweig yayıncısıyla tartışır. "Zincir" (nuveller) ve "Çiçek Dürbünü" (öyküler, denemeler ve "Yıldızın Parladığı Anlar") adları ile yayınlanan iki cilt, Zweig'ın karşı çıkmasının ardından "Toplu Öyküler" ortak başlığı ile piyasa sürülür.

Londra, 14.10.1936

Sevgili Fritzi,

Uzun süre buradan ayrı kalmamın cezasını şimdi çekiyorum! Az önce Reichner'den öykülerin iki cildi geldi. Her şeyi yanlış yapmışlar! "*Toplu Öyküler - Cilt 1 ve Cilt 2*" yerine kitaplardan birine "*Zincir*", diğerine de "*Çiçek Dürbünü*" adını vermişler... Hiçbir okur bunların ne anlama geldiğini anlamayacak, kimi okur da kitaplarda eski öyküleri görünce kızacak... "Toplu Öyküler" adıyla ise okur daha baştan ne olduğunu anlayacaktı... Kitabın kapak cildi de berbat, sanki çuvaldan yapmışlar. Çaresizlik içindeyim, bundan sonraki her şeyi tek tek gözden geçirmek zorundayım. Bütün çevirileri de... Ne rahattım Insel'de! Bu budala ve inatçı adam her şeyi berbat ediyor. Sadece şu anlattığım, bugünkü mektubunda "sen orada neşe içindesin" sitemine bir karşı örnek. Günlük eziyetleri ile bura-

daki yaşam, sizlerin aklınızdan geçiremeyeceğiniz kadar yorucu. Az önce Reichner'e on sayfalık bir mektup dikte ettim. Sırada başka mektuplar da var yanıt bekleyen.

En iyi dilekler,

S.

Burada rahatım kaçıyor gibi. Az önce Cassell'den kitap geldi. Kapakta Calvin'in resmi en yukarıda, bütün ağırlık Calvin'e verilmiş, Castellio kenarda kıyıda kalmış, önemsenmemiş. Uzun süre buradan uzaklaşamayacağımı ve her şeyi kontrol etmem gerektiğini düşünmek bile beni çok ümitsiz yapıyor. Çeviriden sorumlu karı koca Paul'ler her şeyi berbat etmiş gibi. Castellio ortadan kaybolmuş! Her zaman her şeyi kendi yapmak zorunda olmak ne berbat!

Berlinli Tonal Film'in 1932 yılında çevirdiği "Yakıcı Sır" filminin gösteriminden elde edilen gelirden yapılan ödemelerde aksama olması da Stefan Zweig'ı o günlerde huzursuz yapmaktadır. Mahkemenin nasyonal sosyalist Almanya'da görülecek olması nedeniyle Zweig dava açmaktan çekinmektedir. Hoşnutsuzluğunun etkilerini Friderike iyice hisseder. Sanatçı çocuklarının bakımıyla uğraşmak isteyen karısının bir pansiyon-ev açmayı tasarlaması da Zweig'ın hoşuna gitmez. Kızlarının evlenmesiyle ilgilense daha iyi ederdi..

Londra, 16.10.1936

Sevgili Fritzi,

İlişikteki mektup Bayan Meingast'a acele verilecek. Her şey biraz karışık gibi, belki yazışmalar defterinde bir şeyler bulunur. Benden yana birçok maddesi olmasına karşın sözleşmeyi ortaya çıkarmıyorum. Çünkü anlaşmazlık durumunda mahkemenin Berlin'de görüleceği yazıyor. Karşı taraf açgözlülüklerinden olacak, benim yaptığım uzlaşma önerisine de yanaşmıyor. Bu iş suya düşecek gibi. Yazık! Film işlerinde hep şanssızım! Böyle şeyler şu sıralar bir çaba

gerektiriyor ve sonucunda da hiçbir şey getirmiyor! Bu gibi işlerimi son on beş yılda bir düzene sokabilseydim, ödemeleri de dikkatle takip edebilseydim, şimdi hiç olmazsa sorunlarım yarı yarıya azdı.

Paris'ten yollamış olduğun mektubu aldım. Çok tuhaf, pansiyoncu anne oluyorsun, çoktandır büyük anne olacağına!

Aceleyle yazılmış satırlar, içten selamlar,

S.

Friderike Zweig eşinin buyruğuna uyarak 9 Kasım 1936'dan sonra Kapuzinerberg villasını terk eder ve Viyana'ya gider. 1937 yılının mart ortasına kadar kızlarıyla beraber Pansiyon Atlanta'da konaklar. Arada sırada da tanışı Yella Hertzka'nın Döbling'deki evinde konaklarlar. Stefan Zweig 1936 yılının aralık ortasında Salzburg üzerinden Viyana'ya gitmeyi ve orada eşiyle buluşmayı planlar.

Londra, 9.11.1936

Sevgili Fritzi,

Çok teşekkürler. Benim için yanına lütfen sadece ince gri kürk paltomu al. Şu sıralar başka bir giysiye gereksinim yok. Salzburg'dan geçerken hizmetkârımız Johann'la Bayan Meingast'ın ellerini sıkabilmek için onların istasyona gelmelerini isteyeceğim. Daha önce telgrafla haber veririm.

Bu satırlar aceleyle,

St.

Avusturya Büyükelçiliği'nden davetiye geldi. Ekselans hazretleri Franckenstein seni baloya çağırıyor. Lütfen onları hemen ara ve şu günlerde ne yazık ki Avusturya'da olduğunu bildir.

Kapuzinerberg villasına henüz bir alıcı bulamamış olan Stefan Zweig, eşinin üzerinde ipotek bulunan bir evi satın almak ve orada sanatçı çocuklarının bakımıyla ilgilenmek istediğini bilmektedir. Ancak villayı henüz satamayan Zweig'ın eşinin kafasından geçenleri onaylaması mümkün değildir.

49, Hallam Street
London, W. 130.11.1936

Sevgili Friderike,

Doğum günü tebriğine çok teşekkür... Kaz ciğerine gümrük el koymuş, bir sürü evrak imzalattılar, paketi pazartesiye yollayacaklar. Evin satışı konusunda Viyanalı avukat Dr. Jofes Geringer bazı pürüzler görmüş. Galiba ben gelene kadar her şeyi bekletecek. Geldiğimde evet, ya da hayır diyeceğim. İlk öneride sözü edilenden yüzde yarım fazla faiz bile ödemeye hazır değilim. Can sıkıcı bir sürü olay ve eziyetle dolu bir yılı geride bırakıyorum. Yeni yıla girerken de pek yürekli değilim! Böylesine zorluklar ve karışıklıklar benim gibi 55 yıllık yaşamımın 35 yılını çalışmayla geçirmiş birini yorgun düşürüyor. Tüm gözlerden uzak, basit bir yaşam sürebilsem ve hiç durmadan giden o savaş arabasından inebilsem nasıl da mutlu olurdum!

Yürekten selamlar,

S.

Bir veya iki günlüğüne Paris'e uğramalıyım. Salzburg'a da öğleden önce gelecek ve aynı gün akşamüstü ayrılacağım. Sokağa çıkmayacağım, kimseyi de görmek istemiyorum. Lütfen Viyana'dakilere geleceğimi haber verme, sadece Noel'den sonra gelmeyi tasarladığımı anlat. Kendime birkaç gün ayırmak, Reichner'le görüşmek, dişçiye gitmek ve benzeri işleri halletmek istiyorum. Önemli şeyleri sonuçlandırmadan kimseyi görmek niyetinde değilim.

Roth olayı benim de kulağıma geldi. Sekreterinin hırsızlık yapmış olduğunu iddia ediyor. Karanlık bir olay, ben bunu pek kabul edemiyorum. Biliyorsun onlar şu sıralar Viyana'da...

Londra, 12.12.1936

Sevgili Fritzi,

Mektubuna teşekkürler. Roth ne yazık ki bir budala, sevimli de olsa... Ben yaşamımda çok az kişiye gerçekten inanmışımdır. Oostende'de biraz da olsa sağlığına kavuşmasına çaba göstermiş ve başarmıştım. Fakat ruhsal açıdan acınacak bir durumda. Hübsch'ün pek yanaşmadığını biliyordum. Reichner gibi onu da boş yere parasını yitirmesi için zorlayamam. Çalışmalarını engellememek için Roth'a gerçeği söyleyecek yüreklilik yok bizde. Şu sıralar ne doğru dürüst görüyor, ne de okuyabiliyor, tam bir batağa sürükleniyor. Mükemmel bir insan yavaş yavaş sonuna yaklaşıyor!

Johann konusunda sana bir şey yazmadım, çünkü sen beni anlamıyorsun. Sana daha önce de söylemiştim, sizlerin karşı çıkmasına rağmen Salzburg'daki emlaktan üç yıldır kurtulmak istiyorum. Şimdi Johann'ı sen Viyana'da yanına almışsan bundan bana ne! Maaşıyla benim ne ilgim var, bu senin sorunun! Artık bu konuyu duymak istemiyorum. Başımdaki bir sürü işin altından kalkabilmek, bir sürü başka şeyden kurtulmam gerek. Bu nedenle de otografi koleksiyonuma veda ettim ya! Her gün çalışmalarımın yanı sıra bir sürü mektup, sözleşme, para sorunları ve olağan olmayan başka şeyler... Senden başka herkes bu durumumu kavrardı. Son zamanlarda sadece sizlerin hobisi olan Salzbrug'daki o yerden her şeyiyle artık kurtulmak istemem çok doğal... Ev isterse olduğu yerde yıkılsın, ben ona üç yıl önce veda ettim. Şimdi yine iki üç haftamı yitireceğim. Halbuki kendimi tüm çalışmalarıma vermeliyim. Harcamaların artması ve paranın değer yitirmesi sonucu İngiltere'de yaşamın yüzde otuz pahalanması çok çalışmamı gerektiriyor. Kafamdam parayı atmak, kendimi çalışmaya vermek zorundayım.

Bir zamanlar çay içerken senden ödünç almış olduğu 1 İngiliz Lirasını Rose Walter geri verdi. Gelirken getiriyorum.

Hotel Regina'da odayı ben ayırtırım, geliş tarihinde belki bir değişme olabilir.

Acele yazılmış selamlar,

S.

Stefan Zweig, sekreteri Lotte Altmann'ın onunla birlikte Avusturya ve İtalya'ya geldiğini eşine söylemek istemiyordu. Londra'dan 16 Aralık 1936'da ayılırlar ve iki gün Paris'te kaldıktan sonra 19 Aralık 1936'da Salzburg'a varırlar. Stefan Zweig villasında birkaç saat geçirir. Aynı gün Viyana'ya devam ederler. Stefan Zweig ve Lotte Altmann 31 Aralık 1936 gününe kadar Hotel Regina'da konaklarlar. Sonra İsviçre üzerinden İtalya'ya geçerler. Sırasıyla Milano, Napoli ve Roma'da kalırlar. Dönüş yolunda yine Milano'ya uğrarlar. 18 Şubat 1937 günü Basel yakınlarındaki Birsfelden'den Londra'ya uçarlar.

Napoli, 28.1.1937

Sevgili Fritzi,

Pazartesi günü Bayan Selden-Groth'u burada bekliyorum. O zamana kadar elimdeki ikinci çalışmayı bitireceğim. İki Maria'yı (Stuart ve Antoinette) hallettim. Şimdi sıra zavallı Magellan'ı öldürmekte... Londra'ya dönünce de bir üçüncü deneme üzerinde çalışacağım. Magellan biyografisini önümüzdeki aylarda sonuçlandıracağımı umuyorum. Burada altı şubata kadar kalmak istiyorum, belki de birkaç gün daha fazla. Sonra Roma ve Milano'ya uğrayacak ve 16-20 Şubat arası Londra'da olacağım. Fakat bunlar henüz pek garanti değil...

Viyana'da havalar soğukken burada sıcak ve huzurlu... Umarım ilkbahar doğru dürüst gelmeden Salzburg'daki buz gibi eve dönmeyeceksin. Fakat sana önerilerde bulunmak istemiyorum, sen nasıl uygun görürsen öyle yap. Ne yazık ki yeterince mektup var yanıtlanacak, bu mektubu daha uzun yazamıyorum...

Yürekten selamlar,

S.

Almanya'da kitaplarının tamamen yasaklanmış olması, döviz havalelerinin çok kısıtlanması ve paraların değer yitirmesiyle kazancı giderek azalan Stefan Zweig üç yıldır içinde yaşamadığı Salzburg villasını yük olarak görmektedir. Bu nedenle 8 Mayıs 1935'te Salzburglu emlakçı Silber'le üzerinde anlaştığı koşullar kapsamında satılmasını, ya da uzun süreli kiralanmasını kafasına koymuştur. Çok güvendiği hizmetkârı Johann'ın o günlerde Viyana'da yaşamakta olan Friderike ve kızlarının yanından kaçmasını Zweig arası bozuk olan eşine karşı kullanmak ister. Villanın son yıllarda sadece festival sırasında kullanıldığı savı pek doğru değildir. Çünkü villanın birkaç odası Schirl ailesine kiralanmıştı. Friderike ve kızları da kış ayları dışında villada kalmaktadır. Ancak Johann olayından sonra Stefan Zweig ses tonunu yükseltmeye başlar...

Londra, 4 Mart 1937

Sevgili Fritzi,

Bu mektubumla sana bazı şeyleri kesinlikle belirtmek istiyorum:

Evde bana ait bazı belge ve eşyaların güvenliği ve korunması için kendisine çok güvendiğim hizmetkâr Johann yanımızdan ayrıldığı için...

Ev son zamanlarda sadece festival sırasında kulanıldığı, bu da kimi tamiratları gerektirmediği, fakat dolayısıyla sürekli değer yitirdiği için...

Evin on bir odasının, yılda iki ay birkaç kişi kalacak diye, sürekli bakımı benim bugünkü koşullarda hiç kabul edemeyeceğim bir lüks olduğu için...

Bunlardan öteye sadece beni ilgilendiren başka nedenlerle de bugünkü tarihle evin bir bölümünün tüm yıl boyunca kiralanmasını veya derhal satılmasını kesinlikle istiyorum.

Şimdi senden, Bay Silber'de bulunan belgeyi hemen tarafıma yollamanı rica ediyorum. Aksi halde ben Bay Silber'i doğrudan aramak zorunda kalacağım. Evin satışı için bir başkasına da yetki verebilirim. Senin onayın olmadan üç yıl boyunca kesin karar

vermekte oyalandım. Fakat festival haftaları dışında pek kimsenin kalmadığı evden ayrılmamın dördüncü yılında –bu arada hizmetkâr Johann da artık bizde çalışmıyor, Bayan Meingast'ın da günleri sayılı–, bugün, 4 Mart 1937'de sahibi olduğum emlaki bir an önce elden çıkarmaya, ya da uzun süreli kiralamaya karar verdiğimi tekrar kesin ve açıkca bildiriyorum. Bilmediğim bir nedenle bu kadar uzun süre karar verememiş, hatta satışı engellemiş olmana karşın ben sana hep iyi niyetli davrandım. Şimdi bu satış işini sen halletmezsen, bunu ben üstlenecek, ne fiyata olursa olsun emlaki elden çıkaracağım ve sizlere de oldu bitti yapacağım.

İlerde, bana danışmadın, isteklerimi sormadın, dememen için de bu mektubun iki kopyasını dosyamda saklıyorum. Fakat emlakin satışını veya kiralanmasını istememe karşın üç yıl hiçbir şey yapılmadan ve hiçbir sonuca ulaşmadan geçtiği için sahibi olduğum bu evi ne yapacağım konusunda şimdi artık özgürce hareket edeceğim.

Stefan Zweig
4 Mart 1937

Mart ortalarına kadar Viyana'da kalan ve orada bir daire, ya da küçük bir ev kiralamak isteyen Friderike Zweig Londra'daki eşinden onay almak için boş yere bekler. Stefan Zweig, maddi isteklerinin yoluna konmasını arzulayan karısına yazılı bir garanti vermeye karşı çıkmaktadır. Friderike Zweig'a göre bu isteğinin yerine getirilmesi, artık birbirlerinden ayrı yaşayacaklarını, hatta boşanmalarını kesinlikle onaylayacağı anlamına gelmemektedir. Eşler arasındaki bu kriz döneminden Friderike Zweig'ın üç mektubu günümüze kalmıştır. Mektuplardan ikisinin üzerinde düzeltmeler yapılmış olup, imzasızdır. Üçünsüsü Friderike Zweig'ın el yazısıyla yazılmıştır.

Hotel Regina Dollfuss Alanı Viyana IX, 8.3.1937

Sevgili Stefan,

Yollamış olduğun üç mektuba şimdi gerçekci bir yanıt vermek istiyorum. İlk yanıtım, daktiloyla yazılmış, gereksiz yere üç kopyası

yapılmış olan ve bence bir tehdit mektubunu andıran 4 Mart 1937 tarihlisine. Evi satmak için bir çıkar yol bulduğunda bundan benim korkacağımı sanıyorsan yanılıyorsun. Bu satış için ben de elimden gelen çabayı göstermeye devam edeceğim. Emlakçı Silber'in fiyat önerisine itiraz edeceğim. Bence aklından geçirdiğin satış fiyatını, ya da kira tutarını senin kendisine bildirmen çok daha iyi olur. Yaptığın sitemleri de haksız ve gerçekdışı oldukları için reddediyorum. Aynı şekilde boşanma konusunu da. Sen, dostluk içinde, diyorsun, ama bu doğru değil. Çünkü benim Londra'ya kısa süre için de olsa gelmemi kabullenmiyorsun, tekrar görüşmemizi de evin satış işlemlerine bağlıyorsun. Mektubunun içeriği ve üslubu da 'dostluk içinde' sözünün gerçek olmadığının kanıtı... Aynı zamanda Salzburg'da veya Londra'da kendime bir konut bulmamı da engelliyorsun. Beni memnun edici başka bir çıkar yol bulmazsan bu durum kabul edilir değil... Ben ne hiçbir zaman senin kişisel mallarına el koymak isteyeceğim, ne de onlarca yıl senin çalışmaların, sağlığın ve kazancın uğruna ortak yürümüş olduğumuz yolda karşına engeller çıkaracağım.

Ancak mektubunda çıtlattığın gibi sokağın ortasına konulmayı da kabul edemem. Bu nedenle de evi satmadan önce bana başımı sokacak bir yer bulmak zorundasın. Şimdi senden talebim, bir dairenin kirasını veya küçük bir evin alış bedelini karşılayacak belli bir miktarı ayırmandır. İlerde bu paranın başka amaçla kullanılmasını engellemek için de nereye ve nasıl harcanacağını yazılı olarak kesinlikle belirtmen yerinde olur. Böyle bir ikametgâhı öncelikle Viyana'da seçmek istiyorum. Ancak onu ilerde değiştiremeyeceğim koşulunu kabul etmeye yanaşamam. Seçeceğim daire veya evin önceki yıllarda Döbling ve Baden'de oturduklarımın benzeri olmasını da kafamdan geçiriyorum.

Sanırım bundan sonra da Londra'ya, bu gibi konuları yoluna koymak veya üzerinde değişikler yapmak amacıyla geleceğim. Oradaki odam ve ikametgâhım konusunda aramızda geçerli olan yazılı anlaşmaya da dikkatini çekerim...

(İmzasız)

Friderike Zweig 15 Nisan 1937'de avukat Emmerich Singer'den, kumaş tüccarı Viktor Gollhofer'in Kapuzinerberg 5 numaradaki emlak için yapmış olduğu teklifi alır. Buna göre Viktor Gollhofer satış sözleşmesi imzalandığında 40 bin şiling ödeyecektir. İki yıl içinde de yüzde beş faiziyle 23 bin şiling daha ödemeye hazırdır. Bu durum Stefan Zweig'ı rahatlatır, ancak tapudaki bir kayıt canını sıkar. Bu kayda göre 1934 yılının mart ayından kalma 47 bin şilinglik bir vergi borcu vardır. Zweig'ın Viyanalı avukatı Karl Stiassny yazarın Avusturya'daki ikametgâhını iptal edip, Londra'ya yerleşmesi sonucu vergi borcunun da ortadan kalktığı kanısındadır. Ancak maliye, eşlerden birinin bile hâlâ Avusturya'da olması nedeniyle Zweig'ın vergi borcunu ödemesi gerektiğini iddia eder. Yurtdışında yaşayan bir Avusturyalı olarak mahkemeye gitme hakkı olan Stefan Zweig, Salzburg'daki emlaki bir an önce ve sorunsuz elden çıkarmak istediği için maliyenin isteğini yerine getirir ve eski vergi borcunu hemen öder. Ardından da villanın boşaltılması için gerekli ilk direktifleri verir.

Londra, 17.4.1937

Sevgili Fritzi,

Ev satışı konusunda verdiğin olumlu habere teşekkürler. Bunun benim için iyi bir haber olduğunu kimseden saklayamam. Çünkü Avusturya'daki hiçbir şeyin artık yaşamımda yeri yok. Tamiratlardan kiralanması ve satışına kadar evle ilgili her gün bir sürü yazışma... Yılda sadece birkaç ay, en çok iki üç kişinin kaldığı, sürekli tamir gerektiren ve tüm masraflarını benim üstlendiğim bu evin sorunlarına artık son vermenin zamanı gelmişti. Bilmem anımsıyor musun, bundan yıllarca önce Neue Freie Presse gazetesine "Büro fobi" başlıklı bir makale yazmıştım. İşte şimdi bende var bu hastalık. Mahkemeye yapmayı tasarladığım itiraz üzerine düşünmek, ona ilaveler yapmak bütün günümü aldı. Bu vergi ödeme sorunu askıda ve avukat Stiassny'nin yapabileceği bir şey yok. Başka yazışmalarım da sonsuz, tüm günümü alıyorlar. Burada birçok şeyi yeniden kurmalıyım, bu da ayrı bir sorun. Son iki yıldaki mali kaybımdan ise hiç söz etmek istemiyorum. Ancak bundan sonraki

sözleşmeleri imzalamadan önce çok sıkı gözden geçirmeliyim.

Bundan yirmi yıl önce satın aldığımız ev dört kişi ve benim çalışmalarım için öngörülmüştü. Son yıllarda bu insanlardan bazıları sürekli evde yaşamadığı için de satılması çok olağan. Gelelim diğer konulara.

Beethoven masasının ne olacağı konusunda yakında kararımı vereceğim. Ancak satmam söz konusu olamaz.

Piyanoyu ise satmanı öneririm. Büyük bir oda gerektirdiği için taşındığın yere götürmen kolay olmaz.

Satılacak eşyalardan ne gelir elde edileceğini bilemiyorum. Neleri satacağın önemli. En iyisi mümkün olduğu kadar çok eşya satılsın.

Hinterberger'e ben haber veririm. Belki de her şeyi halletmek için kalkar iki günlüğüne oraya gelirim.

Önemli olan şeyler:

1. Ne zaman geleceğime karar verebilmek için evi ne zaman boşaltacağını bilmek istiyorum?

2. Büyük babanın demir kasası satılabilir. Öteki için sormalıyım, belki Viyana'ya götürürüm.

3. Halılar kalsın, ne de olsa eskiler.

4. Kütüphane odasındaki çekmeceli büyük masaya gelince, ben satılmasına taraftarım. Başka hiçbir şey beni oraya bağlamıyor, kafam dinç olsun istiyorum!

Gelip gelmeyeceğimi ve gelirsem ne zaman, bunu şimdiden söyleyemiyorum. Kolay değil. Önce elimdeki çalışmalarımı sonuçlandırmak zorundayım. Lanet olası yazışmalar tam üç haftama mal oldu. Mayısta önce İngiliz kralı VI. Georg'un taç giyme töreni var, ardından da Paris'te Dünya Sergisi'nin açılışı. Bu durumda mayısın ilk günlerinde gelebilirim. Fakat gelince de hiç kimseyi görmek niyetinde değilim, sadece kendi işlerimle ilgileneceğim.

Eski mektupları elemeliyim, belki de tümünü yakarım! Fotoğraflar ve benzeri şeyler de kaldırıp atılmalı. Hiçbir şey beni oraya bağlamıyor, kafam dinç olsun istiyorum.

Bunlar acele satırlar. Daha fazla yazamayacağım. Son haftaların sorunları nedeniyle yazmaktan parmaklarım tutmuyor, beynim de bomboş oldu...

S.

Friderike Zweig, kendisi ve kızları için Salzburg'un Nonntal semtinde on odalı, 235 metrekare büyüklüğünde bir villa kiralar, ancak kocasına bunu hemen söylemez. Friderike'yle Salzburg'da aynı çatı altında kalmak istemeyen Zweig ona yerine getirmesi gereken bazı koşullar öne sürer. Villanın bazı odalarını kiralamasını da kabul etmez. Ancak 1937 yılının mayısında taşındığı yeni villanın bir yıllık kirasını öder.

Londra, 19 Nisan 1937

Sevgili Fritzi,

Şu sıralar çok az zamanım olmasına karşın yeni ev konusunda sana kapsamlı bir mektup yazıyorum. Çünkü bu konu iyice açıklığa kavuşmalı ve duruma göre de dikkatli ele alınmalı. Ne yazık ki senin davranışlarında aynı açıklığı göremiyorum. Vereceğin kararlarda seni özgür bıraktım. Ancak senin yine de, orada yaşamamı aşağılatıcı bir davranışla elimden aldıkları o kenti seçmeni şaşkınlıkla karşıladım. İçinde bulunduğumuz ortamda gereksiz yere çok büyük bir ev tutmamanı baştan beri söylemiştim. Hele içinde tüm yıl oturulmayan bir evi... Evin gerçek büyüklüğünü de bugüne kadar bana açıklamadın. Sadece, yazın bazı odaları kiralandığında geriye üç oda kalacak, diye yazdığına göre oldukça büyük olduğunu tahmin ediyorum. Hatta bir cümlende parantez içinde "gösterişli bir ev" diye yazdığın için, kiraladığın yerin büyük bir kat değil, büyük bir ev olduğunu sanıyorum.

Benim huzursuz olmamım nedeni sadece vergi konusu değil. Şunu da bilmeni isterim, evin bazı odalarının kiraya verilmesi de pek hoşuma giden bir şey değil. Hakkımda çıkarılan dedikodulardan çoktandır korkmuyorum. Ancak, *Stefan Zweig'ın eşi evinin odalarını kiralamak zorunda kaldığına göre, kim bilir şimdi durumu ne kadar kötü*, gibi dedikodulara başlanacağından eminim. Halbuki senin bunu yapman çok gereksiz, çünkü ihtiyacın yok. Bu nedenle ben şunda ısrarlıyım: Ev kızlarının adına kiralanacak. İsterlerse bazı odaları pansiyon gibi kiralarlar, böylece de en olağan

ve namuslu yol seçilmiş olur. Ben hiçbir şeyin iki anlamlı ve şüphe uyandırıcı olmasından yana değilim. Evin kızlarına ait olduğu ve onların odalarını pansiyon olarak kiraya vererek gelir elde ettiği belgelenmeli. Telefon bağlantısı onların adına yapılmalı, telefon faturası da onlar tarafından ödenmeli. Sen küçük bir yer kiralamış olsaydın tabii bütün bu sorunlar hiç ortaya çıkmazdı. Daha önce evimde misafirin olan tanışlar ve dostlar da şimdi senin yanına geldiklerinde kira verecekleri için ben hoş olmayan bazı durumlarla karşılamazdım...

Ayrıca benim orada kaldığımı başkalarına yakından veya uzaktan inandıracak tüm eşyalar da evin odalarında bulunmayacak, hepsi satılacak. Benim şahsıma imzalanmış oldukları için satılmasını istemediğim bütün kitapları ise sandıklara koyduracağım. Bunları ya ağabeyimin evinde, ya da bürosunda muhafaza edeceğim. Herhangi bir kütüphaneye de bağışlayabilirim. Beethoven yazı masası da tabii yeni evde duramaz.

Sana bu yazdıklarımın nedeni maliyenin göstereceği tepkiden korkmam değil. Çoğu konuda bugüne kadar hep saygılı olmuş, başkalarının çıkarlarını da gözetmiştim. Ancak şimdi içinde yaşadığımız huzursuz günler daha sürecek gibi. Ben de davranışlarımı değiştireceğim. Evimde arama yapıldığı için o günlerde Salzburg'u terk etmiştim, onurlu olduğum için de oraya yine dönmeyeceğim... O günlerde gazetelere açıklama yapmamış ve soranlara başka nedenlerden söz etmiş olmamı şimdi çok budalaca buluyorum. Şimdi de bu davranışımın cezasını çekiyorum. İlerde daha çok haksızlığa uğramamak ve zarar görmemek için de bugünden sonra davranışlarımın çok belirgin ve kesin olmasına karar verdim...

Bütün bunlarla ilgili olarak Salzburg'dan geçerken Bay Singer ile buluşup, yazılı bir açıklamada bulunacağım, notere de tasdik ettireceğim. Kızlarının üzerine alınacak ve senin de kimi zaman kalacağın evde (nedense bugüne kadar hangi semtte olduğunu yazmadığın) bana ait hiçbir eşyanın bulunmadığı, her şeyin onların ve senin olduğu, benim şimdiye kadar bu eve adım atmamış olduğum, hiçbir zaman içinde oturmayacağım, ayrıca Salzburg'da hiçbir mülküm ve eşyam olmadığı da bu belgede yer alacak.

Ben Bay Singer'e belgenin bir kopyasını sizlere vermesini, hatta

ilgili makamlara da iletmesini söyleyeceğim. Doğru bulmadığım oda kiralanması olayından ilerde zarar görmeyi kesinlikle arzu etmiyorum. Salzburg'a geldiğim gün Bay Hinterberger'i yanıma çağıracağım. Gelişim beş, ya da altı mayıs olabilir. Kütüphanemdeki değerli bazı kitapları onun emaneten alabileceğini sanıyorum. Daha önce de belirttiğim gibi adıma imzalanmış kitapların büyük bir bölümünü Viyana'ya yollayacağım. Başka şeyleri ise pek önemsemiyorum. Bazı giysilerimi yanıma alırım. Şahsımı ilgilendiren hiçbir şey kalmayacak orada. Kafam artık boş olsun çalışmalarım sırasında, beni çok sinirlendiren bu şeylerden arınsın istiyorum!

En iyi selamlar,

S.

Bana hep kaçamak söz edeceğine aylarca önce yazsaydın, *şu evi tuttum, şu kadar odası var,* diye çok daha iyi olurdu. Şimdi ise kimi gerçekler yeni ortaya çıkıyor: Belki yaz aylarında bazı odalarını kiraya verecek, gelir elde edeceksin. Fakat bu gelirden çok vergi de ödeyeceğini pek düşünmüyorsun. Aradan bir yıl geçtikten sonra, tıpkı Bayan Hertzka'da olduğu gibi, *ucuz ev pahalıya geliyor,* demeye başlayacaksın. Fakat hep gizli kapaklı ve belirsiz şeyler yapıyorsun... Çoğu şeyi doğrudan doğruya yapmalı insan. Mektubundaki "gösterişli bir ev" demenin ne anlama gelmiş olduğunu şimdi daha iyi kavrıyorum. Bahçeli büyük bir yer... Fakat kaç odası var, hâlâ yazmıyorsun.

Stefan Zweig Salzburg'a gelmesinden on beş gün öncesine kadar evin nasıl boşaltılacağı üzerine direktifler verir. Satılmasını istediği kitaplardan imzalı sayfaların yırtılmasını ister. Friderike bu sayfaları muhafaza eder. Değerli bulduğu kitaplar, yazışmalar ve bazı tablolar ise ağabeyine yollanır. Beethoven'le ilgili koleksiyonunu Alfred Zweig 1937 yılında ona Londra'ya göndermeyi başarır. Salzburg için sadece iki gün ayıran Stefan Zweig villasında kalmak istemediği için Kapuzinerberg'in hemen altındaki küçük Hotel Traube'de konaklar.

Londra, 20.4.1937

Sevgili Fritzi,

Sadece önemli ve gerekli şeyler...

Ayın dördünde buradan yola çıkacak ve beşinde Salzburg'da olacağım. Orada kimi şeyleri halletmem gerekiyor. O tarihe kadar birçok şeyi satmış olduğunu umarım.

Senden aşağıdaki şeyleri hazırlamanı rica ediyorum:

Lütfen yeteri kadar kitapların ve başka şeylerin konacağı sandıkları, tabii benim hesabıma, temin et. Bu sandıklara değerli bulduğum ve bana ithaflı kitapları koyacağım. Bana imzalanmış, fakat o kadar değerli olmayan kitaplardan da sayfalar koparılacak. Ben gelene kadar bazı düzenlemeleri yaparsan çok zaman kazanırız.

Ayrıca çeşitli yazılı belge de, örneğin Insel'le yazışmalarım, gençlik arkadaşlarıma mektuplarım ve tüm eleştiri yazılarım, sandıklara konacak. Sadece birkaç tabloyla gravürü alacağım. Başka bir şey istemiyorum.

Sen önceden ne kadar çok hazırlık yaparsan, o kadar iyi. Ben gelene kadar ne kadar çok şeyi satarsan, o kadar iyi. Satacağın şeylerin fiyatı konusunda seni serbest bırakıyorum. Sadece her şeyi bir güzel yaz, fakat kâğıt parçalarına değil. Bir defter gelirler, bir defter de giderler için tut. Dün Dr. Auerbach bana uğradı. Salzburg Mozart Orkestrası Şefi Paumgartner'e konser öncesinde başarılar diledim ve bugün için davet ettim. Fakat ses seda çıkmadı.

Şu sıralar çalışmalardan kafam kazan gibi. Yola çıkmadan önce Edward Bing'e *Magellan*'ı teslim etmek zorundayım. Biliyorsun Amerika'da bazı dergilere önerecek. Ve daha bir sürü iş. Sanırım kırk yıla yakın çalışmalar sonunda artık biraz dinlenmeye hakkım var!

İçten selamlar,

S.

Koridorda duran şeylerden gereksiz gördüklerini yırt veya yak. Geldiğimde gözden geçirirken işim kolaylaşsın. Her şeyin çabuk olup bitmesi için Suse mutlaka evde bulunsun, Alix de mümkünse izin alsın. Ben gelmeden ne kadar çok şey satarsan, işimiz o kadar kolaylaşır. Çağır bir eskiciyi eve ve değersiz ne varsa tanesi bir şilingden ver ona. Kitaplardan bana imzalı sayfaları koparmayı da unutma.

Hinterberger'e altı mayısta gelmesini yazacağım.

Evde ne kadar çok sandık olursa, o kadar iyi. Geriye kalan olursa, sana da gerekebilir.

Eve gidip gelmekle zaman yitirmemek için hemen aşağıdaki *Traube*'de konaklayacağım.

İstersen güzel kaplamalı asbest sandığı yeni evin için al. Yolculuklara çıktığında beraberinde götürmeyeceğin kimi özel eşyalarını içinde saklarsın...

Stefan Zweig 4 Mayıs 1937 günü İsviçre üzerinden Salzburg'a gider. Orada iki gün kalır ve bütün işlerini halleder. Avukatı Emmerich Singer'in de yardımıyla villanın satışını sonuca bağlar. Alıcı Friederika Gollhofer anlaştıkları gibi kırk bin şilingi peşin öder. Geri kalan yirmi üç bin Şilingi de yüzde beş faiziyle en geç 1 Haziran 1939 tarihine kadar ödeyecektir. Kapuzinerberg villası değerinin çok altında satılmıştır. Zweig ailesi villayı anlaştıkları gibi 1937 yılının mayısında boşaltıp, yeni sahibine teslim ederler. Stefan Zweig'ın çok büyük kütüphanesi dağılır. Sadece çok değerli bulduğu ve adına imzalanmış kitapları, otografi kolleksiyonunu, Beethoven'in yazı masasını, kürsüsünü, para kasasını ve bestecinin saçından bir bukleyi Londra'ya yollatır.

Stefan Zweig'dan ayrı yaşamakta olan Friderike Zweig, yeni evine taşınmadan önce kocasının ona yapacağı aylık ödemeleri garanti altında almak istemektedir. Ancak bunun kocasından sürekli ayrı yaşayacağı, hatta ondan boşanacağı anlamına gelmediğinin üzerinde de kesinlikle durur. Friderike'nin avukatları Friedrich Meiler ve Josef Geiringer 7 Mayıs 1937 günü Salzburg'dan Viyana'ya gelen Stefan Zweig'a bu konuda bilgi verirler.

Hotel Regina Dollfuss Alanı
Viyana IX, 10.5.1937

Sevgili Fritzi,

Az önce avukat Dr. Meiler'in bana verdiği bilgiye göre sen cuma günü saat dörtte onun bürosuna geleceksin ve saat beşte de benim avukatım Dr. Geiringer ile ortak bir görüşme yapacaksınız. Ben Dr. Geiringer'i isteklerim üzerine bilgilendirdim. Sonra yapılacak ikinci görüşmede, senin isteğin üzerine, ben de bulunacağım. Moralinin iyi olduğunu ümit ederim. Son günler sinirlerimi çok germiş olmasına karşın ben de iyi olmaya çaba göstereceğim. Her ikimizi de memnun edecek dostça bir anlaşmayı ne kadar candan arzuladığımı bilemezsin... Bunun için de ben elimden geleni yapacağım.

Yürekten selamlar,

S.

Hotel Regina
Dollfuss AlanıViyana IX, 12.5.1937

Sevgili Fritzi,

Şu anda pek neşeli olduğumu düşünmeni istemiyorum. Tersine bu satırları geceleyin, uykusuz, kafamın içi o güzel geçmiş günlerin anılarıyla dolu yazıyorum. İkimizin de yanlışları oldu. Böyle olsun hiç istemezdim. Bu dış ayrılış yüreğime çok hüzün veriyor. İç dünyamda ise bir ayrılışı hissetmiyorum. Belki de yine bir gün gelir, yakınlaşma olur. Şu sıra bir sürü ıvır zıvır ve can sıkıcı şeyler nedeniyle hiç de yakın değiliz birbirimize.

Biliyorum ve bunu kibirli olmadan yazıyorum, bensiz olmanın sana ne denli acı geleceğini. Fakat yine de kaybın pek büyük olmayacak. Ben eskisi gibi değilim artık. İnsanlardan kaçan, kabuğuna çekilmiş sadece çalışmanın sevindirdiği biri oldum. Biliyorsun nelere artık veda etmiş olduğumu. Çevremde her şey sakinleşir ve boşalırsa bunun nedeninin kendim olduğunu da biliyorum. Almanya'dan gelen o darbe, sandığından çok daha derinden sarstı hepimizi. Neşelenme ve mutluluk denen şeylerin yabancısı oldum ben. Hayır, sen gerçekte pek bir şey yitirmedin ve ben senin iç dünyanda mutlaka yaşıyorum. Sen iyi tanıyorum ve bizleri ayıran şeyin, çocuklarına olan sevgiyle onların isteklerine kimi zaman karşı çıkacak gücü kendinde bulamaman olduğunu da biliyorum... Fakat bu çok önemliydi. Çünkü bütün dünyanın bana karşı olmaya başladığı son dört yılda desteğini esirgediğin için ben sadece dışarda değil, evdeki çok şeye karşı da savaşmak zorunda kaldım. İşte bu durum bizim kötü kaderimiz oldu.

Senin mutluluğunu görmekten başka bir dileğim olmadığına inanmanı isterim. Çocuklarına da mutluluklar dilerim. Tabii onlara aradıklarından daha başka mutluluklar da dilemek isterdim. Biz ikimizi mutlu eden düşünsel değerlerin vermiş olduğu o mutluluğu... Arada sırada onlara karşı hoşnutsuz davranmamın nedeni, küçük ve budalaca şeylerle kendilerini avutmaları idi. Sen onları mutlaka hep sevdin, fakat bu iyi yanın aynı zamanda onlara zarar veren zayıflığın da idi. Sonunda da bu gelişme aramızdaki dengeleri sarstı, onları yıktı. Çocukların nedeniyle kimi zaman bana karşı doğru olmadın,

düşmanca davrandın. Şimdi şu gerçeği bilmeni istiyorum, ben hep onların iyiliğini istedim. Onlara daha sert davransaydım belki iyi olurdu. Fakat ben hiç kimseye sert davranamadım ki yaşamımda. Bu benim zayıf yanım. Ben kimseyi eğitemem. Başkalarından beklemediğim şeyleri kendimden de istemiyorum. Ve sana karşı en küçük bir öfke beslemediğimi yinelemek istiyorum. Sadece büyük bir üzüntü duyuyorum. Zamanı geldiğinde torun sahibi olabilseydin belki şimdi bu durumlara düşmezdik. Ancak şimdi hiçbir şeyden sorumlu olmak ve başkalarından bir şeyler beklemek istemiyorum... Şimdi ikimiz de ayrı ayrı sorunların altından kalkmalıyız. İçinde yaşadığımız zamana baskıların en korkuncu gözüyle bakıyorum. Bu gibi kötümserliklerle keyfini kaçırıyorsam, bağışla lütfen. Fakat sen de bilirsin ki, ben yaşamı hiçbir zaman kolay yanıyla kabullenmedim ve başkalarının yaşamını da güçleştirdim. Arada bir tek tük mutluluklar bir yana... Bana karşı kuşkulu olmamanı bütün içtenliğimle dilerim. Pek çok yanlışlarım ve uzlaşmazlıklarım oldu. Fakat hoşlandığım kişileri hiç unutmadığımı da bilirsin. Bana en çok yakın olan seni nasıl unutabilir, sana nasıl yabancılık duyabilirim. Beni her hangi bir nedenle "yitirmiş" olduğun gibi düşüncelere kafanda yer verme ve başkalarının dediklerine kulak asma. Beni suçlayanlar az buçuk haklı da olsa, son yıllarda Salzburg çıkmazı nedeniyle nasıl acı çektiğimi bilmezler. Fakat seni kimse suçlayamaz. Senden yana davrananlar benim için de sevimli ve dost kişilerdir.

Bana kalırsa, içimde derin bir acı bıraksa da, şimdiki bu durum bir yerde iyi de oldu. Ancak bundan sonra göreceklerimiz, başımıza gelecekler yanında bunun ne önemi var? Çoğu gerçekten güzel, verimli çalışmalarımla dolu mutlu günler bir daha geri gelmemek üzere geçti gitti. Bunalınca hep onları anımsayalım. Sana karşı çoğu kez haksız davranmışsam bile unut lütfen. Beni yitirdiğini hiçbir zaman aklına getirme ve beni hep en iyi dostun olarak anımsa. Bunun böyle olduğunu kanıtlamak için de birçok olanağın olmasını pek isterim. Ayrılışımızın sana verdiği acılardan ötürü beni bağışlamanı da dilerim...

Sana sonsuz teşekkürlerimle. Birlikte geçirdiğimiz o yılların iyi yanlarının hiçbirini unutma. Her zaman için senin olan

Stefan

Stefan Zweig'ın 12 Mayıs 1937 tarihli bu mektubu Salzburg'a vardığında Friderike Zweig henüz Viyana'dadır. 14 Mayıs cuma günü Friderike'ye ödeyeceği nafaka konusu halledilir. Karı koca 17 Mayıs'ta Salzburg tren istasyonunda karşılaşırlar. Bundan sonraki günlerde Friderike nafaka konusunun yeniden görüşülmesini ister. Ancak yeni görüşmelerden başka bir sonuç çıkmayacağı kesindir. Salzburg'daki kısa konaklamasının ardından İsviçre'ye geçen ve ertesi gün de Londra'ya uçan Stefan Zweig karısına o günden sonra yazdığı mektupları yeni adresine yollar: Nonntaler Hauptstrasse 49, Salzburg. Bu mektuplarda çeşitli sorunlardan söz edilir, boşanma hiçbir mektubun konusu değildir. Stefan Zweig, Nonntal semtindeki villaya taşınması nedeniyle eşine Goethe'nin Mayıs Şarkısı şiirini hediye eder. O günlerde yıllık kiranın da tamamını havale eder.

29 Hallam Street,
London, W. 1, 27 Haziran 1937

Sevgili Fritzi,

Uçak postasıyla yollamış olduğun mektubun az önce geldi. Fakat sen beni nasıl anlayamıyorsan, ben de seni anlayamıyorum. Ben sana Zürich'ten telefon ettiğimde her şey için bir çıkar yol bulunabileceğini söylemiştin. Telefondaki sesin ve söylediklerin hâlâ kulağımda. Her şeyin altına imza atacağını, hatta gerekirse tüm mücevherlerini satacağını da söylemiştin. Bunun üzerine de ben sağa sola mektuplar yazmış, telefonlar etmiş, telgraflar yollamıştım. Sonra sana yazılı bir açıklamada bulunmuştum. Bunun bir kopyasını da avukat Meiler'e göndermiştim. İlk kez aklı başında bir karar aldığını sezmiştim. Her şey olumlu gelişiyor, yoluna giriyor gibiydi. Fakat sonra tam altı gün boyunca senden ses seda çıkmadı. Ardından gelen yanıtta da, *kimse bana emir veremez*, gibilerden bir şey yazıyorsun. Eski inatçılığın, sana önerdiğim her şeye karşı çıkışların kendini yine gösteriyor. Yeni bir öneri yapsam bile sonunda hep kavgayla bitmişti çoğu anlaşmaz-

lıklar. Şımdi de önce bir süre sesini çıkarmadın, ardından Viyanalı avukatın Meiler'in seninle görüşmek istediğini bildirdin, şimdi de metni değiştirilmiş bir sözleşme istediğini yazıyorsun... Ben artık yeni tartışmalara girecek durumda değilim. Bunu sen de biliyorsun. Tekrar avukatlarla para konularını ve benzeri şeyleri tartışmak, beni rahatsız eden bu konulara yeni baştan girmek istemiyorum. Bu nedenle de aramızdaki gerginliğin artık ortadan kalkması için Viyana'da her şeyi konuşup, anlaşmıştık. Özgürlük duyguların ve isteklerin pek çok. Sen böyle davranmakta kendini belki haklı bulabilirsin, fakat her gün binlerce zorlukla savaşmak zorunda olan benim gibi birinin bu gibi bilinçsiz karşı çıkmalarla uğraşmaya artık gücü yok. Aramızdaki gerginlikler bir son bulmalı. Fakat sen şu anda bile bana güvenmiyorsun. Olabilir, benim de kimi zaman kendi kendime güvenim yok. Hele Roth, Rolland gibi en eski dostlarımın bile politik anlaşmazlıklar nedeniyle yabancılaştığını görünce değil hiç kimseye, kendime olan güvenimi de yitiriyorum. Benimle birlikte olmak belki gerçekten zor. Fakat son dört yılda yüreğime saplanan o hançer senin fark ettiğinden daha da derinlere inmişti... Şimdi aramızdaki her şeyin böyle gelişmesi belki de iyi oldu. Ne de olsa senin başın dinç, yaşamın da güven içinde. Sana olan en içten dostluğumu da bu ölü kelimelerde olduğundan öteye her zaman kanıtlayacağıma yemin ederim. Ben aramızdaki sorunda yanlış değil, çok namuslu davrandım.

Çok yorgunum. Walter'in o güzel konserini dinlerken bile düşüncelerim arada sırada başka yerlere gidiyordu. Philadelphia Ballet Company'nin gösterisine biletlerim vardı, Bayan Wallmann'ı götürdüm. Burghauser'le de görüştüm. Şu sıralar Hübsch burada, yeni konularda onunla uzun görüşmeler yapacağım. Değişik çalışmalardan öteye iki aydır el sürmediğim "Magellan" düzeltmeleri beni bekliyor. "Denemeler" kitabımın kolon provalarına da göz atmak zorundayım. Sonra nereye gideceğim, henüz bilmiyorum. Belki İsviçre'ye uzanırım, fakat yolculuk yapacak gücü bulamıyorum şu sıra kendimde. En son Viyana yolculuğu benim için bir cehennem azabı olmuştu... Düzene sokulmamış o kadar çok şey var ki. Belki yine Viyana'ya gitmem gerekebilir. Bir yılda üç kez! Ağustos ortası, ya da sonu orada olabilirim. İstersen buluşup, görüşebiliriz.

Kafamda kötü düşünceler yok. Sadece konuşacak daha çok şeyimiz varmış gibi geliyor bana...

Bugünlük bu kadar. Değişik lisanlarda mektuplar yazmak da eziyet veriyor bana. Şu sıralar ne kadar çok çalışmam gerektiğinden haberin yok. Her şey zorlaşıyor, karşılığı da pek mükemmel değil. Her hafta yeni yeni şeyler çıkıyor ortaya. Amerika'da yazarlardan kesilen vergi yüzde ondan yüzde yirmi beşe çıkarıldı! Ve her gün benzeri zorluklar. Kendimi yeni kitabıma ("Yürek Sıkıntısı") vermeyi ne kadar isterdim...

İçten selamlar, S.

Werfel ailesi Viyana'daki evlerini terk etmiş ve iki yıllığına kiraya vermiş. Görüyorsun o lanet olası gerilemenin altında ezilen tek insan ben değilim!

Reichner aracılığı ile temmuz için 1100 şiling yolladım. Geri kalanını da pek yakında yollayacağım. Burada şiling satın almak istemiyorum. Hem eşya satışından bir miktar para olmalı senin elinde.

Çok fazla düzeltme çalışmalarıyla uğraşmakta olan Stefan Zweig bir süre için yakın arkadaşı Emil Fuchs'dan da yardım ister. Viyanalı yayınevi Herbert Reichner 1937 yılında şu Zweig kitaplarını yayınlar: "İnsanlarla, Kitaplarla, Kentlerle Buluşmalar" (Denemelerinden seçkiler), "Gömülmüş Şamdan" (özel baskı), "Georg Friedrich Haendel'in Dirilişi" (Özel baskı) ve "Magellan". Zweig'ın ancak 1938'de bitirebildiği öykүsü "Mühürlü Tren. Lenin, 9 Nisan 1917" ve "Yürek Sıkıntısı" romanı Viyana'da yayınlanamaz.

Londra, 30.6.1937 Çarşamba

Sevgili Fritzi,

Az önce beni hüzünlendiren mektubunu aldım. Senden Salzburg'daki otel odamda, şu sıralar içinde bulunduğum karmaşanın tam ortasında böyle önemli kararları almamanı ve benden de beklememini yalvarır gibi rica etmiştim. Ancak sen düşüncelerinden vazgeçmediğin için de telefon etmiş, hatta telgraf çekmiş ve bu çılgınlığa

bir son vermeni istemiştim. Sonra sana 15 Mayıs 1937 tarihli mektubumla Zürich'ten önerimi yollamıştım. Sen de verdiğin yanıtta, *kimse bana emir veremez*, dedikten sonra bir süre susmuştun. O günlerde gücümün sonuna gelmiş olduğumu biliyordun... Şimdi yeni görüşmeler yapacak güçte değilim, istemiyorum da. Her şey anlaştığımız gibi devam edecek. Sana tekrar tekrar söylüyorum, hiçbir şey değişmeyecek. Üzerimde yıllardır nasıl bir ağırlık var, bilmiyorsun sen. Şu lanet olası son yıllarda hiçbiriniz bunu bilmek istemedi de...

Haftaya Fuchs 8-10 günlüğüne buraya geliyor. Onunla birlikte 450 sayfalık denemeler kitabımın düzeltmelerini yapacak, "Magellan"ı da baştan sona gözden geçireceğim. Sabahtan akşama çalışacağımız için Londra'yı pek görmeyecek. Bu yoğun çalışmalar yetmiyormuş gibi, tam da şu günlerde Moritz Scheyer Londra'ya gelecek. Hübsch bir süredir burada. Onunla ve Bing ve Cassell'le ortak konferanslarımız olacak... Bu çalışmalarımın yanı sıra *Yıldızın Parladığı Anlar*'a da yeni iki bölüm yazıyorum. Uzun zamandır yazmayı düşlediğim *Yürek Sıkıntısı* romanımın ön çalışmaları da ilerliyor. Bütün bunların yanı sıra geçen hafta sekreterim de üç gün hastaydı. Görüyorsun nasıl yüklerin altında ezildiğimi. Fakat tembellik yapamam, her şey giderek zorlaşıyor. Fransız frankının değer yitirmesi bana Londra'yı daha da pahalı yaptı. Amerika yabancıların gelirlerinden kestiği vergiyi ikiye katladı. Bu günlerde hiç olmazsa senin garanti altında olduğunu bilmem, evi elden çıkarmam ve sadece burada küçük bir dairemin olması beni rahatlıyor. Şu sıralar bir tatil çok iyi gelirdi, mektuplardan ve yazışmalardan uzaklaşmak için. Fakat artık hiçbir şeyi çok önceden planlamıyorum. Villadaki "Paris Anıtları" baskısıyla ilgilenemeyeceğim: En iyisi onu da Hinterberg'e ver, otografi koleksiyonuyla birlikte namuslu bir fiyata satsın. Onunla da uğraşamam, elimdeki işlerin altından kalkabilirsem çok mutlu olacağım.

Bu acele satırlar için özür dilerim. Fakat günlerdir her şeyi el yazısıyla yazıyorum ve bu gerçekten çok yorucu oluyor. Şu sıralar tüm özel, resmi ve toplumsal her şeyden kendimi uzak tutup, *kafamı dinlemek istiyorum*. Bir şeyler ortaya çıkaracağımı sandığım önümüzdeki birkaç yıl bana ve çalışmalarıma ait olmalı...

İçten selamlar,

S.

1 Haziran 1937'de Salzburg'un Nonntal semtindeki bahçeli villaya taşınan Friderike Zweig ve kızlarının o yaz çok misafiri olur. Bu Stefan Zweig'ın pek hoşuna gitmez. Ancak eşinin Salzburg'a onu ziyarete gelecek güvenilir dostu Emil Fuchs'u kabul edeceği için memnun olur. Fuchs bu ziyaretinde Friderike'ye kocasının yolladığı kapalı bir zarfı (büyük bir ihtimalle Zweig'ın ölümünden sonra Friderike'ye emekli maaşını garanti eden bir yazı vardır) verecektir. Ancak Fuchs'un bu ziyareti gerçekleşmez, Friderike'nin emekli maaşı konusunu eşler aralarında anlaşarak hallederler.

Londra, 7 Temmuz 1937

Sevgili Fritzi,

Sana acele satırlar... Ayın on altısına Marienbad'a biletlerimi ayırtmama karşın gidip gidemeyeceğimi henüz bilmiyoum. Çünkü politik durum şu sıralar pek kötü. Her an, her şey değişebilir. İspanya'daki çatışmalar dünya barışı için sürgit bir tehlike.

Fuchs burada. Her zamanki gibi alçakgönüllü, bana hiç yük olmuyor. Birlikte iyi çalışıyoruz. Sana çok sadık, dostun sandıklarından çok iyi bir insan ve örnek derecede güvenilir bir kişi. Bu arada sana şunu da söylemek isterim: Ben öldüğümde (daha önce değil!) sana kapalı bir zarf içinde bir mektubumu verecek. Bu mektupta senin için düşünülmüş bazı vasiyetler ve geleceğini garanti edecek destekler var. Daha fazla açıklama yapmak istemiyorum. Fuchs'a her zaman güvenebilirsin. Belki yakında Salzburg'dan geçer, fakat bundan pek emin değilim. Onu davet etmen çok hoşuma gitti. Fakat senden rica ediyorum, öyle her önüne geleni evde ağırlama. Reichner, Gregor, Scheyer, Rieger, Bayan Hirschfeld, Bayan Hertzka ve tüm akrabalarla dostları! Onlara gerek yok ve sen böyle yapmakla sadece günlük yaşamını zorlaştırmıyorsun, bir sürü masrafa da giriyorsun! Önümüzdeki kışa Viyana'da kızlarınla kalacağın bir evin olmadığını da unutma. Bu nedenle şu sıralar para biriktirmen gerekiyor. Seni ve kızlarını kim davet ediyor, şu günlerde kim senin gibi

bir yaşam sürdürüyor? Benim buradaki tek misafirim Fuchs'du ve o da benimle çalışmaya gelmiş olduğu için. Eğer defter tutuyorsan göreceksin, gelecek yıl vergi ödemen gerekecek. Hem beklenmedik giderler için de bir kenarda yedek parası olmalı insanın. Lütfen para konusunda iyimser değil, çok dikkatli ol! Bu şeyler beni ilgilendirmemesine karşın sana dostça yazıyorum düşüncelerimi. Hem günümüzde neler olup bittiğini kızlarına da anlatman gerekir. Salzburg'daki yaşam zaten yeterli derecede yorucu... Ne gerek var bir de misafirlere! Biliyorsun Kapuzinerberg'de bile misafirler çoğu zaman yük oluyordu. Bu gibi davetler yapmakla sen çok misafirperver davranıyorsun. Ani kararlarla tanışlarını davet ediyorsun ve bunu yapmakla da ne gibi yüklerin altına girdiğini hiç düşünmüyorsun.

Scheyer gelemeyeceğini bildirdi. Londra'ya uçak bileti bulamamış. Gelseydi ona biraz moral verirdim. Yarın Hübsch, Fleischer ve birkaç kişi daha bana uğrayacak. Ancak akşam yemeğinden sonra, şöyle birer koyu kahve içmeye!

Yürekten selamlar,

S.

Londra, 14.7.1937

Sevgili Fritzi,

Güzel satırlarına çok teşekkür. Mektup yazmaya o kadar az zamanım var ki. Cuma günü erkenden yola çıkacağım. Adresimi Marienbad'dan bildiririm. Buluşma yerimiz İsviçre olacak. Salzburg benim için dört yıldır tam bir eziyet. Sen bunu ya anlamıyorsun, ya da anlamak istemiyorsun. Ben kendimi orada rahat hissetmiyorum. Festival aylarından da nefret ettiğimi, o günlerde Salzburg'dan kaçtığımı biliyorsun. Hele şu yıllarda daha da çok. Bir sürü insanın bir sürü sorusu... Her yere giderim, ancak gitmeyeceğim tek yer orası! Salzburg'daki "dostlar"ın ne yaptığından haberdarım. Zuckmayer üç hafta buradaydı. İki kez –benim onunla tanıştırdığım ve ona gereksinimi olan– Hübsch'le buluştu. Beni ise aramadı. Bu arada Asch'tan çok cana yakın bir mektup aldım. Gö-

rünümü iyi, kendini biraz toparlamış gibi. İki hafta önce görüştüğümüzde çok gergindi.

Sana bugün Salzburg üzerine küçük bir kitap yolluyorum. Sunday Times'ten bana geldi. Lakin'den aniden haber çıktı...

Son günlerin yoğunluğu dayanılır gibi değildi. Fakat şimdi *Magellan* baskıya hazır. *Buluşmalar*'ın da dörtte üçü gözden geçirilip, düzeltmeleri yapıldı, bir sürü görüşme sonuçlandırıldı. Bugün Polonyalı yayıncım bana uğradı, akşama da Hübsch'le tekrar bir buluşacağım. Fakat bu kadar yeter! Oldukça yorgunum. Bereket versin havalar da şu sıra serin geçiyor.

Kendine iyi bak. Dikkatli ol, misafirlerin seni çok rahatsız etmesin... Önemli olan, eve o kadar çok misafir almaman. Kişi özgürlüğünü yitiriyor.

Yürekten selamlar,

S.

Fuchs haftaya Salzburg'da olacak. Seni mutlaka arayacak.

Stefan Zweig ve Lotte Altmann 16 Temmuz 1937 günü Londra'dan Prag'a giderler. Oradan da trenle Marienbad kaplıcasına geçerler. Dört haftalığına Villa Souvenir'e yerleşirler. Stefan Zweig hem çalışır, hem de kür yapar. Karısına yazdığı mektuplardan anlaşıldığına göre Viyana'da nafaka konusunda yapmış oldukları sözleşme yüzünden tekrar tartışmaya başlarlar. Anlaşmazlık nedenlerden biri de, İsviçre'deki bir sigorta şirketinde bulunan hayat sigortası poliçeleridir. Bu sorun bir süre sonra Friderike Zweig lehine halledilir.

Marienbad, 22.7.1937

Sevgili Fritzi,

Mektubun az önce geldi. Ben avukat Meiler'i hiçbir zaman sıkıştırmadım, bunu başkasına da yaptırtmadım. Bence iyi bir insan, ancak onu bulmak çok zor. Ağustos başında yine tatile gideceği

kulağıma geldi. Bizimle görüşeceği gün de gelmemiş, tatilini bir gün uzatmıştı. Yerine bakacak başkasını da bırakmıyor. Viyana'da olduğun haftalarda seninle görüşmeye de az zamanı olmuştu. Belki de avukatım Dr. Geiringer onu bu nedenle biraz kışkırtmış olabilir. Tanrım, yemin ederim sana, ben her şeyin bu duruma gelmesini hiç istememiştim. Sen böyle akılsızca davranmasaydın hiç böyle olmazdı. Fakat ne yapalım oldu, belki de şimdi böylesi daha iyi, her şey hallolur.

Poliçeler konusu avukatını ilgilendirmiyor ki, yazmasına gerek yok. Bu seninle benim aramda olan bir anlaşma. Zürich'te buluştuğumuzda kalkar birlikte gideriz sigortaya ve arzu edeceğin yere gönderilmelerini yazılı olarak bildiririz. Çok şükür birbirimize güveniyoruz. Bence bu olup bitenlere senin sinirli davranış ve sabırsızlığın neden oldu. Benim devretmiş olduğumu sen sigorta şirketinden öğrenmiş olsaydın, sanırım bu pek hoş bir durum olmazdı. Benim nasıl devredeceğime ve nasıl bölüşeceğimize biz karar vermeliyiz, çünkü bu sadece ikimizi ilgilendiren özel bir konu. Bu nedenle de yazışmalara hiç gerek yok. Her şeyin avukatların yazışmaları olmadan halledilmesi senin ve benim çıkarıma... İyi niyetli avukat Fritz de çok uğraşması gereken bir şeymiş gibi olayı büyütüyor.

Bütün bunlar benim için çok sıkıcı şeyler. Avukatlarla son aylarda görüştüğüm kadar son yirmi yılda görüşmemiştim. Bu arada gerçek çalışmalarım da aksıyor. Burada sakin ve başım dinç yaşıyorum, ancak düşlediğim kadar çalışamadım. Çünkü arzuladığım bir yazı odasını daha bugün verdiler. Günün dörtte üçü de masajlar, banyolar ve gezintilerle geçiyor.

Fuchs'a haksızlık ediyorsun. Senin ve benim güveneceğim ortak bir insan olmalı. Sen de ondan daha iyi ve ağzı sıkı birini bulamazdın. Ben de, günün birinde yaşamadığımda ne olacak, düşünmek zorundayım.

Kusura bakma, mektuba burada son veriyorum. Doktor Auberbach'a gitmeliyim. Haftada bir beni görmek istiyor. Bence bu gerekli değil...

Yürekten selamlar,

S.

Marienbad, 26.7.1937

Sevgili Fritzi,

Uçakla yollamış olduğun mektubun dün geldi. Bugünden sonra değişiklikler yapmanın bence hiç anlamı yok. Daha önce gönderdiğin o açıklamayı çoktan yırtıp atmıştım. Sözleşmeyi değiştirmek için benim önermiş olduklarımla senin yazdıkların hiçbirbirini tutmuyordu. Hem birkaç hafta da geç gelmişti. Ayrıca ben, her şey halledildikten ve rayına oturduktan sonra yeni görüşmelere başlamaya bedenen ve ruhen hazır değilim. İsteklerimi kabul edeceğine, bu anlaşılmaz davranışından vazgeçmen için sana Salzburg'da yalvarır gibi rica etmeme karşın kendi kafana göre bu çıkışın şimdiki durumların nedenidir. Ben artık ne avukatlarla, yeni sözleşmelerle uğraşmak, -noter dosyalarını kaldırıp atmak istiyorum- ne de o gücü kendimde buluyorum... Bütün bunları yeni baştan yapacak güç artık bende yok! Her şeyi ben, tabii sen de, artık başımız dinç olsun diye yapmıştık. Sana daha Salzburg'da buna yanaşmadığımı söylemiştim. Tekerleği geriye çevirmek mümkün değil! Senin isteklerini de bugüne kadar doğru dürüst anlamış değilim. Zürich'ten yollamış olduğum mektuptaki, çıkarlarımdan taviz vererek her şeyi değiştirmeye yanaştığım açıklamasını o günlerde niçin kabul etmediğini de hâlâ kavrayamadım. Fakat geçmişte çok sık, budalaca bir inadın senin gibi çoğu zaman anlayışlı bir insanı nasıl eline geçirdiğini görmüştüm. Bu kez de karar vermek için yeterli zamanın oldu. Mektuplar duruyor, telgraflar da elimde. Lütfen düşünmeyelim artık bu şeyleri!

Yürekten selamlar,

S.

Stefan Zweig ve Lotte Altmann 18 Ağustos 1937 günü Prag üzerinden Viyana'ya geçerler. Oradan da 23 Ağutos 1937 tarihinde uçakla Zürich'e giderler ve Hotel Royal Habis'e yerleşirler. Aynı günlerde Friderike Zweig da kocasıyla daha önce kararlaştırmış oldukları gibi hayat sigortası poliçeleri konusu halletmek için Zürich'e gelir. Sonra Luzern'de birlikte birkaç gün geçirirler.

Ardından Dünya Sergisi'ni ziyaret etmek için tek başına Paris'e giden Friderike Zweig oradan Salzburg'a döner. Zürich'te tek başına kalmış olan Lotte de bir gün sonra gelen Stefan'la beraber Lugano gölü kıyısına iner. Burada üç hafta geçiren çift, Parise de uğradıktan sonra 24 Eylül 1937'de uçakla Londra'ya döner.

Stefan Zweig'ın Viyana'daki yayınevi Reichner'de basılan en son kitabı "Magellan" Kasım 1937'de piyasaya çıkar. Aynı günlerde Lord Halifaz ve Reich başbakanı Hitler, Berlin ve Berchtesgaden'de buluşurlar, Avusturya'nın geleceği üzerine görüşmeler yaparlar. Bu son gelişmelerden çok rahatsız olan Stefan Zweig 26 Kasım 1937 günü Londra'dan Viyana'ya uçar. Orada annesini, akrabalarını ve dostlarını ziyaret eder. Sigmund Freud'la da buluşup görüşür. 28 Kasım 1937'de Stefan Zweig koleksiyonundaki otografilerden 100 adedini Avusturya Milli Kütüphanesi'ne bağışlar. Bunun karşılığında da gayri resmi olarak Zweig'a, dört yıldır sürüp giden vergi sorununun halledileceği sözü verilir. Doğup büyümüş olduğu kentte geçirdiği altı gün Stefan Zweig'ın Viyana'ya son gelişidir. Yazar 2 Aralık 1937 tarihinde Batı Treni ile Salzburg ve Feldkirch üzerinden İsviçre'ye gider, oradan da Londra'ya uçar.

Sürgünde

Ocak 1938'de Friderike Zweig ve kızı Suse Winternitz, Paris'te üç ay kalmak üzere Salzburg'u terk ederler. Suse fotoğraf eğitimi almak istemektedir. Friderike de eşiyle yine görüşebileceğini ümit eder. Stefan Zweig ise 14 Ocak 1938 ile 7 Şubat 1938 arasında Lotte Altmann ile beraber Portekiz'in Monte Estoril kentinde dinlencededir. Sonra Portekiz'den yine Paris'e döner ve Biblioteque Nationale'de araştırmalarda bulunmak amacıyla iki hafta bu kentte kalır. Stefan ve Friderike kütüphanede karşılaşırlar. Birlikte geçirdikleri saatleri sonraki günlerde mutlulukla anımsarlar. Friderike 12 Şubat 1938 tarihli "Berchtesgaden Anlaşması"yla Avusturya'nın haritadan silinme tehlikesi belirdiği için Salzburg'a dönmeye cesaret edemez. 12 Mart 1938 günü de Alman orduları Avusturya'ya girer. Bu işgalin hemen ardından ırkçı terör başlar. Birçok Avusturyalı bu dönemde Nazilerle işbirliği yapar.

Annesi ile kız kardeşinin yokluğunda eve göz kulak olması gereken Alix güç durumda kalır. Çünkü annesinin isteği üzerine evi boşaltması gerekmektedir. Mobilyaları, kitapları ve değerli eşyaları sandıklara koymak ve yurtdışına çıkış izni alana kadar da bir nakliyatçıda depolamak zorundadır. Ancak Devlet Gizli Polisi tüm sandıklara el koyar. Friderike Zweig her şeyini yitirir. Banka hesaplarını, hisse senetlerini, aile mücevherlerini, yemek takımlarını, mobilyalarını, halıları, tabloları... El konulan kitaplar arasında 650 değerli eser ve Jeremias'ın müsveddeleri, ayrıca Kapuzinerberg villasının misafir defteri de vardır.

Stefan Zweig villayı 63 bin şilinge satmış ve bunun 40 binini peşin almıştı. Tapu kaydına göre de villanın yeni sahibi geri kalan tutarı iki yıl içinde ödeyecekti. Çok katı döviz yasaları nedeniyle Stefan Zweig'ın yurtdışına çıkaramadığı banka hesabına da el konur. Toplam 73 408 şilinge! Kapuzinerberg villası için yapılan peşin ödeme de bu tutarın içindedir.

23 Şubat 1938'den bu yana yine Londra'da yaşayan Stefan Zweig mayısın ilk günlerinde Romain Rolland'a şu satırları yazar:

Ben Londra'ya gideli beri artık hiçbir işe yaramayan o koskoca evi terk etmesi için karımı üç yıl boyunca zorlayıp durmuştum, so-

nunda bu savaşı kazandım! Bütün eşyaları, bütün tablo ve resimleri, kitapları ona bıraktım ve evi sattım. O da başka bir yere yerleşti... Nereye mi? Hiç başka yer yokmuş gibi yine en büyük Nazi kenti Salzburg'a... Beni alçaltmış olan, Avusturya'da kitaplarımızı yakan ilk kent olan Salzburg'a!

Stefan Zweig'ın sözünü ettiği ve 30 Nisan 1938'de Salzburg'da gerçekleşen olay Avusturya'daki tek kitap yakılmasıdır. Son politik olaylar Zweig'ın karısı üzerine olan görüşlerini pekiştirir ve boşanma sürecini başlatır. Amacı ikinci bir evlilik yapmak ve kesinlikle Londra'ya yerleşip, Lotte'yle birlikte İngiliz vatandaşlığına geçmektir. Ancak bu süreçte 84 yaşındaki annesini de gereksiz yere rahatsız etmek istememektedir. Fakat yaşlı kadına, oğlunun boşanmaya niyetli olduğu haberini bir başkası verir. Bunun üzerine Stefan ona yolladığı tarihsiz bir mektupta şöyle yazar:

Sen bir şeye değiniyorsun, sanırım Fritzi yazdı haber verdi, sanki boşanma gerçekleşmiş gibi yazıyorsun. Bu, ne yazık ki, doğru değil!

Ida Zweig 23 Ağustos 1938'de Viyana, Garnison sokağı 10 numaradaki evinde kalp sektesinden ölür.
Paris'te evliliğini kurtarma savaşımı veren Friderike Zweig büyük tartışmaların sonunda yelkenleri indirir ve boşanmaya razı olur. Ancak Stefan Zweig bu boşanmada suçlu olduğunu kabullenir. Son ortak ikametgâhları, Mart 1938'den bu yana nasyonal sosyalist yöneticilerin elinde bulunan Salzburg olduğu için avukatlarına vekâlet verirler. Friderike Zweig 1 Eylül 1938 tarihinde boşanma davasını açar. Her iki tarafın da duruşmalarda bulunmasına gerek yoktur. Hâlâ Salzburg'da yaşamakta olan

Alix Winternitz'in tanıklığı ve Stefan Zweig'ın bu boşanmada tek suçlu olduğunu söylemesi mahkeme için yeterli sayılır. 22 Kasım 1938 tarihinde alınan kararda şunlar yazılıdır:

Davacı Friderike Zweig ile davalı Dr. Stefan Zweig arasında 28 Ocak 1920 tarihinde Viyana'da yapılan evlilik, davalının tek suçlu olması nedeniyle bozulmuştur.

17 Aralık 1938 günü Stefan Zweig ile Lotte Altmann Normandie transantlantiği ile New York'a giderler ve Hotel The Wyndham'da 9 Ocak 1939 tarihine kadar kalırlar. Sonra doğudan batıya birçok kenti ziyaret edip, 3 Mart 1939'da İngiltere'ye dönerler. Aynı yılda Stefan Zweig'ın "Yürek Çöküntüsü" romanı Stockholm'daki yayınevi Bermann-Fischer ve "Beware of Pity" başlığı ile de Londra'da Cassell Yayınevi tarafından piyasaya verilir.

Stefan Zweig'ın Joseph Roth'u tekrar görme isteği gerçekleşmez, çünkü alkolün çökerttiği yazar 27 Mayıs 1939'da Paris'te ölür. Joseph Roth ve Friderike Zweig son güne kadar birbirlerine destek olmuştur. Bu arada Friderike'nin kızı Alix ve nişanlısı Herbert Störk ile Suse'nin nişanlısı Karl Höller de Avusturya'yı terk etmiştir. Paris'te Friderike'nin tutmuş olduğu dairede kalmaktadırlar. Croiss, Département Seine-et-Oise'deki ikinci bir daireyi de başını dinleyeceği yer olarak kiralayan Friderike Zweig orada "Louis Pasteur" biyografisini bitirir. Kitap 1939 yılında Bern'deki Alfred Scherz yayınevinde çıkar.

Tarafsız İsviçre'nin de işgal edilmesinden ve bu ülkedeki birikimlerine de el konacağından korkan Stefan Zweig, 1939 yılının ilkbaharında Zürich'teki hayat sigortasını karşılıklı anlaşarak iptal etmeyi ve tüm para ile Friderike Zweig'ın yaşlılığında hakkı olan belli bir geliri şimdiden garanti altına alabilmek için Amerika Birleşik Devletleri'nde yatırım yapmayı önerir. Friderike bu öneriyi kabul edince de Stefan Zweig savaş başlamadan

önce büyük miktarda bir parayı New York'a havale eder.

Temmuz 1939'dan bu yana Bath'taki Lansdown Lodge pansiyonunda kalmakta olan Stefan Zweig ve Lotte Altmann evlenmeye karar verirler. Zweig boşanmış olduğu eşine o günlerde verdiği bir belge ile boşanmalarının ardından Friderike'nin "Zweig" soyadını kullanmasına karşı çıkmadığını açıklar.

Almanya'nın Polonya'ya girmesinden birkaç gün sonra, 6 Eylül 1939 günü Lotte Altmann (31 yaşında) ile Stefan Zweig (57 yaşında) Bath'ta evlenirler. Bir hafta sonra da Zweig aynı kentte, Lyzncombe Hill'de bir ev satın alır. Yeni evliler kısa süre sonra bu eve yerleşir.

Mart 1940'ta Stefan Zweig Büyük Britanya vatandaşlığına kabul edilir. 1 Nisan 1945 tarihine kadar geçerli olan İngiliz pasaportu ile hiç sorun yaşamadan Paris'te davetli çağrıldığı bir konferansa gider. Zweig'ın bu toplantıya davet edilmesine Friderike Zweig ön ayak olmuştur. Zweig 11 Nisan 1940 günü Paris'e gider ve 29 Nisan 1940 tarihine kadar Hôtel Louvois'da konaklar. Stefan ve Friderike birkaç kez buluşurlar. Görüşmelerinin en önemli konusu, Friderike'nin yaşlılığındaki gelirinin garanti altına alınmasıdır.

Hôtel Louvois Paris, 23 Nisan 1940

Sevgili Fritzi,

Sana bugün, daha önce vasiyetnamemde de belirtmiş olduğum gibi, şunu teyit etmek isterim. Savaş başlamadan az önce, Ağustos 1939'da, karşılıklı anlaşarak iptal etmiş olduğumuz sigortadan elimize geçen miktarı (15 700 dolar), yaşlılığında garanti bir gelirin olsun diye çek olarak New York, Long Island'da mukim amca oğlun Paul Monath'a yolladım. Kendisi çeki almış olduğunu ve tüm tutarı da senin adına kendi bankasındaki bir hesaba yatırdığını bana teyit etti. Şimdi banka senin ve senin vekâlet vereceğin kişinin imzalarını beklemekte. Bu imzalardan sonra hesaptaki tutar sadece senin tarafından kullanılabilir. Tabii her zaman amca oğlundan bu parayı geri isteme hakkın da bulunmakta.

Stefan Zweig

26 Nisan 1940 akşamı Stefan Zweig Paris'te Théatre de Marigny'de Dünün Viyana'sı konulu bir konuşma yapar. Bu, Zweig'ın Avrupa'daki en son toplantısıdır.

Şimdi size dünün Viyana'sından söz ederken bunu ölünün ardından kaleme alınmış bir yazı olarak kabul etmeyin. Bizler henüz yüreklerimizi Viyana'da toprağa gömmedik. Bizler şu sıralar yaşanan teslimiyetin sürekli bir esaret anlamına geldiğine inanmıyoruz...

Madam
Stefan Zweig Bath (Angleterre)
Lyncombe Hill "Rosemount" 29.4.1940

Sevgili Lotte,

Az önce havaalanından gelen telefondan öğrendiğime göre pazartesi günü saat 9:30'daki uçuşum saat 14:00'e ertelenmiş. Bu durumda Londra'ya varışım da saat 20:00'den önce olmayacak. Théatre de Maringy'de konuşmamın olduğu gün hiç de sevindirici başlamamıştı. Sabah aniden dişetlerimde dayanılmaz bir ağrı hissettim. Bu ağrı bütün gün devam edince, Duhamel'in önerisi üzerine üç ayrı dozda "Vegamin" aldım. Kendimi hemen daha iyi hissettim, akşamki konuşmam da çok başarılı geçti. Koskocaman salon tıka basa doluydu. Dört yüz izleyici de içeri girememiş. Benden bir toplantı daha istiyorlar. Radyoda da her zaman istediğim konular üzerine konuşma yapabilirim.

Az önce sevgili dostum Roger Martin geldi, birlikte akşam yemeğine gideceğiz.

Candan selamlar,

Stefan Zweig

10 Mayıs 1940 günü "Batıya Hücum" başlar. Alman orduları Hollanda, Belçika, Lüksemburg ve Fransa'ya girer. Almanların Paris'e girişinden (14 Haziran 1940) birkaç gün önce Friderike Zweig kızlarıyla Montauban üzerinden Marsilya'ya varır. Aynı günlerde Lotte ve Stefan Zweig da "Scythia" adlı yolcu gemisiyle Liverpool'dan New York'a doğru yola çıkarlar. 30 Haziran 1940 günü New-York'a varırlar, kısa süre sonra da Friderike Zweig ile haberleşirler. O günlerde Stefan Zweig ve Friderike'nin New York'ta yaşayan akrabaları Gertrud Burger, Liesl ve Paul Monath ona vize ve gerekli başka belgeleri temin etmeye uğraşır. Sonunda da Emergency Rescue Committee aracılığı ile bunu başarırlar.

New York, 8 Ağustos 1940

Sevgili Friderike,

Mektubunu az önce aldım. Birazdan yola çıkıyorum. Adresim şöyle olacak: Editora Guanabara, 132 via Ouvidor, Rio de Janeiro. Telgraf adresi de: Edigua pour Zweig, Rio.

Birkaç kelimeyle, binlerce adımdan sonra, elde ettiklerimi anlatayım. Emergency Rescue Committee aracılığı ile *yazar* olan sen için bir ziyaretçi vizesi talep ettim. Schalom Asch, burada mülteciler için gerekli garantiyi temin edip verecek. Sanırım bu girişimler işi hızlandıracak, fakat yine de bir süre sabırlı olmak gerekiyor. Beş kişi için vize almak pek kolay değil.

Ayrıca bu konuyla ilgili olarak.... (*isim ve adresi FZ karalamış olacak*) yazdım. Ancak Suse'nin bu arada Höeller soyadını taşıyıp taşımadığını henüz bilmiyorum. O hemen beni otelimde aradı, uçak postasıyla Meksika'ya mektup yollayıp, Marsilya'daki konsolosun bir an önce haberdar edilmesini istedi. Bunu yapacaklar mı, bilemem. Sanırım yapacaklar, çünkü ne de olsa onlar da benden konferanslar istiyor.

Şundan ise çok eminim. Brezilya'ya gittiğimde beş kişi için hemen vize alabilirim. Dışişleri Bakanlığı'ndaki dostlarım Jaime Chermont ve Caio Mello Franco bana mutlaka yardımcı olacaklar-

dır. Onları bütün büyük elçilikler ve konsolosluklar tanır. Ancak sizler o ülkeye gitmek ister misiniz, bunu bilemem. Orada yaşam çok ucuz. Burada New York ta ise az gelirli biri için müthiş pahalı.

Kendisine telgraf yollamış olduğum, Salazar'ın etkili adamlarından António Ferro'dan henüz yanıt alamadım.

Şu sıralar Uruguay, Şili, Arjantin ve Venezüella'dan konferans davetleri almış durumdayım. Bu yolculuklar gerçekte benim için çok eziyet, fakat yine de elimden geleni yapacağım. Buraya dönüp dönmeyeceğimi henüz bilmiyorum. Fakat dönsem de birkaç haftadan fazla kalmaya niyetli değilim. Bunları yazdığım için özür dilerim, ancak bazı konularda kesin görüşlü olmak gerekiyor. Eğer Brezilya'ya gelmek isterseniz ve ikliminden korkmazsanız (çok sıcaklar aralıkta başlayıp, mayıs, ya da hazirana kadar sürüyor) oraya kolayca iltica edebilirsiniz. Para konusuna gelince, bütün ükelerdeki, İngiltere'de de, döviz kısıntıları nedeniyle sizlere bir şey yollayamam. Fakat Paul ve yeğenlerin Gertrud ile Liesl bana söz verdi, sen bir şey istedin mi hemen yerine getirecekler.

Dostça selamlar,

Stefan

Lotte Zweig'ın notu:

Çok selamlar, en iyi dilekler! Stefan elinden gelen her şeyi yaptı. Pek yakında sizin ve dört akrabanızın buraya gelebileceğini ümit ediyorum.

Madam Friderike Zweig'a telgraf. Marsilya, Hôtel Petit Louvre. Posta damgası 10.8.1940:

Amerikan ve Meksika vizelerinin yakında Marsilya'da size verilmesi için New York'ta her şeyi hallettim. Oradaki konsolosluğa gidin. Zweig.

Marsilya'da ABD için 'ziyaretçi vizesi' alan Friderike Zweig, kızları ve damatları Pirene dağlarını aşarak İspanya'ya geçerler, oradan da Portekiz'e giderler. 1940 yılının eylül ortalarında

Lizbon'a varırlar. 8 Ağustos 1940'ta 'Argentina' yolcu gemisiyle Rio de Janeiro'ya giden Lotte ve Stefan Zweig 25 Ekim 1940 tarihine kadar orada kalırlar.

Hotel Paysandu
Rio de Janeiro, 15.9.1940

Sevgili Fritzi,

Sana acele yazıyorum. Senin durumunu anlıyorum, bu arada yeğenin Liesl'e de, sana telgraf havalesiyle bir miktar para yollamasını bildirdim. Benim yapabileceğim hiçbir şey yok, çünkü buradan havale olanak dışı. Ayrıca Porto'daki yayıncım Livraria Civilizaçao'ya da, sana elinden geldiğince destek olması için rica ettim. Sonunda Fransa'dan çıkabildiğin için çok mutluyum. Her şeyin de istediğiniz gibi sonuçlanacağını ümit ederim. Sizler bu arada diğer vizeyi aldığınız için Brezilya vizesi ile daha fazla ilgilenmedim. Onu almak, inan bana, çok güç olacaktı. Çünkü bu ülkede doktora gereksinim yok, film yapımcısı, ya da fim rejisörü de gerekli değil. Hem iki hafta sonra burada yaz başlıyor ve mayısa kadar süren sıcaklar bir Avrupalı için çekilmez... Böyle olmasaydı ben bu çok mükemmel ülkede daha uzun süre kalırdım. Şu sıralar bazı konferanslarım var. Ekim ortasından sonra da Buenos Aires, Montevideo, ardından da Şili. Ocak ayında yine New York'ta olacağımı ümit ediyorum. Fakat İngiltere'ye geri dönebilmek benim için bir düş. Yapacak çok işim var, ancak bu çok ilginç kentte olmaktan da mutluluk duyuyorum. Bizleri öyle coşkuyla karşılıyorlar ki, kimi zaman yüzüm kızarıyor. Portekiz'de gerçeği gizleyip, bizi tanıyanları yanıltma. Boşanmadan söz edebilirsin, yoksa tanışlar beni iki kadınla evli sanır ve bakarsın her şey gazetelere geçer. Eğer zaman bulabilirsen otobüsle Cintra'ya bir git. Oradaki bahçeler unutulmaz bir düş! Şu felaket yaşamda insan biraz güzel şey aramadan edemiyor! Bana neler planladığını yaz. On veya on beş ekime kadar burada kalacağım. Sonraki adresim, Editora Guanabara, 132 rua Quvidor olacak. Konferanslardan gelirim, iyi bir yaşam sürdürmeme olanak verecek. Belki yorucu geçecek haftalarım, fakat buraya gelmeden önce iyice bir dinlenmiştim. Haftaya uçakla iç bölgelere gideceğim. Çok ilginç şeyler göreceğimi ümit ediyorum. Kurtul-

muş olmanızı bilmek beni mutlu etti. Nereye gideceğinizi bilmek istediğim için de senden gelecek mektupları çok merakla bekliyorum. Ah, insan her yerde kendini yabancı hissediyor... Bizler gibi sen de Avrupa'yı çok özleyeceksin.

Stefan'ın

Daha çok paraya gereksinim olursa, Paul'a danış. Ona yazabilirsin. Senin için her şeyi yapacağına söz verdi.

Teresópolis, 1940, ekim başı

Sevgili Fritzi,

Bir haftalığına dinlenceye gittiğim bu dağlarda Lizbon'dan yazmış olduğun mektubunu aldım. Bu yanıtımı, sizleri sağlıklı göreceğimi ümit ettiğim New York'a yolluyorum. Yolculukların ve sayısız davetin ardından bir hafta dinleniyorum. Uçakla ve otomobille ülke içlerine götürdüler beni. Haftaya da Rio'da iki konferansım var. Oradan 26 Ekim'de, üç konferansın öngörüldüğü Buenos Aires'e geçeceğim. Rosario ve Cordoba'da da toplantılar var. En son olarak da Uruguay'a gitmem gerekiyor. Şili, Küba ve Venezüella'ya da çağırıyorlar, fakat kazancı yerinde olsa da bu çok yorucu konferanslara bir ara vermem gerekli. Uruguay'dan Brezilya'ya dönüp, bu çok güzel dağlık yörede yine biraz dinlenmek, ardından da ülkenin kuzeyindeki Bahia'ya geçmek niyetindeyim. Orada *Brezilya – Geleceğin Ülkesi* kitabıma başlamak istiyorum. 26 Ekim 1940'tan 8 Kasım 1940 tarihine kadar şu adresteyim: Alfredo Cahn, Zapiola 1194, Buenos Aires, Arjantin.

Alfredo Cahn'a kitabınla ilgili olarak hemen yaz, mektubu da uçak postasıyla yolla... Senin "Pasteur" kitabını yayınlatmak istiyor. Ona çok iyi bir sözleşme yapması için tüm yetkiyi verebilirsin. Alfredo yıllardır benim çıkarlarımı koruyor, aynı şeyi senin için de yapacak. Başlangıçta en az iki yüz dolarlık bir ön ödemeyi de mutlaka alacaktır.

Para konusuna gelince. Ben buralara gelmeden önce kararlaş-

tırmış olduğumuz koşullara uygun olarak, sana en az on bir yıl yetecek "maaşı" karşılayacak tutarı bankaya yatırmıştım. Tabii sen istersen bu tutarın tamamını bankadan çekebilirsin de. Ancak bu durumda 1 Ocak 1952 tarihine kadar sen, ya da varislerin benden başka bir ödeme bekleyemez. Ne olacağı bilinmeyen o sigortadan bu parayı -sanki daha önceden sezmiş gibi- senin için kurtarabildiğime çok memnunum. Bunu yapmamış olsaydım sana olan yükümlülüğümü yerine getiremezdim. Çünkü bu arada değer yitirdiği için İngiltere'deki bütün param elimden gitti. Fakat yine de zorlanmadan günlük yaşamımı sürdürebildiğim sürece bu gelişme o kadar önemli değil... Buradaki konferanslarım bütün harcamalarımı karşılıyor. Ancak aniden paraya gereksinim olursa benim yapabileceğim bir şey yok.

Burada, Teresopolis'te bir hafta kalacağım. Dağlarda çok nefis bir yöre. Bir Çekoslovakyalının işlettiği bir pansiyonda konaklıyorum ve haftalar sonra çok şükür yine çalışabiliyorum. O davetler, görüşmeler, bir arada olmalar, yolculuklar ve röportajlar beni çok yordu. Rio de Janeiro'da yaşayan erkek kardeşin Siegfried ile iki kez karşılaştım. Burada yaşayan her Avrupalı gibi o da çok mutlu. Portekiz'deki arkadaşım Visconde de Lagoa bana yazdı, adresine ulaşabilirse seni mutlaka ziyaret etmek istiyor. Umarım yayıncım ona adresini verdi.

Mektuplarını lütfen 25 Ekim'e kadar Rio de Janeiro, c/o Editora Guanabara, 132 rua Ouvidor adresine yolla. 26 Ekim'den 8 Kasım'a kadar da Alfredo Cahn'a. 15 Kasım'dan sonra yine Guanabara'ya. Buralarda ne kadar kalacağım, kesin bilmiyorum. Fakat ocak ayında New York'a dönmek niyetim.

İçten selamlar,

S.

Stefan Zweig o aylarda "Brezilya–Geleceğin Ülkesi" kitabına başlamıştı. Bu eseri sonra Stockholmlü yayıncı Bermann-Fischerde yayınlanmıştır. Ayrıca Brezilya dilinde, İngilizce ve İspanyolca da çıkmıştır. Friderike Zweig'ın "Louis Pasteur" biyografisi de 1939 yılında İsviçre'de piyasaya çıktıktan sonra Portekizce, İspanyolca, Hollandaca ve Macarcaya çevrilmiştir.
Stefan Zweig'ın İngiliz kenti Bath'taki evi savaş yıllarında zarar görmemiştir. Ancak savaşın başlamasıyla tüm servetini paraların değer yitirmesi, döviz kurlarındaki sarsıntılar, döviz alışverişindeki kısıtlamalar ve vergilerin artması nedeniyle hemen hemen yitirmiştir. Bunlardan öteye özellikle Avusturya'daki mallarına el konmuştur. Bunların arasında ağabeyi Alfred ile ortak sahibi olduğu Viyana 9. bölge, Garnison sokağı 10 numaradaki ev ile Reichenberg yakınlardaki Yukarı Rosenthal'daki tekstil fabrikası da vardır. Bu arada Friderike'nin erkek kardeşi Siegfried Burger ile eşi Clarissa ve oğulları Ferdinand da artık Rio de Janeiro'da yaşamaktadır.
Lizbon'dan 'Nea Hellas' yolcu gemisiyle yola çıkan Friderike Zweig, kızları ve damatları 13 Ekim 1940'ta New York'a varırlar ve oradaki akrabaları tarafından karşılanırlar. Friderike, Çekoslovakya'nın işgalinden sonra yurtdışına çıkmayı başaran ve New York'a yerleşen Alfred Zweig ile görümcesi Stefanie'yi aramaz. Çünkü son yıllarda araları bozulmuştur. Ancak aynı günlerde Stefan'ın ikinci eşi Lotte'nin Rio de Janeiro'dan yazmış olduğu içten bir mektubu alır.

Rio, 25.10.1940

Çok sayıdeğer hanımefendi,

Arjantin'e yola çıkmadan önce size New York'a hoş geldiniz demek ister, orada rahata kavuşacağınızı ümit ederim. Biz şimdi yolculuk hazırlıklarıyla meşgulüz. Her zaman olduğu gibi son dakikada bir sürü şey çıkıyor. Öyle ki Stefan Arjantin ve Uruguay'da yapacağı konuşmaları doğru dürüst hazırlayamadı. Buenos Aires'teki konuşmalar ve kaçınılmaz davetler arasında diğerlerinin hazırlığı-

nı yapmaya çalışacak. Ancak bu oldukça karmaşık bir iş, çünkü konuşmalarını değişik dillerde yapmak zorunda. Oradaki İngilizler için İngilizce, Alman mülteciler için Almanca olacak. İki toplantı da Fransızca yapılacak. Taşra kentlerinde konuşmaların İspanyolca olması isteniyor. Yorucu, fakat çok da ilginç bir gezi olacak. Şimdiden oralara gideceğimiz için seviniyoruz. Konuşmaların ardından da Brezilya'da birkaç hafta dinleneceğimizi ümit ediyoruz.

Güzel selamlar.

Lotte Z.

26 Ekim 1940 günü Lotte ve Stefan Zweig Rio'dan Buenos Aires'e giderler. Cordoba, Rosario, Santa Fé, La Plata ve Montevideo'da yaptığı konuşma toplantılarında Arjantinli çevirmeni Alfredo Cahn ona eşlik eder. Lotte ve Stefan Zweig 15 Kasım 1940 günü Rio'ya dönerler ve 1941 yılının ilk haftasında kadar da bu kentte kalırlar.

Hotel Central
Rio de Janeiro, 16 Kasım 1940

Sevgili Fritzi,

Sekiz saatlik bir uçuştan sonra buraya vardım. Bu kez başka bir otelde konaklıyoruz. Beklenen aşırı sıcaklarda deniz manzaralı ve balkonlu bir odayı yeğledik. Diğer otel de güzeldi, fakat pek havadar değildi. İkimiz de oldukça yorgunuz. Perşembe günü akşam saat on buçukta radyoda bir okumam vardı, sonra gece on ikide de benimle bir röportaj yaptılar. Havaalanına gitmek için de sabah beşte uyanmak zorunda kaldık. Oldukça yorucu bir koşuşturmaydı gezi. Fakat yine de parasal ve ruhsal çok başarılı geçti... Bir sürü yeni konferans ve okuma için de istekler aldım. Fakat daha fazlasını yapamayacağım. Yorucu olan okuma ve konferanslar değil, sayısız davet, röportajlar, sonra ülkeden ülkeye, kentten kente yapılan yolculuklar, bütün gün çevremdeki insanlar, sürekli İspanyolca konuşmak, yardım isteyen mülteciler... Bugün dinleniyorum, yarın da

çalışmalarıma başlayacağım. Şu sıralar burada bütün sinemalarda gösterilen hoş bir filmi de beraberimde getirdim. Konferanslarım sırasında çekilmişti. Bir yığın da gazete!

Sana gelince! Nasıl da bambaşka yollarda yürüdüğümüzün farkındayım. Sen gittikçe daha aktif oluyorsun. Binlerce insanla görüşüyorsun. Ben ise, odamda rahat bir soluk alıp dinlenmek için her şeyi geri çeviriyorum. Bana sorarsan, bütün dünyanın yardımına koşman gerekmez. Çocuklarının artık yaşamlarını kurtarmasına destek olmanı öğütlerim. Alix'in biraz kazancı var, deyip kendini aldatma. Önemi olan sabahtan akşama çalışacağı ve arada sırada değil, her gün gideceği bir işinin olması. Şu sıra sadece bununla ilgilen, bence zamanı geldi de geçiyor bile...

Masereel'e gelince, sanırım pek zor olmaz. Ne de olsa o bir Hıristiyan, Belçikalı ve de başarılı. Brezilya veya Arjantin'e kabulü kolay. Fakat o burada yaşayabilir mi? Bence Amerika onun için daha iyi olurdu. Hemen hemen on yıldır sağın solun desteği ile Fransa'da yaşayan Ludwig ve Irene Ullmann'ın durumları ise pek zor, hatta ümitsiz. Dilenmekten çok yorgun düşmüş olan Ernst Weiss en doğrusunu yaptı, Alman orduları Paris'e girdiğinde kendini zehirledi...

Şu sıra New York'a gitmeye niyetim yok. Gidip gelmesi haftalarımı alacak. Orada bütün Berlin'i, Viyana'yı ve diğer kentleri karşımda bulacağımdan korkuyorum. Burada kalıp, çalışmayı ve sıcağa katlanmayı daha uygun buluyorum. Belki şubatta gelirim. Kim bugünlerde uzun süreli planlar yapıyor!

Lütfen sağa sola telefonlar edip durma, dünyayı kurtarmaya da kalkışma! Kendini ve yakınlarını kurtar yeter. Günümüzde bu çok önemli bir görev.

Sevgilerle,

S.

Hotel Central 30 Kasım 1940

Sevgili Fritzi,

Doğum gününün için sana en iyi dileklerimi yolluyorum... Altmışına girmene daha iki yıl var. Ben ise elli sayısını son kez kullanıyorum. Geçenlerde burada polise kimlik almak için gitmem gerektiğinde, sevimli bayan memur "Saç rengi: Kır" diye yazdı. Şaşılacak ne var bunda!

Balzac için durumu pek anlayamamışsın. Almanca yazılmış 500 sayfalık müsveddeyi ve yine Almanca 2000 sayfa notları, şurası burası işaretlenmiş kırk kitabı sansürden nasıl geçirmeli? Ev yıkıldı mı pek çok şey mahvolacak. Yazışmalar, sözleşmeler, kitaplarım, otografiler. Varım yoğum da paranın değer yitirmesiyle yok oldu gitti. İçinde yaşadığımız berbat günlerde kutarılacak hiçbir şey yok... "*The Tide of Fortune*" (Yıldızın Parladığı Anlar) İngiltere'de yayınlanamadı. Cassell Yayınevi'nin tüm sonbahar programı bomba hücumunda yok olup gitmiş. Lotte'nin erkek kardeşi Manfred'in Londra'daki evi de yıkılmış, içinde oturulacak durumda değilmiş. Şimdi başka eve sığınmışlar. Kızları Eva'yı Amerika'ya yollayabildiler. Kim bilir, belki çocuk günün birinde anasız babasız kalır. Yakıp yok etmeler müthiş, giderek de artıyor! Almanya'daki kitaplarım konusunda şu anda bir şey yapmak istemiyorum, kaos sona erene kadar bekleyeceğim. Şimdi benim için en önemli şey, çalışmak. Cahn'a gelince, ona güvenebilirsin, ne de olsa bir İsviçreli olarak sözünü yerine getirir.

Ben mültecilere hiçbir zaman uzak durmadım ve onlara herkesten çok ben yardımcı oldum. Fakat şu günlerde kalabalık yerlere pek dayanamıyorum. Her gün beş altı kişiyle görüşmek beni yorgun düşürüyor. Bu nedenle de sadece görmek istediğim insanları ve şeyleri görüyorum. Benim bir yerde olduğumu işiten hemen görüşmeye çalışıyor. Sen bilmiyorsun, ister New York'ta ve ister Buenos Aires'te olsun, telefonum sabahtan gece yarısına kadar sürekli çalıyor. Benden çok şeyler beklemelerinden korkuyorum. Kitaplarını Hübsch'e sattırmak isteyenler var, gazetelere aracılık etmemi isteyenler de var. Yapabileceğim bir şey olduğu zaman da hemen yapı-

yorum. Şu anda New York'ta benimle görüşmek isteyen, kabul etmediğimde de gücenecek 200-300 insan tanıyorum. Bütün bunları iki, hatta üç ayla çarp ve söyle bana ne zaman çalışacağımı. Gittikçe daha çabuk yorulmam nedeniyle de hiç değilse günümün yarısını dinlenmeye ayırmak istiyorum. New York'ta yayıncım, dişçim ve başka işlerimle de ilgilenmem gerekiyor. Herkesle görüşmem olanaksızlaşınca da, kendini beğenmiş, diyorlar. Gelen misafirleriyle en fazla bir saat görüşen Thomas Mann gibi ekonomik davranmasını beceremiyorum. Bana gelen misafirler üç saat kalıyor...

Bermann Fischer'den haber almadım. Landshoff ve Landauer'in Arjantin vizelerini sonunda temin ettim. Kolay olmadı. Fakat buraya nasıl gelecekler? Dünya tarihinin en korkunç kuşatmasının nasıl yapıldığını kavramak için şu anda İngiltere'de yaşamak gerek. Sizler bunu anlayamazsınız. Bu yaşam, cephede sığınaktaki yaşamdan bile berbat. Sığınaklardan hiç olmazsa bir hafta sonra çıkılır, güvenilir bir yere gidilir ve uyunur. İngiltere'de insanlara bir an bile dinlenme yok...

Burada havalar yavaş yavaş ısınıyor. Fakat Rio öylesine güzel ki, kişi sıcaklığa kolayca katlanıyor. Kentteki bu güzellik, bu çok yanlılık anlatılır gibi değil. İnsan pek kolay kalkamıyor altından! Eksik olan tek şey, iyi bir çalışma için kütüphanelerin eksikliği. Ne zaman ve nereye gideceğimi şu anda bilmiyorum. Hatta gidecek miyim, bundan bile habersizim. Değişiklik beni öylesine yıldırıyor ki... Hazirandan, hatta mayıstan bu yana zamanım hazırlıklar, yapılan planları değiştirmekle geçti. Sıcaklara dayanacağımı bilsem ocak sonuna dek burada kalırdım. Yaz daha gelmedi!

İçten selamlar,

S.

Lotte'nin de çok selamı var. Her gün İngiltere'deki annesini, erkek kardeşini ve yengesini düşünmese içi rahat olurdu. Kardeşi Manfred kafasına saçma bir şey takmış, İngiliz vatandaşlığına geçtiği için muayenesini kapatıp, Londra'dan uzaklaşamayacağı inancında. Bath'a gitseler daha emin bir yaşam sürdürürlerdi, fakat kimse onu görüşünden vazgeçiremiyor.

Friderike Zweig, Bath'taki evinde bırakmış olduğu Balzac müsveddelerini Amerika'ya yollatması için Stefan Zweig'ı aylarca zorlar. Sonunda Lotte Zweig bu konuyu 1941 yılının temmuzunda ele alır. Yengesi Hannah Altmann, Londralı yayıncı Cassel ve New York'taki Viking Press aracılığı ile Petropolis'e göndertmeyi başarır. Balzac müsveddeleri 7.11.1941 tarihinde Stefan Zweig'ın eline varır. Yazarın Arjantin vizesi aldığı dostlarından Fritz Landshoff 1940 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne sığınır. Walter Landauer ise kaçış sırasında tutuklanır ve Bergen-Belsen toplama kampına atılır. Landauer 1944 yılında bu kampta ölür.

Rio de Janeiro, 7 Aralık 1940

Sevgili Fritzi,

Bugün yazacak konular az. Havalar iyice ısınmaya başladı. Havaların ısınmasıyla da insanlar Noel'de yakınlarına ne hediye alacaklarını düşünmeye başlıyor. Benden de sana en iyi Noel dilekleri, bakarsın yakın zamanda mektup yazamam. Şu günlerde Bahia'ya gitmem gerekiyor. "Sadece" altı saatlik bir uçuş! Sanırım ocak sonunda da bir süre için Amerika'da olacağım. Brezilya üzerine yazmakta olduğum kitabı bitirince, otobiyografi için iyi bir kütüphane bulmam gerekiyor. Örneğin New York'tan en fazla iki saat uzaktaki bir üniversite kentine gidebilirim. Günlerimi New York'ta geçirmek niyetinde değilim. Bu kentte görmem gereken o kadar çok insan var ki. Bir de bütün gün çalacak telefon... Orada her kafadan bir ses çıkıyor, çoğu insanın budalaca iyimserliğine dayanamıyorum. Bir köşeye çekilip sürdürmek istiyorum yaşamımı. Lotte'nin küçük yeğeni Olden ailesi ile seyahat edecekti, olmadı. Bereket versin bir sonraki gemide yer bulundu ve şimdi New York'ta yabancı bir ailenin yanında kalıyor.

Evimin, kitaplarımın ve müsveddelerimin üzerine kocaman bir çarpı işareti koymam gerekecek! Şu sıralar her gün Bristol bombalanıyor. Bath oraya yakın, sadece 14 dakika... Her şey o kadar

dehşetli ki, insan dostlarıyla bile bir araya gelip, görüşmek istemiyor. Onlardan, cehennemde geri kalmışlardan, ne Victor'dan, ne Warburg'dan, ne Felix'ten, ne de başkalarından hiç haber gelmiyor. Posta da haftalardır durdu. Onlara yardım etmek de güç. Victor'a arada sırada bir şeyler yolladım. Yurtdışına çıkması imkânsız. Şu günlerde "edebiyat" yapanları, ya da konuşanları ben sanatçı kabul edemiyorum. Bu bir yetenek değil, daha çok bir insan arızası. Belki de sanat ve edebiyata hep böyle bir *arıza* gerekli!

İçten selamlar,

S.

Lotte Zweig'ın notu:

Noel bayramı ve yeni yıl için en iyi dilekle, bol selamlar. Lotte

Rio, 20.12.1940

Sevgili Bayan Zweig,

Dostça satırlarınıza ve göstermiş olduğunuz ilgiye candan teşekkür ederim. Evet, şu sıralar İngiltere'deki ailemin durumu beni çok üzüyor. Hele birçok doktor Londra'yı terk ederken buna yanaşmayan kardeşimi çok merak ediyorum. Tabii diğer kent ve kasabalar da tehlike altında, fakat Londra her hava hücumunda tam bir *front-line*. Buna karşılık Bath'taki ev bazı insanlara rahat bir yaşam sağladığı için çok seviniyorum. Bu arada küçük yeğenim Amerika'ya ayak bastığı için de sonsuz mutluyum. Rudolf Olden ve eşiyle aynı gemide yolculuk etmesi için izin alamamış olması büyük bir raslantı. Bildiğiniz gibi Olden ailesi, bindiği gemiye torpido isabet ettiği için yaşamını yitirdi. Kendisi şimdi New York'ta bir ailenin yanında ve rahatı yerinde.

Sizin bu arada New York yaşamına biraz da olsa alıştığınızı, birçok tanışın da yabancılık duygularını hafiflettiğini ümit ederim.

Çok selamlarımla,

Lotte

17 Eylül 1940'da bir Alman denizaltısının Atlantik Okyanusu'nda torpillediği İngiliz yolcu gemisi City of Benares batar. Bu olayda yaşamını yitirenler arasında Olden ailesi de vardır. Ika ve Rudolf Olden, iltica ettikleri İngiltere'den, Almanya'da tutuklu bulunan savaş karşıtı Carl von Ossietzky'nin Nobel Ödülü alması için bir kampanya başlatmışlardı. Lotte'nin küçük yeğeni Amerika'ya başka bir gemiyle gelmişti.

Lotte ve Stefan Zweig 10 Ocak 1941 günü Rio de Janeiro'dan Bahia'ya geçerler. Burada kısa süre kaldıktan sonra da Pernambuco ve Belem üzerinden Kuzey Amerika'ya ulaşırlar. Önce Miami'ye inerler ve 23 Ocak 1941'de de New York'a varırlar. Daha aynı gün Friderike ve Stefan Zweig, Broadway'deki İngiliz Konsolosluğu'nda bir rastlantı sonucu karşılaşırlar.

The Wyndham
42 West 58 Street
New York, 23 Ocak 1941 Perşembe

Sevgili Fritzi,

ne kadar ilginç, daha uçaktan iner inmez, yine burada olduğumu bildirmek amacıyla gitmiş olduğum İngiliz Konsolosluğu'nda seninle karşılaşmam... Son on gündür, oradan oraya yolculuklar, sabahları uçağa yetişmek için hep sabahın dört buçuğunda kalkmak, bende güç bırakmamıştı. Tabii her gittiğimiz yerde görüşmeler, toplantılar... Sabah altıda Brezilya'nın en kuzey noktasından bindiğimiz uçak akşam üstü beşte Miami'ye varmıştı. Oradan da gece uçağı ile buraya. Gazetede okuduğuma göre bizden az sonra kalkan uçak düşmüş. Bu yolculuk, bir daha tekrarlamak istemediğim bir rekordu. New York'a biraz erken geldiğim için burada olduğumu henüz kimse bilmiyor. Senden de çok ricam, gerçekten çok ricam, yine New York'ta olduğumu hiç kimseye söylememen, geçici adresimi de kimseye vermemen. Biraz kendimize gelmek için birkaç güne gereksinimiz var. New York'ta şu sıra kaldığım yer geçici,

kendime doğru dürüst bir başka yer bulmak zorundayım. Bana pazar günü telefon edebilirsin. Lütfen daha önce arama. Önümüzdeki günlerde gemiyle gelen bagajlarımızı almak ve çok da dinlenmek zorundayız. Son on günde çok ve uzun yolculuklar yaptık. Sanki üç kez Avrupa'ya gidip geldik.

İçten selamlar,

Stefan

Lotte ve Stefan Zweig New York City'de iki hafta kadar kalırlar. Bu arada Friderike Zweig boşanmış olduğu Stefan Zweig'dan, 1 Ocak 1951 tarihinden itibaren eline emekli maaşı geçeceği teyidini yazılı olarak alır. 11 Şubat 1941 günü Lotte ve Stefan Zweig New Haven'e taşınırlar. "Amerigo Vespucci" eseri için bu kentteki Yale üniversitesinin mükemmel kütüphanesinin kapıları Zweig'a açıktır. Ancak o günlerde boşanmış olduğu eşiyle kızlarının ve damatlarının sorunlarıyla da uğraşmak zorundadır. Çünkü onlar New York City'de 1941 ilkbaharından sonra da Ossining on the Hudson'da sadece "ziyaretçi" vizesi ile kalmaktadırlar. İlgili makamlar Friderike Zweig ve yakınlarını henüz mülteci olarak kabul edip, gerekli izni vermemektedir. Bu izni alabilmeleri için başka bir ülkeye (Meksika'ya veya Kanada'ya) gitmeleri, oradan da ellerinde teminat mektupları ve vizelerle Amerika Birleşik Devletleri'ne yeniden giriş yapmaları gerekmektedir.

Hotel Taft, New Haven, Conn, 11.2.1941

Sevgili Fritzi,

Burada biraz eski ve çok sakin otelde hiç kimseyi görmeden yaşıyoruz. Üniversite kütüphanesinden aldığım izinle sadece istediğim kitapları karıştırmıyorum, istediklerimi eve de alabiliyorum. Sözünü ettiğim nuvel The Debt'in bir kopyasını sana yolluyorum ve uçak postasına verebilmem için Alix'ten ince mektup kâğıdına üç kopya yapmasını rica ediyorum. Onları kalan son ülkelerden ikisi olan İsveç ve Arjantin'e yollamak niyetindeyim.

Senin uğraşıların konusuna gelince. Öncelikle kendi ve çocuklarının sorunlarını düşünüp, halletmeni tekrar anımsatıyorum. Sözüm ona dostların sana ne yararı olduğunu da görüyorsun. Sizlere gerekli olacak belgeler konusuna gelince, pek zorluk çıkacağını sanmıyorum. Önemli olan önce Meksika vizesini temin etmeniz, sonra da bu ülkeye tekrar giriş yapmanız.

Burada biraz dinlenip, kendime geleceğimi ümit ediyorum. Şu sıralar kitaplar insanlardan daha iyi dost bana. Ve ben onları uzun süre ihmal ettim...

En iyi selamlar,

Stefan

Lotte Zweig'ın notu: New Haven'den çok selamlar. Buranın sakinliği ve üniversitesinin kütüphanesi Stefan'a uzun süredir özlediği çalışma ortamını veriyor.

Lotte

Stefan Zweig, tehlike içinde yaşamaya devam eden dostlarına her geçen gün daha çok üzülmektedir. Gelecek ölüm haberlerine kendini hazırlamıştır. Zweig, yakın dostlarından Erwin Rieger'in Tunus'ta ölmüş olduğunu Viyana'daki Emil Fuchs'dan öğrenir.

Hotel Taft, New Haven, Conn. 13.3.1941

Sevgili Fritzi,

Benim sevgili dostum Erwin Rieger'in öldüğünü dolaylı yollardan ve daha yeni duydum. Ben de mektuplarıma yanıt alamadığıma hep şaşıyordum. Tunus'taydı ve çok mutsuzdu. Belki de ölümü bir rastlantı değil... Çevrem her geçen gün ve çok çabuk boşalıyor. Kimi zaman soruyorum kendime, Roth ve ötekiler acaba daha akıllı mı davrandı, diye.... Rieger'in son yılları gerçekten acıklı geçiyordu. Çok kendine özgü yaşıyordu. Yaşam öyküsünü acaba bitirebilmiş miydi? Onun ölümüyle ben de kendi geçmişimden bir parça daha yitiriyorum. Monju da bu arada öteki dünyada olabilir.

Ümit ederim Friedmann kaçmayı başarır. Romain'ler cumartesi geliyor. Cuma günü de Bermann Fischer'in yanında van Loon'u göreceğim. Lotte yataktan çıkamıyor, fakat sağlığı yavaş yavaş düzeliyor.

İçten selamlar,

Stefan

Erwin Rieger 25 Kasım 1940 tarihinde Tunus'ta ölmüştür. Moritz Scheyer (Monju) atılmış olduğu toplama kampında sağlığını yitirir ve savaş sonrasında, 29 Mart 1949 tarihinde Belvès kentinde ölür. Wilhelm Friedmann da 11 Aralık 1942 günü Pirene dağlarındaki Bedous kasabasında tutuklanmasının ardından yaşamına son verir.

Hotel Taft, New Haven, Conn. 20.3.1941

Sevgili Fritzi,

Lucka, Zuckerkandl ve Reinhardt'la ilgili mektubuna acele yanıt vermek istiyorum.

1) Sana Rio'dan yalvarır gibi yazmış, vizeler, permiler ve benzeri şeylerden birkaç hafta uzak durmak, kendimi çalışmalarıma vermek istediğimi söylemiştim. Üç yıldır başkalarına yardım etmekten başka şey yaptığım yok. Bu gibi şeylere bir ara vermek zorundayım, onlar bunu ömür boyu yapıyor.

2) Bir başkasına kefil olmak senin yazdığın gibi sadece bir iyilik değil. İki kişiye kefil olan ortalama yedi bin doları yatırmaktan öteye, vergi belgeleri, banka hesapları da sunarak kefaletini garanti etmek zorunda. Bunları da benim gibi biri yapmaya pek yanaşmaz. Senin için Salom Asch'tan rica ettiğim gibi böyle bir şeyi insan dostundan bir defalık isteyebilir.

3) Benim burada dostlarım yok ki. Son iki ay içinde Hübsch, Asch ve van Loon'dan başka hiç kimseyi görmedim. Tek bir Amerikalı ile bir araya gelmedim, kimseyi de ziyaret etmedim. Şimdi ben kime gideyim de, bana bir kefil gerekli, çıkar banka hesaplarını, diyeyim?

4) Yaşamları için gerekli olanı kazanamayan iki insan için ben

de kefil olamam. Tabii ben destek olmaya devam edeceğim, fakat içinde bulunduğum durumun izin verdiği gibi küçük olacak desteğim. Şu sıralar gemi bileti için gerekli olan, senin dediğin "sadece" altı yüz veya bin iki yüz dolar benim olanaklarım dışında. Benim burada nasıl basit ve tutumlu bir yaşam sürdürdüğümü herkes görüyor. Belki her cent'in değil, fakat her yarım doların hesabını yapıyoruz. Tüm yaşamı boyunca dürüst ve hatasız olmuş birinin şimdi dolarla başkalarına kefalet vermesi mümkün değil. Çünkü ilerde kazanacak mıyım, bir gelirim olacak mı, bilmiyorum ki! Her telgraf veya mektup gelişinde de –bu durum yıllardır sürüp gidiyor– ayağa fırlayıp ve her şeyi yüzüstü bırakıp, New York'a gitmem, oraya buraya koşup, onu bunu ziyaret etmem mümkün değil. Artık yapamıyorum, elimde değil. Olmuyor. Kimi zaman kafam çok karmakarışık. Hem biliyorum, birisine kefil olmak her şeyin başlangıcı. Yardıma muhtaç o insanlara hep destek olmak zorundasın, parasal da... Bunu New York'taki kız kardeşin Leopoldine'de çok iyi görüyorsun. Ben her şeyin farkındayım, fakat bu her şey bana artık çok fazla! Aralıksız vizeler ve kefaletlerle uğraşamam ki. İngiltere'den bu yana, yıllardır böyle devam ediyor. Thomas Mann, Werfel, hepsi kaçıp gittiler. Sadece içinde yaşadıkları ortama dayanamadıklarından değil, bütün tanışları onları aşırı derecede sömürdüğü için de. Ben bile bana lütfettikleri için buradayım. Hiç kimseyle yakın bir bağıntım yok. Friedrich Hölderlin'in bir şiirinde söylediği gibi: "Ben hiçbir şeyim, isteyerek yaşamıyorum..."

Durum o kadar zorlaştı ki. İnsanın bir şeyi halletmesi için çok şeyi harekete geçirmesi gerekiyor. Lotte'ye de buradaki buz gibi hava iyi gelmiyor. Nisan başlarında bir aylığına New York'a gelmek istiyoruz, belki de daha uzun bir süre için. Bilemiyorum. Çevirinin düzeltmelerine göz atacağım, kimi zor kararları da –Güney Amerika!– vermem gerekecek... Ben seni ararım. Salıdan cumaya kadar Baltimore'da olacağım. Bir terzi veya bir ayakkabı ustası gibi her gün çalışmaya başlamalıyım. Tam bir yıldır yüzlerce sorunla baş etmek zorundaydım. Daha fazla dayanamayacağım. Bu gibi şeylere bir ara vermeliyim. Çalışmalarıma başlamak için her şey hazır.

İçten selamlar,

S.

Emil Lucka 15.12.1941'de Viyana'da ölür. Berta Zuckerkandl 1940'ta Paris'ten Cezayir'e kaçmayı başarır. Max Reinhardt 1940 yılında Amerika Birleşik Devletleri vatandaşlığına kabul edilir. Fransa'da yaşamı tehlike altında olan, Avusturya Edebiyat Birliği kurucularından şair Emil Alphons Rheinhardt'a ne yazık ki yardım edilemez. Gestapo onu 1943 yılında tutuklayıp, Dachau toplama kampına atar. Reinhardt orada 25.2.1945 tarihinde ölür.

Hotel Taft, New Haven, Conn. 20.3.1941

Sevgili Bayan Zweig!

Mektubunuzu yanıtlamaya ancak bugün fırsat buluyorum. Bizim için New York'ta bir şey halledip halledemeyeceğinizi sorduğunuz için de size teşekkür etmek istiyorum. Peş peşe soğuk algınlığı ve grip beni uzun süre yatağa bağladı ve bu çok üzücü oldu. Şimdi biraz da olsa yine kendime geldiğim için seviniyorum. Hastalığım sırasında Stefan sürekli çalıştığı için şimdi benim için yapacak çok şey var. Yakında yine New York'a geleceğimizi umuyorum. Sizi görmekten ve yavaş yavaş çabalarınızın mutlu bir sona eriştiğini duymaktan memnun olacağım.

En candan selamlar,

Lotte Z.

New Haven, 23.3.1941

Sevgili Fritzi,

Senden gelen iki mektubu yanıtlamak istiyorum. Lucka olayı tabii hiç de güzel değil. Ben de bir süredir onun durumunu ve ne yapılabilir, diye düşünüp duruyordum. Burada uzaklarda insan ümitsizliğe kapılıyor, kefaletler vermem de giderek zorlaşıyor. İngiltere'de yakın dostum Friedenthal'e mutlaka yardım etmeliyim. Sonra Lotte'nin üçüncü kardeşi de yardımımı bekliyor. Bun-

lar diğerlerinin yanında pek zor olmayan şeyler. Gemi bileti ödenecek. Friedenthal gibi biri de burada kendi yaşamını karşılayabilir. Altmış beş yaşındaki ve bugüne kadar hiç kitabı çıkmamış Lucka ile Friedmann'ın (üç kişiler) durumu çok değişik. Onlara kefalet gerekli. Kefil olacak kişinin, yeğenin Gertrud'un ya da bir başkasının kefilliği, onlara bakmak zorunda oldukları için, yıllarca sürecek. Ben bunu bir başkasından isteyebilir miyim, bilemiyorum. Çünkü o kişiye gerçeği, büyük bir yükün altına gireceğini, tüm samimiyetimle söylemek zorundayım. O kişilerin buraya gelişi de ancak Japonya üzerinden mümkün olacağı için gemi biletleri bir servet tutacak. Kanımca birkaç bin dolar... Fakat Friedenthal'in gelmesi iki yüz dolarla halledilebilir, burada da onun için en çok ilk ay harcama yapılır. Sonrasının altından kendi kalkar. Viyana veya Paris'te bile zor geçinen diğerlerinde ise durum değişik. Bunu Gertrud'dan isteyebilir misin, bilemeyeceğim. Bu senin bileceğin bir şey. Ben sadece şunu söyleyebilirim, bunu üstelenen kişi büyük sorumluluk altına girecektir. Orada bütün ümitlerini yitirmiş insanlar artık paranın değerini pek kavrayamıyor. Amerika'da yüz dolar ne kadar zor kazanılıyor. Yardım etmeyi göze alan kişi ise bir anda binlerce doları gözden çıkarmak zorunda. Ben bunu yapacak hiç kimseyi tanımıyorum! Tüm tanışlarım arasında böyle biri yok. Onların hepsi Amerika'ya sadece üstlerindeki gömlekle geldi...

Rieger olayını, Fuchs'un Viyana'dan bir yakınına yollamış olduğu ve beni haberdar etmesini yazdığı mektuptan öğrendim. Şimdi Fuchs'a yazıp, onu tehlikeye sokmak istemiyorum. Fransa'daki Reinhardt'la pek ilgilenmek istemiyorum. Ne de olsa o bize hep uzak dururdu. Kendisine yakın olan, ona yardım edecek başkaları olmalı. İnsan şu sıralar en yakınlarına bile çok zor destek olabiliyor. Şu sıra Cezayir'de olan yetmiş beş yaşındaki Berta'ya da yardım kolay değil. Biliyorum güzel şeyler değil bunlar, fakat insan bir seçki yapmalı, gücünü onlara yoğunlaştırmalı. Hatta bunu yapmak isterken bile elinden hiçbir şey gelmediğini seziyor kişi.

Vizelerinden de söz ediyorsun. Bana öyle geliyor ki, sen bu iş için yanlış avukatı görevlendirmişsin. Landsoff geldikten iki hafta sonra vizesini almıştı. O da eşinden boşanmış biri, fakat bu Amerika'da o kadar önemli değil. Sonra bir günlüğüne Meksika'ya

geçip, ülkeye yeniden giriş yapmıştı. Belki seninle haftaya bu konuyu konuşuruz. Fakat önce Baltimore'a gitmem gerekiyor. Oradan dönüşte de yarım günlüğüne New York'a uğrayacağım. Meksika'ya gitmeniz için, beş kişi olduğunuza göre, bence en iyisi 250-350 dolara eski bir otomobil satın almak. Höller, ya da Lix onu kullanır, döndükten sonra da 100 dolara filan elden çıkarırsınız. Ne de olsa böylesi beş tren biletinden çok daha ucuza gelir.

Burada çok rahat bir yaşam -dış görünüşte- sürdürüyoruz. Ruhen ise hiç sakin değiliz. Lotte'nin aklı Londra'daki erkek kardeşinde, benimki de geride kalan dostlarda ve gelecekte bekleyen felaketlerde.

Roth, Rieger, Ernst Weiss... Belki onlar bizden daha akıllıydı.

Yürekten selamlar,

S.

Alix'e sekiz doları vermiş olduğunu umarım. Yakında benden alacaksın.

1941 yılının nisanında Lotte ve Stefan Zweig New York City'e dönerler. Orada Friderike'den, Salzburg Nonnental'daki evinde el konmuş olan değerli eşyalarının açık artırmayla satıldığını öğrenir. Friderike'ye bu haberi Salzburg'daki arkadaşı Josefine Junger vermiştir. İçinde Friederike ile Stefan arasındaki mektupların bulunduğu bavulu Josefine Junger kurtarmıştır...

The Wyndham, 42 West 58th Street
New York, 9.4.1941

Sevgili Fritzi,

Şu sıralar New York'a gelmemiz mümkün değil. Lotte yarın bir haftalığına buraya gelecek küçük yeğenini bekliyor. Fotoğrafçılık konusunda Suse'ye telefon ederim.

Ölülerimin listesi her geçen gün giderek uzuyor. Oskar Loerke Berlin'de yaşamını yitirmiş. Hepsi de benden gençti...

El konulmuş olan eşyalarının açık artırmayla satılmış olmasına o kadar üzülme. Her şeyin şimdi yitirilmiş olduğunu bilip de, kurtarmak için yıllarca savaşmak ve sonunda yine de yitirmek daha kötü değil mi? Alix'in o günlerde bazı resimleri ve almış olduğum notları kurtaramaması üzücü. Ben de İngiltere'deki çok şeyi yitirmiş olduğumu kabullenmek zorundayım.

Pek az dışarı çıkıyorum. İnsanlarla bu dehşet dolu günlerden söz etmem mümkün değil. Bence Amerika işe karıştığında çok geç kalınmış olacak. Her yerde, herkes sessiz kalmakla sorunlardan arındığını sanıyor. Bu bir hata. Yaşamımızın sonuna kadar kaos içinde yaşamaya alışmalıyız. Yeni nesil de oluşacak yeni ortamda kendine uygun bir yaşam bulmak zorunda.

Önümüzdeki günlerde telefon ederim.

Stefan

Stefan Zweig'a Habsburg Monarşisi döneminde verilmiş olan doktorluk unvanı Viyana üniversitesinin 8 Mayıs 1941 şu kararıyla geri alınır:

Adı geçen kişi vatandaşlıktan çıkması nedeniyle artık Alman vatandaşlığına layık biri olmadığı için Viyana Üniversitesi tarafından kendisine verilmiş olan doktorluk unvanına da artık layık değildir.

Bu karardan hiçbir zaman haberi olmayacak olan Stefan Zweig Avrupa'da sürekli takip edilen dostlarının yaşamından giderek daha çok endişe duymaktadır.

New York, Temmuz 1941

Sevgili Fritzi,

Az önce Monjus'un yeğeninden iki telefon aldım. İsviçre Kızılhaçı onu mayısdan bu yana tutuklu bulunduğu Orleans toplama kampından kurtarmaya çalışmaktaymış. Kendisine para yollama-

larına karşın oradaki yaşamı çok berbatmış. Zor durumda bulunan Masereel'e yardım gerekiyor. Lucka'nın ilticası konusunda da Koblitz'e baskı yapmalı. Broch, Emergency Rescue Committee ile tekrar görüşecek. Bütün bu işlerin yanı sıra bir de şu müthiş sıcaklar... Bugün Ossining'e gidiyoruz. Oradaki telefon numaram 1180, 7 Ramapo Road. İki ay hiç rahatsız edilmeden çalışmam için Tanrı'nın bana yardım etmesini diliyorum. Kendi sorunlarının yanı sıra her gün bir sürü insanın da kişisel derdiyle uğraşmak beni çok yordu. Senin konumunun giderek rayına oturduğunu ümit ederim. Kendiminki ile şu sıra ilgilenmiyorum. Çalışmam için yitirdiğim her saat beni çok üzüyor.

Kim bilir, belki de bu son çalışmalarım... Dehşetli o kadar çok şey bekliyor ki insanı!

Yürekten selamlar,
Stefan

1941 yılının temmuzunda Lotte ve Stefan Zweig Ossining'de (New York State) kiraladıkları bir villaya taşınırlar. Orada yaşadığı sürede Stefan'la olan ilişkilerinin arttığından Friderike ilerki yıllarda söz eder. Ancak Ossining'de kaleme almak istediği yaşamöyküsü üzerine ilk taslağı ortaya çıkaran Stefan Zweig, Avrupa'daki savaşın kızışmasıyla depresyona girer. Karısı da onun gibi çok etkilendiği için tek çıkar yolun Amerika'dan ayrılmak olduğuna karar verirler. Hemen Ossining'i terk ederler, iki hafta kadar New York'ta kalıp, 15 Ağustos 1941 günü Rio de Janeiro'ya doğru yola çıkarlar.

Stefan Zweig New Yorklu avukat Dr. Arthur Bondi'ye şu kısa mektubu yollar:

Bu ülkeyi terk ederken, boşanmış olduğum eşim Mrs. Friderike Zweig ve çocuklarının sizin candan desteğinizin altında olduklarını bilmek beni çok rahatlatıyor. Bunun için size şimdiden çok teşekkür ediyorum.

Hürmetlerimle,
Stefan Zweig

On Board of S.S. Uruguay, 20 Ağustos 1941

Sevgili Fritzi,

Sana bu satırları gemide yazıyorum. Yolculuğumuz çok sakin geçiyor. Ne kadar yorgun düşmüş olduğumuzu şimdi daha iyi fark ediyorum. Bütün gün sadece uzanıp dinleniyoruz. New York'tan yola çıkalı beş gün oldu, şimdi kendimi çok daha iyi hissediyorum. İç dünyam da daha rahat. Orada bir yabancı olarak yeni bir savaşı yaşamak istemiyorum. Ben ve sen, bizler savaşın ne demek olduğunu biliyoruz. Son yirmi beş yılda her gün yeni yeni dersler öğrenmiş olmamıza karşın, sürgit haksızlığı kabullenmek çok zor!

Gemide bugüne dek hiç kimseyle konuşmadım. Sadece Amerika Maliye Bakanı Henry Morgenthau'nın kız kardeşi Mrs. Wiener'e rastladım. Kendisiyle şöylesine bir tanışırız. Senin göç işinin hızlanmış olduğunu umarım. Bunun yakında ne kadar önemli olacağını biliyorum ve artık vizene kavuşmanı diliyorum. Yeni adresini bana hemen bildir, tabii avukat Dr. Bondi'ye de. Mektuplarını uçak postası yerine gemiyle yollaman daha doğru olur. Çünkü uçak postasıyla giden mektupların kısa ve hafif olması gerekiyor.

Rio'daki ilk adresimiz şöyle: c/o Editora Guanabara, 132 rua Ouvidor.

Yürekten selamlar,
Stefan

Lotte Zweig'ın notu: Çok selamlar, Lotte.

27 Ağustos 1941 günü Rio de Janeiro'ya varan Lotte ve Stefan Zweig 17 Eylül 1941'e kadar bir otelde konaklarlar. Bu arada Friderike'nin erkek kardeşi Siegfried Burger, eşi Clarissa ve oğulları Ferdinand'ı ziyaret ederler. Friderike Zweig, Ossining'de bir yurtta kalmakta olan Lotte'nin küçük yeğeni Eva ile ilgilenir. Bu yurt Elisabeth ve Albrecht Schaffer tarafından mülteci

çocukları için kurulmuştur. 1941 yılının sonbaharında New York City'e taşınan Friderike Zweig ilticasının kabulü için uğraşmaya devam eder.

Editora Guanabara 132 rua Ouvidor
Rio de Janeiro, 10 Eylül 1941

Sevgili Fritzi,

Az önce erkek kardeşin Siegfried ile beraberdim. İki gün sonra bir posta gemisi olduğunu öğrenince hemen kaleme sarıldım. İkimizin de iç dünyası oldukça iyi sayılır. Buraların doğası eşsiz bir güzellikte, insanları çok cana yakın, Avrupa ve savaş çok uzaklarda. İyi bir de kütüphanesi olsaydı, burada yaşamak ne güzel olurdu. Fiyatların çok artmasına, milliyetçi duyguların da aşırılık göstermeye başlamasına karşın yaşamaya değer bu ülkede. Bu arada önemli bir karar verdik: Petropolis'te bir ev kiralayacağız. Geniş ve büyük bir terasının olması benim için çok önemli. Önce altı aylığına kiralıyoruz. İnsanlarla pek kolay bir araya gelemiyoruz, kolay yoruluyoruz da. Lotte de böyle sık sık iklim değişikliklerini (son yıllarda dört kez) pek kaldıramıyor. Burada kalacağımız ayların ikimize de iyi geleceğini umuyorum. Biz kent dışındayız. Hizmetkârlarımızın olması çok önemli.

Petropolis bizim Semmering'in az küçüğü. Sadece biraz daha ilkel. 1900'ların Salzkammetgut'unu anımsatıyor.. Oteller ve evler o düzeyde. Burada çok küçük bir orta sınıf var. Kent çok varlıklı, ya da kendi halinde yaşayan insanlardan oluşuyor. Evin olduğu yerden Petropolis'e inmek otobüs veya trenle bir saat kırk dakika sürüyor. Sıcak yaz aylarını böylece burada geçiririz. Şu sıralar marttan, nisandan öteye kim düşünüyor ki! Yaşamöyküm ("Dünün Dünyası") üzerine çalışmalar yapmak, yazdıklarımı gözden geçirmek istiyorum. Belki yeni bir kitaba da ("Satranç Hikâyesi") başlayabilirim.

Bu arada Brezilya kitabımı almış olduğunu umarım. Belki şaşıracaksın, ama kitap burada öyle coşkuyla karşılanmadı. Bu ülkenin bizim hoşumuza giden yanları onları o kadar ilgilendirmiyor. Fabrikalar ve sinemalar insanları gururlandırıyor, günlük yaşamın eşsiz renkliliği ve olağanüstü coşkusu ise onlara pek ilginç gelmiyor. Amerika'daki yüz kütüphaneden sadece biri burada olsaydı cennet

gibi gelirdi her şey bana. Bir süre sadece Shakespeare ve benzerleriyle yetinmek gerekiyor!

Senin iltica konusunda da ilerleme olduğunu, hatta bu ara halledildiğini umarım. Ossining'de kaldığınız yerin yavaş yavaş sizi rahatsız etmeye başladığını düşünüyorum. Yakında kentte daha iyi bir ev bulacağınızı sanıyorum. Suse'nin meslek olarak düşündüğü fotoğrafçılığa ben son zamanlarda pek inanmıyorum. Çünkü fotoğraf makinelerinde tekniğin çok ilerlemiş olması en beceriksizi bile usta yapmaya yetiyor!

Broch'un, Flöp'ün ve Viertel'in burada olmaması beni bazen üzüyor... Gelecek aylarda önemli olan ayakta kalabilmek ve her şeye dayanabilmek. İnsan Fransa'dan ve diğer Avrupa ülkelerinden gelen haberleri duydukça, doymuşluğun ve iyi bir uykunun ne kadar önemli olduğunu düşünmeden edemiyor. Sıfır noktasına kadar inebilmek, kim olduğumuzu, ne yapmak istediğimizi unutmak ve pek alçakgönüllü yaşamak gerekiyor.

Petropolis'e taşınır taşınmaz bizden haber alacaksın. Sonunda otelden kurtulmuş olmak ve aylarca bavulları görmemek ne güzel!

Hepinize en iyi dileklerimle,

Stefan

Lotte ve Stefan Zweig Eylül 1941'de Petropolis'in banliyölerinden Valparaiso'ya taşınırlar. Nisan 1942'ye kadar kiralamış oldukları ev denizden 813 metre yükseklikte, denize inen yamaçlardan birindedir. Valparaiso'nun doğası ve iklimi çok güzeldir. Stefan Zweig orada yaşamöyküsü sayılan eseri "Dünün Dünyası" üzerine çalışmalarını yoğunlaştırır. Aynı zamanda "Satranç Öyküsü" kitabını yayına hazırlar. Bunu yaparken, Rio'da satın almış olduğu bir satranç kitabından da çok yararlanır.

c/o Editora Guanabara Petropolis, 17 Eylül 1941
132 rua Ouvidor, Rio 34 rua Goncalves Dias

Sevgili Fritzi,

Bugün buraya taşındık, ikimiz de çok mutluyuz. Ev küçük,

fakat üstü kapalı büyük bir terası var. Manzarası da eşsiz. Valparaiso henüz kış olduğu için soğuk ve tenha. Ekim veya kasımdaki İschl'i andırıyor! Fakat yine de aylarca başımı dinleyecek bir yer bulabildiğime seviniyorum. Bavulları da uzun süre görmemek için dolaplara kaldıracağız. Portekizli esmer hizmetçilerle pek kolay anlaşamayacağımızdan bazı küçük zorluklar olacak. Fakat bu insanlar öylesine candan işe koşuyorlar ki! Ev ve bahçeyle uğraşan iki hizmetçi kıza ayda beş dolar ödeyeceğim. Ancak ev kirası pek ucuz sayılmaz. Ne de olsa Petropolis ve çevresi yaz aylarında Rio insanlarının kaçabildiği tek yer. Yaşam cennetteki gibi rahat ve huzurlu... Az önce Lotte ile bir kır kahvesinde mükemmel bir sütlü çikolatayla leziz bir kahve içtik. İkisine sadece dört cent ödedik!

Burada Avrupa'yı unutabilirsem, evimi, kitaplarımı ve her şeyimi yitirdiğimi aklımdan çıkarabilirsem, "Ün" ve "Başarı"ya boş verebilirsem, Avrupa'da insanlar açlık ve yoksulluk içinde kıvranırken ben bu Tanrı bağışı ülkede yaşayabilmek iznine kavuştuğum için mutlu olurdum. Her şeyin canlı renklere büründüğü ve insanların çocuksu duygulu olduğu burada doğa karşısında nasıl bir ferahlık duyduğumu bilemezsin!

Buraya gelmeden önce Rio sokaklarında yine günlerce dolaştım. Portekiz'den gelmiş olan Ferro ve sekreteri Pereira de Carvalho ile pek dostça saatler geçirdik. *Brezilya* kitabım burada çok heyecanlı karşılandı ve kimi tartışmalara neden oldu. Kitabın ülke propagandası için bana ısmarlanmış ve ödenmiş olduğuna inananlar bile var. Masareel'den aldığım habere göre, Brezilya'yı Kolombiya'ya tercih ettiğini öğrendim. Umarım karar vermede daha fazla tereddüt etmez. Çünkü Fransa'da kalırsa onu pek rahat bırakmazlar.

Sorunlarının yakında halledileceğini umuyorum. Avukat Bondi'den aldığım son haberde, işlerin artık hızlı gittiğini yazıyordu. Burada birkaç ayda bulacağım huzurdan daha fazlasını sana dilerim... Dış görünüşüm oldukça düzeldi. Hatta bu arada yeni dişlerim de var! Şansıma Avusturyalı bir diş doktoru çıktı karşıma ve kısa sürede her şeyi acısız, sancısız hallediverdi. Bu yeniliğe karşın konuşmam çok olağan!

Avrupa'dan gelen haberler pek korkunç. Ben buradan hiçbir şey yapamıyorum, Lucka'ya yardım edemiyorum. Dünyanın bu-

günе değin görmediği dehşetler dolu bir kış olacak. Ben burada geçireceğim aylarda otobiyografiyi gözden geçirip, çalışmalarımı yoğunlaştıracağım. Şimdiye kadar bir kenarda bırakmış olduğum bir nuveli de ele alacağım. İşte böyle, başım dinç olursa çalışmalarla doluyum... Ah, Amerika'daki kütüphaneler keşke burada olsaydı!

Fakat Amerika'dan ayrılmak kararımdan yine de pek memnunum. Burada doğanın ortasında insan kendi kendisiyle daha yakın olabiliyor. Bu düşüncem belki bencil, ama bedenen ve ruhen kendimi korumam gerekiyor... Bize hiçbir şey vermeden hep bizden almış olan politikacıların çılgınlıklarının cezasını ömrümüz boyunca çekecek değiliz. Bir süre çok dar bir alanda yaşamaya razıyım, yeter ki rahatsız etmesinler, başım dinç olsun...

Çok selamlar,

S.

Burada posta pek yavaş çalışıyor. Bu nedenle pahalı uçak postasına hiç gerek yok, gemiyle de yollanması yeterli. Gazetede yazdığına göre iki haftada bir cuma günleri gemi kalkıyor. Aradaki fark sadece dört-gün... Umarım Hübsch bu arada sana kitabı yollamıştır. Sevgili Fülöp ailesine benden selamlar söyle, onları burada çok arıyorum.

c/o Editora GuanabaraPetropolis, 29 Eylül 1941
132 rua Ouvidor, 34 rua Gonçalves Dias, Rio de Janeiro

Sevgili Fritzi,

Ayın yirmi birinde yazmış olduğun mektubu az önce aldım. New York'taki yeni adresini hemen not ettim. Orada artık rahata kavuşacağını ümit ederim. Biz buradaki küçük evimizde çok mutluyuz. Havalar pek hoş değil, biraz serin ve yağmurlu. Tıpkı ekimde Ischl'de olduğu gibi. Sık sık yürüyüşlere çıkıyorum. Hizmetçı kız kara Donna çok cana yakın, her şeyi de kolay kavrıyor. Biraz da yemek pişirmesini öğrense... Bura insanları Mandioca ve kara fasulyadan başka bir şey yemiyor. Pirinç ve patates bile onlar için lüks! Fakat herkes inanılmaz derecede iyi niyetli ve cana yakın. İnsan onlara kızamıyor... Hizmetkârımız, eski kölellik alışkanlığından olacak, tahta sandalet-

lerini kapının önünde çıkarıp, eve hep yalınayak giriyor. Evimizin hemen ötesindeki şirin Café Elegant'la, aramızda sadece bahçe var, sık sık gidiyoruz. Burada, siyahların arasında tek beyaz biziz. Her gün içtiğimiz küçük "Cafesinjo"ya sadece 1 cent ödüyoruz. Yemyeşil çayırda bir sürü eşek keyif içinde otluyor, kuyruklarını uyum içinde sağa sola sallıyor. Çok hoşuma gidiyorlar...

Burada yaşamın ne kadar renkli ve renkli olduğu kadar da dinlendirici olduğunu gözünün önüne getiremezsin. Acele diye bir şey yok. Ne yazık ki posta da... İnsanları çok cana yakın. Tüm yoksulluğa karşın (hiçbirinin doğru dürüst bir pantalonu bile yok) burada hiç hırsızlık olmuyor. Dedelerimizin yaşadığı günleri, ya da çok eski zamanları andırıyor... Günümüzü anımsatmayan her şey beni çok rahatlatıyor. Amerika'dan ayrıldığıma ne kadar memnunum.

Otobiyografide düzeltmeler sürekli devam ediyor. Bu arada bir de satranç hikâyesi hazırladım. Buranın sessizliğinde Lotte ile her gün satranç oynuyoruz. Rio'dan satın almış olduğum bir satranç kitabındaki oyunları deniyoruz. Emil Lucka için buradan bir şey yapamam. Rio'ya gidemiyorum. Hem tüm gücümü, şu sıralar Brezilya'ya gelmeyi düşünen Masereel'e saklamalıyım! Umarım avukat Dr. Bondi her şeyi senin arzuladığın gibi temin etmiştir. Eğer Koblitz'in girişimleri yeterli olmazsa başka daha neler yapılması gerektiğini o bilir. PEN Club'ün çalışmalarından hiç haberim yok, bilmek de istemiyorum. Şu sıralar mümkün olduğu kadar kendi halinde yaşamaya çabalıyorum. Romains'e acıyorum, ne kadar da çaba göstermişti. "Brezilya" kitabımın İngilizce çevirisini henüz görmedim. Burada kimi okurların hoşuna gitmediğini söylersem şaşıracaksın. Galiba yaptıkları yeni binalar, makineler ve benzeri modern şeyler onlar için daha gurur verici! Tablomsu güzellikte şeylerden ise sanki utanç duyuyorlar. Gelecek nesiller yine değerini anlayacak bu güzelliklerin. Tıpkı bizde eski Burg Tiyatrosu'nu ve Beethoven'in ölmüş olduğu evi önce yıkıp, ardından yıkıldığına üzüldükleri gibi. Sen buraları görsen hayran kalırdın. Sokaklarında sanki bir tiyatro oynanıyor. Kırlarda küçücük, rengârenk, cici hayvancıklar. İnsan hepsini kucaklamak istiyor. Şu günlerde aylarca kalabileceğim bir evim olduğunu, resmi makamlarla ve bir sürü başka insanla uğraşmayacağımı bilmek beni o kadar mutlu ediyor

ki! Gelirken satın almış olduğum eski bir Goethe, bir Homer ve bir Shakespeare bana yetip de artıyor bile. Tabii New York kütüphanelerinin yerini hiçbir şey almıyor...

Şimdilik bu kadar. Sana iyi taşınmalar dilerim.

Yürekten selamlar,

Stefan

Burada sık sık, Mr. Morgenthau'nun kız kardeşi Mrs. Wiener ile görüşüyoruz. Mimar olan kocası birkaç ay sonra yine New York'a dönecek. Lucka için Hermann Broch'a bir telefon etmeni öneririm. O ilgilenecekti galiba. Kesten'i de arayabilirsin.

Petropolis, 29.9.1941

Sevgili Friderike,

Yazmış olduklarınıza çok teşekkür ederim. Eva ile de ilgilendiğiniz için size ayrıca teşekkür borçluyum. Orada bakımın iyi olduğundan haberim var. Sık sık kendisiyle görüşüyorum. Mrs. Schaeffer de bana bilgi veriyor. Ayrıca sizden de, Eva'nın iyi olduğu ve kendisini evindeymiş gibi hissettiği haberlerinin gelmesi beni hep mutlu ediyor. New York'a dönmeden önce kaldığı yeni yurdu ziyaret edeceğinizi umarım. Çünkü gerçekten görülecek bir binaymış.

Bu arada biz de Petropolis'e ve eve alıştık. Havaların pek iyi olmamasına karşın kendimizi iyi hissediyoruz. Petropolis, buralara daha önce yaptığımız ziyaretlerden aklımızda kalandan çok daha güzelmiş... Stefan'ın çalışması için üstü kapalı, güzel manzaralı kocaman bir teras var. Çok çalışıyor, aylar sonra kendini yine pek rahat ve sakin hissediyor.

Ossining'de güzel günler geçirmiş olduğunuzu ve mültecilik sorunun da yakında artık halledilmiş olacağını umarım. En güzel selamlar ve Eva'yı evinize davet etmiş olmanıza da tekrar içten teşekklürler.

Lotte

Kağıdın kenarları yırtık olduğu için affınızı rica ederim. Fakat mektubun, fiyatı nedeniyle belli bir ağırlığı geçmemesi gerekiyor.

Altmışıncı doğum gününden önce anılar ve yaşam öyküsü eseri "Dünün Dünyası"nı bitirmeyi başaran Stefan Zweig daktiloya çekilmiş kitabı New York'a yollar. Çalışmalarına ara vermek istemez. Büyük bir Avusturya romanı yazmağı kafasından geçirmektedir. Yaptığı ön çalışmaya "Clarissa" adını verir. Bunun yanı sıra bir Montaigne biyografisini de planlar. Bath'ta bırakmış olduğu müsveddeleri 7 Kasım 1941 günü Petropolis'e gelen Balzac biyografisi de ön çalışma olarak kalır.

Petropolis, 34 rua Goncalves Dias
Brezilya, 27 Ekim 1941

Sevgili Fritzi

Uçakla ve gemiyle yollamış olduğun iki mektubuna da teşekkür ederim. Her ikisi de çabucak elime geçti. Burada havalar şu sıra güneşlii, çok güzel ve sakin. Senin gibi hareketli birinin böyesine yabancı ve olaysız yaşama katlanabileceğini hiç sanmıyorum. Bana ise şu günlerde her şey çok iyi geliyor. Kişisel kaygılarımla oradaki kadar ilgilenmiyorum. Fakat içinde yaşadığımız zaman gittikçe daha korkutucu oluyor, alabildiğine korkunçlaşıyor. Savaşın henüz başlangıcındayız, ya da ortasında. Şimdi savaş, bugüne dek tarafsız kalmış son büyük devletlerin de katılmasıyla gerçekten başlıyor. Ardından savaş sonra yıllarının çöküntü ve kargaşalıkları.

Çalışmalarımda her bakımdan elim kolum bağlı hissediyorum kendimi. Kitaplarım yazıldıkları dilde bundan böyle belki de hiçbir zaman yayınlanmayacak. Oysa benim bütün düşün dünyam ve dünya görüşüm Avrupalı, hatta biraz da Latin anlayışına bağlı... Balzac müsveddeleri henüz elime geçmedi. Bu arada bir Avusturya romanını da kafamdan geçiriyorum. Ancak ona başlayabilmek için son on yılın gazetelerini gözden geçirmem, kimi ayrıntıları yakalamam gerekiyor. Bunu da ancak New York'ta yapabilirdim, fakat yakında oraya gitmeye hiç niyetim yok. Evime, yurduma ve yayınevime bir daha kavuşamamak düşüncesi de kafamdan bir türlü çıkmıyor. Dostlarıma en küçük bir yardımda bulunmamak da beni huzursuz ediyor. Her şey sınırlı ve engelli. Buranın en güzel

yanı, yaşamak için pek az paranın gerekmesi ve gazetelere yazı çırpıştırmaktan kurtulmuş olmak. Fakat bir yandan da korkuyorum zamanla verimliliğim düşecek diye. Oksijensiz kalan mum ışığı örneği...

Masereel için yine yazdım. Kolombiya'ya gidip gitmemeye karar vermek onun bileceği bir şey. Belki uzun süre tereddüt etmesi bazı şeyleri zorlaştırdı. Halbuki onun için her şey hazırdı. Lucka için ise burada yapabileceğim bir şey yok, çünkü artık hiç kimseye vize vermiyorlar. Doktor Kris'in de elinde olanak yok. İstersen sen Kesten ile bir konuş. O da Broch gibi bu işlerden anlıyor, yardım etmeyi de seven biri. Ehrenstein ve ötekiler gibi, on yıldır başkalarının parasal desteği ile yaşayan, verimli olmayan ve eserleri çevrilemeyeceklerin durumunu kestiremiyorum.

Şu günlerde otobiyografimi bitirmekte olduğum için sevinçliyim. Bazı yerleri canlı, bazı yerleri de kısa anlatımlı oldu. Fakat nerede ve ne zaman yayınlanacağı büyük bir soru işareti... İşlerini yakında yoluna koymuş olacağını umarım. Artık kendine ait bir odada kaldığına da sevindim. Bir yerde geçici oturmanın insanı nasıl tedirgin ettiğini benden iyi hiç kimse bilemez. Bu yaştan sonra başımıza daha neler gelecek, yaşlılık iyi şeyler getirecek mi? Geçmişte koleksiyon yapmak, dinlenmek, ün ve onur vardı! Günümüzde ise kovalanış ve kin! Gözüm artık pek yıldı. Buranın eşsiz sessizliği ve her şeyden uzak oluşu beni ayakta tutuyor. Yani bir büyük esere başlayabilseydim benim için çok iyi olacaktı. Fakat hangi konuyu ele alsam belge yokluğu engeliyle karşılaşıyorum. Montaigne üzerine bir kitap yazmayı çok isterdim. Erasmus üzerine de yeni ve daha başarılı bir şey yazabilseydim. Fakat burada onun üzerine hemen hemen hiçbir şey yok. Amerika'dan kitaplar sağlayabilir miyim, bilemiyorum. Bir insanı iyice anlamak için yaşadığı bütün dönemi bilmek gerekir.

Şimdiye kadar, savaştan sonra yaşarsam her şeye yeni baştan başlarım, diyordum kendi kendime. Fakat savaş bitip de, ben herhangi bir ülkeye yerleşene kadar yıllar geçecek. Yerine konulamayacak, yitirilecek yıllar. İki, üç, belki de dört... Bunun yanı sıra parasal güvenlilikler de yavaş yavaş yok olacak. Sanırım bu savaş, önceki neslin yaptığı her şeyi sonuna kadar yok edecek! Bence buranın en

güzel yanı sakin, basit ve her şeyden uzak bir yaşamımız olması. Gazetelerden notlar almadan ve hiç kimseyle görüşmeden...

Çok okuyorum. Goethe'nin *Wilhelm Meister*'ini ve benzeri eserleri. Fakat bu kedersiz dinlenme daha ne kadar sürecek? Radyomuzun Brezilya haberlerinden başkasını vermediğine pek memnunum. Gazeteleri de üç dakikada okuyup bitiriyorum. Bütün haberlerde insanlığın sefaletini bulmak dehşet veriyor. Montaigne, başkalarına acınma hayaline sahip bir çeşit insandan söz eder üzülerek ve böylelerine geri ve uzak durmayı öğütler. Azıcık bencillik ve hayal yoksunluğu yaşamımı ne kadar kolaylaştırırdı. Bu yaştan sonra değişmek mümkün değil.

Bu arada büyük bir ricam var senden. Altmışıncı doğum günümden hiç kimseye söz etme. Gerçek bir dost olarak bana bu günü anımsatmayan herkesi daha çok seviyorum.

En iyi dileklerimle,

Stefan

Lotte'nin notu: Sevgili Friderike, önce çok selamlar. Yeğenim Eva'yla ilgilenmiş ve onu davet etmiş olduğunuz için size çok teşekkür ederim. Ben onu çok özlüyorum, tabii anne ve babası benden de çok. Fakat yine bu yaşında şimdi içinde bulunduğu çevreden uzaklaşmaması onun için en doğru şey. Bu arada kendi eşyalarınızla bir eve yerleşmiş olmanıza da sevindim. Böyle bir yaşam insana güven ve rahatlık veriyor. Mültecilik işlemlerinin pek yakında sonuçlanacağını da ümit ederim. Bizler burada keşişler gibi yaşıyoruz. Bir buçuk ay daha buraların tadına varacağız, sonra da Rio göçü başlayacak! Sağlık durumum bu arada oldukça düzeldi, yapacak çok işim de var. Stefan otobiyografisinde çok değişiklikler yaptı. Morgenstern için Hübsch'e yazdı, romanını daha önce de salık vermişti.

Lotte

Petropolis
34 rua Gonçalves Dias, 24.11.1941

Sevgili Fritzi!

Kutlama sırası şimdi bende. Zaman çabuk geçiyor. Senin de altmışına bir yıl kaldı! Günlerini iyi geçirmeye bak. Çevrende çocukların var ve böyle olağan şeyler günümüzde özel bir anlam taşıyor. Montaigne üzerine verdiğin bilgilere teşekkürler. Fortunat Strowski'nin Rio'da yaşadığını rastlantı sonucu öğrendim. Belki kitabını bana ödünç verir. Bu arada St. Beur'den kimi notlar aldım. Burada çok huzurlu yaşamaya devam ediyoruz. O uğursuz doğum günümde, bir hatırlayan olur da bana gelir korkusuyla, buradaki yayınevimin otomobiliyle, eski bir İsviçre kolonisi olan Friburgo'ya gitmek istiyoruz. Kitaba seviniyorum. Romains'e hemen bir teşekkür mektubu yazacağım.

Çok kötü günlerdeyiz. Dünyada bugüne kadar böylesine çok insan öldürülmüş veya mutsuz edilmiş değildi... Bunun daha yıllarca süreceğini düşünmek bile dayanılır gibi değil. Çocuklarının yakınında olması senin için büyük bir mutluluk. Bunun yanında başka hiçbir şeyin önemi yok. Brezilya'da görülmemiş bir yaşam düzeyi var. Ülke hızla zenginleşiyor. Bana göre biraz fazla hızlıca. İnsanların bilinci de artıyor. Fakat sessizliği seven kişiler için tam bir cennet. Bir de kitaplarım yanımda olsaydı!

Çok yürekten selamlar,

Stefan

Petropolis, 24.11.1941

Sevgili Friderike!

Stefan'ın satırlarının yanı sıra benim de doğum gününüzü kutlamama izin vermenizi rica ediyorum. Bu güzel günü çocuklarınız ve dostlarınızla birlikte geçirmiş olduğunuzu da umarım.

Stefan'ın bu haftaki doğum gününü, yakın bir dostumuz olan

yayıncısı ile bir arada kutlayacağız. Dağlardaki küçük bir yerleşim yeri olan Friburgo'ya da otomobille bir gezinti yapmak niyetindeyiz. Başka dostlarla kutlamayı da ilerki bir tarihe erteledik! Düzenlenmek istenen törenleri ve yemek davetlerini Stefan kabullenmedi. Gazeteler doğum gününden söz etseydi bu kimsenin pek dikkatini çekmezdi. Ülkede herkes gösterişli doğum günleri kutluyor. Gazetelerde ilanlar, fotoğraflar, yazılar çıkıyor... Bir doğum günü az veya çok, kimseyi ayağa kaldırmazdı. Fakat Stefan'ın "kutlanmama" isteğini, burada partiler, akşam yemekleri ve kutlama konuşmaları öylesine gözde olsa da, sevenleri kabullendi.

İltica sorununuzun artık bir sona ermesini yürekten ümit ederim. En iyi dilekler, bol selamlar,

Lotte

Stefan Zweig altmışıncı doğum gününde yayıncısı Abrahao Koogan ve eşiyle, dağlardaki İsviçre kolonisi Nova Friburgo'ya gitmeyi arzuluyordu. Fakat yollar çok kötü olduğu için dönmek ve "kötü günü"nü Teresópolis'te geçirmek zorunda kalır. Jules Romains'den gelen "Stefan Zweig-Great European" eserine, Balzac üzerine Fransızca bir kitaba, kendisine hediye edilen Plucky adlı köpeğe ve ona Viyana'nın Leopoldstadt semtini anımsatan kaz ciğerine çok sevinir.

Petropolis, 29.11.1941

Sevgili Fritzi,

Üzücü günü hayırlısıyla geride bıraktık. Friburgo'ya gidecektik, fakat otomobil yolù o kadar kötüydü ki, Petropolis'e döndük ve o günü Teresepolis'te geçirdik. Burada doğum günüm ile ilgili her türlü açıklama ve haberi önlemeyi başardığımdan, sadece İngiltere ve Amerika'dan telgraflar aldım. Ziyaretime uğrayanlar da olmadı. Armağan olarak Hüsch'ten Romains'in deri ciltli bir kitabını, Lotte'den de Balzac üzerine değişik kitapları aldım. Bu kitaplar benim çok işime yarayacak. Buradaki yayıncım, çok sessiz ve sakin ya-

şamımda beni biraz neşelendirsin diye uzun tüylü ve çok sevimli bir köpek armağan etti. İyi yetiştirilmiş bir köpek, fakat Salzburg'daki Kaspar'ımızın zekâsı ve sokulganlığı yok. Eve bir günde alıştı ve havayı hemen değiştirdi. Şimdi gerçekten evimdeymişim gibi bir duygu var içimde! Yayıncım sinema makinesiyle evi ve güzel manzarayı filme çekti. Umarım iyi çıkmıştır. Köpeğin ilk sahipleri tanınmış bir diplomat ailesi olan Rio Branco. Güzellik yarışmasında ikincilik kazanmış. Uzun bir soy kütüğü de var. İnsanlığın böylesine tiksindirici olduğu şu günlerde bir köpek ne de olsa bir boşluk dolduruyor... Salıya Rio'ya gideceğim. Fortunat Trowski, kütüphanesindeki en iyi Montaigne kitaplarını almam için hazırlamış. Onun gibi konu üzerine en yetkili bir kişiye böyle yakın yaşamak çok güzel bir rastlantı.

İşte böyle... Köpek, Balzac ve bütün ayrıntılar da gösteriyor ki, ilerlemiş olan kötümserliğimden yavaş yavaş sıyrılıp, uzun süre için ondan vazgeçmeyi düşünüyorum. Kişi zamanı öyle doldurmalı ki, zamanın nasıl geçtiğinin farkında bile olmamalı. Buradaki bolluk insanı çok heyecanlandırıyor. Köpeğe her gün verdiğimiz pirinçle Avrupa'da bir aile şenlik ederdi. Doğum günümde öylesine leziz bir kaz ciğeri getirdiler ki, Viyana'nın ikinci bölgesinden alınmış sandım.

Suse'nin iyi dileklerine de teşekkürler, bizlerden en güzel temenniler.

Yürekten selamlarla,

Stefan

Japonların Pearl Harbour'daki Amerikan üssüne yaptığı baskının ardından cepheler çoğalır, dünya savaşı büyür. Stefan ve Lotte Zweig o günlerde mektuplarını artık İngilizce yazmaya başlarlar.

Petropolis, 34 rua Gonçalves Dias
15.12.1941

Sevgili Friderike,

Mektubuna teşekkürler. Savaş nedeniyle mektupların –hele gemiyle gelenlerin– gecikmesinden korkuyorum. Yine de bu mektubumu Noel'den önce alacağını umarım. Bizler gibi barışı sevenler için hüzün verici bir Noel. Fakat senin hiç değilse çocuklarını masanın çevresinde toplamakla biraz mutlu olacağını ümit ederim. Bırak gelecek yılları o kadar çok düşünmeyelim. Çünkü özlemini çektiğimiz şeylerin çoğu, sakin ve az buçuk güvenli bir yaşam, ilerde tahrip edilecek... Hatta Hitler'in eninde sonunda yok edilmesinden sonra da dünyamız sorunlarına yeni çözümler bulmak zorunda kalacak. Biz her birimiz de bu çözümleri arayacağız. Suse ve eşine de yaşamlarında kendilerine aklı başında bir yol çizmelerini dilerim. Ben fotoğrafçılığı hiçbir zaman meslek olarak kabul etmedim, bu düşüncemi şu anda da değiştirmiş değilim. Kız kardeşinin hastalığına gelince. İyileşmesi mümkün olmayan bir insana huzur içinde bir ölüm sağlamak yerine onun ıstırap içindeki yaşamını iğnelerle uzatmak gaddarlık değil mi? Yaşam bizler için gittikçe zorlaşıyor. Ben de edebiyat çalışmalarımın geleceğini karanlık görüyorum. Eski tasarılarımdan Balzac'ta hiçbir ilerleme yapamıyorum. Montaigne belki birkaç aya kadar bir şekil kazanır. Zavallı Scheyer nelere katlanmak zorunda! Bu insanların böyle bir yaşamı niçin hâlâ sürdürdüğünü gerçekten anlayamıyorum... Amerika'ya iltica etmeyi başarsa da, fakirlikten sürünecek. Onun ne kadar gururlu biri olduğunu sen de biliyorsun.

Şu sıralar Brezilya henüz sakin. En küçük bir heyecan belirtisi yok. Fakat bu ülkenin de savaşa sürükleneceği gün gelecek. Biz yine bir ülkede kalıcı olmayı düşlüyoruz. Ancak ev kiraları hızla yükseliyor. Daha içerilere bir yere taşınmak gerekecek, fakat o zaman da dostlardan ve kitaplardan daha da uzakta kalacağım. Bereket bu evin kira sözleşmesi nisan sonuna kadar. Ah, zaman ne de korkunç bir hızla geçiyor. Bir evimin ve kitaplarımın olduğu zamanlar şimdi bana ne uzak görünüyor... Hepsinin artık bir daha geri gelmeyecek şekilde yitip gittiğine eminim... Buranın yalnızlığında bizi en çok mutlu eden, okumaya çok zaman ayırabilmem ve uzun geziler yapmamız. Ocakta kardeşin ve eşi Clarissa bizi ziyarete gelecek. Birkaç günlüğüne de olsa Rio'nun bunaltıcı sıcağından kaçmak istiyorlar. Büyük oğlu şu sıralar önemli bilimsel buluşlarla dikkatleri üzerine çekiyormuş.

Şu günlerde herkes kendi kaygılarıyla yaşadığından pek fazla kişiyi görmediğini ve kitabını rahatça yazmakta olduğunu sanıyorum. Lütfen yeğenlerin Gertrud ve Liesl'e güzel bir aile yaşamları olduğu için sevindiğimizi söyleyiver. Çok az insandan hiç haber almıyorum, gelen az haberler de pek iç açıcı değil. Propaganda mekanizması içindeki yazarlardan başkaları şu bunaltıcı günlerde hiç de gerekli değil! Sansasyonları ve günlük olayları içermeyen kitapları okumayı kim istiyor ki? Birbirimizi bir daha görmemiz için çok zaman geçecek. Çocukların ve yakınlarınla beraber olduğuna pek memnunum.

Önümüzdeki iki ay içinde Petropolis'in tenhalığı yitecek. Yine bir sürü insanla birlikte yaşamak düşüncesi beni ürkütüyor. Kimseyle konuşamaz oldum. Çünkü kimse durumumuzu anlayamaz, yıllar boyu çektiğimiz ıstırapları yaşamamış olanlar bizi kavrayamaz. Artık yeri yurdu olmayan kişi inanılmayacak şeyleri yitirmiş oluyor...

Herkese yürekten selamlar ve iyi Noel'ler. "Mutlu Noel'ler" diyemiyorum bir türlü.

Sevgilerle,

Stefan

Petropolis, 16.12.1941

Sevgili Friderike,

Stefan'ın mektuplarındaki içten Noel ve yeni yıl dileklerine ben de katılmak istiyorum. Noel telaşı arasında küçük Eva'yla ilgilendiğiniz için de çok teşekkür ederim. Daha önceki Noel'lerde, yanlarında bir süre kaldığı aile tarafından hep davet edilirdi. Fakat şimdi savaş kaygısı içinde o insanların buna zamanı var mı bilemiyorum. Bizler burada sürekli, dünyada neler olup bittiğini ve savaşın genişlemesinin Avrupa'daki insanlarla Amerika'daki dostlar ve tanışlara neler getireceğini düşünüp duruyoruz. Son olaylara karşın sizin sorununuzun artık halledilmiş olduğunu çok ümit ederim. İçinde yaşadığımız şu günler derdi olmayan insan için bile çok zor. Biz burada,

şu günlerde Amerika'da olup bitenle kıyaslanamayacak bir yaşam sürdürüyoruz. İyice kabuğuna çekilmiş yaşıyoruz. Çalışma, okuma, uzun gezintiler... Köpeğimiz de bize hep eşlik ediyor, ikimizi de çok sevindiriyor. Bereket versin benim sıkıntılarım biraz azaldı sayılır, ne de olsa şu günlerde iyi bir sağlık çok önemli bir etken.

Ailenize çok candan selamlar ve yeni yıl için tekrar en iyi dilekler...

Lotte

Petropolis
34 rua Gonçalves Dias, 20.1.1942

Sevgili Friderike,

Sana son haftalarda yazamadım. Çünkü yazacak pek bir şey yoktu. Yaşam sessiz ve biteviye sürüp gidiyor. Okuyup yazıyor ve gezintilere çıkıyoruz. Konserlerden, tiyatrodan ve toplantılardan kaçınıyoruz. Gazetelerin yazdıklarından başka yeni haberler yok. Bu haberler de insana yakın bir zafer umudunu vermiyor, onu ümitlendirmiyor. Tam tersine, bu savaşın uzun ve yıpratıcı olacağına kendimizi alıştırmalıyız. Bir daha hiç evim olmayacağı, her yerde hep geçici konuk olarak kalacağım düşüncesi kafamda gittikçe daha çok kesinleşiyor. Bir yerlerde yeni bir yaşama başlayabilenlere ne mutlu! Roger Martin du Gard'dan çok güzel bir mektup aldım. Son yıllarda aldığım mektupların en güzeli. O da benim gibi düşünüyor. Biz yaştakilerin bu büyük oyunda (daha doğrusu, acıklı oyunda) sadece birer izleyici olduğunu ve gerekli rolü oyanamanın gençlere düştüğünü yazıyor. Bize düşen, sessizce ve saygıyla geri çekilmek...

Montaigne üzerine yazılmış kitapların üçüncüsünü de (André Gide) aldım. Bundan ötürü sana çok teşekkür ederim. Ancak bu son kitap pek başarılı değil. Sanırım bende daha iyi bilgiler var. Erkek kardeşin Siegfried'i gördüm. Yakında birkaç günlüğüne bize gelecek. Brezilya onun da hoşuna gidiyor. Fakat bizler iyice yaşlandık, bu yaştan sonra yabancı diller öğrenmek ve yabancı ülkere alışmak kolay değil.

Çocuklarının iyi olduğunu ümit ederim. Höller ailesi bu arada iş bulmuş. Günümüzde iş bulmak her zamankinden daha önemli. Ekteki mektubu Liesl'e iletmeni çok rica ederim. Bu arada ikinci bir çocuğu oldu mu, haberim yok. Avrupa'da olup bitenleri düşündükçe karabasanlar çöküyor insanın üzerine. Lucka ve ötekilerin hepsi Fransa'da. Buradan yardım olanağı artık yok. Vize vermiyorlar, sınır kapıları da iyice kapandı. Tanrı bilir, ne süre için. Burada hiç değilse havalar güzel. Tek hoşlandığım şey olan uzun gezintilerde hep yeni yeni şeyler buluyorum.

Yürekten selamlar,

Stefan

Küçük kitabım "Amerigo" (Vespucci) gelecek ay piyasaya çıkacak.

Petropolis, 34 rua Gonçalves Dias, 4.2.1942

Sevgili Friderike,

Senden haber almayalı çok oldu. Fakat Brezilya ile her çeşit postalaşma, konferans nedeniyle durdurulmuş olacak. Posta ve yolcu taşıyan bütün gemilere el konuldu. Şu günlerde anlatacağım pek bir şey yok. Kesin sonuç ve zafere bu yıl ulaşılamayacağını, bizim neslin en verimli yıllarını iki büyük dünya sarsıntısında geçirmek zorunda kaldığını düşündükçe boğulacak gibi oluyorum. Milletlerin geçmişte yıllar yılı çabayla kazandığından fazlasını bir ayda yutuveren bu savaştan sonra her şey daha bir başka olacak. Yaşamımızın son yıllarını da sürekli tasalar ve güçlüklerle geçireceğiz... Suse'nin ve damadının mesleklerinde engellerle karşılaşıp, başka olanaklar aramak zorunda kalması da beni üzüyor. Brezilya'da da sınırlayıcı kararlar ve milliyetçi bazı engeller iş bulmayı güçleştiriyor.

Şu sıra Rio'da bir cehennem sıcağı ortalığı kasıp kavururken, biz burada serin gecelerin ve eşsiz gündüzlerin keyfini sürüyoruz. Daha iyisini bulamazdık. Belki şu günlerde bizim Ischl'de de güzel mevsim başladı, fakat biz burada da eskisi gibi çok şeye uzak yaşı-

yoruz. Okuyor, çalışıyor ve çok şirin küçük köpeğimizle gezintiler yapıyorum. Belki o Kaspar'ımız kadar akıllı değil, fakat sanki uzun süredir yanımızda yaşıyormuş gibi bana bağlı.

Mektuplar gittikçe seyrekleşiyor. Herkesin tasası kendine yetiyor. Pek önemli bir şey olmadı mı da mektup yazılmıyor. Dünyada olup bitenlerle karşılaştırılınca küçük ve parçalanmış yaşamımızda önemli bir şey mi kaldı? Uçak postasıyla İsveç'e yolladığım yaşam öykümün ("Dünün Dünyası") oraya kazasız belasız varmış olduğunu umarım. Amerigo Vespucci üzerine yazdığım denemeyi Hübsch yakında yayınlayacak. Montaigne'i yazmaya devam ediyorum, fakat çalışırken gerçek içtenlikten yoksunum. Bir zamanlar top gürleyişleri (Birinci Dünya Savaşı yıllarında) arasında gelen gerçek coşkuyu andıran o şiddetli istek şimdilerde içimde yok. Eskinin güzel kitaplarını, denenmiş eserlerini okuyorum. Balzac, Goethe ve Tolstoy bana bazı şeyleri unutturuyor, teselli veriyor. Fakat insan kendi seviyesindeki kişilerle bir arada olup, sohbet etmeyi çok arıyor. Rastladıklarımın çoğu ufuklarının ötesinde olup bitenleri ve geleceği hiç anlamıyor. Onlar gelecekteki barışın, savaş öncesinin bir devamı olacağını sanıyor. İçinde yaşadığımız dehşet dolu zamanda bu insanları anlamak gerekiyor. Onlar Avrupa'dan ruhen, bizim Çin'den uzak olduğumuz kadar uzakta...

Kitap çalışmalarının ilerlediğini umuyorum. Ancak müsveddeleri bana yollamanı hiç öğütlemem. Çünkü kitap ve benzeri şeylerin buraya gelmesi haftalar sürüyor. Hatta geleceğinin de garantisi yok. Ülke henüz savaşın etkisinde değil. Sadece Mihver devletleri için bazı kısıtlamalar var. Yabancıların sokakta ve kalabalık yerlerde İtalyanca veya Almanca konuşması ve bu dillerde basılmış şeyleri yanlarında bulundurması yasak. Yiyecek ve içecek bu bolluk ülkesinde yeterinden fazla var. Oturduğumuz evi nisandan sonra da kiralayıp kiralamayacağımı henüz bilmiyorum. Başka yere taşınırsak sana hemen bildiririm.

Sevgiler ve dostlukla,

Stefan

Lotte ile Stefan Zweig, Brezilyalı yayıncı Abrahao Koogan ve eşi Paulina tarafından Rio karnavalına davet edilmişti. 15 Şubat 1942 akşamı eğlencelere katılan Zweig, ertesi sabah gazetelerde Japonların İngiliz kolonisi Singapur'a girdiğini okuyunca Lotte ile beraber hemen Petropolis'e döner. Friderike'ye 18 Şubat 1942 günü yazmış olduğu mektubunda, intihara karar verdiğini saklar...

Petropolis, 34 rua Gonçalves Dias, 18.2.1942

Sevgili Friderike,

Bu mektubumla sana sevgiler dolu selamlar yolluyorum. Son günlerde Rio'da çok neşeli bir karnaval kutlanıyor. Fakat şu sıralar ruhsal durumum böyle eğlencelere dayanamıyor. Şimdiye kadar olmadığım kadar ümitsizim, bezginim... Geçmişteki her şey artık yitip gidiyor ve gelecek, bir zamanlar bizleri mutlu etmiş olan şeyleri bir daha geri vermeyecek. Çalışmalarımı ancak gücümün dörtte biriyle sürdürebiliyorum. Fakat o da yaratıcılıktan çok eski alışkanlıkların desteğiyle. Başka insanları coşturmak için insanın kendinin inançlı ve coşkulu olması gerek! Fakat günümüzde onları nerede bulacak, onlara nasıl ulaşacağım?

En iyi dileklerim seninle... Çocuklarının da mesleklerinde başarıyla ilerleyeceğini ümit ederim. Şimdikinden daha güzel bir dünya onları bekliyor. Yürekli ve sağlıklı olduğunu, New York'ta sanatın sana arada sırada da olsa bir şeyler vereceğini ümit ederim. Benim ise burada doğadan ve kitaplardan, sürekli, hep yeni baştan okuduğum eski iyi kitaplardan başka hiçbir şeyim yok...

Her zaman senin

Stefan

Son güne kadar "Satranç Oyunu" öyküsü üzerinde çalışan Stefan Zweig yazdıklarının birkaç kopyasını yaptırır. Bunlardan birini Rio'daki Brezilyalı yayıncısına verir. İkisini New York'a, birini de Buenos Aires'e yollar. Bu öykü ilerde Almanca olarak ilkkez Arjantin'de basılır.

20 Şubat 1942 Cuma günü Stefan Zweig Rio de Janeiro'ya gider. Yayınevinin kasasına kapalı bir paket bırakır. Ölümünden sonra açılan bu paketin içinde 18 Şubat 1942 tarihli bir mektup vardır. Zweig bu mektubunda intihar etmeye karar verdiğini yazmaktadır. Pakette ayrıca boşanmış olduğu eşi Friderike Zweig'e verilmek üzere bıraktığı bazı müsveddeler, otografiler ve Mozart'ın Menekşe'sinin partisyonu vardır.

Declaracão

Kendi arzumla ve zihnim açık yaşamdan ayrılırken son bir görevi yerine getirme zorunluluğunu duyuyorum: Bana ve çalışmalarıma çok güzel ve misafirperver bir 'mola' vermemi sağladığı için bu mükemmel ülke Brezilya'ya bütün kalbimle teşekkür ediyorum. Her geçen gün onu daha çok sevdim. Dilimin dünyasının benim için batmasının ve düşünümün anavatanı Avrupa'nın da kendi kendini yok etmesinin ardından yaşamımı düzene sokup, yeniden kurmak isteseydim bunu Brezilya'dan başka bir ülkede yapamazdım.

Ancak altmış yılın ardından yepyeni bir yaşama başlamak için olağanüstü güçlere gerek var. O güçler ise yıllar boyu yapılan vatansız yolculuklar sonucu yok oldu gitti. Bu nedenle yaşamıma tam zamanında ve başı dik bir son vermenin daha doğru olacağına inandım. Düşün dolu çalışmalar bu yaşama, dünyanın en büyük lütfu sayılan coşkulu sevinci ve kişisel özgürlüğü sürekli getirmişti.

Bütün dostlarıma selamlar yolluyorum! Uzun gecenin sonunda doğacak şafağı görmelerini çok arzularım! Sabırsız ben onlardan önce gidiyorum.

Petropolis, 22 Şubat 1942
Stefan Zweig

Stefan Zweig eski eşine 22 Şubat 1942 günü, intiharından bir gün önce, bir veda mektubu yazar.

Petropolis, 22 Şubat 1942

Sevgili Friderike,

Bu mektup sana vardığında ben kendimi eskisinden çok daha iyi hissedeceğim. Sen beni Ossining'de görmüştün. Sonra, rahat ve sakin günlerin ardından ruhça çöküntüm çok arttı. Öylesine bir ıstırap içindeydim ki, doğru dürüst düşünemez, kendimi çalışmalarıma veremez olmuştum. Bilincinde olduğumuz tek şey, bu savaşın daha yıllarca süreceği, bizler gibilerin tekrar vatanlarına ve evlerine kavuşmak için daha çok yıllar bekleyeceği idi...

Petropolis çok hoşuma gidiyordu. Fakat çalışmalarım için gerekli olan kitaplar yanımda değildi. Önceleri pek yatıştırıcı gelmiş olan yapyanlızlık da bunaltmaya başlamıştı. En az iki yıllık rahat bir çalışma süresi ve temin edilmesi hemen hemen olanak dışı birçok kitabı gerektiren başyapıtım Balzac'ı hiçbir zaman bitiremeyeceğimi de kavramıştım. Ve sonuçlanmayacakmış gibi sürüp giden ve doruk noktasına henüz varmamış bir savaş... Bütün bunlara dayanacak güç yoktu bende. Sağlığı bir türlü yerine gelmeyen Lotte için de kolay biri olmaktan çıkmıştım ben. Senin çocukların ve buna bağlı bir yaşam sorumluluğun var. Ayrıca ilgi alanların çok yönlü, bükülmez bir canlılığın da var. Senin iyi günleri göreceğine eminim. Melankoli yüklü yaşamımla daha uzun süre beklemediğim için beni haksız bulmayacağına inanıyorum.

Sana bu satırları son saatlerimde yazıyorum. Bu karara vardığım andan sonra kendimi nasıl da rahat hissettiğimi bilemezsin. Çocuklarına çok candan selamlarımı söyle. Suçlama beni. Hep sevgili Roth ile Rieger'i düşün, bu acılara katlanmak zorundan kurtulmuş olduklarını her düşünüşümde içimi nasıl bir sevinç kapladığını da unutma...

Sevgiler ve dostlukla... Hep yürekli ol! Rahata ve mutluluğa kavuştuğumu öğrendin.

Stefan

Doktorun ölüm kâğıdına yazdığına göre Lotte ve Stefan Zweig zehirli bir madde içerek –"ingestao de substancia toxica"– 23 Şubat 1942 Pazartesi günü yaşamlarına son vermişlerdi. Brezilya hükümetinin kararıyla ertesi gün resmi bir cenaze töreni yapılmış, Lotte ve Stefan Zweig Petropolis'teki Katolik mezarlığında Yahudi dini kurallarına uygun gömülmüştü.

Stefan'ın Petropolis'ten yazmış olduğu veda mektubu eline geçmeden kötü haberi damadı Karl Höller'den alan Friderike Zweig 1964 yılında Viyana'da Hans Deutsch Yayınevi'nde çıkan "Yaşamın Yansımaları" adlı anılar kitabında şöyle yazar:

O gün Suse'nin kafasının karmakarışık olduğunu fark etmiştim. Sonradan öğrendiğime göre kötü haberi bana damadım vermek zorundaydı. Çünkü kızlarımın ikisi de söylemeye çekiniyordu. Sonra radyo haberlerinden de öğrendim. Hemen aradığım dostu ve yayıncısı Ben Hübsch de Petropolis'teki o dehşet dolu çifte intiharı doğruladı.

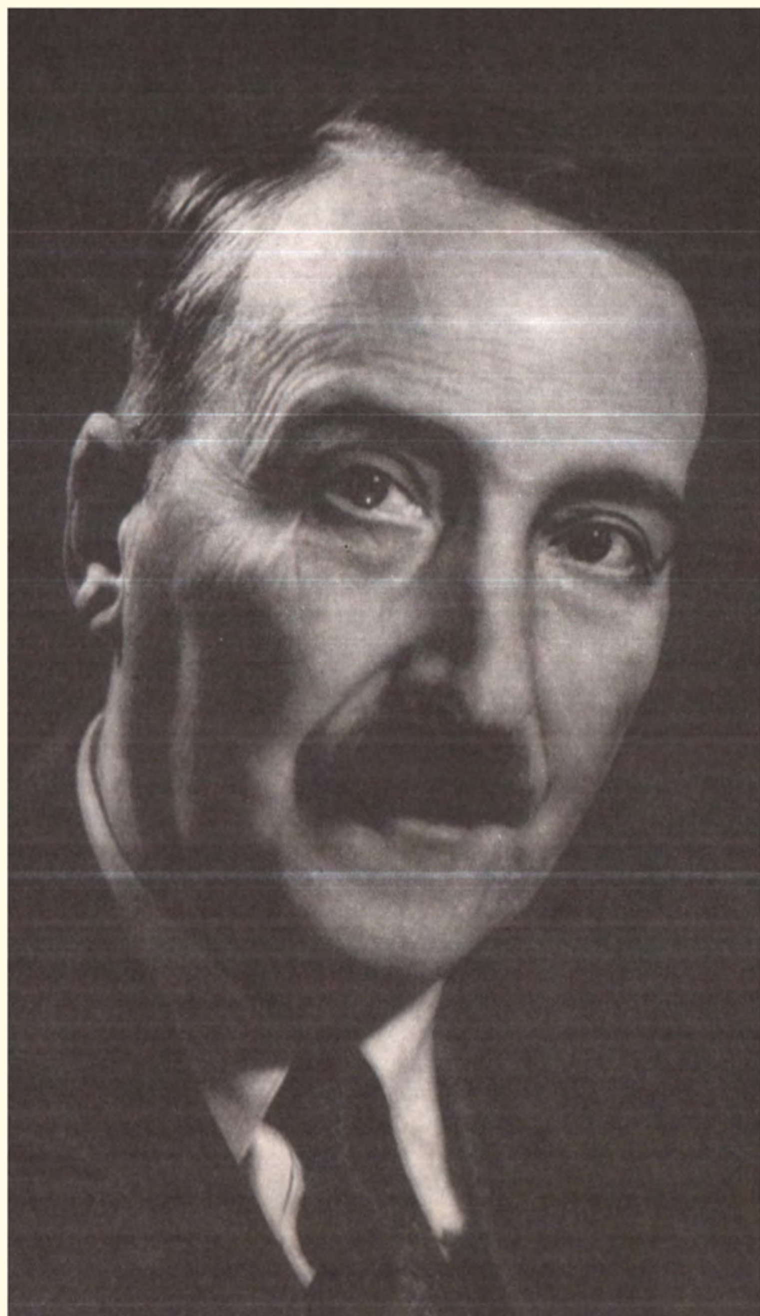
Bu satırların okurunun böylesine bir çanın artık susmuş olmasının hüznünü benimle paylaşmasını rica ediyorum...

Stefan ve Friderike

Friderike Zweig, Lotte ve Stefan'ın ölümünden sonra otuz yıl daha yaşar. Stefan'ın son mektuplarından birinde yazdığı gibi yaşamı hep hareketli geçer. Yurtlarından sürülmüşlere her türlü desteği sağlamak amacıyla 1943 yılında Writers Service Center'i kurar. Bu kuruluşun antetli kâğıdından görüldüğü üzere Friderike Zweig sevgili eşinin önadını da (St. Olarak kısaltarak) kuruluşun adresinde kullanır: "Friderike St. Zweig, 288 Ocean Drive West, Stamford, Conn."

Stefan Zweig–Onu Nasıl Yaşadım adını verdiği biyografisi 1947 yılında basılır. (Neuer Verlag, Stockholm-Zürich-Londra-New York) Önsözünde: "Çeyrek yüzyılı geçen beraberliğin tanığı" diye yazan Friderike Zweig'ın bu kitabı yedi dile çevrilmiştir. İki insan arasındaki yakın ilişkileri, aşkı, sarsıntıları ve parçalanmayı kapsamlı anlatan bu eser'in, iyi bir kaynak olmakla beraber, Stefan Zweig'ın ölümünün ve hemen ardından piyasaya çıkan *Dünün Dünyası–Bir Avrupalının Anıları*'nın etkisinde yazıldığını da unutmamak gerekir. Zweig bu kitabında yakın çevresine yer vermemiştir. Kızlık adı Burger olan ve yaşamında iki kez evlenen, iki kez de boşanan ve Stefan Zweig'ın dünyaca ünlü bir yazar olmasında, gerek yaşamı boyunca, gerekse ölümünden sonra büyük rol oynayan Friderike *Dünün Dünyası*'nda adının geçmemesini hangi duygularla karşılamıştı? Ruhu yaralanmış bu insan kaleme aldığı Stefan Zweig biyografisiyle eksik kalmış yerleri "doldurmuş", yakın ilişkilerden kendi görüş açısından söz etmiştir. Özel yaşamını kimi yerde anlaşılmaz yapmış ve kimi şeyleri de atlamıştır. Friderike Burger birinci evliliğinden önce, 23 yaşındayken Yahudi dininden çıkmış ve Katolik olmuştu.

Friderike Zweig kaleme aldığı *Stefan Zweig* biyografisinde eşinden önce ayrı yaşamasına, sonra da boşanmasına neden olan sorunları ve krizleri de kendine göre yorumlar. Örneğin Kapuzinerberg villasında her yıl Noel'de yaşanan çekişmelerin ve kırgınlıkların gerçek nedenlerini, Stefan'ın daha küçüklüğünde Yahudi anne ve babasından aldığı terbiyede bulur. Sigmund Freud'un öğretisine inanan Friderike, Stefan Zweig'ın iki kızına karşı gösterdiği "o inanılmaz sertlik"in nedenlerini de çocukluğundaki bu terbiyede görür. Çünkü Stefan, özgür ve engelsiz bir yaşamı özleyen gençliğe kıskançlık beslemektedir.

Stefan Zweig–Onu Nasıl Yaşadım adlı biyografisi ile Friderike Zweig yazarın kişiliğini kendi açısından çizer. Ayrıca bir yazar eşinin ve sekreterinin de kişiliğini ortaya koyar. Rakibi ve halefi olan Lotte de onun gözünde acınacak bir kişidir. Friderike biyografide, Lotte'nin annesi Therese Altmann'ın, babası Mendel Hirsch tarafından Frankfurt'ta yönetilen okulda öğretmenlik yaptığından, akrabalarının Londra'da yaşadığından, iyi bir eğitim aldıkları için Lotte'nin erkek kardeşi Manfred ile eşi Hannah'ın doktor olduğundan ve her üçünün de Londra'ya kolayca uyum sağladığından söz etmez. Stefan Zweig Lotte'ye, ortak bir dostun önerisi ile iş vermiştir. Friderike ise bu öneriyi kendisinin yapmış olduğunu yazmaktadır.

Gerek Salzburg'daki villanın boşaltılıp, satılmasında, gerekse boşanmada her ne kadar Stefan Zweig isteklerini –kimi zaman zorla– kabul ettirmiş olsa da, Friderike 1938'de boşanmaya, Stefan "suçlu"luğunu kabul ettiği için rıza göstermiştir. Salzburg'da davayı açan da Friderike olmuştur. Biyografisinde Lotte'den söz ederken, onunla hiçbir "kırgınlık" duyguları olmadan karşılaştığını yazar. Fakat rakibi için "çabuk hastalanan", "ıstırap çeken", "güçsüz" ve "söz dinleyen" demekten de kaçınmaz. Stefan'ın 60. doğum gününde bir Balzac kitabı armağan edildiğini yazar. Ancak 1951 yılında Bern'deki Alfred Scherz Yayınevi'nde çıkan "Mektuplaşmalar"da bir kez olsun Lotte'den söz etmeyerek okuru şaşırtır.

Friderike'nin kitabındaki bir mektupta Stefan Zweig şöyle yazar: "Hediyeler arasında Romains kitabından başka bir de Hübsch'den gelen çok güzel deri ciltli bir Balzac var..."

Stefan Zweig'ın 29 Kasım 1941 tarihli mektubunun orjinalinde ise şunlar yazmaktadır: "Armağan olarak Hüsch'ten Romains'in deri ciltli bir kitabını, Lotte'den de Balzac üzerine değişik kitaplar aldım..."

Friderike "Mektuplaşmalar" kitabında Stefan Zweig'ın iltica ettiği ülkeden yolladığı mektuplardaki "biz" (Lotte ve Stefan) kelimesini de çıkarmış, yerine "ben" (Stefan) kelimesini koymuştur. 1951 yılında yayınlanan 350 sayfalık kitaba aldığı 550 mektuptaki değişikliklere ve kısaltmalara karşın Friderike Zweig önsözde "hiçbir değişiklik yapılmamıştır" demektedir.

New York Eyalet Üniversite'ne bağlı College at Fredonia'da Alman dili ve edebiyatı profesörü olan Robert Rie'nın çabaları sonucu, Friderike Zweig'ın da hazır bulunduğu bir toplantıda 26 Mart 1968 tarihinde dünyanın en büyük "Stefan Zweig Collection"ı kurulur. Robert Rie, bir zamanlar Friderike ve Stefan Zweig'ın dostu olmuş Viyanalı müzik yazarı Risa Rie'nin oğludur. 1930'lu yıllarda Avusturya'dan kaçan ya da sürülen binlerce Yahudi aydınından biri olan Robert Rie 1946 yılında kaleme aldığı nazik bir açık mektupla, bu insanlardan ülkeye dönmelerinin rica edilmesini zamanın Avusturya başbakanından ister. Ancak mektubuna yanıt alamaz. 1938 sonrasında Avusturya'da el konulan değerli eşyaları ve servetlerinin bu insanlara geri verilmesi girişimleri de onlarca yıl sürer. 18 Ocak 1971'de Stamford, Connecticut'ta 89 yaşında vefat eden Friderike Zweig'a da bir zamanlar elinden alınan değerli özel eşyaları ömür boyunca geri verilmemiştir.

1951 yılında yayınlanan ve 'Stefan Zweig Collection'ın sahibi olduğu tüm mektuplar Fredonia'daki Daniel A. Reed Library'de muhafaza edilmektedir. Temmuz 1974'te College at Fredonia, Friderike Zweig'ın kızları Suzanne Höeller ve Elizabeth Stoerk'den, annelerinin saklamış olduğu ve o güne kadar hiç yayınlanma-

mış 670 mektubu devralır. Bunların içinde "a sealed envelope", kızlar yaşadığı sürece açılmayacak mühürlü küçük bir paket de vardır. Suzanne (1986) ve Elizabeth'in (1998) ölümünden sonra bu paket Stefan Zweig Estate ve Daniel A. Reed Library temsilcilerinin önünde 23 Haziran 1998'de açılır. Paketin içinden otuz üç mektup çıkar. Bunlardan yirmi yedisi Stefan tarafından Friderike'ye, dördü de Friderike tarafından Stefan'a yazılmıştır. Paketin içinde ayrıca Lotte'nin Stefan'a yollamış olduğu ve kimi cümlelerinin üzeri karalanmış mektup, Salzburglu avukat Emmerich Singer'e yazılmış, Kapuzinerberg villasının satışıyla ilgili bir resmi mektup da vardır. Mektuplar aralarının bozulmaya başladığı yıllarda (1935-1937) yazılmış olup, özellikle Stefan Zweig'ın aile fertleri üzerine eleştirel satırlarını içermektedir.

Paketten çıkan mektuplarda çoğunlukla nazik özel konular ve sorunlar ele alınmaktadır. Karşılıklı yazılanlar karı kocanın bilenen karakter özelliklerine pek uymamaktadır. Ancak gerek Friderike'nin, gerekse Stefan'ın iyi bir aile yaşamını arzulayan kişiler olduğu bu mektuplarda da görülür. Zor durumdaki akrabaları ile ilgilenirken, kızların yaşamları üzerine de kafa yormaktadırlar. Ancak terbiye konusunda Friderike ile Stefan arasında büyük bir uçurum vardır. Belli bir yaştan sonra bile Friderike kızlarının kendine bağlı olmasını isterken, Stefan onlara özgürlük vermeyi yeğliyordu. Friderike babalarından küçük yaşta ayrılmak zorunda kalan kızların her derdini kendine dert edinirken, Stefan artık kendi ayakları üzerinde durmalarını ister. Ancak "Stefzi" sözünü pek geçiremez, otoritesini gösteremez.

Evde başka bir anlaşmazlık daha vardır. Karısı ve kızlar Salzburg'un toplum yaşamının keyfini çıkarırken, Stefan böyle bir yaşamı reddeder. Başta Schachfuchs olmak üzere Stefan'ın kimi dostlarından Friderike politik nedenlerle pek hoşlanmaz. O daha çok asil ailelerle görüşür, Hıristiyan-Sosyalist çevrelerde (Avusturya'yı diktatörce yönetseler de) kendini gösterir.

Her ikisi de kişilik sahibi insanlardı. Ancak bambaşka yönlerde. Edebiyatçı bir yanı olan Friderike'nin yeteneği sınırlıydı.

Fakat yine de Stefan'ı çalışmalarında etkilemek isterdi. Eserleri *Jeremias* ve *Erasmus*'ta onu yüreklendiren Friderike idi. Friderike sadece Kapuzinerberg yokuşundaki villayı çekip çevirmemiş, eşinin edebiyat çalışmalarındaki en büyük desteği de olmuştur. Avusturyalı bir yazarın Almanya'daki inanılmaz başarısına karşılıklı mektuplaşmalarda da tanık olunur. Almanya'da kötü günlerin başlangıcı olan 1933 yılına kadar Stefan Zweig'ın bu ülkede 1,3 milyon kitabı basılmıştı. Eserleri aynı dönemde on iki yabancı dile de çevrilmişti. Stefan Zweig'ın dünyaya yayılan çalışmalarının arkasında bu kararlı kadın vardı.

"Confidential material" mektuplarında görüldüğü üzere eşinin bencil davranışları Stefan Zweig'ı giderek daha çok rahatsız etmeye başlamıştır. Zweig'ın her geçen yıl yoğunlaşan çalışmaları ve sıklaşan yurtdışı yolculukları nedeniyle eşi, arasının pek iyi olmadığı sekreter Bayan Meingast'ı kenara iterek her şeyi tek başına üstlenmek ister. Ancak bu durum da yeni tartışmalara neden olur. Özellikle Friderike'nin yolladığı, çoğunlukla gereksiz yere uzatılmış ve kolay anlaşılmayan mektuplarda işiyle ilgili konulardan üstünkörü söz etmesi Zweig'ı öfkelendirir. Bu nedenle Friderike'nin bu kitaba alınan bazı mektuplarında kısaltmalar yapılmıştır. Böylece "confidential material"dan 109 yeni mektupla, "sealed envelope"tan bazı mektupların da (özellikle Lotte Zweig'ın) bu kitapta yer bulması mümkün olmuştur. Geri kalan ve 1951 baskısında kimi değişim geçirmiş 201 mektup da metne yüzde yüz sadık kalınarak yeniden ele alınmıştır. Tüm mektupların orjinallerinden aktarıldığı bu kitabın "katıksız ve değişim geçirmemiş" mektuplardan oluşması, Lindi Preuss, Knut Beck ve kitabı benimle birlikte yayına hazırlayan Jeffrey B. Berlin'in ortak ilkesi sayesinde mümkün olmuştur.

Tam 1220 aşk, evililik, yolculuk ve sürgün mektubu arasından çok iyi bir seçki yapmak oldukça güç bir 'ip cambazlığı' idi. Stefan Zweig'ın "Sokulma" döneminde yazmış olduğu mektuplar kayıptır. Bu nedenle günlüklerinden alınan kısa bölümlerle bu boşluklar doldurulmaya çalışılmıştır. O yıllarda aşk roman-

sı sadece baştan çıkarıcı Bayan von Winternitz'in kaleminden akar... Stefan Zweig'ın en verimli dönemi (1919-1933) olan Salzburg yıllarından günümüze çok mektup kalmıştır. Aile içindeki huzursuzluklar, eşlerin ayrı yaşaması, üçlü ilişki ve boşanma 1930'lu yılları 'çekici' yapar. Bu dönemde Zweig'ların yaşamı oldukça gergindir. 'Soğuma' döneminde ise Friderike Zweig'dan geriye çok az mektup kalmıştır. Hele iltica ettiği Amerika'dan yazdığı mektuplar mevcut değildir. Lotte'nin yeğeni Dr. Eva Albermann'ın bazı belgelere ve Altmann ailesinin mektuplarına bakmamıza izin verme inceliğini göstermesi, o yıllar üzerine kimi görüşlerde gerçekçi olmamızda ve aile ilişkilerini doğru aydınlatmamızda çok yardımcı olmuştur.

Lindi Preuss (Williams yayınevi) ve Sonja Dobbins de (Atrium Press) elle yazılmış bütün mektupların doğru aktarılmasında yardımcı olmuşlardır. Lindi ve Lucien Preuss Fransızca yazılmış mektupları Almanca'ya çevirmiştir. Associate Curator of the Stefan Zweig Collection'dan Gerda Morrissey bazı mektuplardaki pek anlaşılmayan bölümleri gözden geçirmiş, zor okunan kelimeleri ve cümleleri Daniel A. Reed Kitaplığı'ndaki özgünleri ile karşılaştirarak açıklığa kavuşturmuştur. Bu kitapta ayrıca Randolph J. Klawiter'in iki ciltlik *Stefan Zweig–An International Bibliography (Riverside California, Addendum I, Addendum II)* eserinden de çok yararlanmış olduğumuzu burada belirtmek isteriz.

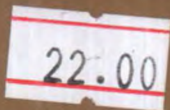
Gert Kerschbaumer, Salzburg, 2006 yazı

STEFAN ZWEIG
FRIDERIKE ZWEIG

MEKTUPLAŞMALAR (1912-1942)

Bu kitapta Stefan Zweig ile karısı Friderike arasındaki mektuplaşmalardan zengin bir seçki sunuluyor. Stefan Zweig'in 1912 yılında tanışıp 1920'de evlendiği Friderike'nin Stefan Zweig üzerinde etkisi büyüktü; dünyaca ünlü bir yazar olmasında, gerek yaşamı boyunca, gerekse ölümünden sonra büyük rol oynadı. Çiftin çeyrek yüzyıldan uzun süren beraberliğinde Stefan Zweig sık sık yolculuklara çıkıyor, gittiği her yerden Friderike'ye mektuplar yolluyordu. Eşi de ona uzun uzun yanıtlar veriyordu. Almancası 2006 yılında yayınlanan bu kitapta 30 yıllık inişli çıkışlı ilişki boyunca karşılıklı olarak yazılmış 1220 mektup arasından özenle seçilmiş 300'den fazla mektuba yer veriliyor.

Bu mektuplaşmalar, iki insan arasındaki yakın ilişkileri, aşkı, bunalımları ve parçalanmayı sergilemiyor yalnızca. Dünya tarihinin sarsıntılı ve kanlı bir döneminden kesitler sunuyor; 20. yüzyılın ilk yarısının kültür ve sanat ortamı hakkında bilgi veriyor. Ve bu büyük yazarın iç dünyasını, sevinç ve üzüntülerini, onu intihara sürükleyen derin insancıllığını da çarpıcılıkla okurun önüne getiriyor.

Yordam Kitap

